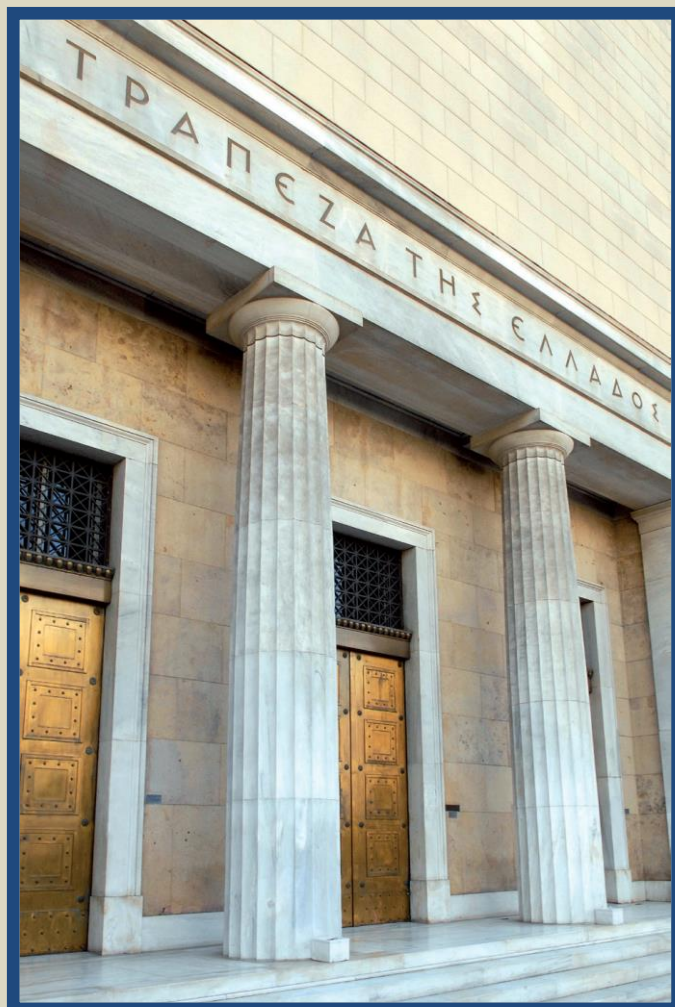

ΕΚΘΕΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ
2024

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ
2024

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ελευθ. Βενιζέλου 21
102 50 Αθήνα

www.bankofgreece.gr

Διεύθυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

Τηλ. +30 210 320 5103

Fax +30 210 320 5419

ISSN 2732-9380 (online)

DOI: <https://doi.org/10.52903/finsta.gr202404>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΣΥΝΟΨΗ.....	8
II. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.....	15
1. Εξελίξεις και προοπτικές της οικονομικής δραστηριότητας.....	15
2. Δημοσιονομικές εξελίξεις.....	18
3. Χρηματοοικονομική κατάσταση νοικοκυριών	21
3.1 Πιστωτικές εξελίξεις και δανειακή επιβάρυνση των νοικοκυριών	21
3.2 Κίνδυνος επιτοκίου για τα νοικοκυριά.....	21
Πλαίσιο II.1 Προγράμματα ανταμοιβής για συνεπείς δανειολήπτες στεγαστικών δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο.....	22
3.3 Κίνδυνος εισοδήματος για τα νοικοκυριά	23
3.4 Κίνδυνος τιμών κατοικιών για τα νοικοκυριά.....	24
Πλαίσιο II.2 Χαρακτηριστικά του προγράμματος «Σπίτι μου»	24
Πλαίσιο II.3 Δάνεια που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα – επισκόπηση εκταμιεύσεων 2023.....	27
4. Χρηματοοικονομική κατάσταση επιχειρήσεων	31
4.1 Χρηματοοικονομικά στοιχεία	31
4.2 Χρηματοδότηση προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και δανειακή επιβάρυνση	31
5. Εξελίξεις στις εγχώριες και διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων.....	34
III. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	39
1. Εξέλιξη των βασικών μεγεθών του ισολογισμού	39
2. Τραπεζικοί κίνδυνοι	41
2.1 Πιστωτικός κίνδυνος.....	41
Δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης των ΜΕΔ	46
Πιστωτικός κίνδυνος ανά κλάδο	49
2.2 Κίνδυνος ρευστότητας	50
2.3 Κίνδυνος αγοράς.....	56
Έκθεση σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου.....	56
Έκθεση σε εταιρικά ομόλογα.....	57
Έκθεση σε μετοχικούς τίτλους, αμοιβαία κεφάλαια και λοιπές συμμετοχές	58
Έκθεση σε συναλλαγματικό κίνδυνο	58
Επιτοκιακή ευαισθησία των χρεογράφων και παραγώγων	58
Κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών για τον κίνδυνο αγοράς	59
2.4 Διεθνείς δραστηριότητες	59
3. Ανθεκτικότητα.....	62
3.1 Αποδοτικότητα	62
3.2 Κεφαλαιακή επάρκεια	64

4. Διασύνδεση με άλλους τομείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος	66
4.1 Άμεση διασύνδεση των νομισματικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με άλλους τομείς	66
4.2 Έμμεση διασύνδεση των τραπεζών με τις άλλες οντότητες του χρηματοπιστωτικού τομέα	68
4.3 Έκθεση των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό και των ξένων τραπεζών στην Ελλάδα.....	70
IV. ΜΑΚΡΟΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	73
1. Καθορισμός του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας	73
2. Προσδιορισμός των λοιπών συστημικά σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα (O-SII) και καθορισμός του αποθέματος ασφαλείας O-SII.....	76
3. Θέσπιση μέτρων για τη δανειακή επιβάρυνση που εφαρμόζονται σε επίπεδο δανειολήπτη	78
V. ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ	79
1. Διάρθρωση του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	79
2. Ασφαλιστικές επιχειρήσεις.....	80
2.1 Βασικά μεγέθη της ασφαλιστικής αγοράς.....	80
3. Λοιπές επιχειρήσεις	85
3.1 Εταιρίες Χρηματοδοτικής Μίσθωσης – Εταιρίες Πρακτόρειας Επιχειρηματικών Απαιτήσεων – Εταιρίες Παροχής Πιστώσεων	85
3.2 Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ)	86
3.3 Ιδρύματα πληρωμών, ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος, πάροχοι υπηρεσιών εκκίνησης πληρωμής και πάροχοι υπηρεσιών πληροφοριών λογαριασμού	91
VI. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΑΓΟΡΩΝ.....	94
1. Συστήματα πληρωμών.....	94
1.1 TARGET2-GR	94
1.2 Διατραπεζικά Συστήματα Α.Ε. (ΔΙΑΣ).....	94
1.3 Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών (ΓΣΑ)	95
2. Κάρτες πληρωμών.....	96
2.1 Αριθμός καρτών πληρωμών.....	96
2.2 Συναλλαγές με κάρτες πληρωμών.....	96
2.3 Περιστατικά απάτης στις συναλλαγές με κάρτες πληρωμών	98
3. Κεντρικοί Αντισυμβαλλόμενοι	101
3.1 Εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο	101
3.2 Εταιρία Εκκαθάρισης Συναλλαγών Χρηματιστηρίου Αθηνών (ΕΤΕΚ)	102
4. Κεντρικά Αποθετήρια Τίτλων.....	104
4.1 Εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο.....	104
4.2 Σύστημα Διακανονισμού Τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος.....	106
4.3 Σύστημα Αϋλων Τίτλων της Εταιρίας “Ελληνικό Κεντρικό Αποθετήριο Τίτλων”	108

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ Ι.....	110
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΓΙΑ ΚΥΚΛΙΚΑ ΟΥΔΕΤΕΡΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.....	110
ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ ΙΙ.....	117
Η ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ	117

I. ΣΥΝΟΨΗ

Οι κίνδυνοι για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα υποχώρησαν το β' εξάμηνο του 2023, ωστόσο παραμένουν υψηλοί. Η αυστηροποίηση της νομισματικής πολιτικής επέδρασε καθοριστικά στη σταθερή πορεία αποκλιμάκωσης των πληθωριστικών πιέσεων. Ο πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ κορυφώθηκε στο 10,6% τον Οκτώβριο του 2022, ενώ το Μάρτιο του 2024 διαμορφώθηκε στο 2,4%. Το 2023 η οικονομική δραστηριότητα στη ζώνη του ευρώ σημείωσε σημαντική επιβράδυνση. Η αβεβαιότητα παραμένει εξαιρετικά υψηλή διεθνώς, υπό την επίδραση των δυσμενών γεωπολιτικών εξελίξεων και της πολιτικής αβεβαιότητας από τις επερχόμενες εκλογικές αναμετρήσεις στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Επιπρόσθετα, το περιβάλλον υψηλών επιτοκίων επιδρά αρνητικά στην οικονομική δραστηριότητα, ενισχύοντας τον κίνδυνο διατήρησης των χαμηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης στο εγγύς μέλλον. Επηρεάζει επίσης δυσμενώς την ικανότητα αποπληρωμής των υφιστάμενων δανείων από τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, καθώς και τη ζήτηση νέων δανείων. Παράλληλα, οι υψηλές αποτιμήσεις στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων εντείνουν τον κίνδυνο απότομης ανατιμολόγησης των περιουσιακών στοιχείων, ενώ παραμένουν οι ανησυχίες από τη συνεχιζόμενη πτωτική πορεία των τιμών των επαγγελματικών ακινήτων σε διεθνές επίπεδο.

Το 2023 η ελληνική οικονομία σημείωσε ικανοποιητικό ρυθμό ανάπτυξης. Ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) διαμορφώθηκε σε 2,0% το 2023, καθώς τόσο η εγχώρια ζήτηση όσο και οι καθαρές εξαγωγές είχαν θετική συμβολή. Η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων με μεγάλο περιθώριο και η διαχείριση της αποκλιμάκωσης του δημόσιου χρέους συνέβαλαν θετικά στην ενίσχυση της εικόνας της ελληνικής οικονομίας και, κατά συνέπεια, της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Η συνέχιση της αναπτυξιακής πορείας της οικονομίας συνέτεινε στην περαιτέρω βελτίωση της αγοράς εργασίας το 2023, αν και με πιο ήπιους ρυθμούς, και το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 11,1% από 12,4% το 2022. Ο πληθωρισμός, μετρούμενος με τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ), σημείωσε μεγάλη επιβράδυνση το 2023 στο 4,2%, κυρίως λόγω των σημαντικών μειώσεων των τιμών ενέργειας κατά 13,4%. Ωστόσο, ο γενικός δείκτης τιμών χωρίς την ενέργεια κατέγραψε υψηλούς ρυθμούς, λόγω των ανοδικών πιέσεων τόσο στα διατροφικά αγαθά όσο και στα μη ενεργειακά βιομηχανικά αγαθά και τις υπηρεσίες, επηρεάζοντας το κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων και το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών.

Οι ελληνικές τράπεζες είναι σε καλύτερη θέση σε σχέση με το παρελθόν για να αντιμετωπίσουν πιθανές αναταράξεις. Το 2023 βελτιώθηκε η ρευστότητα, η ποιότητα χαρτοφυλακίου, η κερδοφορία και η κεφαλαιακή επάρκεια του τραπεζικού τομέα. Η βελτίωση των θεμελιωδών μεγεθών και των εποπτικών δεικτών του τραπεζικού τομέα, σε συνδυασμό με την ανάκτηση της επενδυτικής κατηγορίας για την πιστοληπτική διαβάθμιση της Ελλάδας,¹ δημιούργησε μια ευ-

¹ Επισημαίνεται ότι στις 19 Απριλίου του 2024 η Standard & Poor's προχώρησε στη περαιτέρω αναβάθμιση των προοπτικών (outlook) της οικονομίας από σταθερές σε θετικές, ανοίγοντας το δρόμο για περαιτέρω αύξηση της πιστοληπτικής διαβάθμισης σε ορίζοντα 24 μηνών.

νοϊκή συγκυρία για την υλοποίηση της στρατηγικής αποεπένδυσης του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ)² από τις μετοχικές του συμμετοχές στις σημαντικές τράπεζες της χώρας. Ειδικότερα, το ΤΧΣ προέβη το δ' τρίμηνο του 2023 και το α' τρίμηνο του 2024 σε τέσσερις διαδοχικές συναλλαγές³ πώλησης των μεριδίων του στο μετοχικό κεφάλαιο των σημαντικών τραπεζών, σηματοδοτώντας έτσι την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επενδυτών στον τραπεζικό τομέα και την οριστική μετάβασή του στην κανονικότητα.

Οι συνθήκες ρευστότητας και χρηματοδότησης του ελληνικού τραπεζικού τομέα βελτιώθηκαν περαιτέρω. Το υπόλοιπο των καταθέσεων από τους κατοίκους εσωτερικού αυξήθηκε κατά 3,8% σε ετήσια βάση και ανήλθε σε 201,6 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023. Η εξέλιξη αυτή συνέβαλε σημαντικά στη διατήρηση της ρευστότητας των ελληνικών τραπεζικών ομίλων σε υψηλό επίπεδο, παρά την αποπληρωμή μέρους της χρηματοδότησης που είχαν αντλήσει από το Ευρωσύστημα μέσω των στοχευμένων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (Targeted Longer-Term Refinancing Operations – TLTRO III). Ταυτόχρονα, παρά το περιβάλλον αυξημένων επιτοκίων, η ανάκτηση της επενδυτικής κατηγορίας στο β' εξάμηνο του 2023, βοήθησε στην περαιτέρω αποκλιμάκωση των αποδόσεων των κρατικών και τραπεζικών ομολόγων και διευκόλυνε την πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στις αγορές κεφαλαίων.

Το 2023 συνεχίστηκε η πορεία εξυγίανσης των ισολογισμών των πιστωτικών ιδρυμάτων. Το συνολικό απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) διαμορφώθηκε σε 9,9 δισεκ. ευρώ, μειωμένο κατά 25% ή 3,3 δισεκ. ευρώ σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022. Ο λόγος των ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων υποχώρησε περαιτέρω σε 6,6% για το σύνολο του τραπεζικού συστήματος το 2023, έναντι 8,7% το 2022. Ο αντίστοιχος δείκτης για τις σημαντικές τράπεζες υποχώρησε σε επίπεδο κάτω από 5%,⁴ μειώνοντας την απόσταση από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Εντούτοις, προβληματίζει η καθαρή εισροή νέων ΜΕΔ το 2023, παρά την αξιολογή αναταξινόμηση ΜΕΔ ως εξυπηρετούμενα. Στις λιγότερο σημαντικές τράπεζες ο δείκτης των ΜΕΔ ως προς το σύνολο των δανείων παραμένει ιδιαίτερα υψηλός και διαμορφώθηκε σε 37,6% το 2023, μειωμένος κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022, κυρίως λόγω της πιστωτικής επέκτασης ορισμένων εξ αυτών.

Οι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι ενίσχυσαν σημαντικά την οργανική τους κερδοφορία. Το 2023 οι ελληνικές τράπεζες κατέγραψαν κέρδη μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες ύψους 3,8 δισεκ. ευρώ, έναντι κερδών 3,4 δισεκ. ευρώ το 2022. Θετικά συνέβαλε η αύξηση των καθαρών εσόδων από τόκους ως αποτέλεσμα της αύξησης των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ, ενώ αρνητικά επέδρασε η μεγάλη μείωση των εσόδων από χρηματοοικονομικές πράξεις και των λοιπών εσόδων. Αναλυτικότερα, το 2023 τα λειτουργικά έσοδα των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκαν κατά 9,1% σε σχέση με το 2022. Ειδικότερα, τα έσοδα από κύριες τραπεζικές εργασίες

² Διευκρινίζεται ότι το ισχύον νομικό πλαίσιο του ΤΧΣ προβλέπει λήξη της λειτουργίας του στο τέλος του 2025. Συνεπώς, ο στόχος της αποεπένδυσης αναβαθμίζεται και θεωρείται ως ισάξιος με τη συμβολή του ΤΧΣ στη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού τομέα προς όφελος του δημοσίου συμφέροντος.

³ Ειδικότερα, το ΤΧΣ προέβη το δ' τρίμηνο του 2023 σε τρεις συναλλαγές αποεπένδυσης, διαθέτοντας το σύνολο της συμμετοχής του στην Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε. και στην Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε., καθώς και το 22% του μετοχικού κεφαλαίου της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος Α.Ε. Το α' τρίμηνο του 2024 προχώρησε και στην αποεπένδυση από το μετοχικό κεφάλαιο της Τράπεζας Πειραιώς, πωλώντας το σύνολο του 27% που κατείχε στο μετοχικό της κεφάλαιο και κλείνοντας με τη συναλλαγή αυτή τον κύκλο των αποεπενδύσεων στη παρούσα χρονική συγκυρία. Επισημαίνεται ότι το ΤΧΣ διατηρεί στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος ποσοστό 18,39% και στην Τράπεζα Αττικής ποσοστό συμμετοχής 72,54%.

⁴ Διευκρινίζεται ότι ο δείκτης είναι κάτω από 5% σε τρεις εκ των τεσσάρων σημαντικών τραπεζών.

(δηλαδή τα καθαρά έσοδα από τόκους και προμήθειες) αυξήθηκαν σημαντικά κατά 41,7%. Η μεγάλη μείωση των εσόδων από χρηματοοικονομικές πράξεις το 2023 οφείλεται στο γεγονός ότι τα σχετικά έσοδα του 2022 ήταν μη επαναλαμβανόμενα, όπως κέρδη από συναλλαγές σε ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου και κέρδη από παράγωγα και προϊόντα αντιστάθμισης κινδύνου. Επιπρόσθετα, η μείωση που παρατηρείται στα λοιπά έσοδα οφείλεται στα μη επαναλαμβανόμενα έσοδα που προέκυψαν από την απόσχιση και πώληση του κλάδου αποδοχής καρτών και εκκαθάρισης πράξεων πληρωμής από τις τέσσερις σημαντικές τράπεζες το 2022. Ταυτόχρονα, τα λειτουργικά έξοδα και το κόστος πιστωτικού κινδύνου παρέμειναν στα ίδια επίπεδα. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν οι τραπεζικοί όμιλοι να καταγράψουν υψηλά κέρδη μετά από φόρους και διακοπόμενες δραστηριότητες και οι δείκτες αποδοτικότητας ενεργητικού (Return on Assets – RoA) και ιδίων κεφαλαίων (Return on Equity – RoE) να διαμορφωθούν το 2023 σε 1,2% και 12,0%, αντίστοιχα.

Η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζικών ομίλων ενισχύθηκε σημαντικά. Η αύξηση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, εξαιτίας κυρίως της εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίων μέσω της οργανικής κερδοφορίας, αλλά και της έκδοσης κεφαλαιακών μέσων, υπεραντιστάθμισε την αύξηση του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού. Συγκεκριμένα, ο Δείκτης Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών της Κατηγορίας 1 (Common Equity Tier 1 ratio – CET1 ratio) σε ενοποιημένη βάση αυξήθηκε σε 15,5% το Δεκέμβριο του 2023 από 14,5% το Δεκέμβριο του 2022 και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαίου (Total Capital Ratio – TCR) σε 18,7% από 17,5% αντίστοιχα, με αποτέλεσμα ο δείκτης CET1 να συγκλίνει με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (15,7% το Δεκέμβριο του 2023), ενώ ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαίου εξακολουθεί να υπολείπεται (19,7% το Δεκέμβριο του 2023).⁵ Ωστόσο, η ποιότητα των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων των ελληνικών τραπεζών παραμένει χαμηλή, καθώς το Δεκέμβριο του 2023 οι οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (Deferred Tax Credits – DTCs) ανέρχονταν σε 12,9 διςεκ. ευρώ, αντιπροσωπεύοντας το 44% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων (από 52% το Δεκέμβριο του 2022). Επιπλέον, αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (Deferred Tax Assets – DTAs) ύψους 2,6 διςεκ. ευρώ περιλαμβάνονται στα εποπτικά ίδια κεφάλαια των τραπεζικών ομίλων, αποτελώντας περίπου το 9% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους.

Στο τρέχον μακροοικονομικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον αναδεικνύεται η σημασία της σταδιακής εφαρμογής κατάλληλης μακροπροληπτικής πολιτικής για την αποφυγή συσσώρευσης συστημικών κινδύνων. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος θέσπισε μακροπροληπτικά μέτρα σχετικά με τη δανειακή επιβάρυνση που εφαρμόζονται σε επίπεδο δανειολήπτη για δάνεια και λοιπές πιστώσεις προς φυσικά πρόσωπα με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο στην Ελλάδα, τα οποία θα εφαρμοστούν από τον Ιανουάριο του 2025. Ειδικότερα, με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 227/1/8.3.2024 θεσπίστηκε ανώτατο επιτρεπόμενο όριο για το δείκτη δανείου προς αξία κατά την έγκριση (Loan-To-Value at Origination – LTV-O) 90% για τους δανειολήπτες που είναι αγοραστές για πρώτη φορά και 80% για τους λοιπούς δανειολήπτες, καθώς επίσης και ανώτατο επιτρεπόμενο όριο για το δείκτη εξυπηρέτησης δανείου προς εισόδημα κατά την έγκριση (Debt Service-To-Income at Origination – DSTI-O) 50% για τους δανειολήπτες

⁵ Πηγή: [Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός \(Single Supervisory Mechanism – SSM\)](#)

που είναι αγοραστές για πρώτη φορά και 40% για τους λοιπούς δανειολήπτες. Επιπροσθέτως, ποσοστό έως 10% επί του συνολικού αριθμού των δανείων και λοιπών πιστώσεων δύναται να υπερβαίνει τα ανώτατα επιτρεπόμενα όρια LTV-O και DSTI-O. Παράλληλα, η Τράπεζα της Ελλάδος αξιολογεί ανά τρίμηνο την ένταση του κυκλικού συστημικού κινδύνου και την καταλληλότητα του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας (Countercyclical Capital Buffer – CCyB) για την Ελλάδα, και το καθορίζει ή το προσαρμόζει, εφόσον αυτό κριθεί αναγκαίο. Για το 2023 καθώς και το α' και β' τρίμηνο του 2024, το ποσοστό αυτό διατηρήθηκε στο 0%, το χαμηλότερο δυνατό επίπεδο. Η ανάλυση των πρόσθετων δεικτών που εξετάζει η Τράπεζα της Ελλάδος αναδεικνύει την απαρχή συσσώρευσης κυκλικών συστημικών κινδύνων σε επιμέρους τομείς, όπως οι τιμές των οικιστικών ακινήτων και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Συνολικά όμως επιβεβαιώνει την εκτίμηση περί της απουσίας υπέρμετρης πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης. Τέλος, η Τράπεζα της Ελλάδος προσδιόρισε τα λοιπά συστημικά σημαντικά ιδρύματα (Other Systemically Important Institutions – O-SII) στην Ελλάδα για το έτος 2023, εφαρμόζοντας τις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών, και καθόρισε το ποσοστό του αποθέματος ασφαλείας O-SII για το έτος 2024 σε 1,25% για το ίδρυμα Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε. σε ενοποιημένη βάση και σε 1,00% για τα λοιπά O-SII.⁶ Σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, η εφαρμογή κατάλληλων μέτρων μακροπροληπτικής πολιτικής συμβάλλει στη δημιουργία επαρκούς μακροπροληπτικού χώρου που διασφαλίζει τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Το 2023 οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις διατήρησαν την κεφαλαιακή τους επάρκεια σε υψηλά επίπεδα. Η αποδοτικότητα τους επηρεάστηκε από το αυξημένο κόστος των αποζημιώσεων που συνδέονται με την καταγίδα Daniel και τις επιπτώσεις από την εφαρμογή του Διεθνούς Προτύπου Χρηματοοικονομικής Αναφοράς 17 «Ασφαλιστήρια συμβόλαια» (ΔΠΧΑ 17). Η συνολική παραγωγή ασφαλιστρών παρουσίασε θετική μεταβολή, τόσο στις γενικές ασφαλίσεις όσο και στις ασφαλίσεις ζωής. Τέλος, συνεχίστηκαν οι διεργασίες συγχώνευσης των ασφαλιστικών επιχειρήσεων, ενισχύοντας την ήδη υψηλή συγκέντρωση του ασφαλιστικού κλάδου.

Η απρόσκοπτη λειτουργία των υποδομών της χρηματοπιστωτικής αγοράς, δηλαδή των συστημάτων πληρωμών, εκκαθάρισης και διακανονισμού των συναλλαγών, συνέβαλε θετικά στη σταθερότητα του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος μέσω της αποτελεσματικής διεκπεραίωσης των συναλλαγών. Όσον αφορά τα χρησιμοποιούμενα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, το 2023 παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση σε όρους αριθμού και αξίας συναλλαγών, καθώς και αύξηση του δείκτη έντασης της απάτης σε όρους αριθμού και αξίας περιστατικών απάτης.

Το 2023 η συνολική αξία των υπό διαχείριση ανοιγμάτων των Εταιριών Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ)⁷ ανήλθε σε 88 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων το

⁶ Ειδικότερα για την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. (σε ατομική και ενοποιημένη βάση), την Πειραιώς Financial Holdings Α.Ε. (σε ενοποιημένη βάση) και την Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε. (σε ατομική βάση), την Τράπεζα Eurobank Α.Ε. (σε ατομική βάση), την Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε. (σε ενοποιημένη βάση) και την Άλφα Τράπεζα Α.Ε. (σε ατομική βάση).

⁷ Ως ανοίγματα εμφανίζονται όλα τα χρεωστικά μέσα (δάνεια και προκαταβολές και χρεωστικοί τίτλοι), μη συμπεριλαμβανομένων των μη λογιστικοποιημένων τόκων και διαγραφών. Σημειώνεται ότι με την [ΠΕΕ 206/1/03.06.2022](#) τροποποιήθηκαν, μεταξύ άλλων, τα στοιχεία που οφείλουν να υποβάλλουν οι ΕΔΑΔΠ στην Τράπεζα της Ελλάδος.

79% αφορά ανοίγματα που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις⁸ και το υπόλοιπο 21% αφορά τη διαχείριση ανοιγμάτων για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων. Τα ανοίγματα που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις στην πλειονότητά τους έχουν ανατεθεί σε αυτές την τελευταία τριετία στο πλαίσιο της υλοποίησης των στρατηγικών των πιστωτικών ιδρυμάτων για τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (ΜΕΑ). Λαμβάνοντας υπόψη την έως τώρα επίδοση και τη σημασία για την αποτελεσματική διαχείριση του μη εξυπηρετούμενου ιδιωτικού χρέους με παράλληλη αξιοποίηση του αδρανούς παραγωγικού δυναμικού, κρίνεται απαραίτητη η περαιτέρω βελτίωση της διαχείρισης των εν λόγω ανοιγμάτων από τις ΕΔΑΔΠ.

Το αναθεωρημένο πλαίσιο για διαχειριστές και αγοραστές πιστώσεων (ν. 5072/2023) ενσωματώνει στην ελληνική νομοθεσία τις σχετικές διατάξεις της Οδηγίας 2021/2167⁹ για την αδειοδότηση και εποπτεία των ΕΔΑΔΠ, καθώς και διατάξεις για την εποπτεία των αγοραστών πιστώσεων, εισάγοντας (α) πρόσθετες απαιτήσεις για την ίδρυση και λειτουργία των ΕΔΑΔΠ, (β) υποχρεώσεις πληροφόρησης σχετικά με τη μεταβίβαση απαιτήσεων από τα πιστωτικά και τα χρηματοδοτικά ιδρύματα και τους αγοραστές πιστώσεων, καθώς και (γ) το πλαίσιο άσκησης διασυννοριακών δραστηριοτήτων από τους διαχειριστές πιστώσεων. Ταυτόχρονα, οι ΕΔΑΔΠ που έχουν αδειοδοτηθεί σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 4354/2015 (Α' 176) και ασκούν δραστηριότητες διαχειριστή πιστώσεων υπόκεινται σε διαδικασία επανααδειοδότησης από την Τράπεζα της Ελλάδος (η οποία θα ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος Ιουνίου 2024), προκειμένου να διαπιστωθεί η συμμόρφωσή τους με τις διατάξεις του νέου πλαισίου.¹⁰

Οι δραστηριότητες των Ιδρυμάτων Πληρωμών (ΠΠ) και των Ιδρυμάτων Ηλεκτρονικού Χρήματος (ΙΗΧ) ενισχύθηκαν σημαντικά κατά τη διάρκεια του 2023. Η συνολική αξία των πράξεων πληρωμών που διενεργήθηκαν το 2023 από τα ΠΠ ανήλθε σε 58,2 δισεκ. ευρώ, αυξημένη κατά 92% σε σχέση με το 2022 (30,3 δισεκ. ευρώ) και κατά 32 φορές περίπου μεγαλύτερη σε σχέση με το 2021 1,8 δισεκ. ευρώ. Αντίστοιχα, η συνολική ετήσια αξία των πράξεων πληρωμών που πραγματοποιήθηκαν από τα ΙΗΧ ανήλθε σε 13,7 δισεκ. ευρώ, αυξημένη κατά 33% σε σχέση με το 2022 (10,3 δισεκ. ευρώ). Οι ανωτέρω εξελίξεις είχαν θετική επίδραση στα ίδια κεφάλαια και στην κερδοφορία του κλάδου των ΠΠ και των ΙΗΧ.

Οι προοπτικές για τον ελληνικό τραπεζικό τομέα διαγράφονται θετικές, αλλά παραμένουν σημαντικές προκλήσεις. Η αναβάθμιση σε επενδυτική κατηγορία της πιστοληπτικής διαβάθμισης της Ελλάδος λειτούργησε θετικά και για τις τράπεζες, ενώ η συνολική βελτίωση των μεγεθών τους είναι αδιαμφισβήτητη. Εντούτοις, οι προοπτικές του ελληνικού τραπεζικού τομέα είναι άρρηκτα συνυφασμένες με τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο και την πορεία ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς. Εφόσον υπάρξει η αναγκαία πολιτική βούληση για την επίτευξη συναίνεσης, η

⁸ Τυχόν διαφορές των εποπτικών στοιχείων που αναλύονται στο παρόν τμήμα της Έκθεσης Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας με τα περιοδικά δημοσιευμένα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος στον ιστότοπο της οφείλονται κυρίως στη διαφορετική περίμετρο που εφαρμόζει η εκάστοτε έκδοση.

⁹ Οδηγία (ΕΕ) 2021/2167 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2021 για τους διαχειριστές πιστώσεων και τους αγοραστές πιστώσεων και την τροποποίηση των Οδηγιών 2008/48/ΕΚ και 2014/17/ΕΕ.

¹⁰ Κατόπιν της δημοσίευσης του ν. 5072/2023 εκδόθηκε η Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής της Τράπεζας της Ελλάδος 225/1/30.1.2024, η οποία εξειδικεύει τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας των ΕΔΑΔΠ.

Ευρώπη θα μπορέσει να προχωρήσει σε πρωτοβουλίες απαραίτητες για την ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης¹¹ και της Ένωσης Κεφαλαιαγορών (Capital Market Union - CMU), θέτοντας τις βάσεις για την ενίσχυση της ανάπτυξης και τη θωράκιση απέναντι σε νέες κοινές προκλήσεις και αβεβαιότητες. Επιπρόσθετα, η τόνωση του εγχώριου τραπεζικού ανταγωνισμού με τη συνέχιση των ενεργειών για τη δημιουργία του «πέμπτου πόλου» αποτελεί σημαντική παράμετρο, καθώς θα λειτουργήσει θετικά υπέρ των καταναλωτών και των επιχειρήσεων, ενισχύοντας τη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας. Η πρόοδος που έχει συντελεστεί για τη θωράκιση του τραπεζικού τομέα είναι σημαντική, ωστόσο οι προκλήσεις παραμένουν. Σε ένα διεθνές περιβάλλον περισσότερο αβέβαιο δεν υπάρχουν περιθώρια για εφησυχασμό.

Η ποιότητα χαρτοφυλακίου των τραπεζών μπορεί να επηρεαστεί από το μακροοικονομικό περιβάλλον. Η διατήρηση των βασικών επιτοκίων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) σε περιοριστικά επίπεδα – προκειμένου ο πληθωρισμός να προσεγγίσει το μεσοπρόθεσμο στόχο του 2% - δοκιμάζει την ανθεκτικότητα των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, δεδομένου ότι η πλειονότητα των δανείων έχει συναφθεί με κυμαινόμενο επιτόκιο.¹² Κατά συνέπεια, η σταθεροποίηση του κόστους εξυπηρέτησης του χρέους σε υψηλό επίπεδο μπορεί να επιδράσει αρνητικά στην ποιότητα των στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών. Συνεπώς, η προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας των στοιχείων ενεργητικού και σύγκλισης των ΜΕΔ προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (Δεκέμβριος 2023: 1,9%)¹³ αποτελεί προτεραιότητα. Στο πλαίσιο αυτό, η επέκταση του προγράμματος παροχής εγγυήσεων «Ηρακλής ΙΙΙ»¹⁴ κρίνεται ότι θα συμβάλει θετικά ώστε οι τράπεζες να μπορέσουν να εστιάσουν τις προσπάθειές τους στο βασικό τους ρόλο για τη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας.

Η διατήρηση της υφιστάμενης κερδοφορίας των τραπεζών και η ενίσχυση της κεφαλαιακής τους βάσης αποτελούν επίσης προκλήσεις. Η οργανική κερδοφορία των τραπεζών το 2023 ενισχύθηκε σημαντικά, κυρίως από τα καθαρά έσοδα τόκων, και οι δείκτες αποδοτικότητάς τους έχουν διαμορφωθεί σε υψηλό επίπεδο. Όταν στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής αρχίσει η αποκλιμάκωση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ, ενδέχεται να επηρεαστεί αρνητικά η οργανική τους κερδοφορία, ιδίως στην περίπτωση που οι τράπεζες δεν πετύχουν τους στόχους τους για την πιστωτική επέκταση. Η μειωμένη κερδοφορία θα επηρεάσει τη δυνατότητα εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίου και βελτίωσης, μεσοπρόθεσμα, της ποιότητας των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών. Στο πλαίσιο αυτό, η μερισματική πολιτική τους οφείλει να λαμβάνει υπόψη την αυξημένη αβεβαιότητα και τις προκλήσεις που συνδέονται με το διεθνές περιβάλλον. Η δημιουργία επαρκών κεφαλαιακών αποθεμάτων αποτελεί σημαντική παράμετρο για την ευρωστία του τραπεζικού τομέα.

¹¹ Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασφάλισης Καταθέσεων (EDIS) και, ευρύτερα, η αναθεώρηση του πλαισίου διαχείρισης τραπεζικών κρίσεων και ασφάλισης των καταθέσεων (CMDI) και της Ένωσης Κεφαλαιαγορών (CMU).

¹² Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το ποσοστό των υφιστάμενων μακροπρόθεσμων δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο ανήλθε το Δεκέμβριο του 2023 στο 92% του συνόλου.

¹³ Πηγή: [Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός \(Single Supervisory Mechanism – SSM\)](#) Ενδεικτικά, ο δείκτης ΜΕΔ για τα εγχώρια σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα σε ενοποιημένη βάση και λαμβάνοντας υπόψη δάνεια προς πιστωτικά ιδρύματα και κεντρικές τράπεζες είναι 4,7%.

¹⁴ Η επέκταση του προγράμματος «Ηρακλής ΙΙΙ» έχει ανώτατο όριο χορήγησης εγγυήσεων έως και 2 δισεκ. ευρώ και διάρκεια ως τις 31.12.2024. Επισημαίνεται ότι χρήση του εν λόγω προγράμματος αναμένεται να κάνουν η Τράπεζα Αττικής και η Παγκρήτια Τράπεζα προκειμένου να εξυγιανθούν πριν προχωρήσουν στην επικείμενη συγχώνευσή τους.

Το τρέχον οικονομικό περιβάλλον εγκυμονεί κινδύνους που συνδέονται κυρίως με εξωγενείς παράγοντες. Η κατακόρυφη αύξηση των γεωπολιτικών κινδύνων με την επέκταση των πολεμικών συγκρούσεων, αλλά και του αυξανόμενου εμπορικού ανταγωνισμού μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας, οδηγεί σε αύξηση του συνολικού κόστους. Συνεπώς, πιθανή νέα άνοδος του πληθωρισμού και η μείωση του ρυθμού ανάπτυξης παγκοσμίως μπορεί να προκαλέσουν στασιμοπληθωριστικές πιέσεις. Το διεθνές περιβάλλον αποτελεί τη μεγαλύτερη πρόκληση, με σημαντικές εν δυνάμει αρνητικές επιπτώσεις στις εθνικές οικονομίες και, κατ' επέκταση, και στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Τυχόν απότομη χειροτέρευση των διεθνών χρηματοπιστωτικών συνθηκών μπορεί να έχει δυσμενείς επιδράσεις τόσο στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα όσο και στη χρηματοοικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών σε εγχώριο επίπεδο, προκαλώντας αναταράξεις.

Προϋπόθεση για να επιτελέσουν τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα τον αναπτυξιακό τους ρόλο είναι να συνεχίσουν τις προσπάθειες για την περαιτέρω θωράκισή τους. Προτεραιότητες αποτελούν η συνέχιση της εξυγίανσης του ενεργητικού τους, καθώς και η ποσοτική και ποιοτική ενίσχυση των κεφαλαίων τους, διατηρώντας παράλληλα την κερδοφορία τους σε ικανοποιητικό επίπεδο. Οι τράπεζες έχουν επανεκκινήσει τη χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας, ενώ οι ρυθμοί πιστωτικής επέκτασης θα τονωθούν και από τις εκταμιεύσεις των επιχειρηματικών δανείων που συνδέονται με το Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Ωστόσο, οι τράπεζες θα πρέπει να συνεχίσουν να επενδύουν στον ψηφιακό μετασχηματισμό (digitalisation) των εργασιών τους, προκειμένου να βελτιώσουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες προς τους πελάτες τους, αλλά και να μειώσουν το λειτουργικό κόστος. Οι νέοι κίνδυνοι που αναδύονται, όπως η κλιματική κρίση και οι κυβερνοεπιθέσεις (cyber attacks), πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη, καθώς υπάρχει δυσκολία στην αναγνώριση και ποσοτικοποίησή τους. Ως εκ τούτου, χρειάζεται επαγρύπνηση από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, προκειμένου να παραμείνει ο εγχώριος τραπεζικός τομέας σε τροχιά ανάπτυξης.

II. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

1. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Η ελληνική οικονομία σημείωσε ικανοποιητική ανάπτυξη το 2023, η οποία, παρά τον επιβραδυνόμενο ρυθμό σε σχέση με το 2022, παρέμεινε σημαντικά υψηλότερη σε σχέση με την ευρωζώνη. Οι κύριες συνιστώσες αύξησης του ΑΕΠ παρέμειναν η ιδιωτική κατανάλωση, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών και οι επενδύσεις. Αντίθετα, η αύξηση των εισαγωγών, αν και μικρότερη σε σχέση με το 2022, συνέβαλε αρνητικά στη μεταβολή του ΑΕΠ. Από τη μεριά της προσφοράς, παρά την υποχώρηση των λιανικών πωλήσεων, τα στοιχεία από τη βιομηχανία, τις κατασκευές και τις υπηρεσίες έδειξαν ισχυρή ανάπτυξη το 2023. Οι προσδοκίες των επιχειρήσεων και ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης επηρεάστηκαν αρνητικά, αν και σε μικρότερο βαθμό σε σύγκριση με την ευρωζώνη, από την άνοδο της αβεβαιότητας λόγω των γεγονότων στη Μέση Ανατολή, τη συνεχιζόμενη σύγκρουση στην Ουκρανία, τις φυσικές καταστροφές που έπληξαν τη χώρα, αλλά και από τη διατήρηση των πληθωριστικών πιέσεων στα διατροφικά αγαθά. Ο Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών (PMI) συνεχίζει να υποδηλώνει άνοδο της ελληνικής μεταποιητικής παραγωγής λόγω της ανόδου της ζήτησης.

Πίνακας II.1 Το ΑΕΠ και οι κύριες συνιστώσες του (2020 – δ' τρίμηνο 2023)

Ποσοστιαίες μεταβολές (σταθερές αγοραίες τιμές 2015)
Ετήσια στοιχεία: μη εποχικώς διορθωμένα. Τριμηνιαία στοιχεία: εποχικώς διορθωμένα

	2020	2021	2022	2023	α' τρίμ. 2023	β' τρίμ. 2023	γ' τρίμ. 2023	δ' τρίμ. 2023
Ιδιωτική κατανάλωση	-7,4	5,8	7,4	1,8	1,1	2,1	1,2	1,8
Δημόσια δαπάνη	3,0	1,8	2,1	1,7	2,8	1,1	-0,4	2,7
Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	2,0	19,3	11,7	4,0	8,2	9,2	4,8	-5,7
Κατοικίες	19,0	27,3	33,7	20,7	47,9	45,9	27,7	-18,7
Άλλες κατασκευές	-1,7	12,8	9,5	10,0	6,3	13,7	4,0	13,1
Εξοπλισμός	-2,1	28,6	15,1	-2,3	0,8	4,8	15,4	-11,1
Εγχώρια ζήτηση	-3,7	7,2	6,1	1,4	2,4	2,8	1,4	0,9
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-21,5	24,2	6,2	3,7	7,2	0,3	1,9	2,1
Εξαγωγές αγαθών	4,2	14,1	3,5	3,2	10,8	-0,9	-1,3	-1,6
Εξαγωγές υπηρεσιών	-42,6	37,5	9,3	4,2	6,2	1,1	4,2	4,7
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-7,3	17,9	7,2	2,1	3,3	-0,6	2,9	0,0
Εισαγωγές αγαθών	-3,8	17,0	8,5	1,9	0,9	-2,5	3,5	1,6
Εισαγωγές υπηρεσιών	-17,2	20,6	3,3	2,8	10,9	5,5	0,8	-4,0
Πραγματικό ΑΕΠ σε τιμές αγοράς	-9,3	8,4	5,6	2,0	2,0	2,7	2,1	1,2

Πηγές: Ελληνική Στατιστική Αρχή και Τράπεζα της Ελλάδος.

Αναλυτικότερα, το ΑΕΠ σημείωσε αύξηση το 2023 κατά 2,0% σε σχέση με το 2022, καθώς τόσο η εγχώρια τελική ζήτηση όσο και οι καθαρές εξαγωγές είχαν θετική συμβολή. Η ιδιωτική κατανάλωση κατέγραψε χαμηλότερο ρυθμό το 2023 μετά τους πολύ υψηλούς ρυθμούς της μεταπανδημικής περιόδου (1,8%, από 7,4% το 2022 και 5,8% το 2021), λόγω της εξομάλυνσης της καταναλωτικής ζήτησης και του υψηλού πληθωρισμού. Η ιδιωτική ζήτηση υποστηρίχθηκε σημαντικά από την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος, καθώς το ονομαστικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων που εξυπηρετούν τα νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ) αυξήθηκε κατά 7,4% κατά μέσο όρο το πρώτο εννεάμηνο του 2023, ενώ το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα κατέγραψε άνοδο 2,2% συνεπεία του πληθωρισμού. Παράλληλα, η δημόσια κατανάλωση ενισχύθηκε κατά 1,7%, ελαφρώς χαμηλότερα σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Οι επενδύσεις συνέχισαν να αυξάνονται το 2023 με ρυθμό υψηλότερο από την οικονομική δραστηριότητα. Πιο συγκεκριμένα, ο ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου αυξήθηκε κατά 4,0% το 2023, έναντι 11,7% το 2022. Οι θετικοί ρυθμοί οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση κατά 20,7% των επενδύσεων σε “Κατοικίες” και κατά 10,0% σε “Άλλες κατασκευές”. Σημαντική άνοδο κατά 14,9% παρουσίασαν επίσης οι επενδύσεις σε “Μεταφορικό εξοπλισμό”. Αντίθετα, η κατηγορία “Μηχανολογικός εξοπλισμός και οπλικά συστήματα” υποχώρησε κατά 3,1%, ενώ η κατηγορία “Εξοπλισμός τεχνολογίας πληροφορικής και επικοινωνιών” υποχώρησε κατά 12,4%. Τέλος, οι επενδύσεις σε “Άλλα προϊόντα” αυξήθηκαν κατά 2,5%.

Η συνεισφορά των καθαρών εξαγωγών το 2023 ήταν οριακά θετική κατά 0,5%, λόγω της υψηλότερης αύξησης των εξαγωγών σε σχέση με τις εισαγωγές. Οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 3,7%, εξαιτίας της αύξησης τόσο των εξαγωγών αγαθών όσο και των εξαγωγών υπηρεσιών. Οι εισαγωγές σημείωσαν άνοδο κατά 2,1%.

Από την πλευρά της προσφοράς, η συνολική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αυξήθηκε κατά 1,2% το 2023. Σε κλαδικό επίπεδο, σημαντική άνοδο σημείωσαν οι «κατασκευές» κατά 14,0%, οι «επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες» κατά 6,1%, οι «τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία» κατά 7,9%, το «χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευές οχημάτων και μοτοσυκλετών, μεταφορά και αποθήκευση, υπηρεσίες παροχής καταλύματος και υπηρεσίες εστίασης» κατά 0,4%, ενώ η «βιομηχανία» παρέμεινε σταθερή. Αντίθετα, ο πρωτογενής τομέας σημείωσε σημαντική υποχώρηση κατά -7,4% λόγω των φυσικών καταστροφών στη Θεσσαλία.

Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συρρικνώθηκε το 2023 έναντι του προηγούμενου έτους και διαμορφώθηκε σε 14,0 δισεκ. ευρώ (6,3% του ΑΕΠ), έναντι 21,2 δισεκ. ευρώ το 2022 (10,3% του ΑΕΠ), λόγω της βελτίωσης του ισοζυγίου καυσίμων και λοιπών αγαθών και των ισοζυγίων δευτερογενών εισοδημάτων και λοιπών υπηρεσιών. Ωστόσο, η βελτίωση αντισταθμίστηκε μερικώς από τη διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου πρωτογενών εισοδημάτων, λόγω κυρίως των αυξημένων πληρωμών για τόκους, και σε μικρότερο βαθμό από τη μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου θαλάσσιων μεταφορών.

Η αγορά εργασίας σημείωσε περαιτέρω βελτίωση το 2023, αν και με πιο ήπιους ρυθμούς. Πιο συγκεκριμένα, η συνολική απασχόληση αυξήθηκε κατά 1,3%, η μισθωτή απασχόληση αυξήθηκε κατά 0,4%, ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι αυξήθηκαν κατά 2,0%. Το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε στο 11,1% από 12,4% το 2022. Σημαντική βελτίωση σημείωσε το ποσοστό ανεργίας τόσο στις γυναίκες (14,3% από 16,4% το 2022) όσο και στους νέους 20-29 ετών (21,1% από 23,3% το

2022). Παράλληλα, το ποσοστό μακροχρόνια ανέργων σημείωσε υποχώρηση βραδύτερη από ότι το 2022, στο 6,2% από 7,7% αντίστοιχα.

Εντούτοις, η στενότητα στην αγορά εργασίας, όπως εκφράζεται από το ποσοστό κενών θέσεων, αυξάνεται σταθερά μετά το τέλος της πανδημίας, ιδιαίτερα στους κλάδους των κατασκευών, της μεταποίησης, του εμπορίου και του τουρισμού. Η αύξηση της στενότητας στην αγορά εργασίας έχει ως αποτέλεσμα να ενταθούν οι μισθολογικές πιέσεις, καθώς το 2023 σημειώθηκε επιτάχυνση του κόστους εργασίας. Οι αμοιβές ανά μισθωτό αυξήθηκαν κατά 5,5% το 2023 έναντι μόλις 2,8% το 2022, ενώ ο Δείκτης Μισθολογικού Κόστους αυξήθηκε κατά 5,9%, αντικατοπτρίζοντας σε μεγάλο βαθμό και την αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 9,4% που σημειώθηκε τον Απρίλιο του 2023.

Ο πληθωρισμός, όπως μετρείται με τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ), σημείωσε σημαντική επιβράδυνση στο 4,2% το 2023, κυρίως λόγω των σημαντικών μειώσεων των τιμών της ενέργειας (-13,4%). Ωστόσο, ο γενικός δείκτης χωρίς την ενέργεια κατέγραψε υψηλούς ρυθμούς, λόγω των ανοδικών πιέσεων τόσο στα διατροφικά αγαθά όσο και στα μη ενεργειακά βιομηχανικά αγαθά και τις υπηρεσίες.

Σύμφωνα με πιο πρόσφατες εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, η οικονομική δραστηριότητα αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,3% το 2024 και 2,5% το 2025. Ο πληθωρισμός εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε 2,8% το 2024 και 2,2% το 2025. Οι κίνδυνοι που περιβάλλουν τις προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος για την ανάπτυξη είναι κυρίως καθοδικοί και αφορούν: α) τυχόν επιδείνωση του ρυθμού ανάπτυξης της ευρωζώνης σε συνδυασμό με τις γεωπολιτικές κρίσεις στην Ουκρανία και τη Μέση Ανατολή, καθώς και τις επιπτώσεις τους στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, β) ενδεχόμενες φυσικές καταστροφές που συνδέονται με τις επιπτώσεις της κλιματικής κρίσης, γ) χαμηλότερο του αναμενομένου ρυθμό εφαρμογής των δράσεων του NextGenerationEU (NGEU) και δ) τυχόν καθυστερήσεις στην υλοποίηση μεταρρυθμίσεων.

2. ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Η υπεραπόδοση των φορολογικών εσόδων έναντι των στόχων το 2023 επέτρεψε τη χρηματοδότηση των έκτακτων δημοσιονομικών παρεμβάσεων που απαιτήθηκαν για την αντιμετώπιση της παρατεταμένης ενεργειακής κρίσης αλλά και των επιπτώσεων των ακραίων καιρικών φαινομένων, χωρίς εκτροχιασμό της δημοσιονομικής πορείας. Αντιθέτως, χάρη στην υπεραπόδοση αυτή, σε συνδυασμό με τη συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών, το πρωτογενές αποτέλεσμα το 2023 παρουσίασε σημαντική βελτίωση έναντι του στόχου.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την πρώτη κοινοποίηση των δημοσιονομικών στοιχείων της περιόδου 2020-2023 από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) στο πλαίσιο της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος τον Απρίλιο του 2024, το πρωτογενές αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης για το 2023 διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα 1,9% του ΑΕΠ, από ισοσκελισμένο πρωτογενές αποτέλεσμα το 2022 και έναντι εκτίμησης για πλεόνασμα 1,1% του ΑΕΠ στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2024. Το δημόσιο χρέος το 2023 αποκλιμακώθηκε σε 161,9% του ΑΕΠ, τη χαμηλότερη τιμή που έχει καταγραφεί από το 2010, από 172,7% του ΑΕΠ το 2022. Η Ελλάδα σημείωσε τη δεύτερη μεγαλύτερη βελτίωση στα βασικά δημοσιονομικά μεγέθη συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της ευρωζώνης.

Όσον αφορά το 2024, σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2024, προβλέπεται πρωτογενές πλεόνασμα της γενικής κυβέρνησης ύψους 2,1% του ΑΕΠ και δημόσιο χρέος 152,3% του ΑΕΠ. Αντίστοιχα, σύμφωνα με την αναθεωρημένη πρόβλεψη της Τράπεζας της Ελλάδος, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία και τις παρεμβάσεις που έχουν εξαγγελθεί, το πρωτογενές πλεόνασμα προβλέπεται να αυξηθεί σε 2,1% του ΑΕΠ και το δημόσιο χρέος να αποκλιμακωθεί περαιτέρω σε 153% του ΑΕΠ.

Το Δεκέμβριο του 2023 το ECOFIN κατέληξε σε συμφωνία για την αναθεώρηση του ευρωπαϊκού πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης (Σύμφωνο Σταθερότητας) με βασικές κατευθύνσεις την ενίσχυση της βιωσιμότητας του χρέους και της συμπεριληπτικής ανάπτυξης μέσω επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων. Οι δείκτες αναφοράς που προβλέπονται στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (έλλειμμα 3% του ΑΕΠ, χρέος 60% του ΑΕΠ) παραμένουν αμετάβλητοι, ενώ διευρύνεται το πεδίο της Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος ώστε να περιλαμβάνει αποκλίσεις όχι μόνο από το στόχο του ελλείμματος 3% του ΑΕΠ, αλλά και από το συμφωνημένο ρυθμό μείωσης του χρέους (κριτήριο χρέους). Τα κράτη-μέλη θα έχουν μεγαλύτερη αυτονομία κατά την κατάρτιση μεσοπρόθεσμων δημοσιονομικών σχεδίων για τη μείωση των ελλειμμάτων και του χρέους. Η εφαρμογή των δημοσιονομικών σχεδίων θα επιτηρείται με την εισαγωγή ενός λειτουργικού κανόνα δαπανών, με βάση τον οποίο θα αξιολογείται η συμμόρφωση της κάθε χώρας με το δημοσιονομικό πλαίσιο. Η εφαρμογή του κανόνα δαπανών διασφαλίζει τους στόχους της απλοποίησης και ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας και διαφάνειας των δημοσιονομικών κανόνων, ενώ προάγει λιγότερο προκυκλικές δημοσιονομικές πολιτικές. Οι προτάσεις αυτές είναι σύμφωνες με τις προτάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος για την αναθεώρηση των δημοσιονομικών κανόνων και δεν προβλέπουν σημαντικά περιθώρια απόκλισης από το συμφωνημένο στόχο για πρωτογενή πλεονάσματα περίπου 2% του ΑΕΠ κατά μέσο όρο ετησίως.

Στο διάστημα Οκτωβρίου 2023-Απριλίου 2024 η ΕΚΤ διατήρησε αμετάβλητα τα βασικά επιτόκια πολιτικής σε περιοριστικά επίπεδα, συνεχίζοντας την προσπάθεια να οδηγήσει τον πληθωρισμό προς τον μεσοπρόθεσμο στόχο του 2%. Χάρη στην ανάκτηση της επενδυτικής κατηγορίας, το επενδυτικό κλίμα για την Ελλάδα βελτιώθηκε αισθητά.

Τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο του 2024 ο ΟΔΗΗΧ προέβη σε επανεκδόσεις του 5ετούς ομολόγου του 2023, από τις οποίες άντλησε συνολικά 450 εκατ. ευρώ με σημαντικά χαμηλότερες αποδόσεις έναντι τόσο της αρχικής έκδοσης όσο και της επανέκδοσης του συγκεκριμένου τίτλου το 2023, επιβεβαιώνοντας την ισχυρή ζήτηση μεσοπρόθεσμων ελληνικών τίτλων εκ μέρους των επενδυτών. Το Φεβρουάριο του 2024 άντλησε 4 δισεκ. ευρώ από νέα έκδοση 10ετούς ομολόγου με απόδοση 3,478%, αισθητά χαμηλότερη από το 4,279% στην αντίστοιχης διάρκειας έκδοσης τον Ιανουάριο του 2023. Αξίζει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη έκδοση πέτυχε ταυτόχρονα τρία ρεκόρ: (1) Συγκέντρωσε το μεγαλύτερο βιβλίο προσφορών που έχει σημειωθεί ποτέ για ελληνικό κρατικό τίτλο, καθώς ξεπέρασε τα 35 δισεκ. ευρώ, με το δείκτη κάλυψης να διαμορφώνεται σε 8,75x (έναντι 6,26x της προηγούμενης αντίστοιχης έκδοσης). (2) Η τιμολόγηση του ομολόγου έκλεισε με τη χαμηλότερη διαφορά αποδόσεων που έχει επιτευχθεί σε ελληνική έκδοση – στις 80 μονάδες βάσης πάνω από το μέσο επιτόκιο συναλλαγών σε ομόλογα χωρίς κίνδυνο σε ευρώ (mid-swap rate). (3) Είναι το μεγαλύτερο ποσό έκδοσης 10ετούς ομολόγου από το 2010.

Οι παραπάνω εκδόσεις ήταν οι πρώτες μετά την ανάκτηση της επενδυτικής κατηγορίας από τους μεγάλους οίκους αξιολόγησης και η επιτυχία τους αποτυπώνει το ιδιαίτερα αυξημένο επενδυτικό ενδιαφέρον για τους ελληνικούς τίτλους, που οφείλεται αφενός στο ότι τα ελληνικά ομόλογα έχουν πλέον ένα μεγαλύτερο κοινό επενδυτών λόγω της ένταξής τους στους διεθνείς δείκτες και αφετέρου στην ισχυρή ζήτηση για τις κρατικές εκδόσεις γενικότερα, εν όψει των προσδοκιών της αγοράς για σχετική χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος από τα τέλη του δεύτερου τριμήνου του έτους.

Το 2023 αποτελεί έτος-σταθμό ως προς την αξιοπιστία της δημοσιονομικής πολιτικής λόγω αφενός της υπεραπόδοσης των δημοσιονομικών στόχων με σημαντική διεύρυνση του πρωτογενούς πλεονάσματος χωρίς να πλήττεται η ανάπτυξη της οικονομίας, και αφετέρου της ανάκτησης της επενδυτικής κατηγορίας. Αυτές οι θετικές εξελίξεις πρέπει να τροφοδοτήσουν μια διαρκή προσπάθεια για προσήλωση σε δημοσιονομική υπευθυνότητα, ιδιαίτερα καθώς η επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων μεσοπρόθεσμα θα καταστεί δυσκολότερη, αφού προβλέπεται επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης, ενώ η θετική επίδραση του πληθωρισμού στα δημόσια οικονομικά σταδιακά θα εξαλειφθεί.

Η εισαγωγή των νέων δημοσιονομικών κανόνων στην ΕΕ το 2024 θα οδηγήσει σε έναν συνετό μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό σχεδιασμό με περιορισμούς ως προς τη λήψη έκτακτων δημοσιονομικών μέτρων. Η ανάδειξη του κανόνα δαπανών σε λειτουργικό κανόνα παρακολούθησης και συμμόρφωσης συνεπάγεται ότι τυχόν δημοσιονομικός χώρος θα αξιοποιείται είτε για τη δημιουργία αποθεματικού ή για τη μείωση του δημόσιου χρέους, ενώ οποιοδήποτε έκτακτο δημοσιονομικό μέτρο στην πλευρά των δαπανών θα πρέπει να χρηματοδοτείται από μέτρο ισόποσης αύξησης των εσόδων.

Η τόνωση των επενδύσεων, της καινοτομίας και των μεταρρυθμίσεων συμβάλλουν στην αύξηση της παραγωγικότητας και στην ενίσχυση του δυναμικού ρυθμού ανάπτυξης και κατ' επέκταση στη βελτίωση της ανθεκτικότητας της οικονομίας, καθώς και των δημοσιονομικών μεγεθών. Σε αυτό το πλαίσιο, η αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας είναι καθοριστικός παράγοντας για την υλοποίηση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων, καθώς και για την κάλυψη του επενδυτικού κενού και ειδικότερα την ενίσχυση των επενδύσεων σε υλικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, καθαρή ενέργεια, ψηφιακές τεχνολογίες και τεχνητή νοημοσύνη.

Οι κίνδυνοι για τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους εκτιμάται ότι παραμένουν οριοθετημένοι μεσοπρόθεσμα, υπό την προϋπόθεση της προσήλωσης στην επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων και της αποτελεσματικής αξιοποίησης των ευρωπαϊκών πόρων. Αυτό οφείλεται εν πολλοίς στους ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής των υποχρεώσεων προς τον επίσημο τομέα, οι οποίες αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα του συνόλου του χρέους, σε συνδυασμό με την έγκαιρη σύναψη συμβάσεων ανταλλαγής επιτοκίων (swap), οι οποίες έχουν “κλειδώσει” τα ιστορικά χαμηλά επιτόκια των προηγούμενων ετών. Πρέπει να τονιστεί πάντως ότι τα υφιστάμενα ευνοϊκά χαρακτηριστικά του συσσωρευμένου χρέους δεν είναι μόνιμα. Παρέχουν μόνο ένα σημαντικό παράθυρο ευκαιρίας προκειμένου το δημόσιο χρέος να παραμείνει βιώσιμο κατά την επερχόμενη σταδιακή λήξη και αντικατάσταση των ευνοϊκών δανείων που χορηγήθηκαν στο πλαίσιο των μνημονίων με νέο δανεισμό σε όρους αγοράς. Προϋποθέσεις προκειμένου να αξιοποιηθεί αυτό το παράθυρο ευκαιρίας είναι η διαφύλαξη της δημοσιονομικής αξιοπιστίας και η αποτελεσματική αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων. Η ικανοποίηση αυτών των προϋποθέσεων θα διασφαλίσει όχι μόνο τη διατήρηση της επενδυτικής κατηγορίας, αλλά και την περαιτέρω βαθμιαία βελτίωση της πιστοληπτικής διαβάθμισης της χώρας.

3. ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

3.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ

Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της χρηματοδότησης των νοικοκυριών¹⁵ από τα εγχώρια Νομισματικά και Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (NXI) παρέμεινε αρνητικός το 2023 και στην αρχή του 2024 (Φεβρουάριος 2024: -1,8%, – βλ. Διάγραμμα Π.1). Αναλυτικότερα, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των στεγαστικών δανείων παρέμεινε αρνητικός (Φεβρουάριος 2024: -3,6%), ενώ από το Μάρτιο του 2022 ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής για τα καταναλωτικά δάνεια έγινε θετικός (Φεβρουάριος 2024: 4,4%).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Έρευνας Τραπεζικών Χορηγήσεων,¹⁶ παρατηρείται για δύο έτη συνεχής μείωση της ζήτησης για στεγαστικά δάνεια (με εξαίρεση το β' τρίμηνο του 2023) λόγω της αύξησης των επιτοκίων χορηγήσεών τους. Παράλληλα, τα πιστωτικά ιδρύματα ανέφεραν ότι η ζήτηση καταναλωτικών και λοιπών δανείων παρουσίασε αύξηση ως ένα βαθμό κατά τη διάρκεια του 2023, η οποία συνεχίστηκε και το α' τρίμηνο του 2024. Από την πλευρά της προσφοράς δανείων, αναφέρθηκε ότι το α' τρίμηνο του 2024 οι συνολικοί όροι και προϋποθέσεις χορήγησης νέων δανείων έγιναν πιο αυστηροί ως έναν βαθμό, σε αντίθεση με το 2023 που παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητοι. Ταυτόχρονα, το α' τρίμηνο του 2024 αναφέρθηκε χαλάρωση των πιστοδοτικών κριτηρίων για δάνεια προς νοικοκυριά μετά από σχεδόν τρία έτη που παρέμειναν κατά βάση αμετάβλητα (δ' τρίμηνο 2020 έως δ' τρίμηνο 2023). Επιπλέον, το ποσοστό απόρριψης καταναλωτικών και λοιπών δανείων παρουσίασε μικρή μείωση το α' τρίμηνο 2023 και σταθεροποιήθηκε έκτοτε, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα στεγαστικά δάνεια μειώθηκε ως ένα βαθμό (με εξαίρεση το α' τρίμηνο του 2024 και το β' τρίμηνο του 2023).

Διάγραμμα Π.1 Χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα από τα εγχώρια NXI (2015 – Φεβρουάριος 2024)

(Δωδεκάμηνος ρυθμός μεταβολής)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι ρυθμοί προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, συναλλαγματικές διαφορές και ανασταξινόμησης.

3.2 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

Η αύξηση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ από τον Ιούλιο του 2022 έως τον Σεπτέμβριο του 2023 σφωρεντικά κατά 450 μονάδες βάσης επηρέασε σταδιακά τα εγχώρια τραπεζικά επιτόκια.¹⁷ Το μέσο επιτόκιο στα υφιστάμενα υπόλοιπα των δανείων προς τα νοικοκυριά αυξήθηκε κατά 227 μονάδες βάσης (Φεβρουάριος 2024: 6,2%, Ιούνιος 2022: 3,9%), αντανakλώντας την αυστηροποίηση της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ. Η αύξηση αυτή ήταν πιο αισθητή στα

¹⁵ Περιλαμβάνεται και η χρηματοδότηση προς τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα από τα εγχώρια NXI.

¹⁶ Έρευνα Τραπεζικών Χορηγήσεων.

¹⁷ Η πρώτη αύξηση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ έγινε τον Ιούλιο του 2022 και γι' αυτό παρακολουθείται η μεταβολή των δανειακών επιτοκίων σε σύγκριση με τον Ιούνιο του 2022 (δηλαδή πριν την πρώτη μεταβολή των βασικών επιτοκίων).

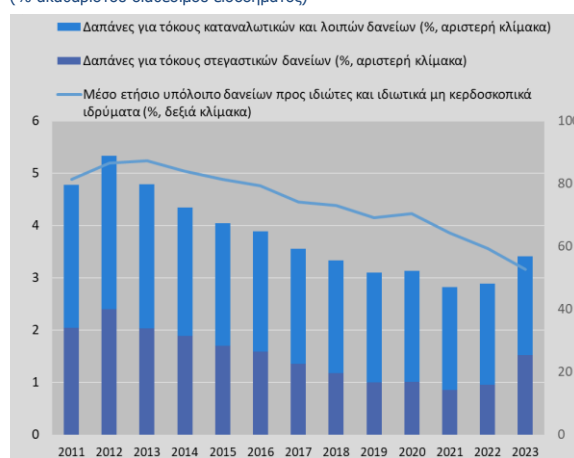
μακροπρόθεσμα στεγαστικά δάνεια. Ειδικότερα, το μέσο επιτόκιο στα υφιστάμενα υπόλοιπα στεγαστικών δανείων με διάρκεια άνω των πέντε ετών αυξήθηκε κατά 240 μονάδες βάσης (Φεβρουάριος 2024: 4,4%, Ιούνιος 2022: 2,0%), ενώ στα στεγαστικά δάνεια με διάρκεια από ένα έως πέντε έτη αυξήθηκε κατά 176 μονάδες βάσης (Φεβρουάριος 2024: 5,6%, Ιούνιος 2022: 3,9%). Κατ' αντιστοιχία, η αύξηση στο μέσο επιτόκιο στα υφιστάμενα υπόλοιπα των καταναλωτικών και λοιπών δανείων προς τα νοικοκυριά διαμορφώθηκε ανάλογα με τη διάρκεια του δανείου (κατά 96 μονάδες βάσης για δάνεια με διάρκεια έως ένα έτος, κατά 139 μονάδες βάσης για τα δάνεια με διάρκεια άνω του ενός έτους και έως πέντε έτη, και κατά 191 μονάδες βάσης για τα δάνεια με διάρκεια άνω των πέντε ετών).

Στο πλαίσιο αυτό, θετική εξέλιξη αποτελεί η πρωτοβουλία των σημαντικών τραπεζών να παρατείνουν το πρόγραμμα ανταμοιβής των συνεπών δανειοληπτών με στεγαστικό δάνειο κυμαινόμενου επιτοκίου παρέχοντάς τους προσωρινή προστασία από τις αυξήσεις των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ (βλ. Πλαίσιο Π.1).

Οι δαπάνες για τόκους ως ποσοστό του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών παρουσίασαν σημαντική αύξηση για τα στεγαστικά δάνεια το 2023 εξαιτίας της ανόδου των επιτοκίων των υφιστάμενων δανείων, ενώ έμειναν σχεδόν αμετάβλητες για τα καταναλωτικά και λοιπά δάνεια (βλ. Διάγραμμα Π.2). Ωστόσο, το μέσο ετήσιο υπόλοιπο των δανείων προς τα νοικοκυριά ως ποσοστό του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματός τους μειώθηκε περαιτέρω χάρη στη μείωση του μέσου υπολοίπου των δανείων προς τα νοικοκυριά και στην αύξηση του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών.

Διάγραμμα Π.2 Χρέος νοικοκυριών και δαπάνες για τόκους στεγαστικών, καταναλωτικών και λοιπών δανείων ως προς το ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα (2011 – 2023)

(% ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος)

Πηγές: Εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος και Ελληνική Στατιστική Αρχή.

- Οι δαπάνες για τόκους προσεγγίζουν με το γινόμενο του σταθμισμένου επιτοκίου κατά κατηγορία στα υφιστάμενα ενήμερα δάνεια επί το μέσο ετήσιο υπόλοιπο της συνολικής χρηματοδότησης προς τα νοικοκυριά κατά κατηγορία χρηματοδότησης.
- Η χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά περιλαμβάνει στεγαστικά, καταναλωτικά και λοιπά δάνεια που βρίσκονται στους ισολογισμούς των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και των εταιριών διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ) που λειτουργούν στην Ελλάδα.
- Η χρηματοδότηση προς τα νοικοκυριά περιλαμβάνει και τα τιτλοποιημένα δάνεια που παραμένουν στους ισολογισμούς των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων (όπως συνθετικές τιτλοποιήσεις).
- Το ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημα σε ετήσια βάση προκύπτει ως το άθροισμα τεσσάρων τριμηνιαίων παρατηρήσεων εισοδήματος. Η τελευταία παρατήρηση για το 2023 λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία της περιόδου δ' τρίμηνο 2022 – γ' τρίμηνο 2023. Διευκρινίζεται ότι περιλαμβάνεται το εισόδημα όλων των νοικοκυριών, ανεξάρτητα από το αν έχουν χρέος.

Πλαίσιο Π.1 Προγράμματα ανταμοιβής για συνεπείς δανειολήπτες στεγαστικών δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο

Η αυστηροποίηση της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ στο πλαίσιο της αντιμετώπισης των πληθωριστικών πιέσεων, κυρίως μέσω της αύξησης των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ, είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των επιτοκίων για τα στεγαστικά δάνεια που είχαν συναφθεί με κυμαινόμενο επιτόκιο. Δεδομένης της σημαντικής οικονομικής επιβάρυνσης των εν λόγω δανειοληπτών, δημιουργήθηκαν από τις τράπεζες προγράμματα στήριξης των ασθενέστερων οικονομικά δανειοληπτών μέσω της επιδότησης επιτοκίου, καθώς και ανταμοιβής συνεπών δανειοληπτών μέσω της διατήρησης ενός χαμηλότερου επιτοκίου βάσης για τα στεγαστικά δάνεια.

Τον Απρίλιο του 2023 οι τέσσερις σημαντικές τράπεζες, στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης τους, ανακοίνωσαν πρόγραμμα ανταμοιβής για συνεπείς δανειολήπτες στεγαστικών δανείων (φυσικά πρόσωπα) με κυμαινόμενο επιτόκιο. Το πρόγραμμα¹ τέθηκε σε ισχύ στις 02.05.2023 και προέβλεπε την αυτόματη ένταξη όλων των συνεπών δανειοληπτών με στεγαστικά δάνεια κυμαινόμενου επιτοκίου ανεξαρτήτως διάρκειας και νομίσματος. Οι κυριότερες προϋποθέσεις αφορούν α) την εκταμίευση του δανείου -ολική ή τμηματική- έως 31.12.2022, β) τη μη ύπαρξη ληξιπρόθεσμων οφειλών για κεφάλαιο, τόκους, έξοδα κατά την 28.04.2023 και γ) την παραμονή σε ενήμερη κατάσταση, δηλαδή την απουσία οποιασδήποτε ληξιπρόθεσμης οφειλής κατά τη διάρκεια του προγράμματος. Αρχικά το πρόγραμμα προέβλεπε τη διατήρηση του επιτοκίου αναφοράς που ίσχυε την 31.3.2023 μειωμένου κατά 20 μονάδες βάσης για 12 μήνες, προστατεύοντας τους δανειολήπτες από τυχόν περαιτέρω αυξήσεις των βασικών επιτοκίων. Εντός του Μαρτίου 2024 αποφασίστηκε η παράταση του προγράμματος για επιπλέον 12 μήνες διαμορφώνοντας τη συνολική διάρκειά του σε 24 μήνες. Σε περίπτωση που κατά τη διάρκεια του προγράμματος τα βασικά επιτόκια μειωθούν σε επίπεδο χαμηλότερο από αυτά του προγράμματος, τότε θα ισχύσει άμεσα το χαμηλότερο επιτόκιο προς όφελος των δανειοληπτών.

¹ Αντίστοιχα προγράμματα ανακοίνωσαν κάποιες λιγότερο σημαντικές τράπεζες και η Ένωση Εταιρειών Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΕΔΑΔΠ).

3.3 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

Η εξέλιξη του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών αποτελεί βασικό προσδιοριστικό παράγοντα για την ευχέρεια εξυπηρέτησης των δανειακών τους υποχρεώσεων. Σύμφωνα με τα στοιχεία των τριμηνιαίων μη χρηματοοικονομικών λογαριασμών των θεσμικών τομέων που καταρτίζει η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), το ονομαστικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών αυξήθηκε κατά 7,4% το εννεάμηνο του 2023 σε ετήσια βάση, ενώ το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα αυξήθηκε με βραδύτερο ρυθμό κατά 2,2% λόγω του υψηλού πληθωρισμού. Η αύξηση του ονομαστικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών την εν λόγω περίοδο αποδίδεται κυρίως στη θετική συμβολή του εισοδήματος των αυτοαπασχολούμενων, καθώς και του εισοδήματος εξαρτημένης εργασίας. Η άνοδος του εισοδήματος εξαρτημένης εργασίας υποστηρίχθηκε κυρίως από την άνοδο των αμοιβών ανά απασχολούμενο και δευτερευόντως από την άνοδο του αριθμού των απασχολούμενων. Επίσης, σημαντική ήταν η συμβολή των δημοσιονομικών μέτρων της κυβέρνησης για τη στήριξη των εισοδημάτων των νοικοκυριών, όπως τα μέτρα στήριξης των ευάλωτων νοικοκυριών έναντι της αύξησης των τιμών της ενέργειας. Η αύξηση του κατώτατου μισθού και οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης επίσης συνέβαλαν στην άνοδο του εισοδήματος των νοικοκυριών.

Περαιτέρω, το δ' τρίμηνο 2023 η αγορά εργασίας εξακολούθησε να παρουσιάζει βελτίωση με ενίσχυση της απασχόλησης και μείωση του ποσοστού ανεργίας (δ' τρίμηνο 2023: 10,5%, δ' τρίμηνο 2022: 11,9%). Αξιοσημείωτη είναι και η βελτίωση του ποσοστού ανεργίας των γυναικών (δ' τρίμηνο 2023: 12,9%, δ' τρίμηνο 2022: 15,7%) και του ποσοστού των μακροχρόνια ανέργων (δ' τρίμηνο 2023: 50,8%, δ' τρίμηνο 2022: 63,7%). Ωστόσο, το Φεβρουάριο του 2024 το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε σε 11% από 10,6% τον Ιανουάριο του 2024, αλλά παρέμεινε χαμηλότερο από το επίπεδο του Φεβρουαρίου του 2023 (11,2%).

3.4 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

Η αυξητική τάση στις τιμές των οικιστικών ακινήτων συνεχίστηκε το 2023 με επιταχυνόμενο ρυθμό. Αναλυτικότερα, οι τιμές των διαμερισμάτων (σε ονομαστικούς όρους) αυξήθηκαν το 2023 κατά 13,4% σε ετήσια βάση, έναντι αύξησης κατά 11,9% το 2022. Οι τιμές των νέων διαμερισμάτων (ηλικίας έως 5 ετών) το 2023 αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 12,4%, ενώ οι τιμές των παλαιών διαμερισμάτων κατά 14,2%. Με διάκριση κατά γεωγραφική περιοχή, ισχυροί ετήσιοι ρυθμοί αύξησης στις τιμές των διαμερισμάτων καταγράφηκαν στα μεγάλα αστικά κέντρα και συγκεκριμένα στην Αθήνα (13,7%), στη Θεσσαλονίκη (16,2%) και σε άλλες μεγάλες πόλεις (14,5%), οι οποίοι υπερβαίνουν τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό αύξησης για το σύνολο της χώρας.

Οι προσδοκίες για την ελληνική αγορά ακινήτων για το επόμενο διάστημα παραμένουν συγκρατημένα θετικές, καθώς οι αβεβαιότητες που σχετίζονται με τη γεωπολιτική αστάθεια σε παγκόσμιο επίπεδο εξακολουθούν να είναι σημαντικές. Οι συνθήκες αυξημένου πληθωρισμού και κόστους κατασκευής, αλλά και υψηλών επιτοκίων, επηρεάζουν αρνητικά το περιθώριο επενδυτικού κέρδους, γεγονός που ενδέχεται σταδιακά να επηρεάσει και τις τιμές της εγχώριας αγοράς, η οποία τα τελευταία έτη τροφοδοτείται σημαντικά από τις ξένες επενδύσεις. Βραχυπρόθεσμα ωστόσο, οι τιμές εκτιμάται ότι θα συνεχίσουν την ανοδική τους τάση όσο η ζήτηση από το εξωτερικό διατηρείται ισχυρή. Παράλληλα, έχει οξυνθεί το πρόβλημα του κόστους στέγασης κατά τα τελευταία έτη, ως απόρροια της εκτεταμένης επενδυτικής εκμετάλλευσης της κατοικίας, της υποτονικής δραστηριότητας στον κατασκευαστικό κλάδο κατά τα προηγούμενα χρόνια που δεν επέτρεψε την ομαλή αναπλήρωση του αποθέματος ακινήτων, και της απόσυρσης από την αγορά ακινήτων που εξασφαλίζουν μη εξυπηρετούμενα δάνεια και προορίζονται για πλειστηριασμό. Αυτό εγείρει σημαντικά ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την πιθανή λήψη μέτρων από την πολιτεία. Στο πλαίσιο αυτό, πρωτοβουλίες σχετικές με τη στήριξη για απόκτηση κατοικίας από συγκεκριμένες κατηγορίες νοικοκυριών (π.χ. νέοι, ευάλωτες κοινωνικές ομάδες) καθώς και την ανακαίνιση παλαιών κατοικιών (π.χ. πρόγραμμα «Κοινωνική Αντιπαροχή» και «Ανακαινίζω – Ενοικιάζω») αναμένεται να συμβάλουν στη βελτίωση του κτιριακού αποθέματος, αλλά και στην ενίσχυση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών αυτών.

Πλαίσιο Π.2 Χαρακτηριστικά του προγράμματος «Σπίτι μου»

Το πρόγραμμα «Σπίτι μου» (εφεξής «το Πρόγραμμα») έχει αντικείμενο τη χορήγηση χαμηλότοκων ή άτοκων δανείων από πιστωτικά ιδρύματα σε νέα άτομα ή νέα ζευγάρια με σκοπό την απόκτηση πρώτης κατοικίας με συγχρηματοδότηση από τη Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (Δ.ΥΠ.Α.). Ο προϋπολογισμός του Προγράμματος διαμορφώθηκε σε 1.000 εκατ. ευρώ και συγχρηματοδοτήθηκε κατά 750 εκατ. ευρώ από τη Δ.ΥΠ.Α. και κατά 250 εκατ. ευρώ από τα συνεργαζόμενα πιστωτικά ιδρύματα.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκεντρώνει η Τράπεζα της Ελλάδος για τις εκταμιεύσεις νέων δανείων με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο (Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 175/1/2020), προέκυψε ότι κατά το β' εξάμηνο του 2023 χορηγήθηκαν 243 εκατ. ευρώ στο πλαίσιο του Προγράμματος (48 εκατ. ευρώ το γ' τρίμηνο και 194 εκατ. ευρώ το δ' τρίμηνο του 2023). Τα πιστωτικά ιδρύματα εισέφεραν ποσό 61 εκατ. ευρώ και η Δ.ΥΠ.Α. εισέφερε 184 εκατ. ευρώ, σύμφωνα με την αναλογία συγχρηματοδότησης που ορίζει το Πρόγραμμα. Το μερίδιο αγοράς των τεσσάρων σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων όσον αφορά τις εκταμιεύσεις δανείων του Προγράμματος ανήλθε σε 98%.

Σε συνέντευξη που παραχώρησε στις 3 Απριλίου 2024, ο διοικητής τις Δ.ΥΠ.Α.¹ ανέφερε ότι έχουν εκταμιευθεί 5.228 δάνεια από τις συνολικά 9.909 αιτήσεις που εγκρίθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος, διαμορφώνοντας το ποσοστό εκταμιεύσεων σε 52,7%. Περαιτέρω, το 57% των εγκεκριμένων αιτήσεων αφορά νέα ζευγάρια και το 4% μονογονεϊκές οικογένειες, ενώ ο μέσος όρος του εισοδήματος των δικαιούχων ανέρχεται σε περίπου 17.000 ευρώ. Επιπλέον, το μέσο ποσό δανείου διαμορφώνεται σε 100.147 ευρώ, ο μέσος όρος της εμπορικής αξίας των υπέγγυνων ακινήτων σε 135.523 ευρώ, η ηλικία και το μέγεθος των ακινήτων είναι 40 έτη και 91 τ.μ. κατά μέσο όρο αντίστοιχα.

Ανάλυση στοιχείων και δεικτών – Σύγκριση με λοιπές χρηματοδοτήσεις με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο

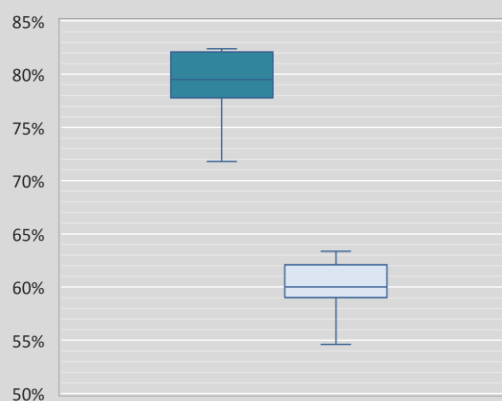
Οι χρηματοδοτήσεις του Προγράμματος διαφοροποιούνται έναντι των λοιπών χρηματοδοτήσεων με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο ως προς τα επιμέρους χαρακτηριστικά και τους δείκτες τους (βλ. Διάγραμμα 1). Ειδικότερα, ο σταθμισμένος μέσος δείκτης LTV-O για τα δάνεια του Προγράμματος που χορήγησαν τα σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα το β' εξάμηνο του 2023 ήταν 79%, έναντι 60% για τις λοιπές χρηματοδοτήσεις με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο. Επιπροσθέτως, ο σταθμισμένος μέσος δείκτης DSTI-O και ο σταθμισμένος δείκτης DTI-O για τα δάνεια του Προγράμματος διαμορφώθηκε σε 29% και σε 6,3 αντίστοιχα, έναντι 31% και 4,9 για τις λοιπές χρηματοδοτήσεις με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο. Σε ότι αφορά τη σταθμισμένη μέση διάρκεια, αυτή ανήλθε σε 29 έτη για τα δάνεια του Προγράμματος και σε 23 έτη για τις λοιπές χρηματοδοτήσεις. Προκύπτει ότι οι δανειολήπτες του Προγράμματος αναλαμβάνουν αναλογικά υψηλότερο δανεισμό με βάση το διαθέσιμο εισόδημά τους (ο δείκτης DTI-O λαμβάνει υψηλότερες τιμές), χωρίς αυτό να οδηγεί σε επιδείνωση της δανειακής τους επιβάρυνσης (ο δείκτης DSTI-O λαμβάνει χαμηλότερες τιμές), καθώς τα δάνεια χορηγούνται με μακρά περίοδο αποπληρωμής, η οποία εκτείνεται σε έως και 30 έτη, όπως προβλέπεται από τους όρους του Προγράμματος.

Διάγραμμα 1 Χαρακτηριστικά χρηματοδοτήσεων του προγράμματος «Σπίτι μου» και λοιπών χρηματοδοτήσεων με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο

Κατανομή σταθμισμένου μέσου δείκτη LTV-O

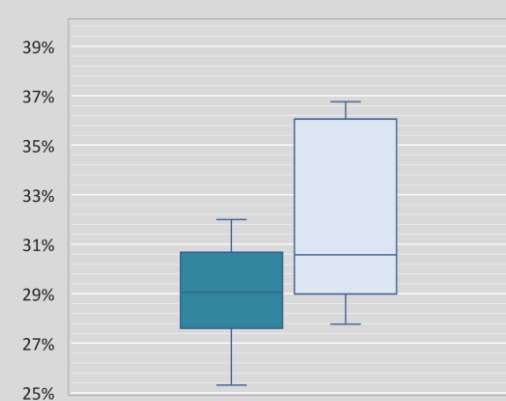
(β' εξάμηνο 2023, %)

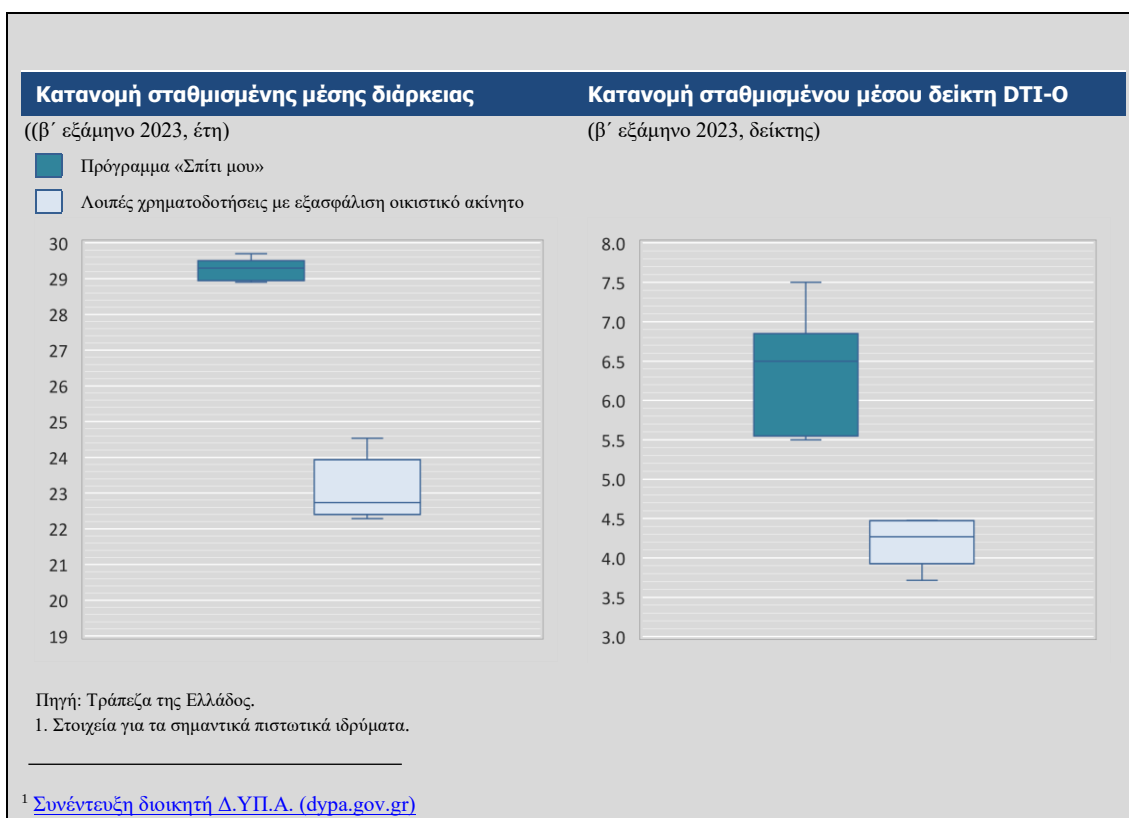
■ Πρόγραμμα «Σπίτι μου»
□ Λοιπές χρηματοδοτήσεις με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο

Κατανομή σταθμισμένου μέσου δείκτη DSTI-O

(β' εξάμηνο 2023, %)

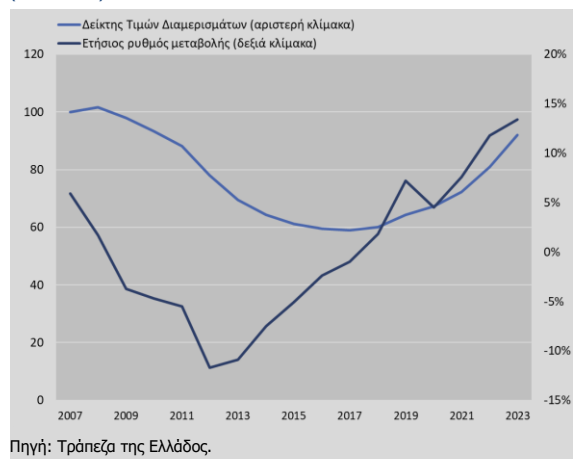

Επιπροσθέτως, επισημαίνεται ότι οι τιμές των κατοικιών στην Ελλάδα απέχουν ακόμη από το ιστορικό υψηλό που είχε καταγραφεί πριν τη δημοσιονομική κρίση. Με βάση το δείκτη τιμών διαμερισμάτων που καταρτίζει η Τράπεζα της Ελλάδος για το σύνολο της χώρας, η υψηλότερη τιμή του δείκτη παρατηρήθηκε το έτος 2008 (101,7) και στη συνέχεια ακολούθησε σταθερά καθοδική πορεία, μέχρι το 2017 (59). Έκτοτε, ο δείκτης τιμών διαμερισμάτων καταγράφει σταθερά ανοδική πορεία, ανερχόμενος σε 92,0 το 2023, κατά 9,7% χαμηλότερα από την υψηλότερη τιμή που έχει λάβει (βλ. Διάγραμμα II.3).

Διάγραμμα II.3 Δείκτης τιμών διαμερισμάτων και ετήσιος ρυθμός μεταβολής

(2007 = 100)

Αντίστοιχη είναι και η εξέλιξη του επιπέδου των ενοικίων, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται σε 99,6 με βάση τα στοιχεία του δ' τριμήνου 2023, έναντι 94,9 το δ' τρίμηνο του 2022.¹⁸ Ο δείκτης ενοικίων, σε αντίθεση με το δείκτη τιμών κατοικιών, παραμένει σημαντικά χαμηλότερα από την υψηλότερη τιμή που έχει λάβει ιστορικά (124,3 το γ' τρίμηνο του 2011).

¹⁸ Στοιχεία από Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), έτος βάσης 2015 = 100, <https://data.oecd.org/price/housing-prices.htm>

Πλαίσιο Π.3 Δάνεια που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα – επισκόπηση εκταμιεύσεων 2023

Η Τράπεζα της Ελλάδος συγκεντρώνει στοιχεία για τις εκταμιεύσεις δανείων που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα σε τριμηνιαία βάση σύμφωνα με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 175/1/2020.¹ Η περίμετρος αναφοράς περιλαμβάνει δάνεια προς φυσικά πρόσωπα που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα ανεξάρτητα από το σκοπό του δανείου (δηλαδή περιέχονται στεγαστικά, επισκευαστικά και καταναλωτικά δάνεια, αλλά και δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες και ατομικές επιχειρήσεις).

Τα βασικά συμπεράσματα για το 2023 συνοψίζονται ως εξής:

(α) Οι εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα διαμορφώθηκαν σε 1.004 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 9,5% σε σχέση με το 2022 (βλ. Διάγραμμα 1) και παραμένουν χαμηλές τόσο ως απόλυτο μέγεθος όσο και σε σύγκριση με το επίπεδο προ της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης.²

(β) Η αύξηση των εκταμιεύσεων δεν συνοδεύθηκε από χαλάρωση των πιστοδοτικών κριτηρίων. Η ανάλυση των βασικών δεικτών (δηλαδή των LTV-O, LTV-C, DSTI-O, LSTI-O, LTI-O, DTI-O)³ δείχνει ότι τα πιστωτικά ιδρύματα εφαρμόζουν έως τώρα συνετές πρακτικές δανεισμού.

Ανάλυση στοιχείων και δεικτών

Οι συνολικές εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο ανήλθαν σε 1.004 εκατ. ευρώ, μειωμένες κατά 9,5% σε σχέση με το 2022 (1.109 εκατ. ευρώ), και υπεγράφησαν 14.621 νέες δανειακές συμβάσεις. Το 2023 η μέση εκταμίευση δανείου ανήλθε σε 68,7 χιλ. ευρώ, μειωμένη έναντι του 2022 που είχε διαμορφωθεί σε 78,8 χιλ. ευρώ.

Το μερίδιο αγοράς των τεσσάρων σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων όσον αφορά τις εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα ανήλθε σε 93,9%, ελαφρώς μειωμένο σε σύγκριση με το 2022 (94,7%). Οι λιγότερο ση-

μαντικές εμπορικές τράπεζες και οι συνεταιριστικές τράπεζες είχαν μερίδιο αγοράς 5,4% και 0,7% αντίστοιχα. Τέλος, το μερίδιο αγοράς των υποκαταστημάτων ξένων πιστωτικών ιδρυμάτων ήταν αμελητέο.

Ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη δανείου προς αξία κατά την έκδοση (LTV-O) διαμορφώθηκε σε 62,0%, μειωμένος κατά 85 μονάδες βάσης σε σύγκριση με το 2022 (62,9%) (βλ. Πίνακα 1). Η ανάλυση των στοιχείων καταδεικνύει ότι το 27,9% των εκταμιεύσεων έχουν δείκτη LTV-O με τιμή μικρότερη ή ίση με 50%, ενώ για το 89,9% των εκταμιεύσεων ο δείκτης LTV-O λαμβάνει τιμές μικρότερες ή ίσες με 80%. Όσον αφορά τα υπόλοιπα των δανείων με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο, ο σταθμισμένος μέσος όρος του τρέχοντος δείκτη δανείου προς αξία (LTV-C) ανήλθε σε 69,1%, με το 68,0% των δανείων να παρουσιάζει δείκτη LTV-C μικρότερο ή ίσο από 80%.

Διάγραμμα 1 Εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα και αριθμός δανειακών συμβάσεων

(α' τρίμηνο 2022 – δ' τρίμηνο 2023, ποσά σε εκατ. ευρώ και δανειακές συμβάσεις σε χιλιάδες)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Πίνακας 1 Βασικά μεγέθη και δείκτες των εκταμιεύσεων δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα

	Εκταμιεύσεις δανείων (σε εκατ. ευρώ)	Αριθμός δανειακών συμβάσεων	LTV-O	LTV-C	LSTI-O	DSTI-O	LTI-O	DTI-O
			(%)					
A' τρίμηνο 2023	266	3,481	62.0	72.4	23.2	30.7	3.5	4.2
B' τρίμηνο 2023	242	3,097	61.4	69.0	23.2	31.5	3.5	4.2
Γ' τρίμηνο 2023	211	3,102	62.2	67.7	23.6	31.6	3.6	4.3
Δ' τρίμηνο 2023	285	4,941	62.4	67.1	24.2	30.9	4.0	5.6
Σύνολο έτους 2023	1,004	14,621	62.0	69.1	23.6	31.1	3.7	4.6

Ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη δανείου προς εισόδημα κατά την έκδοση (LTI-O) διαμορφώθηκε σε 3,7, υποδεικνύοντας ότι το σύνολο των δανείων που εξασφαλίζονται με οικιστικό ακίνητο είναι σχεδόν τέσσερις φορές υψηλότερο από το ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα των δανειοληπτών. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι το 41,4% των εκταμιεύσεων έχουν δείκτη LTI-O μικρότερο ή ίσο με 3. Επιπλέον, ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη χρέους προς εισόδημα κατά την έκδοση (DTI-O) διαμορφώθηκε σε 4,6, με το 33,6% των εκταμιεύσεων να παρουσιάζουν δείκτη DTI-O μικρότερο ή ίσο του 3. Παράλληλα, ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη εξυπηρέτησης δανείου προς εισόδημα κατά την έγκριση (LSTI-O) ανήλθε σε 23,6% και ο σταθμισμένος μέσος όρος του δείκτη εξυπηρέτησης χρέους προς εισόδημα κατά την έγκριση (DSTI-O) διαμορφώθηκε υψηλότερα, στο 31,1%.

Πρόσθετα χαρακτηριστικά

- Οι περισσότερες εκταμιεύσεις (97,4%) προορίζονται για αγορά οικιστικού ακινήτου για ιδιοκατοίκηση, ενώ μόλις το 2,6% αφορά δάνεια για αγορά οικιστικού ακινήτου προς εκμίσθωση.
- Σχεδόν το σύνολο των νέων εκταμιεύσεων αφορά δάνεια πλήρως χρεολυτικά.
- Οι εκταμιεύσεις δανείων με αρχική περίοδο σταθερού επιτοκίου άνω των δέκα ετών αντιπροσωπεύουν το 55% του συνόλου των νέων δανείων, και οι εκταμιεύσεις δανείων με αρχική περίοδο σταθερού επιτοκίου μεταξύ 5 και 10 ετών αντιπροσωπεύουν το 17% του συνόλου. Κατά συνέπεια το μεγαλύτερο μέρος των νέων εκταμιεύσεων έχει μακρά περίοδο σταθερού επιτοκίου, η οποία προστατεύει τους δανειολήπτες από περαιτέρω αυξήσεις των βασικών επιτοκίων. Οι εκταμιεύσεις δανείων με αρχική περίοδο σταθερού επιτοκίου μικρότερη ή ίση του ενός έτους αντιπροσωπεύουν μόλις το 11,6% του συνόλου των νέων δανείων.
- Η μέση διάρκεια δανείου κατά την έκδοση είναι 23,7 έτη. Το 20% των νέων δανειακών συμβάσεων έχουν διάρκεια έως 15 έτη, το 37% έχουν διάρκεια από 15 έως 25 έτη, ενώ το 38% έχουν διάρκεια από 25 έως 30 έτη και το υπόλοιπο 5% πάνω από 30 έτη.

Από κοινού κατανομή δεικτών

Αναφορικά με την από κοινού κατανομή επιλεγμένων δεικτών, το 67% των εκταμιεύσεων δανείων έχουν δείκτη LTV-O μικρότερο ή ίσο με 80% και δείκτη LSTI-O μικρότερο ή ίσο με 30%, ενώ για το 52% των εκταμιεύσεων δανείων ο δείκτης LTV-O είναι μικρότερος ή ίσος με 80% και ο δείκτης DTI-O μικρότερος ή ίσος με 4 (βλ. Πίνακες 2 και 3).

Πίνακας 2 Κοινή κατανομή του δείκτη δανείου προς αξία κατά την έκδοση (LTV-O) και του δείκτη εξυπηρέτησης δανείου προς εισόδημα κατά την έκδοση (LSTI-O) για τις εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικού ακινήτου (2023)

(ποσοστά, %)

Δείκτης δανείου προς αξία κατά την έκδοση (LTV-O)	Δείκτης εξυπηρέτησης δανείου προς εισόδημα κατά την έκδοση (LSTI-O)			Σύνολο
	≤30%	(30%-50%]	>50%	
LTV-O ≤ 80%	67.1	21.4	2.6	91.1
LTV-O (80%-90%]	5.2	1.8	0.1	7.1
LTV-O (90%-110%]	0.4	0.3	0.0	0.6
LTV-O >110%	0.6	0.4	0.1	1.1
Σύνολο	73.3	23.9	2.8	100.0

Με βάση την από κοινού κατανομή των δεικτών LTV-O και LSTI-O, ταξινομούμε τις εκταμιεύσεις δανείων που εξασφαλίζονται από οικιστικά ακίνητα σε τρεις ομάδες κινδύνου (χαμηλό, μεσαίο και υψηλό). Συγκεκριμένα, το μεγαλύτερο μέρος των εκταμιεύσεων (δηλαδή 72,3%) κατατάσσονται στην κατηγορία χαμηλού κινδύνου (πράσινη απόχρωση), επομένως σε δανειολήπτες με επαρκές εισόδημα και ικανοποιητική ικανότητα εξυπηρέτησης δανείου. Το 26,9% των εκταμιεύσεων δανείων χαρακτηρίζονται ως μεσαίου κινδύνου (πορτοκαλί απόχρωση). Οι εκταμιεύσεις δανείων που ταξινομούνται στην κατηγορία υψηλού κινδύνου (κόκκινη απόχρωση) αντιστοιχούν σε μόλις 0,8% επί του συνόλου. Αυτά τα ανοίγματα κατανέμονται από κοινού στη συστάδα (cluster) με τις τιμές των δεικτών LTV-O και LSTI-O άνω του 80% και του 50% αντίστοιχα και στη συστάδα με τιμές (LTV-O και LSTI-O) άνω του 90% και άνω του 30% αντίστοιχα.

Πίνακας 3 Κοινή κατανομή του δείκτη δανείου προς αξία κατά την έκδοση (LTV-O) και του δείκτη χρέους προς εισόδημα κατά την έκδοση (DTI-O) για τις εκταμιεύσεις δανείων με εξασφάλιση οικιστικού ακινήτου (2023)

(ποσοστά, %)

Δείκτης δανείου προς αξία κατά την έκδοση (LTV-O)	Δείκτης χρέους προς εισόδημα κατά την έκδοση (DTI-O)			Σύνολο
	≤4	(4-6]	>6	
LTV-O ≤ 80%	52.3	26.3	12.6	91.1
LTV-O (80%-90%]	2.1	2.5	2.5	7.1
LTV-O (90%-110%]	0.2	0.3	0.1	0.6
LTV-O >110%	0.4	0.5	0.2	1.2
Σύνολο	55.0	29.5	15.5	100.0

Επίσης, με βάση την από κοινού κατανομή των δεικτών LTV-O και DTI-O, το 54,3% και το 42,0% των εκταμιεύσεων δανείων που εξασφαλίζονται από οικιστικά ακίνητα κατατάσσονται στις κατηγορίες χαμηλού και μεσαίου κινδύνου, αντίστοιχα, ενώ στην κατηγορία υψηλού κινδύνου κατατάσσεται το 3,6% των εκταμιεύσεων.

Συμπερασματικά, η ανάλυση των παραπάνω δεικτών καταδεικνύει ότι τα πιστωτικά ιδρύματα εφάρμοσαν και το 2023 συνετές πρακτικές δανεισμού όσον αφορά τα δάνεια που εξασφαλίζονται με οικιστικά ακίνητα. Η μικρή επιδείνωση που παρατηρήθηκε στους δείκτες που σχετίζονται με το εισόδημα αποδίδεται εν μέρει στις εκταμιεύσεις δανείων που πραγματοποιήθηκαν στο β' εξάμηνο του 2023 στο πλαίσιο του προγράμματος «Σπίτι μου», του οποίου οι όροι χρηματοδότησης

είναι πιο ευνοϊκοί έναντι εκείνων που οι τράπεζες έχουν υιοθετήσει στις πιστοδοτικές τους πολιτικές.

¹ Η παρούσα ανάλυση αναφέρεται στον τραπεζικό τομέα, καθώς οι εταιρίες χρηματοδοτικών μισθώσεων δεν έχουν αναφέρει εκταμιεύσεις ή υπόλοιπα δανείων με εξασφάλιση οικιστικά ακίνητα.

² Για την περίοδο 2005-2007, η ετήσια ροή στεγαστικών δανείων ανερχόταν ετησίως σε 12 δισεκ. ευρώ κατά μέσο όρο (σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος για τη χρηματοδότηση του εγχώριου ιδιωτικού τομέα από τα εγχώρια Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (NXI)).

³ Οι βασικοί δείκτες είναι οι εξής: Δείκτης δανείου προς αξία κατά την έκδοση – Loan-to-value ratio at origination (LTV-O), Δείκτης δανείου προς εισόδημα κατά την έκδοση – Loan-to income ratio at origination (LTI-O), Δείκτης εξυπηρέτησης δανείου προς εισόδημα κατά την έκδοση – Loan service-to-income ratio at origination (LSTI-O), Δείκτης εξυπηρέτησης χρέους προς εισόδημα κατά την έκδοση – Debt-service-to-income ratio at origination (DSTI-O), Δείκτης χρέους προς εισόδημα κατά την έκδοση – Debt-to-income ratio at origination (DTI-O), Τρέχων δείκτης δανείου προς αξία – Current loan-to-value ratio (LTV-C). Η στάθμιση των δεικτών πραγματοποιείται με βάση το υπόλοιπο.

4. ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

4.1 ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το 2023 οι ελληνικές επιχειρήσεις κατέγραψαν μειωμένα έσοδα σε σχέση με το 2022. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ),¹⁹ ο κύκλος εργασιών για το σύνολο των επιχειρήσεων και δραστηριοτήτων της οικονομίας ανήλθε σε 447,4 δισεκ. ευρώ, μειωμένος κατά 2,9% σε σχέση με το 2022 (Διάγραμμα II.4).

Η εν λόγω μείωση οφείλεται κυρίως στην υποχώρηση του κύκλου εργασιών κατά 25,8 δισεκ. ευρώ ή -45,2% στον τομέα «Παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος, Φυσικού Αερίου, Ατμού και Κλιματισμού», αντανακλώντας την περαιτέρω αποκλιμάκωση των τιμών της ενέργειας. Αντίθετα, η μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση του κύκλου εργασιών, σε σχέση με το 2022, καταγράφηκε για τους τομείς «Εκπαίδευση» και «Κατασκευές», κατά 23,5% και 16,7% αντίστοιχα. Ο κύκλος εργασιών για τον τομέα «Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο, Επισκευή Μηχανοκίνητων Οχημάτων και Μοτοσυκλετών», που αποτελεί περισσότερο από το 1/3 του κύκλου εργασιών για το σύνολο των επιχειρήσεων, αυξήθηκε οριακά το 2023 (1,2%) και διαμορφώθηκε σε 169,4 δισεκ. ευρώ (από 167,3 δισεκ. ευρώ το 2022).

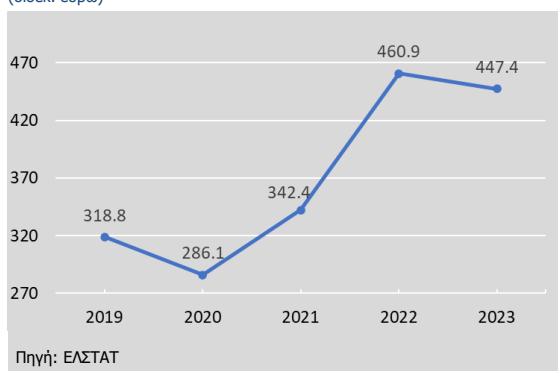
Το εννεάμηνο του 2023, η κερδοφορία των ελληνικών μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων υποχώρησε σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2022. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ,²⁰ το ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων μειώθηκε κατά 1,3% το εννεάμηνο του 2023 (έναντι αύξησης κατά 35,7% την αντίστοιχη περίοδο του 2022), ενώ το καθαρό λειτουργικό πλεόνασμα υποχώρησε ακόμη περισσότερο, κατά 7,6% (έναντι αύξησης κατά 56,9% την αντίστοιχη περίοδο του 2022). Ως εκ τούτου, το εννεάμηνο του 2023 η αποδοτικότητα του επιχειρηματικού τομέα σε όρους λειτουργικών κερδών – όπως εκφράζεται από το μερίδιο καθαρού κέρδους, δηλαδή το λόγο του καθαρού λειτουργικού πλεονάσματος προς την καθαρή προστιθέμενη αξία – υποχώρησε σε 37,7% έναντι 41,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2022, παραμένοντας ωστόσο σημαντικά υψηλότερο από το μέσο όρο της προ της πανδημίας τριετίας 2017-2019 (28,1%).

4.2 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΜΗ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΑΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ

Η χρηματοδότηση των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (ΜΧΕ) από τα εγχώρια νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (ΝΧΙ) αποτελεί το 57% της συνολικής χρηματοδότησης του

Διάγραμμα II.4 Εξέλιξη κύκλου εργασιών για το σύνολο των επιχειρήσεων και των δραστηριοτήτων της οικονομίας

(δισεκ. ευρώ)

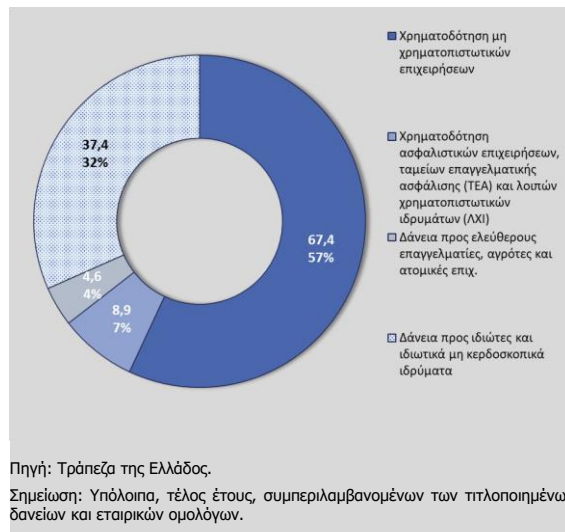
¹⁹ Δελτίο Τύπου - Εξέλιξη κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων 2023.

²⁰ Τριμηνιαίοι Μη Χρηματοοικονομικοί Λογαριασμοί Θεσμικών Τομέων για Μη Χρηματοοικονομικές Εταιρίες (S.11 – ESA 2010) / 3ο τρίμηνο 2023.

εγχώριου ιδιωτικού τομέα (βλ. Διάγραμμα II.5). Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της χρηματοδότησης²¹ των ΜΧΕ από τα ΝΧΙ για το 2023 παρέμεινε θετικός (5,8%), αν και μειωμένος σε σχέση με το τέλος του 2022 (11,8%) (βλ. Διάγραμμα II.6).

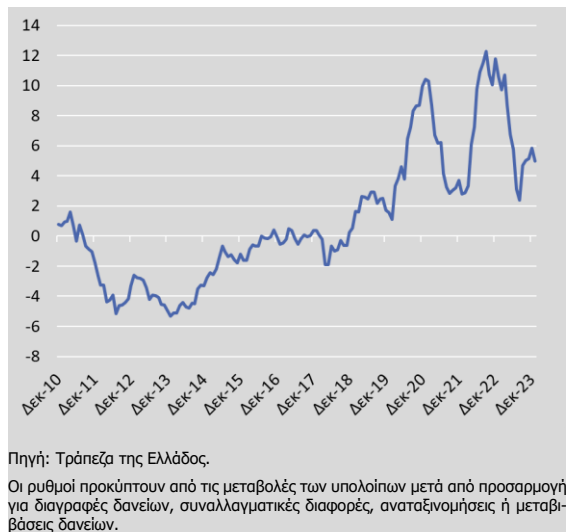
Διάγραμμα II.5 Χρηματοδότηση εγχώριου ιδιωτικού τομέα από τα εγχώρια Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (ΝΧΙ)

(δισεκ. ευρώ, ποσοστά %)

Διάγραμμα II.6 Ρυθμός μεταβολής χρηματοδότησης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις από τα εγχώρια ΝΧΙ

(ποσοστά %, δωδεκάμηνοι ρυθμοί μεταβολής)

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Έρευνας Τραπεζικών Χορηγήσεων²² που δημοσιεύεται από την Τράπεζα της Ελλάδος σε τριμηνιαία βάση, τα πιστωτικά κριτήρια των δανείων προς ΜΧΕ «παρέμειναν κατά βάση αμετάβλητα» κατά το 2023, ενώ οι συνολικοί όροι χορήγησης δανείων «έγιναν ως ένα βαθμό πιο χαλαροί»²³ στο β' και γ' τρίμηνο του 2023. Η συνολική ζήτηση δανείων από ΜΧΕ παρουσίασε μικτή εικόνα κατά το 2023. Ειδικότερα, το α' τρίμηνο του 2023 η ζήτηση δανείων προς ΜΧΕ σημείωσε «μείωση ως ένα βαθμό» για πρώτη φορά από το γ' τρίμηνο του 2019, ενώ «αυξήθηκε ως ένα βαθμό»²⁴ κατά το β' τρίμηνο. Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2023 η συνολική ζήτηση δανείων παρέμεινε αμετάβλητη, παρά τις προσδοκίες των τραπεζών – όπως καταγράφηκαν στην Έρευνα Τραπεζικών Χορηγήσεων – για μικρή «αύξηση ως ένα βαθμό». Ο μέσος όρος των απαντήσεων για τους παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση δανείων από ΜΧΕ ήταν υψηλότερος του 3 για την επιλογή «χρηματοδότηση άγιων επενδύσεων» (3,25 για τρία από τα τέσσερα τρίμηνα, όπου 3 = «συνέβαλαν στο να παραμείνουν οι όροι και προϋποθέσεις χορήγησης πιστώσεων κατά βάση αμετάβλητοι»). Αντίθετα, ο μέσος όρος των απαντήσεων για την ίδια ερώτηση ήταν χαμηλότερος του 3 (2,75) για τις επιλογές «αποθέματα και τα κεφάλαια κίνησης»,

²¹ [Χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας \(bankofgreece.gr\)](https://bankofgreece.gr).

²² Η Έρευνα Τραπεζικών Χορηγήσεων διεξάγεται ανά τρίμηνο από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες της ευρωζώνης σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), σε δείγμα περίπου 150 τραπεζών από όλες τις χώρες ευρωζώνης, το οποίο περιλαμβάνει τα τέσσερα σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα της Ελλάδας.

²³ Ο μέσος όρος απαντήσεων α' και δ' τριμήνων διαμορφώθηκε σε 3,00, ενώ των β' και γ' τριμήνων σε 3,25. Επισημαίνεται ότι ο μέσος όρος των απαντήσεων των τραπεζών αντιστοιχεί σε μία κλίμακα από 1 έως 5, όπου: 1=οι όροι χορήγησης δανείων «έγιναν σε μεγάλο βαθμό πιο αυστηροί», 2=«έγιναν ως έναν βαθμό πιο αυστηροί», 3=«παρέμειναν κατά βάση αμετάβλητοι», 4=«έγιναν ως έναν βαθμό πιο χαλαροί» και 5=«έγιναν σε μεγάλο βαθμό πιο χαλαροί».

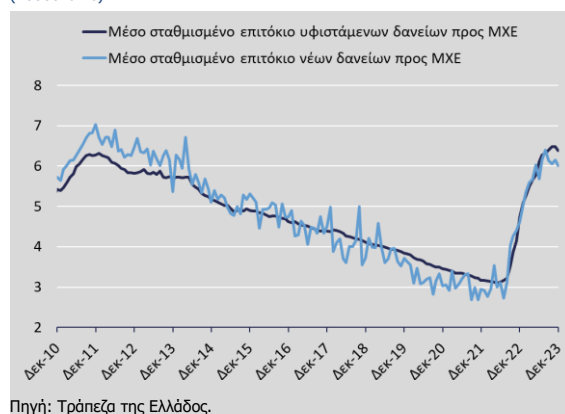
²⁴ Ο μέσος όρος απαντήσεων α' τριμήνου ήταν 2,50, β' τριμήνου ήταν 3,25, και των γ' και δ' τριμήνων ήταν 3,00. Επισημαίνεται, ότι ο μέσος όρος των απαντήσεων των τραπεζών αντιστοιχεί σε μία κλίμακα από 1 έως 5, όπου: 1=η ζήτηση δανείων «μειώθηκε σε μεγάλο βαθμό», 2=«μειώθηκε ως έναν βαθμό», 3=«παρέμεινε κατά βάση αμετάβλητη», 4=«αυξήθηκε ως έναν βαθμό» και 5=«αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό».

«εσωτερική χρηματοδότηση» και «γενικό επίπεδο των επιτοκίων». Επισημαίνεται ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το β' τρίμηνο του 2023 καταγράφηκε ιστορικά η μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση της ζήτησης δανείων από τις επιχειρήσεις από το 2003,²⁵ κυρίως λόγω της αύξησης του γενικού επιπέδου των επιτοκίων και της μείωσης των πάγιων επενδύσεων. Η μείωση της ζήτησης συνεχίστηκε και στα υπόλοιπα τρίμηνα, με μειωμένο, ωστόσο, ρυθμό.

Το κόστος δανεισμού των ΜΧΕ κατά το 2023 επηρεάστηκε από την αύξηση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ από τον Ιούλιο 2022 και μετά, προκειμένου να αναχαιτιστεί ο υψηλός πληθωρισμός. Το μέσο σταθμισμένο επιτόκιο νέων δανείων αυξήθηκε κατά 138 μονάδες βάσης σε 6,01% το Δεκέμβριο του 2023, από 4,63% το Δεκέμβριο του 2022. Αντίστοιχα, την εν λόγω περίοδο το μέσο σταθμισμένο επιτόκιο υφιστάμενων δανείων αυξήθηκε κατά 163 μονάδες βάσης σε 6,38%, από 4,75% (βλ. Διάγραμμα II.7). Επισημαίνεται ότι η συνεχιζόμενη αύξηση των επιτοκίων δανεισμού επιδρά καθοριστικά στο κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων, το οποίο είναι ήδη βεβαρημένο λόγω των πληθωριστικών πιέσεων. Το γεγονός αυτό αποτυπώθηκε στη ζήτηση δανείων από τις ΜΧΕ κατά το 2023.

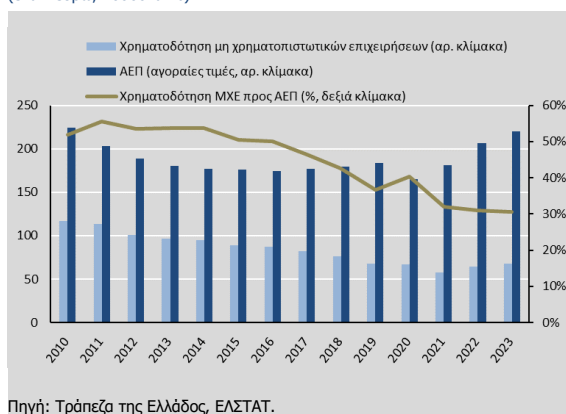
Διάγραμμα II.7 Μέσο σταθμισμένο επιτόκιο νέων και υφιστάμενων δανείων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις από τα εγχώρια ΝΧΙ (Δεκέμβριος 2010 – Σεπτέμβριος 2023)

(ποσοστά %)

Διάγραμμα II.8 Χρηματοδότηση μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων προς ΑΕΠ (Δεκέμβριος 2010 – Ιούνιος 2023)

(εκατ. ευρώ, ποσοστά %)

Ο λόγος χρηματοδότησης των ΜΧΕ ως προς το ΑΕΠ διαμορφώθηκε σε 31%, παραμένοντας σχεδόν αμετάβλητος το 2023 σε σχέση με το 2022 (βλ. Διάγραμμα II.8).

²⁵ [The euro area bank lending survey – Fourth quarter of 2023 \(europa.eu\)](https://www.europa.eu)

5. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΓΧΩΡΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

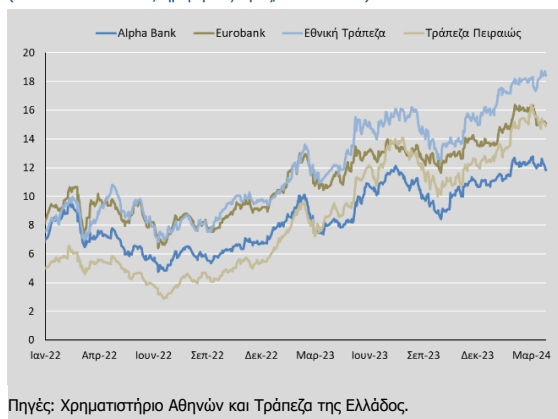
Την περίοδο Νοεμβρίου 2023-Μαρτίου 2024 επικράτησαν ανοδικές τάσεις για την πλειονότητα των χρηματιστηριακών δεικτών παγκοσμίως, γεγονός που επηρέασε θετικά και την ελληνική αγορά. Στην άνοδο αυτή συνέτειναν η σταδιακή υποχώρηση των πληθωριστικών πιέσεων, ως αποτέλεσμα της άσκησης περιοριστικής νομισματικής πολιτικής από τις κεντρικές τράπεζες και της υποχώρησης των τιμών της ενέργειας, η ηπιότερη, σε σχέση με τις αρχικές εκτιμήσεις, επιβράδυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης σε διεθνές επίπεδο, καθώς και η δημιουργία προσδοκιών αποκλιμάκωσης των βασικών επιτοκίων των κεντρικών τραπεζών στο εγγύς μέλλον.

Στην Ελλάδα, κατά το διάστημα Αυγούστου-Δεκεμβρίου 2023²⁶ τρεις εκ των τεσσάρων οίκων αξιολόγησης που αναγνωρίζονται από το Ευρωσύστημα αναβάθμισαν την πιστοληπτική διαβάθμιση της Ελλάδας στην επενδυτική κατηγορία, καθώς αξιολογήθηκε θετικά η ευνοϊκή δυναμική για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους, η κυβερνητική δέσμευση για δημοσιονομική πειθαρχία και την έγκαιρη υλοποίηση ενός φιλόδοξου μεταρρυθμιστικού προγράμματος με επενδυτικό προσανατολισμό, η συνεχιζόμενη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, αλλά και η περαιτέρω βελτίωση των οικονομικών μεγεθών του ελληνικού τραπεζικού τομέα. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη βελτίωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των ελληνικών μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων,²⁷ το γενικότερα ευνοϊκό μακροοικονομικό περιβάλλον, τη διαμόρφωση συνθηκών πολιτικής σταθερότητας, καθώς και τα ενθαρρυντικά στατιστικά στοιχεία για την απασχόληση με τη συνέχιση της μείωσης του ποσοστού ανεργίας, συνέβαλε καθοριστικά στην εμπέδωση θετικού κλίματος στην ελληνική χρηματιστηριακή αγορά. Ως εκ τούτου, το διάστημα Νοεμβρίου 2023-Μαρτίου 2024 οι εγχώριοι χρηματιστηριακοί δείκτες ακολούθησαν σταθερά ανοδική πορεία και ο Γενικός Δείκτης τιμών του Χρηματιστηρίου Αθηνών (ΓΔΧΑ) σημείωσε υψηλό περίπου δέκα ετών το Μάρτιο του 2024 (1.434,87 μονάδες), αυξημένος κατά 19,9% σε σχέση με το Νοέμβριο του 2023.

Όσον αφορά τις σημαντικές τράπεζες των οποίων οι μετοχικοί τίτλοι είναι εισηγμένοι στο Χρηματιστήριο Αθηνών, οι δείκτες Αγοραίας Κεφαλαιοποίησης ως προς το Σταθμισμένο Ενεργητικό (Market Cap/RWAs, βλ. Διάγραμμα II.9) ακολούθησαν παράλληλη πορεία με τον ΓΔΧΑ, σημειώνοντας σημαντική αύξηση το χρονικό διάστημα Νοεμβρίου 2023 – Μαρτίου 2024, εξαιτίας της θετικής πορείας των οικονομικών μεγεθών των τραπεζών, της αναβάθμισης της πιστοληπτικής ικανότητάς τους το Δεκέμβριο του 2023 από δυο οίκους αξιολόγησης

Διάγραμμα II.9 Δείκτης κεφαλαιοποίησης ελληνικών τραπεζών ως προς το σταθμισμένο ενεργητικό

(1.1.2022-28.3.2024, ημερήσιες τιμές, ποσοστά %)

²⁶ Πρώτη η Scope τον Αύγουστο του 2023 και κατόπιν η DBRS το Σεπτέμβριο προχώρησαν στην αναβάθμιση του αξιόχρεου της χώρας, ενώ ακολούθησαν η Standard & Poor's τον Οκτώβριο και η Fitch Ratings το Δεκέμβριο του ίδιου έτους, διαμορφώνοντας την πιστοληπτική διαβάθμιση της χώρας σε (BBB-). Υπολείπεται η αναβάθμιση της Ελλάδας από τον οίκο αξιολόγησης Moody's.

²⁷ Βλ. Ενότητα II.4 “Χρηματοοικονομική κατάσταση επιχειρήσεων”.

(Standard & Poor's²⁸ και Fitch²⁹), καθώς και της ανάκτησης της επενδυτικής κατηγορίας για το αξιόχρεο της χώρας.

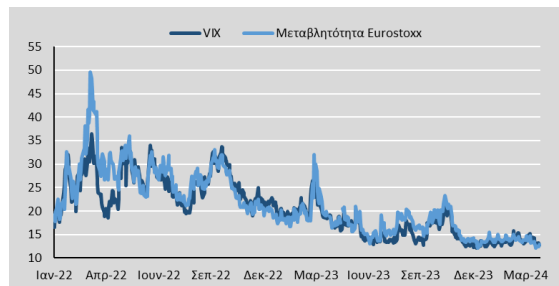
Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η ανοδική πορεία των χρηματιστηριακών αγορών το διάστημα Νοεμβρίου 2023 – Μαρτίου 2024 συνοδεύθηκε από μειωμένη μεταβλητότητα. Ειδικότερα, η σημαντική μείωση της μεταβλητότητας το Νοέμβριο του 2023 ενόησε τη διαμόρφωση υψηλότερων αποτιμήσεων στις χρηματιστηριακές αγορές (βλ. Διάγραμμα II.10).

Η διαφορά των αποτιμήσεων μεταξύ των ευρωπαϊκών και των ελληνικών μετοχών αυξήθηκε την περίοδο Νοεμβρίου 2023 – Μαρτίου 2024, καθώς ο ΓΔΧΑ αυξήθηκε λιγότερο σε σύγκριση με το δείκτη Euro Stoxx 50³⁰ (18,6% έναντι 24,4%, αντίστοιχα). Ο δείκτης της χρηματιστηριακής αξίας σε σχέση με τη λογιστική αξία (Price to Book Value – P/BV) των ευρωπαϊκών μετοχικών τίτλων κατά την περίοδο Νοεμβρίου 2023 – Μαρτίου 2024 αυξήθηκε από 1,77 σε 2,16, ενώ ο αντίστοιχος δείκτης του ΓΔΧΑ αυξήθηκε από 1,15 σε 1,32 την εν λόγω περίοδο. Επισημαίνεται ότι ο ευρωπαϊκός μέσος P/BV ανέρχεται σε 1,96 το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και συνεχίζει να είναι σημαντικά υψηλότερος από τον αντίστοιχο ελληνικό (1,25 - βλ. Διάγραμμα II.11).

Οι κεντρικές τράπεζες, και ειδικότερα η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (Fed), η Τράπεζα της Αγγλίας και η Ευρωπαϊκή Κεντρική

Διάγραμμα II.10 Μεταβλητότητα χρηματιστηριακών αγορών σε Ευρώπη και ΗΠΑ

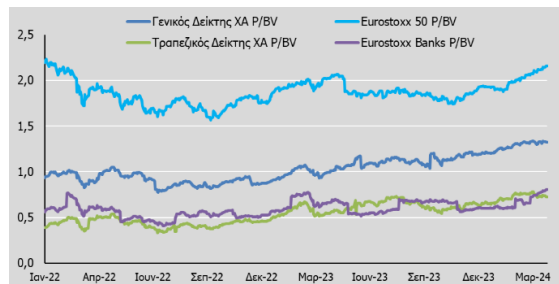
(1.1.2022- 28.3.2024, ημερήσιες τιμές)

Πηγή: Bloomberg.

Διάγραμμα II.11 Χρηματιστηριακοί δείκτες

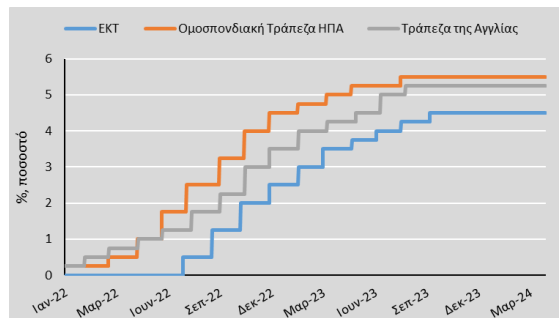
(1.1.2022-28.3.2024, ημερήσιες τιμές)

Πηγή: Χρηματιστήριο Αθηνών και Χρηματιστήριο Φρανκφούρτης.

Διάγραμμα II.12 Βασικά επιτόκια κεντρικών τραπεζών

(1.1.2022-28.3.2024, ημερήσιες τιμές)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Ομοσπονδιακή Τράπεζα ΗΠΑ, Τράπεζα της Αγγλίας.

²⁸ Έκθεση [Standard & Poor's](#).

²⁹ Στις 14 Δεκεμβρίου 2023 ο οίκος Fitch Ratings αναβάθμισε από σταθερές σε θετικές τις προοπτικές (outlook) του αξιόχρεου των τεσσάρων σημαντικών ελληνικών τραπεζών.

³⁰ Ο Euro Stoxx 50 είναι ο χρηματιστηριακός δείκτης μετοχών της ευρωζώνης που σχεδιάστηκε από την Stoxx, έναν πάροχο δεικτών που ανήκει στον Όμιλο Deutsche Börse. Ο δείκτης αποτελείται από 50 μετοχές εταιριών, οι οποίες θεωρούνται ηγέτες στους αντίστοιχους τομείς τους και ανήκουν στην κατηγορία της υψηλής κεφαλαιοποίησης σε 11 χώρες της ευρωζώνης.

Τράπεζα (ΕΚΤ),³¹ διατήρησαν αμετάβλητα τα βασικά επιτόκια νομισματικής πολιτικής (βλ. Διάγραμμα II.12). Στην παγκόσμια αγορά ομολόγων, την περίοδο Νοεμβρίου 2023 – Μαρτίου 2024 οι αποδόσεις των κρατικών τίτλων μειώθηκαν στην πλειονότητά τους σε σύγκριση με τις αποδόσεις στις αρχές Νοεμβρίου. Επισημαίνεται ότι στην αποκλιμάκωση των αποδόσεων των ομολόγων συνέβαλαν οι προσδοκίες των συμμετεχόντων στην αγορά για μείωση των βασικών επιτοκίων των κεντρικών τραπεζών στο εγγύς μέλλον.

Συνακόλουθα, οι αποδόσεις των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου μειώθηκαν για όλες τις διάρκειες κατά το διάστημα Νοεμβρίου 2023 – Μαρτίου 2024, με τις αγορές να αποτιμούν θετικά και την ανάκτηση της επενδυτικής κατηγορίας για το αξιόχρεο της χώρας.

Αντίστοιχη μείωση παρουσίασαν γενικά και οι αποδόσεις των δεκαετών κρατικών ομολόγων των χωρών της ζώνης του ευρώ κατά το χρονικό διάστημα Νοεμβρίου 2023 – Μαρτίου 2024, ενώ η διαφορά της απόδοσης (spread) του δεκαετούς ομολόγου του Ελληνικού Δημοσίου έναντι του αντίστοιχου γερμανικού (Bund) μειώθηκε από 140 μονάδες βάσης στις αρχές Νοεμβρίου 2023 σε 109 μονάδες βάσης στα τέλη Μαρτίου 2024 (βλ. Διάγραμμα II.13).

Διάγραμμα II.13 Αποδόσεις ελληνικών και γερμανικών ομολόγων 10ετούς διάρκειας

(1.1.2022-28.3.2024, ημερήσιες τιμές, ποσοστά %)

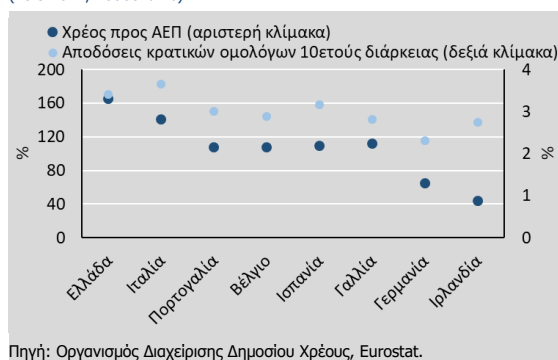
Πηγή: Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους.

Ταυτόχρονα, οι αποδόσεις των κρατικών ομολόγων δεκαετούς διάρκειας των χωρών της ζώνης του ευρώ διαμορφώθηκαν κατά κανόνα κατ' αντιστοιχία με το λόγο του χρέους προς το ΑΕΠ στα τέλη Μαρτίου 2024 (βλ. Διάγραμμα II.14). Στις ΗΠΑ, η απόδοση του δεκαετούς κρατικού ομολόγου μειώθηκε στο 4,21% στα τέλη Μαρτίου, από 4,93% στις αρχές Νοεμβρίου 2023. Επισημαίνεται ότι η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ έχει διαμορφώσει το βασικό επιτόκιο στο εύρος στόχο του 5,25% με 5,50%. Η τελευταία αύξηση επιτοκίων πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2023.

Οι αποδόσεις των ομολόγων των σημαντικών ελληνικών τραπεζών υποχώρησαν κατά το διάστημα Νοεμβρίου 2023 – Μαρτίου 2024, λόγω της ανάκτησης της επενδυτικής κατηγορίας για το αξιόχρεο της χώρας, της βελτίωσης των οικονομικών μεγεθών των τραπεζών, αλλά και της αναβάθμισης της πιστοληπτικής τους ικανότητας (βλ. Διαγράμματα II.15 και II.16). Οι αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας προσέδωσαν νέα δυναμική στην προσέλκυση επενδυτικών κεφαλαίων, καθώς οι επενδυτές ήταν απρόθυμοι μέχρι

Διάγραμμα II.14 Χρέος προς ΑΕΠ και αποδόσεις κρατικών ομολόγων 10ετούς διάρκειας

(28.3.2024, ποσοστά %)

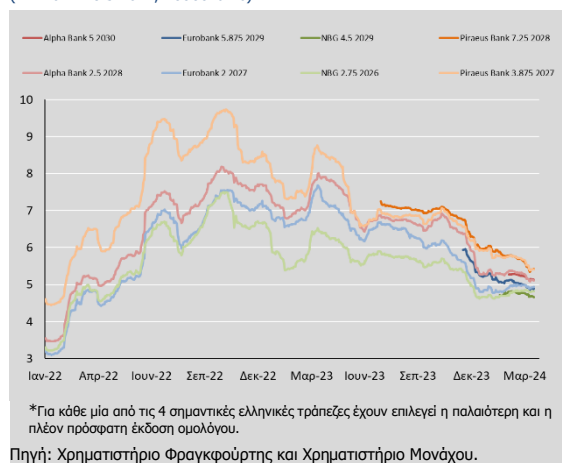
Πηγή: Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους, Eurostat.

³¹ Επισημαίνεται ότι ο στόχος της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ είναι η επίτευξη σταθερότητας των τιμών, ενώ αντίστοιχα ο στόχος της νομισματικής πολιτικής της Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ είναι η επίτευξη μέγιστης απασχόλησης, σταθερότητας των τιμών και εύλογου επιπέδου μακροπρόθεσμων επιτοκίων.

πρόσφατα να τοποθετηθούν στη χώρα, δεδομένων των καταστατικών και θεσμικών περιορισμών.³² Ταυτόχρονα, η επίσπευση της αποεπένδυσης του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας από το μετοχικό κεφάλαιο των σημαντικών τραπεζών δημιούργησε κλίμα ευφορίας, που αποτυπώθηκε τόσο στις αποτιμήσεις των μετοχικών αξιών όσο και στις αποδόσεις των ομολογιακών εκδόσεών τους.³³ Στο πλαίσιο αυτό, οι ελληνικές τράπεζες προχώρησαν στην άντληση συνολικά 2,8 δισεκ ευρώ από την έκδοση ομολόγων τόσο χαμηλής όσο και υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας το διάστημα Νοεμβρίου 2023 – Μαρτίου 2024. Επισημαίνεται ότι η αποκλιμάκωση του κόστους άντλησης κεφαλαίων των τραπεζών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την προσπάθεια κάλυψης των εποπτικών υποχρεώσεων των ελάχιστων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (Minimum Requirement for own funds and Eligible Liabilities – MREL). Συνεπώς, τυχούσες μελλοντικές αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής διαβάθμισης των τεσσάρων σημαντικών τραπεζών θα συμβάλουν περαιτέρω θετικά στην εν λόγω προσπάθεια.

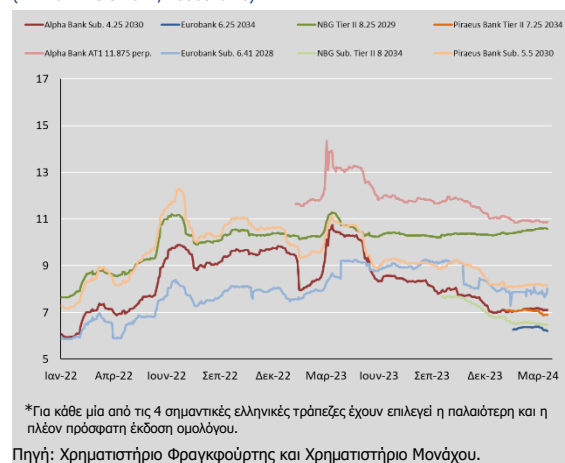
Διάγραμμα ΙΙ.15 Πορεία αποδόσεων ομολόγων υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας ελληνικών τραπεζών

(1.1.2022-28.3.2024, ποσοστά %)

Διάγραμμα ΙΙ.16 Πορεία αποδόσεων ομολόγων χαμηλής εξοφλητικής προτεραιότητας ελληνικών τραπεζών

(1.1.2022-28.3.2024, ποσοστά %)

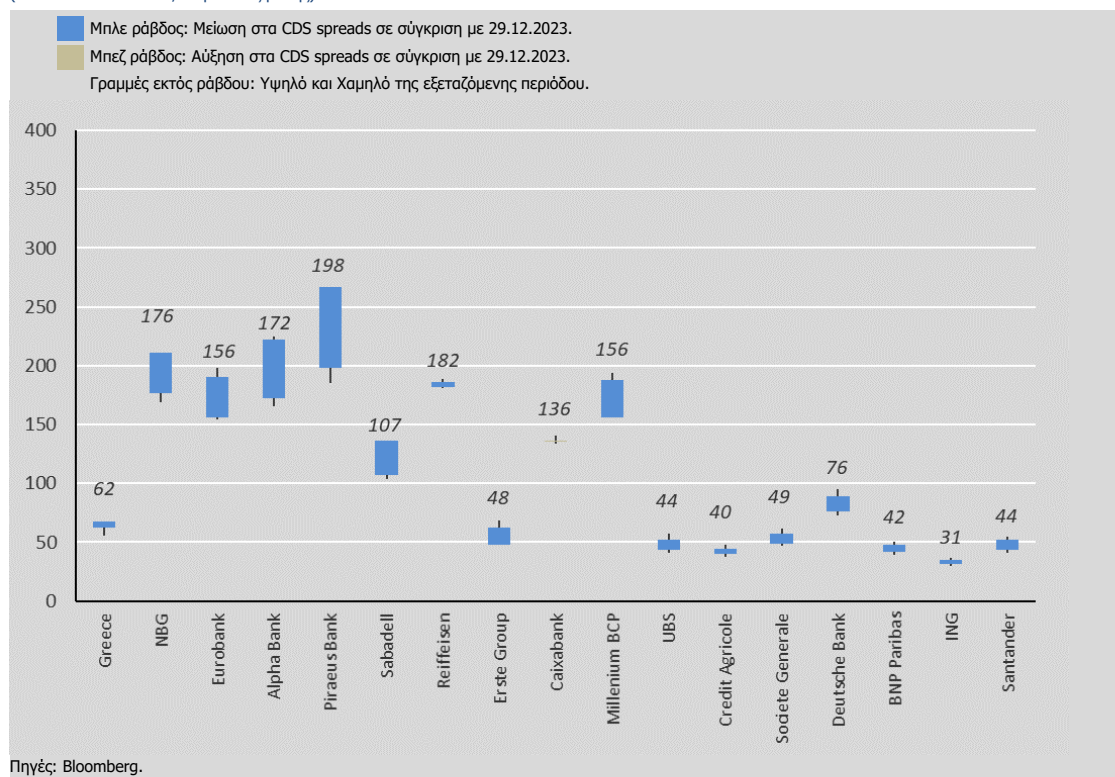
Τέλος, λόγω της βελτίωσης του οικονομικού κλίματος, τα πενταετή ασφάλιστρα πιστωτικού κινδύνου (5-year Credit Default Swaps – CDS) της Ελλάδος σημείωσαν σημαντική πτώση κατά το διάστημα Νοεμβρίου 2023 – Μαρτίου 2024 και διαμορφώθηκαν σε 62 μονάδες βάσης στα τέλη Μαρτίου 2024, από 86 μονάδες βάσης στις αρχές Νοεμβρίου 2023 (Διάγραμμα ΙΙ.17).

³² Σύμφωνα με τις βέλτιστες κοινές πρακτικές πολλών επενδυτικών κεφαλαίων (π.χ. αμοιβαία κεφάλαια, λοιποί θεσμικοί επενδυτές κ.λπ.) για την πραγματοποίηση επενδύσεων σε κάποιο χρηματοοικονομικό μέσο απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η απονομή διαβάθμισης που υπάρχει στην επενδυτική κατηγορία στον εκδότη του μέσου από δύο τουλάχιστον διεθνώς αναγνωρισμένους οίκους αξιολόγησης.

³³ [ΤΧΣ - Αποεπένδυση Εθνικής Τράπεζας](#), [ΤΧΣ - Αποεπένδυση Τράπεζας Πειραιώς](#), [ΤΧΣ - Αποεπένδυση Alpha Bank](#).

Διάγραμμα ΙΙ.17 Πενταετή ασφαλίστρα πιστωτικού κινδύνου (CDS spreads) Ελλάδας, ελληνικών και επιλεγμένων ευρωπαϊκών τραπεζών

(29.12.2023-28.3.2024, σε μονάδες βάσης)

Αντίστοιχη πτωτική πορεία ακολούθησαν και οι τιμές των πενταετών ασφαλίστρων πιστωτικού κινδύνου για το σύνολο των σημαντικών ελληνικών τραπεζών μέχρι και το Μάρτιο του 2024, παραμένοντας σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα από εκείνα της Ελλάδας.

III. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

1. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Το ενεργητικό των ελληνικών τραπεζικών ομίλων διαμορφώθηκε σε 319,0 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023, μειωμένο κατά 1,6% (ή κατά 5,2 δισεκ. ευρώ) σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2022 (βλ. Πίνακα III.1).

Πίνακας III.1 Διάρθρωση του ενεργητικού και του παθητικού των ελληνικών εμπορικών τραπεζικών ομίλων

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

	2022		2023		Μεταβολή
		%		%	
Ενεργητικό					
Ταμείο και διαθέσιμα στην κεντρική τράπεζα	53.415	16,5	36.987	11,6	-16.428
Απαιτήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων	7.149	2,2	7.991	2,5	842
Δάνεια (μετά από προβλέψεις)	160.120	49,4	157.677	49,4	-2.443
Παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα	5.517	1,7	4.966	1,6	-551
Χρεόγραφα	55.065	17,0	64.983	20,4	9.917
Συμμετοχές, ενσώματες και ασώματες ακινητοποιήσεις	10.293	3,2	11.030	3,5	737
Στοιχεία ενεργητικού διαθέσιμα προς πώληση	2.505	0,8	7.554	2,4	5.049
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	30.055	9,3	27.749	8,7	-2.306
Σύνολο	324.119	100	318.937	100	-5.182
Παθητικό					
Καταθέσεις πελατών	230.677	71,2	233.734	73,3	3.057
Υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα	41.942	12,9	22.941	7,2	-19.002
Εκδοθείσες ομολογίες και λοιπές δανειακές υποχρεώσεις	10.175	3,1	13.013	4,1	2.838
Στοιχεία παθητικού διαθέσιμα προς πώληση	38	0,0	4.810	1,5	4.772
Λοιπές υποχρεώσεις	14.428	4,5	12.577	3,9	-1.851
Ίδια κεφάλαια	26.858	8,3	31.863	10,0	5.005
Σύνολο	324.119	100	318.937	100	-5.182

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Αναλυτικότερα, οι μεταβολές στο ύψος και στη διάρθρωση του ενεργητικού οφείλονται κυρίως:

α) Στη μείωση των ταμειακών διαθεσίμων, κυρίως αυτών που είναι κατατεθειμένα στην Τράπεζα της Ελλάδος, κατά 16,4 δισεκ. ευρώ, ως αποτέλεσμα της αποπληρωμής χρηματοδότησης που είχε αντληθεί από το Ευρωσύστημα μέσω των στοχευμένων πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (Targeted Longer-Term Refinancing Operations – TLTRO III). Κατά συνέπεια, μειώθηκε το ποσοστό συμμετοχής των ταμειακών διαθεσίμων στο σύνολο του ενεργητικού (Δεκέμβριος 2023: 11,6%, Δεκέμβριος 2022: 16,5%, βλ. Διάγραμμα III.1 και Πίνακα III.1).

β) Στην αύξηση των χρεογράφων κατά 9,9 δισεκ. ευρώ, κυρίως από την αύξηση των θέσεων σε ομόλογα λοιπών κρατών και εταιρικά ομόλογα, με αποτέλεσμα να αυξηθεί και το ποσοστό συμμετοχής των χρεογράφων στο σύνολο του ενεργητικού (Δεκέμβριος 2023: 20,4%, Δεκέμβριος 2022: 17,0%).

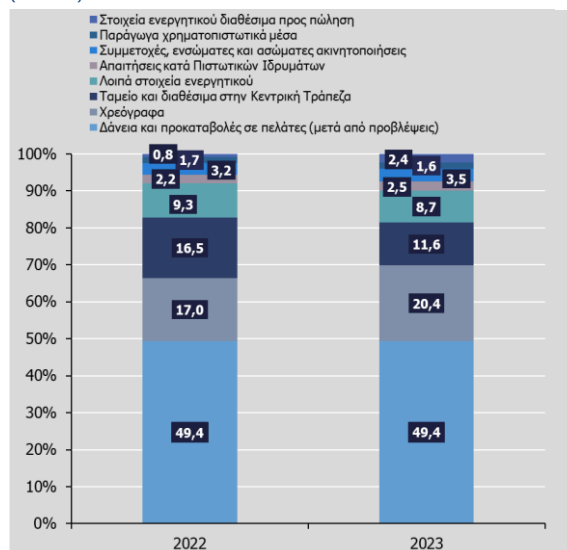
γ) Στην αύξηση κατά 5,0 δισεκ. ευρώ των στοιχείων ενεργητικού διαθέσιμων προς πώληση, κυρίως λόγω της ταξινόμησης ως διακρατούμενης προς πώληση της θυγατρικής της Alpha Bank

στη Ρουμανία,³⁴ με αποτέλεσμα να αυξηθεί το ποσοστό συμμετοχής των στοιχείων αυτών στο σύνολο του ενεργητικού (Δεκέμβριος 2023: 2,4%, Δεκέμβριος 2022: 0,8%).

δ) Στη μείωση των υπολοίπων των δανείων³⁵ μετά από προβλέψεις κατά 2,4 δισεκ. ευρώ, καθώς οι νέες εκταμιεύσεις δανείων υπεραντισταθμίστηκαν από την ταξινόμηση ως διακρατούμενης προς πώληση της θυγατρικής της Alpha Bank στη Ρουμανία, τις (προγραμματισμένες και πρώω-ρες) αποπληρωμές, κυρίως επιχειρηματικών δανείων, και σε μικρότερο βαθμό τις πωλήσεις δα-νείων. Παρ' όλα αυτά, το ποσοστό συμμετοχής των δανείων στο σύνολο του ενεργητικού παρέ-μεινε σταθερό (Δεκέμβριος 2023: 49,4%, Δεκέμβριος 2022: 49,4%).

Διάγραμμα III.1 Διάρθρωση του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζικών ομίλων

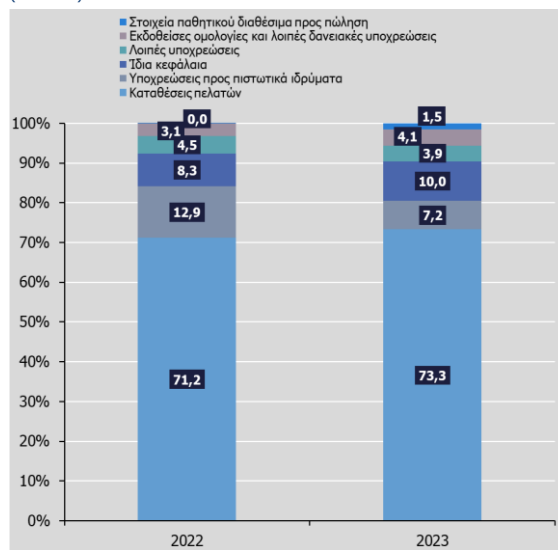
(ποσοστά)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα III.2 Διάρθρωση του παθητικού των ελληνικών τραπεζικών ομίλων

(ποσοστά)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Η μεταβολή στην πλευρά του παθητικού οφείλεται κυρίως:

α) Στη μείωση των υποχρεώσεων προς πιστωτικά ιδρύματα κατά 19,0 δισεκ. ευρώ, λόγω της αποπληρωμής των πράξεων TLTRO III. Κατά συνέπεια, μειώθηκε το ποσοστό συμμετοχής των υποχρεώσεων προς πιστωτικά ιδρύματα στο σύνολο του παθητικού (Δεκέμβριος 2023: 7,2%, Δεκέμβριος 2022: 12,9%).

β) Στην αύξηση των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζικών ομίλων κατά 5,0 δισεκ. ευρώ, κυρίως λόγω της αύξησης των αποθεματικών και αποτελεσμάτων εις νέον. Κατά συνέπεια, αυξήθηκε το πο-σοστό συμμετοχής των ιδίων κεφαλαίων στο σύνολο του παθητικού (Δεκέμβριος 2023: 10,0%, Δεκέμβριος 2022: 8,3%).

γ) Στην αύξηση κατά 4,8 δισεκ. ευρώ στα στοιχεία παθητικού διαθέσιμα προς πώληση, λόγω της ταξινόμησης ως διακρατούμενης προς πώληση της θυγατρικής της Alpha Bank στη Ρουμανία. Κατά συνέπεια, το ποσοστό συμμετοχής των διαθέσιμων προς πώληση στοιχείων του παθητικού ανήλθε σε 1,5% (βλ. Διάγραμμα III.2).

³⁴ Βλ. ενότητα “Διεθνείς δραστηριότητες” στην παρούσα Έκθεση.

³⁵ Στα υπόλοιπα των δανείων συμπεριλαμβάνονται οι τίτλοι υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (senior notes) που έχουν διακρα-τήσει οι τράπεζες από τις τιτλοποιήσεις δανείων τους και οι οποίοι έχουν κρατική εγγύηση στο πλαίσιο του προγράμματος “Ηρακλής”.

2. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

2.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Εξέλιξη βασικών μεγεθών

Το 2023 η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου των πιστωτικών ιδρυμάτων βελτιώθηκε περαιτέρω. Η υποχώρηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) συνεχίστηκε, με αποτέλεσμα στο τέλος του έτους το συνολικό απόθεμα των ΜΕΔ να διαμορφωθεί σε 9,9 δισεκ. ευρώ, μειωμένο κατά 24,9% ή 3.294 εκατ. ευρώ σε σχέση με το τέλος του 2022 (13,2 δισεκ. ευρώ) με στοιχεία σε ατομική βάση, εντός ισολογισμού³⁶ (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2).

Πίνακας ΙΙΙ.2 Βασικά μεγέθη - Συνολικό χαρτοφυλάκιο		
(εκατ. ευρώ, στοιχεία εντός ισολογισμού)	Δεκ-22	Δεκ-23
Ανάλυση ΜΕΔ		
Σύνολο δανείων	151.709	149.579
Εξυπηρετούμενα δάνεια	138.472	139.637
Μη εξυπηρετούμενα δάνεια	13.236	9.942
Αβέβαιης είσπραξης	4.058	3.233
Σε καθυστέρηση > 90 ημέρες	4.390	2.535
91-180 ημέρες	479	410
181-360 ημέρες	531	388
>1 έτος	3.380	1.737
Καταγγελμένες απαιτήσεις	4.788	4.173
Ανάλυση δανείων υπό ρύθμιση		
Ρυθμισμένα δάνεια	11.420	8.537
Ρυθμισμένα εξυπηρετούμενα δάνεια	6.632	5.016
Ρυθμισμένα μη εξυπηρετούμενα δάνεια	4.788	3.521
Ανάλυση συσσωρευμένων προβλέψεων και εξασφαλίσεων		
Συσσωρευμένες προβλέψεις για μη εξυπηρετούμενα δάνεια	6.196	4.572
Σύνολο εξασφαλίσεων	98.000	95.705
Εξασφαλίσεις σε εξυπηρετούμενα δάνεια	90.067	89.657
Εξασφαλίσεις σε μη εξυπηρετούμενα δάνεια	7.933	6.048
Αβέβαιης είσπραξης	2.779	2.301
Σε καθυστέρηση > 90 ημερών	2.352	1.435
Καταγγελμένες απαιτήσεις	2.802	2.312
Εξασφαλίσεις σε μη εξυπηρετούμενα δάνεια υπό ρύθμιση	3.311	2.480
Ανάλυση ροών μη εξυπηρετούμενων δανείων και διαγραφών		
	2022	2023
Ροές μη εξυπηρετούμενων δανείων περιόδου	125	802
Ροές προς εξυπηρετούμενα δάνεια περιόδου	-2.434	-1.828
Ροές από εξυπηρετούμενα δάνεια περιόδου	2.559	2.631
Διαγραφές περιόδου	961	1.041
εκ των οποίων διαγραφές καταγγελμένων απαιτήσεων	618	740

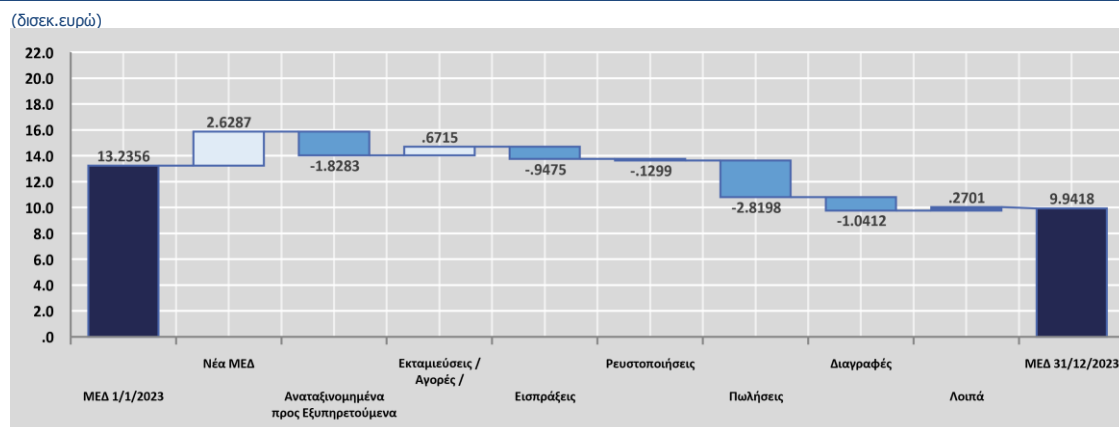
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Σημειώνεται ότι η συνολική μείωση των ΜΕΔ σε σχέση με το υψηλότερο επίπεδό τους, που καταγράφηκε το Μάρτιο του 2016, έφθασε το 90,7% ή 97,2 δισεκ. ευρώ.

³⁶ Σε ενοποιημένη βάση, το απόθεμα των ΜΕΔ διαμορφώθηκε στα 10,2 δισεκ. ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 26,4% ή 3,7 δισεκ. ευρώ, από 13,9 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2022.

Η υποχώρηση των ΜΕΔ κατά το 2023 οφείλεται κυρίως σε συμφωνίες απευθείας πώλησης δανείων στη δευτερογενή αγορά, καθώς και σε μικρότερο βαθμό σε αναταξινομήσεις προς εξυπηρετούμενα δάνεια, σε διαγραφές δανείων και, τέλος, σε εισπράξεις (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.3).

Διάγραμμα ΙΙΙ.3 Εξέλιξη μη εξυπηρετούμενων δανείων το 2023

Σημείωση 1: Στις κατηγορίες "Ρευστοποιήσεις" και "Πωλήσεις" συμπεριλαμβάνονται τυχόν ποσά μερικής διαγραφής που σχετίζονται με τις εν λόγω κατηγορίες. Η κατηγορία "Διαγραφές" περιλαμβάνει αμιγώς διαγραφές δανείων.

Σημείωση 2: Οι συναλλαγές πώλησης ΜΕΔ απευθείας ή μέσω τιτλοποιήσεων περιλαμβάνονται στις κατηγορίες "Πωλήσεις" και "Λοιπά".

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Εντούτοις, επισημαίνεται η καθαρή εισροή νέων ΜΕΔ το 2023, παρά την αξιολογή αναταξινόμηση ΜΕΔ ως εξυπηρετούμενα και την αρνητική καθαρή εισροή κατά το δ' τρίμηνο του 2023. Ταυτόχρονα, η μείωση των ΜΕΔ από ρευστοποιήσεις καλυμμάτων παρέμεινε αμελητέα. Σημειώνεται ότι για κάποιες από τις συναλλαγές τιτλοποίησης εκκρεμεί η χορήγηση εγγυήσεων από το Ελληνικό Δημόσιο στους τίτλους υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (senior tranche)³⁷ στο πλαίσιο του προγράμματος παροχής κρατικών εγγυήσεων "Ηρακλής".³⁸ Τα εν λόγω δανειακά υπόλοιπα έχουν ήδη μεταφερθεί στα στοιχεία ενεργητικού που είναι διαθέσιμα προς πώληση.

Ωστόσο, θα πρέπει να αναφερθεί ότι η μεταφορά των ΜΕΔ εκτός τραπεζικού τομέα δεν σημαίνει αυτόματα και την οριστική εξάλειψη του χρέους από την οικονομία. Το χρέος παραμένει, με τη διαχείρισή του πλέον να πραγματοποιείται από τις Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ).

³⁷ Βλ. Πλαίσιο V.1 "Οι τιτλοποιήσεις ως εργαλείο μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) των τραπεζών" (Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας – Μάιος 2022).

³⁸ Επισημαίνεται ότι με στοιχεία 31.12.2023 το συνολικό απόθεμα ΜΕΔ που έχει ενταχθεί στο σχέδιο «Ηρακλής» ανέρχεται σε 42,8 δισεκ. ευρώ (από 43,8 δισεκ. την 31.12.2022), ενώ το ύψος των χορηγηθεισών εγγυήσεων από το Ελληνικό Δημόσιο ανέρχεται πλέον σε 16,5 δισεκ. ευρώ.

Το υπόλοιπο των δανείων (εξυπηρετούμενων και μη εξυπηρετούμενων) σε ατομική βάση ανήλθε σε 149,6 δισεκ. ευρώ, σημειώνοντας μικρή μείωση κατά 1,4%, προερχόμενη κυρίως από το χαρτοφυλάκιο των στεγαστικών δανείων (-5,9%). Στην αύξηση του χαρτοφυλακίου των ενήμερων επιχειρηματικών δανείων (1,9%) οφείλεται και η αντίστοιχη αύξηση του συνολικού αποθέματος των εξυπηρετούμενων δανείων κατά 0,8%, καθώς οι νέες εκταμιεύσεις υπερκάλυψαν τις αποπληρωμές υφιστάμενων οφειλών (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.4).

Διάγραμμα ΙΙΙ.4 Ποσοστιαία μεταβολή του αποθέματος των δανείων, εξυπηρετούμενων και μη, το 2023

Ο λόγος των ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων στο τέλος του 2023 διαμορφώθηκε σε 6,6%, έναντι 8,7% στο τέλος του 2022. Επισημαίνεται ότι και οι τέσσερις σημαντικές τράπεζες έχουν πετύχει τον επιχειρησιακό στόχο για μονοψήφιο ποσοστό ΜΕΔ, με τις τρεις εκ των τεσσάρων να βρίσκονται κάτω από το 5%. Εντούτοις, στις λιγότερο σημαντικές τράπεζες ο δείκτης των ΜΕΔ ως προς το σύνολο των δανείων παραμένει ιδιαίτερα υψηλός και διαμορφώνεται σε 37,6% το 2023, μειωμένος κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022, κυρίως λόγω της πιστωτικής επέκτασης ορισμένων εξ αυτών.

Επιπρόσθετα, ο δείκτης ΜΕΔ σε επίπεδο τραπεζικού τομέα εξακολουθεί να παραμένει υψηλός και πολλαπλάσιος του ευρωπαϊκού μέσου όρου (Δεκέμβριος 2023: 1,9%³⁹). Κατά συνέπεια, οι προσπάθειες αποκλιμάκωσης του υφιστάμενου αποθέματος χρειάζεται να συνεχιστούν και να εντατικοποιηθούν περαιτέρω, ιδίως υπό το πρίσμα των προκλήσεων που αναδεικνύονται.

Η απότομη αυστηροποίηση της νομισματικής πολιτικής από την ΕΚΤ στο πλαίσιο της αντιμετώπισης των πληθωριστικών πιέσεων, διαμόρφωσε ένα περιβάλλον υψηλών επιτοκίων. Καθίσταται σαφές ότι σε ένα τέτοιο περιβάλλον τόσο το κόστος χρηματοδότησης όσο και οι δυνατότητες αποπληρωμής χρέους από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις επηρεάζονται δυσμενώς. Η τιτλοποίηση μη εξυπηρετούμενων δανείων στο πλαίσιο του προγράμματος "Ηρακλής ΙΙΙ" αναμένεται να συμβάλει στην περαιτέρω μείωση του αποθέματος ΜΕΔ, ιδιαίτερα στις λιγότερο σημαντικές τράπεζες. Παράλληλα, η διατήρηση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα σε ικανοποιητικό επίπεδο και η βελτίωση του διαθέσιμου εισοδήματος των ασθενέστερων εισοδηματικά νοικοκυριών, καθώς μειώνεται ο πληθωρισμός, θα αμβλύνει τις πιέσεις στη χρηματοοικονομική κατάσταση τους.

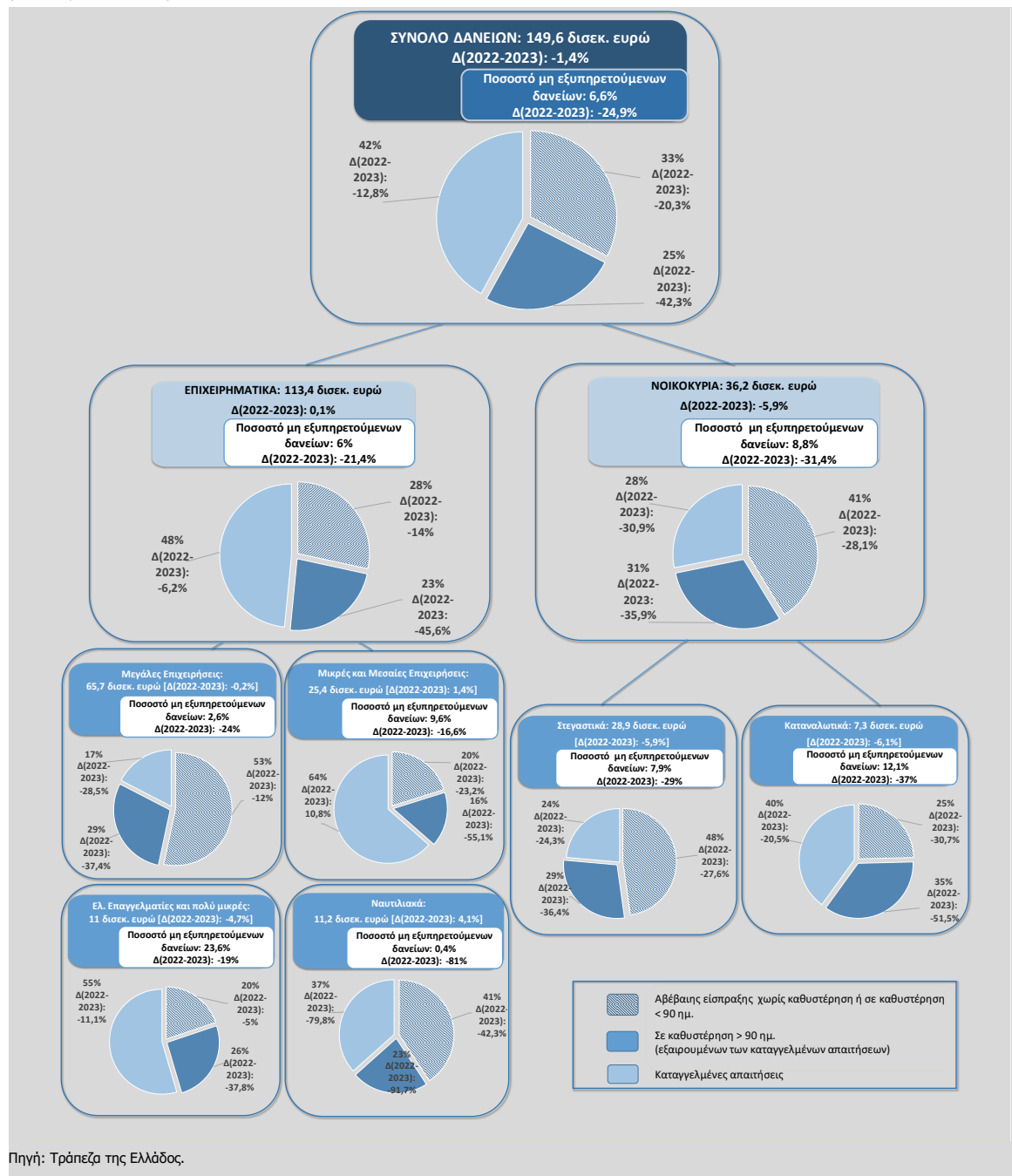
³⁹ Πηγή: [Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός \(Single Supervisory Mechanism – SSM\)](#).

Διάρθρωση και μεταβολή των μη εξυπηρετούμενων δανείων

Αξιολόγηση υποχώρηση του αποθέματος των ΜΕΔ καταγράφηκε σε όλα τα επιμέρους χαρτοφυλάκια δανείων το 2023, με σημαντικότερη ποσοστιαία μείωση των ΜΕΔ προς τα νοικοκυριά (-31,4%), ενώ ως προς τα απόλυτα μεγέθη, σημαντικότερη ήταν η μείωση των ΜΕΔ στα επιχειρηματικά δάνεια (-1,8 δισεκ. ευρώ) (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.5).

Διάγραμμα ΙΙΙ.5 Διάρθρωση και μεταβολή των συνολικών δανείων και των ΜΕΔ των ελληνικών εμπορικών τραπεζών ανά χαρτοφυλάκιο κατά το έτος 2023

(δισεκ. ευρώ, ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Τα δάνεια αβέβαιης είσπραξης (unlikely to pay) ανήλθαν σε 3,2 δισεκ. ευρώ (32% των ΜΕΔ) στο τέλος του 2023, μειωμένα κατά 20,3% σε σχέση με το τέλος του 2022 (4,1 δισεκ. ευρώ).

Τα δάνεια σε καθυστέρηση από 1 έως 90 ημέρες (πρώιμες ληξιπρόθεσμες οφειλές) αυξήθηκαν κατά 9%, με αποτέλεσμα να ανέλθουν σε 5,4 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2023, από 4,9 δισεκ. ευρώ το τέλος του 2022. Η αύξηση αυτή προέρχεται κυρίως από τα επιχειρηματικά δάνεια σε καθυστέρηση από 1 έως 30 ημέρες. Επιπλέον, άξιο αναφοράς είναι ότι ο λόγος των δανείων τα οποία είναι σε καθυστέρηση από 1 έως 90 ημέρες προς το σύνολο των εξυπηρετούμενων δανείων αυξήθηκε σε 3,8% το 2023, έναντι 3,6% στο τέλος του 2022 (βλ. Διάγραμμα III.6).

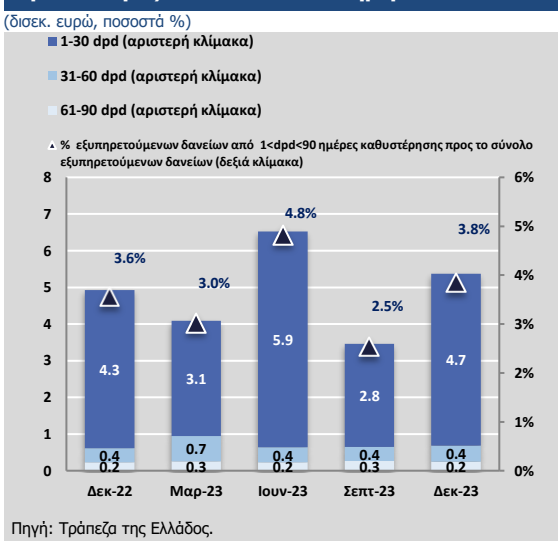
Τα δάνεια σε καθυστέρηση μεγαλύτερη των 90 ημερών (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι καταγεγραμμένες απαιτήσεις – denounced) υποχώρησαν περαιτέρω στο τέλος του 2023 και διαμορφώθηκαν σε 2,5 δισεκ. ευρώ (25,5% των ΜΕΔ), μειωμένα κατά 7,7% σε σχέση με το τέλος του 2022 (4,4 δισεκ. ευρώ). Ωστόσο, επισημαίνεται ότι το 68,5% των ΜΕΔ που εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία είναι σε καθυστέρηση μεγαλύτερη του ενός έτους, ποσοστό μειωμένο σε σχέση με το τέλος του 2022 (77%). Το αντίστοιχο ποσοστό καθυστέρησης για τα επιχειρηματικά δάνεια ανέρχεται σε 75,5%, για τα στεγαστικά σε 54,7% και για τα καταναλωτικά σε 62,5%.

Ανάλυση σχετικά με τη διάρθρωση των υπολοίπων των ΜΕΔ στην κατηγορία καθυστέρησης άνω των 90 ημερών ανά χαρτοφυλάκιο στο τέλος του 2023 παρουσιάζεται στο Διάγραμμα III.7.

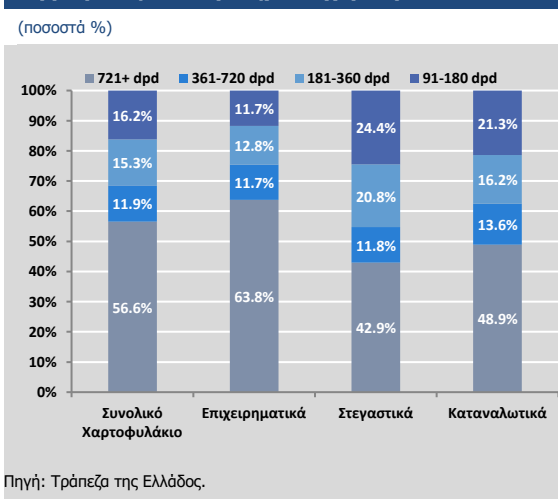
Παράλληλα, το 42% των ΜΕΔ αφορά καταγεγραμμένες απαιτήσεις (denounced), οι οποίες στο τέλος του 2023 ανήλθαν σε 4,2 δισεκ. ευρώ, μειωμένες κατά 5,8%, ήτοι 0,6 δισεκ. ευρώ, σε σχέση με το τέλος του 2022, κυρίως λόγω των συναλλαγών πωλήσεων δανείων.

Τέλος, η βελτίωση της ποιότητας χαρτοφυλακίου αντανακλάται και στην κατανομή του συνολικού αποθέματος δανείων ανά στάδιο ανάλογα με το επίπεδο πιστωτικού κινδύνου, σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Χρηματοοικονομικής Αναφοράς 9 (ΔΠΧΑ 9). Η παρατηρούμενη βελτίωση

Διάγραμμα III.6 Διάρθρωση των υπολοίπων των πρώιμων ληξιπρόθεσμων οφειλών ανά περίοδο αθέτησης και ποσοστό των πρώιμων ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το σύνολο των ενήμερων δανείων

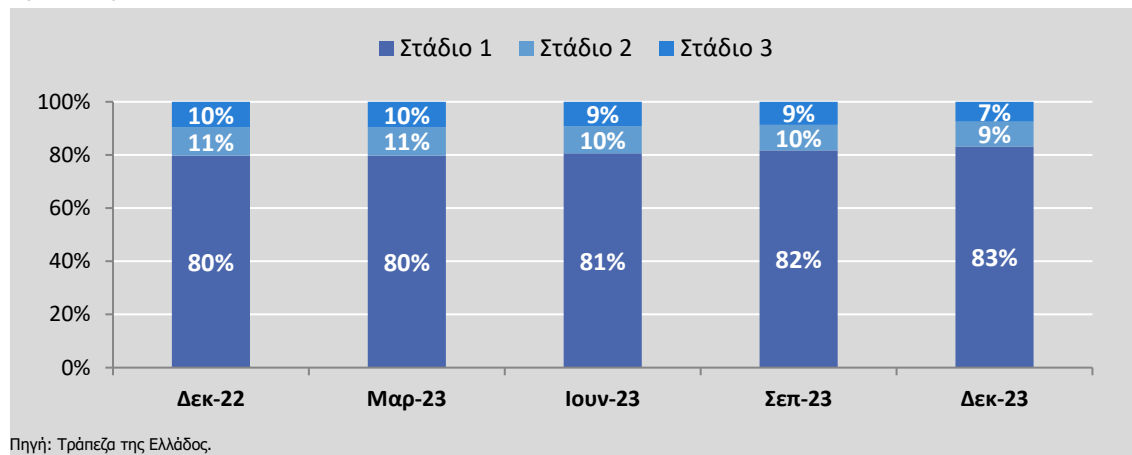
Διάγραμμα III.7 Διάρθρωση των υπολοίπων των ΜΕΔ στην κατηγορία καθυστέρησης μεγαλύτερης των 90 ημερών (χωρίς να συμπεριλαμβάνονται καταγεγραμμένες απαιτήσεις) ανά χαρτοφυλάκιο

το 2023, σε σύγκριση με το 2022, οφείλεται κυρίως στη μείωση του συνολικού αποθέματος ΜΕΔ τα οποία περιλαμβάνονταν στο στάδιο 3 (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.8).

Διάγραμμα ΙΙΙ.8 Κατανομή συνολικού αποθέματος δανείων ανά στάδιο κατά ΔΠΧΑ 9

(ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης των ΜΕΔ

Σχετικά με τους δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης της διαχείρισης των ΜΕΔ για το Δεκέμβριο του 2023 παρατηρούνται τα εξής (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.3):

Πίνακας ΙΙΙ.3 Συνολικό χαρτοφυλάκιο δανείων - Βασικοί δείκτες

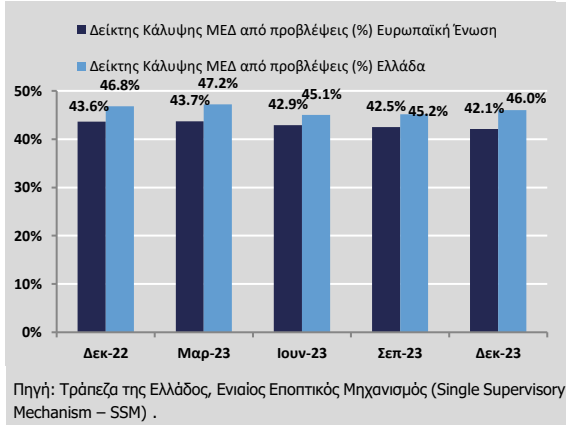
(ποσοστό %, στοιχεία εντός ισολογισμού)	Δεκ-2022	Δεκ-2023
Δείκτες ποιότητας χαρτοφυλακίου (%)		
Συνολικός δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ)	8,7	6,6
Συνολικός δείκτης δανείων σε καθυστέρηση > 90 ημερών	6,1	4,5
Δείκτες διάρθρωσης καθυστερήσεων ως προς σύνολο ΜΕΑ (%)		
Αβέβαιες εισπραξίες	30,7	32,5
Ανοίγματα σε καθυστέρηση > 90 ημερών	33,2	25,5
91-180 ημέρες	3,6	4,1
181-360 ημέρες	4,0	3,9
>1 έτους	25,5	17,5
Καταγγελλόμενες απαιτήσεις	36,2	42,0
Δείκτες ρυθμίσεων ως προς σύνολο ανοιγμάτων (%)		
Δάνεια υπό ρύθμιση	7,5	5,7
Εξυπηρετούμενα δάνεια υπό ρύθμιση	4,4	3,4
Μη εξυπηρετούμενα δάνεια υπό ρύθμιση	3,2	2,4
Δείκτες κάλυψης μη εξυπηρετούμενων δανείων και διαγραφών (%)		
Συνολικός δείκτης κάλυψης ΜΕΔ από προβλέψεις	46,8	46,0
Συνολικός δείκτης διαγραφών έτους ως προς σύνολο δανείων	0,6	0,7
Συνολικός δείκτης διαγραφών έτους ως προς ΜΕΔ	7,3	10,5
Συνολικός δείκτης κάλυψης ΜΕΔ από εξασφαλίσεις	59,9	60,8
Δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων υπό ρύθμιση από εξασφαλίσεις	69,2	70,4
Δείκτης κάλυψης μη εξυπηρετούμενων δανείων από προβλέψεις και εξασφαλίσεις	106,7	106,8
Τριμηνιαίος Δείκτης αθέτησης και Ρυθμός αποκατάστασης (%)		
Δείκτης αθέτησης	0,4	0,4
Ρυθμός αποκατάστασης της τακτικής εξυπηρέτησης δανείων	4,0	5,8
Κόστος πιστωτικού κινδύνου		
Προβλέψεις δανείων ως προς δάνεια μετά από προβλέψεις	1,1	1,1
Προβλέψεις δανείων ως προς ενεργητικό	0,5	0,5

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

- Ο δείκτης κάλυψης των ΜΕΔ από συσσωρευμένες προβλέψεις διαμορφώθηκε το Δεκέμβριο του 2023 σε 46%, από 46,8% το Δεκέμβριο του 2022. Ειδικότερα, οι συσσωρευμένες προβλέψεις για την κάλυψη των ΜΕΔ ανέρχονταν σε 4,6 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023, έναντι 6,2 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2022. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στις συναλλαγές πώλησης ΜΕΔ που πραγματοποιήθηκαν εντός του 2023. Επισημαίνεται ότι μετά το δ' τρίμηνο του 2022 το επίπεδο του δείκτη κάλυψης των ΜΕΔ από προβλέψεις στην Ελλάδα υπερβαίνει τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.9), γεγονός που οφείλεται στη μεγαλύτερη μείωση του παρονομαστή (ΜΕΔ) έναντι αυτής του αριθμητή (συσσωρευμένες προβλέψεις).

Διάγραμμα ΙΙΙ.9 Δείκτης κάλυψης ΜΕΔ από συσσωρευμένες προβλέψεις

(ποσοστά %)

- Ο δείκτης κάλυψης των ΜΕΔ από εξασφαλίσεις το Δεκέμβριο του 2023 ανήλθε σε 60,8%, αυξημένος σε σχέση με το τέλος του 2022 (59,9%), ενώ ο δείκτης κάλυψης ρυθμισμένων ΜΕΔ από εξασφαλίσεις ανήλθε σε 70,4%, έναντι 69,2% στο τέλος του 2022.

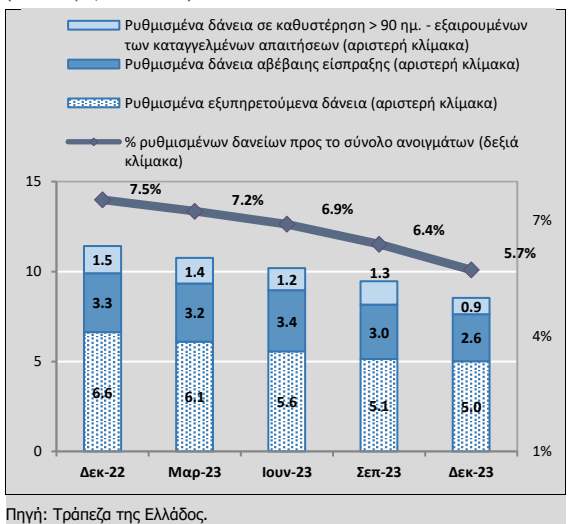
- Το σύνολο των ρυθμισμένων (forborne) δανείων⁴⁰ το Δεκέμβριο του 2023 υποχώρησε στα 8,5 δισεκ. ευρώ, από 11,4 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2022, αντιπροσωπεύοντας το 5,7% του συνόλου των δανείων (από 7,5% το 2022) (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.10). Η μείωση των ρυθμισμένων δανείων από το Δεκέμβριο του 2022 οφείλεται κυρίως στις συναλλαγές πώλησης ΜΕΔ που πραγματοποιήθηκαν το 2023.

Επισημαίνεται ότι το 10,6% των ήδη ρυθμισμένων δανείων εμφανίζει καθυστέρηση άνω των 90 ημερών, ποσοστό μειωμένο σε σχέση με το τέλος του 2022 (13,3%).

- Το 64,4% των ΜΕΔ άνω των 90 ημερών δεν έχει ρυθμιστεί, έναντι 65,5% στο τέλος του 2022, ενώ τα ποσοστά για τα στεγαστικά, καταναλωτικά και επιχειρηματικά δάνεια ανέρχονται σε 72,4%, 73,5% και 59,2% αντίστοιχα.

Διάγραμμα ΙΙΙ. 10 Εξέλιξη των ρυθμισμένων δανείων (forborne) ανά κατηγορία και του λόγου του συνόλου των ρυθμισμένων δανείων προς το σύνολο των δανείων

(δισεκ. ευρώ, ποσοστά %)

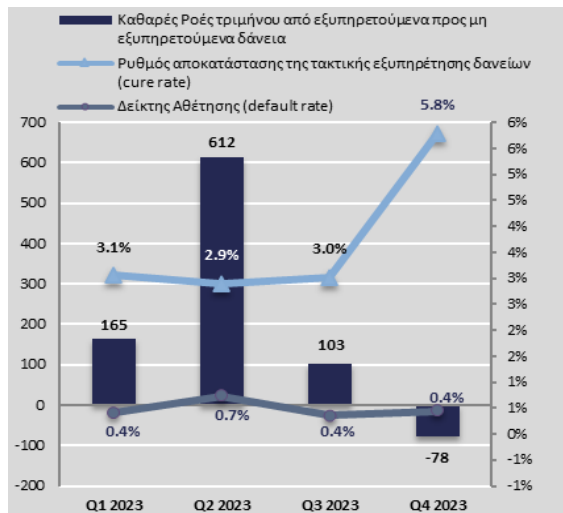
⁴⁰ Στην Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής (ΠΕΕ) της Τράπεζας της Ελλάδος 175/2/29.7.2020 περιγράφονται ενδεικτικά οι δυνατοί τύποι ρυθμίσεων και οριστικών διευθετήσεων για τα εξυπηρετούμενα και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

- Οι διαγραφές δανείων το Δεκέμβριο του 2023 ανήλθαν σε 1.041 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 739,5 εκατ. ευρώ αφορούν καταγγελλόμενες απαιτήσεις, κυρίως επιχειρηματικών δανείων (0,57 δισεκ. ευρώ).
- Κατά τη διάρκεια του 2023 οι ροές από εξυπηρετούμενα δάνεια προς μη εξυπηρετούμενα ήταν 2,6 δισεκ. ευρώ, ενώ οι ροές από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια προς τα εξυπηρετούμενα ήταν 1,8 δισεκ. ευρώ, αφήνοντας καθαρές ροές προς μη εξυπηρετούμενα δάνεια 802 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι και στα τρία πρώτα τρίμηνα του 2023 παρατηρήθηκε καθαρή ροή προς ΜΕΔ, με αυξανόμενη τάση το δεύτερο τρίμηνο (165 εκατ. ευρώ το α' τρίμηνο, 612 εκατ. ευρώ το β' τρίμηνο και 103 εκατ. ευρώ το γ' τρίμηνο του 2023), η οποία διαφοροποιήθηκε το δ' τρίμηνο, οπότε καταγράφηκε αρνητική τάση (βλ. Διάγραμμα III.11).
- Επισημαίνεται ότι 128 εκατ. ευρώ, ήτοι 1,3% των ΜΕΔ, αφορούν απαιτήσεις που έχουν υπαχθεί σε καθεστώς νομικής προστασίας και για τις οποίες εκκρεμεί η έκδοση τελεσίδικης δικαστικής απόφασης. Από αυτά, 59 εκατ. ευρώ αφορούν απαιτήσεις που έχουν ήδη καταγγελλθεί. Τα δάνεια αυτής της κατηγορίας αφορούν είτε φυσικά πρόσωπα (π.χ. ν. 3869/2010⁴¹) είτε νομικά πρόσωπα (π.χ. ν. 4307/2014, Πτωχευτικός Κώδικας). Σχετικά με τις επιμέρους κατηγορίες, περίπου το 2,7% των μη εξυπηρετούμενων στεγαστικών δανείων έχουν υπαχθεί σε καθεστώς νομικής προστασίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα καταναλωτικά δάνεια είναι 2,4%.
- Ο ρυθμός αποκατάστασης της τακτικής εξυπηρέτησης δανείων (cure rate) ανήλθε το Δεκέμβριο του 2023 σε 5,8% και ο δείκτης αθέτησης (default rate) σε 0,4% (βλ. Διάγραμμα III.11). Το στεγαστικό χαρτοφυλάκιο εμφανίζει τον υψηλότερο ρυθμό αποκατάστασης (7,8%), ενώ το καταναλωτικό χαρτοφυλάκιο τον χαμηλότερο (4,8%).
- Το μεγαλύτερο μέρος των ρυθμισμένων δανείων αφορά μακροπρόθεσμες ρυθμίσεις σε ποσοστό 73,6% επί του συνόλου, ενώ ακολουθούν οι βραχυπρόθεσμες ρυθμίσεις με 24,5% και οι λύσεις οριστικής διευθέτησης με ποσοστό 1,9% (βλ. Διάγραμμα III.12). Αξίζει να αναφερθεί ότι το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων ρυθμισμένων δανείων το Δεκέμβριο του 2023 παραμένει υψηλό (41,5%) αλλά ελαφρώς μειωμένο σε σχέση με το 2022 (42,4%).

⁴¹ Ο νόμος 3869/2010 τροποποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2018 και προβλέπει την άρση του τραπεζικού απορρήτου των οφειλετών που έχουν υπαχθεί σε αυτόν, ενώ στην περίπτωση που φέρουν αντίρρηση θα τίθενται εκτός προστασίας. Ταυτόχρονα, ο οφειλέτης δηλώνει ότι παρέχει άδεια σε οποιοδήποτε πιστωτικό ίδρυμα να διαβιβάζει στους πιστωτές την κίνηση των τραπεζικών του λογαριασμών και των λοιπών τραπεζικών προϊόντων και ότι επιτρέπει σε αυτούς την επεξεργασία και ανταλλαγή των δεδομένων που κατέχουν ή λαμβάνουν από τα πιστωτικά ιδρύματα.

Διάγραμμα III.11 Εξέλιξη των τριμηνιαίων καθαρών ροών από εξυπηρετούμενα προς μη εξυπηρετούμενα δάνεια, του δείκτη αθέτησης (default rate) και του ρυθμού αποκατάστασης της τακτικής εξυπηρέτησης δανείων (cure rate)

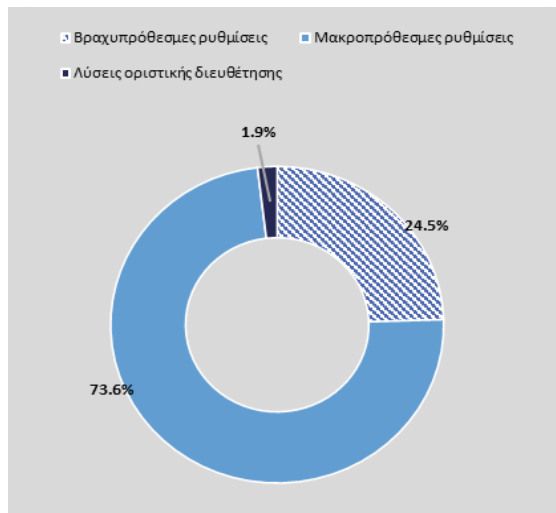
(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα III.12 Κατανομή ρυθμισμένων δανείων (forborne) κατά είδος ρύθμισης

(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Πιστωτικός κίνδυνος ανά κλάδο

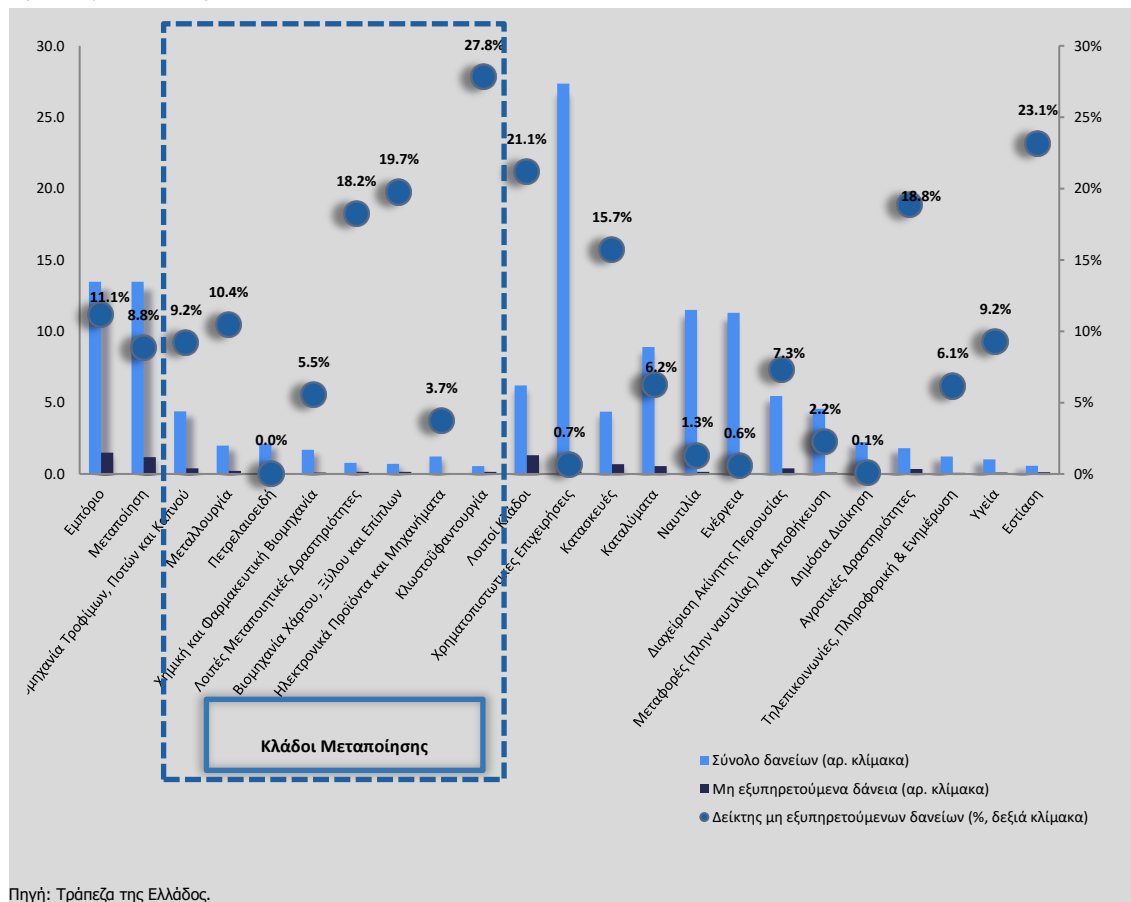
Το Δεκέμβριο του 2023 η χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις, με στοιχεία εντός ισολογισμού, ανήλθε σε 113,4 δισεκ. ευρώ, αποτελώντας περίπου το 75,8% της συνολικής χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα. Ο λόγος των ΜΕΔ στο επιχειρηματικό χαρτοφυλάκιο διαμορφώθηκε σε 6% και οφείλεται κυρίως στο υψηλό ποσοστό ΜΕΔ των μικρομεσαίων (9,6%) και των πολύ μικρών επιχειρήσεων (23,6%).

Αναφορικά με τη διάρθρωση των χρηματοδοτήσεων στους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, σημειώνεται ότι η μεγαλύτερη συγκέντρωση αφορά τις χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις (24% των συνολικών χρηματοδοτήσεων προς επιχειρήσεις). Ο δείκτης ΜΕΔ για τον εν λόγω κλάδο (0,7% τον Δεκέμβριο του 2023) κυμαίνεται σε επίπεδο πολύ χαμηλότερο του μέσου όρου του αντίστοιχου δείκτη των επιχειρηματικών δανείων.

Τα υψηλότερα ποσοστά ΜΕΔ καταγράφονται στους κλάδους της εστίασης (23,1%), της αγροτικής δραστηριότητας (18,8), των κατασκευών (15,7%), του εμπορίου (11,1%), της υγείας (9,2%) και της μεταποίησης (8,8%). Υψηλά ποσοστά καταγράφονται και σε επιμέρους κλάδους της μεταποίησης, όπως ο κλάδος της κλωστοϋφαντουργίας (27,8%), της βιομηχανίας χάρτου, ξύλου και επίπλων (19,7%) και των λοιπών μεταποιητικών δραστηριοτήτων (18,2%), τα οποία όμως αφορούν μικρότερα υπόλοιπα χορηγήσεων και συνεπώς έχουν μικρή επίδραση στη διαμόρφωση του συνολικού δείκτη ΜΕΔ του κλάδου της μεταποίησης. Τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται ενδεικτικά στους κλάδους της ενέργειας (0,6%) και των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (0,7%) (βλ. Διάγραμμα III.13).

Διάγραμμα ΙΙΙ.13 Κλαδική ανάλυση επιχειρηματικών δανείων για το 2023

(δισεκ. ευρώ, ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Καταλήγοντας, επισημαίνεται ότι το περιβάλλον που διαμορφώνεται από τα υψηλά βασικά επιτόκια της ΕΚΤ και το συνακόλουθο αυξημένο κόστος χρηματοδότησης, σε συνδυασμό με την επιβράδυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, το αυξημένο κόστος παραγωγής και τη στασιμότητα του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, θα εξακολουθεί να ασκεί πιέσεις στη χρηματοοικονομική κατάσταση νοικοκυριών και επιχειρήσεων και να επηρεάζει δυσμενώς την ποιότητα του χαρτοφυλακίου δανείων. Η αναμενόμενη μείωση των βασικών επιτοκίων θα μπορούσε να επιφέρει γενικότερη βελτίωση του οικονομικού κλίματος και βελτίωση στην ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου, υπό την αίρεση πάντα της πορείας των διεθνών εξελίξεων και της απουσίας απρόβλεπτων γεγονότων. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι οι τράπεζες θα συνεχίσουν την προσπάθειά τους για περαιτέρω μείωση των ΜΕΔ, προσεγγίζοντας ακόμα περισσότερο τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

2.2 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑΣ

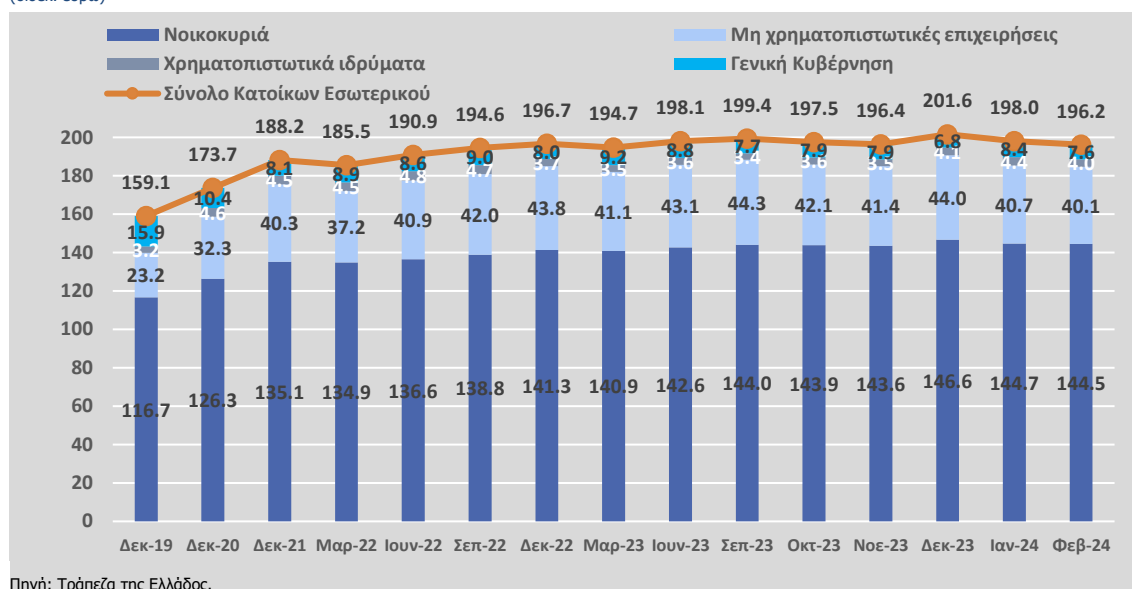
Οι συνθήκες ρευστότητας και χρηματοδότησης του ελληνικού τραπεζικού τομέα το 2023 παρουσίασαν βελτίωση. Παρά την αύξηση του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζών λόγω της ανόδου των επιτοκίων, οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων (τόσο των τραπεζικών όσο και του Ελληνικού Δημοσίου) παρουσίασαν πτωτική πορεία. Η πτωτική αυτή τάση οφείλεται, εν μέρει, στην ανάκτηση της επενδυτικής κατηγορίας, η οποία δημιούργησε κλίμα σιγουριάς και αισιοδο-

ξίας στις αγορές. Η πρόσβαση των ελληνικών τραπεζών στις αγορές κεφαλαίων βελτιώθηκε περαιτέρω, ενώ οι καταθέσεις την ίδια περίοδο συνέχισαν την ανοδική τους πορεία, αν και με μειωμένο ρυθμό, αντικατοπτρίζοντας την ικανοποιητική οικονομική ανάπτυξη. Η αύξηση των καταθέσεων συνετέλεσε σε μεγάλο βαθμό ώστε τα ρευστά διαθέσιμα των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων να παραμείνουν σε υψηλό επίπεδο, παρά την αποπληρωμή σημαντικού μέρους της χρηματοδότησης που είχε αντληθεί μέσω των πράξεων TLTRO III.

Το υπόλοιπο των καταθέσεων στην Ελλάδα από κατοίκους εσωτερικού το Δεκέμβριο του 2023 ανήλθε σε 201,6 δισεκ. ευρώ, σημειώνοντας νέο υψηλό δεκαετίας (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.14). Η αύξηση των καταθέσεων κατά 4,9 δισεκ. ευρώ (2,5%) το 2023, αν και με επιβραδυνόμενο ρυθμό, μπορεί να αποδοθεί στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας και στην αύξηση της απασχόλησης.

Διάγραμμα ΙΙΙ.14 Καταθέσεις κατοίκων εσωτερικού σε ΝΧΙ στην Ελλάδα (εξαιρουμένης της Τράπεζας της Ελλάδος)

(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Η αύξηση αυτή προέρχεται κυρίως από τις καταθέσεις των νοικοκυριών, που ανήλθαν σε 146,6 δισεκ. ευρώ, αυξημένες κατά 5,3 δισεκ. ευρώ (3,8%) σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022, ενώ στα ίδια σχεδόν επίπεδα παρέμειναν οι καταθέσεις των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (Δεκέμβριος 2023: 44 δισεκ. ευρώ, Δεκέμβριος 2022: 43,8 δισεκ. ευρώ).

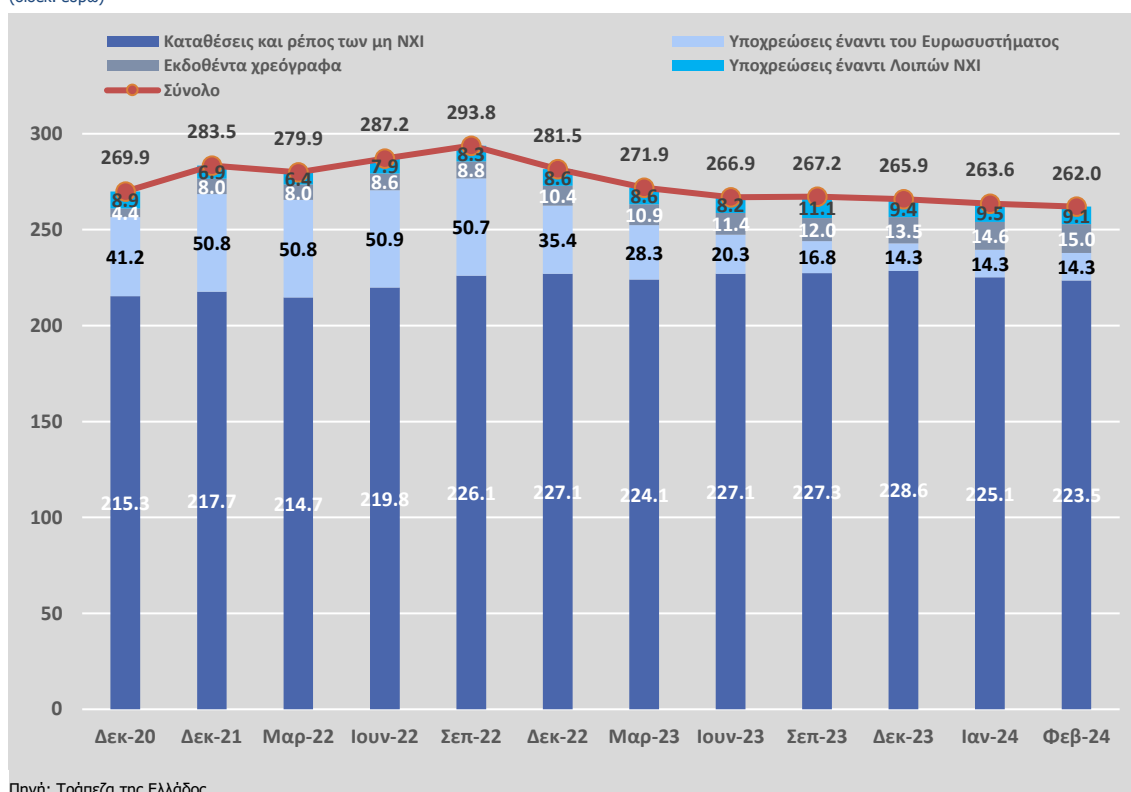
Οι καταθέσεις της γενικής κυβέρνησης μειώθηκαν το 2023 κατά 14,6% (Δεκέμβριος 2023: 6,8 δισεκ. ευρώ, Δεκέμβριος 2022: 8 δισεκ. ευρώ), παρά το ότι το α' εξάμηνο του 2023 αυξήθηκαν στα 8,8 δισεκ. ευρώ. Οι καταθέσεις των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων εμφάνισαν αύξηση 13,3% (Δεκέμβριος 2023: 4,1 δισεκ. ευρώ, Δεκέμβριος 2022: 3,7 δισεκ. ευρώ).

Η μείωση των καταθέσεων το πρώτο δίμηνο του 2024 αποτελεί αναμενόμενη εξέλιξη, λαμβάνοντας υπόψη τη σημαντική ρευστότητα που είχε συσσωρευθεί στους καταθετικούς λογαριασμούς το Δεκέμβριο του 2023. Η ρευστότητα αυτή αποσύρεται σταδιακά, καθώς επιχειρήσεις και νοικοκυριά προβαίνουν στην αποπληρωμή υποχρεώσεών τους με εποχικό χαρακτήρα. Επιπρόσθετα, ένα μέρος της ρευστότητας διοχετεύεται στην αποπληρωμή δανείων, με την τάση αυτή να είναι πιο έντονη στα επιχειρηματικά δάνεια.

Από το Δεκέμβριο του 2022 έως και το Σεπτέμβριο του 2023, τα βασικά επιτόκια της ΕΚΤ αυξήθηκαν κατά 200 μονάδες βάσης. Σημειώνεται ότι τον Οκτώβριο του 2022 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ ανακοίνωσε την τροποποίηση των όρων των πράξεων TLTRO III (με ισχύ από το Νοέμβριο του 2022) και την προσαρμογή του εκτοκισμού των ελάχιστων αποθεματικών (με ισχύ από το Δεκέμβριο του 2022).⁴² Το υψηλότερο κόστος χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα οδήγησε τις ελληνικές τράπεζες να προβούν σε ορισμένες περιπτώσεις σε πρόωρη εθελοντική αποπληρωμή μέρους του δανεισμού τους μέσω των στοχευμένων πράξεων TLTRO III. Συνολικά το 2023, η χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα μειώθηκε κατά 21,1 δισεκ. ευρώ (Δεκέμβριος 2023: 14,3 δισεκ. ευρώ, Δεκέμβριος 2022: 35,4 δισεκ. ευρώ) (βλ. Διάγραμμα III.15).

Διάγραμμα III.15 Πηγές χρηματοδότησης των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων

(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Επιπλέον, αυξήθηκαν ελαφρώς (κατά 0,8 δισεκ. ευρώ το 2023) οι υποχρεώσεις προς λοιπά νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (Δεκέμβριος 2023: 9,4 δισεκ. ευρώ, Δεκέμβριος 2022: 8,6 δισεκ. ευρώ). Αυξητική πορεία, το 2023, ακολούθησαν και οι καταθέσεις, αλλά και οι συμφωνίες επαναγοράς από μη χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (συμπεριλαμβανομένων των νοικοκυριών) (κατά 1,5 δισεκ. ευρώ, Δεκέμβριος 2023: 228,6 δισεκ. ευρώ, Δεκέμβριος 2022: 227,1 δισεκ. ευρώ), ενώ κατά 3,1 δισεκ. ευρώ αυξήθηκαν και τα εκδοθέντα χρεόγραφα (Δεκέμβριος 2023: 13,5 δισεκ. ευρώ, Δεκέμβριος 2022: 10,4 δισεκ. ευρώ).

⁴² [Ευρωσύστημα, δελτίο τύπου 27.10.2022, Αποφάσεις Νομισματικής Πολιτικής.](#)

Το 2023 παρατηρήθηκε μικρή μόνο αύξηση των επιτοκίων των καταθέσεων, παρά τη σημαντική αύξηση των βασικών επιτοκίων του Ευρωσυστήματος, αλλά και την αντίστοιχα μεγαλύτερη αύξηση των επιτοκίων των χορηγήσεων σε σχέση με τις καταθέσεις (βλ. Διάγραμμα III.16). Ενδεικτικά, το μέσο σταθμισμένο επιτόκιο καταθέσεων/συμφωνιών επαναγοράς διαμορφώθηκε σε 0,51% το Δεκέμβριο του 2023 (Δεκέμβριος 2022: 0,09%). Το προσφερόμενο μέσο επιτόκιο στα νοικοκυριά και τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις διαμορφώθηκε αντίστοιχα σε 0,41% και 0,83% το Δεκέμβριο του 2023 (Δεκέμβριος 2022: 0,06% και 0,17%, αντίστοιχα). Αξίζει να σημειωθεί ότι η αύξηση στο μέσο σταθμισμένο επιτόκιο καταθέσεων/συμφωνιών επαναγοράς αφορά σχεδόν αποκλειστικά τις προθεσμιακές καταθέσεις.

Διάγραμμα III.16 Διαφορά μέσου επιτοκίου χορηγήσεων και καταθέσεων

(ποσοστά %)

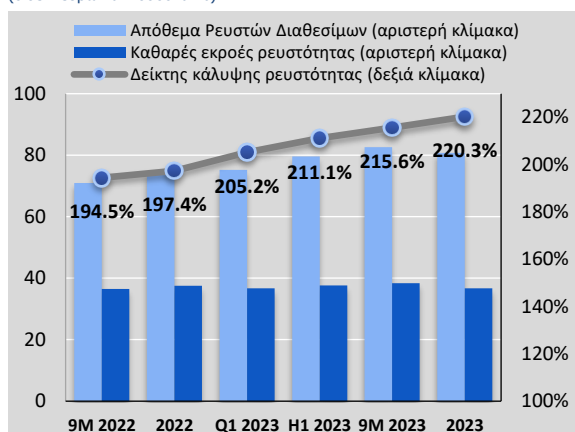
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Δείκτες ρευστότητας των τραπεζών

Το 2023 οι ελληνικές τράπεζες διατήρησαν τη ρευστότητά τους σε υψηλό επίπεδο. Ο Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας (Liquidity Coverage Ratio – LCR) συνέχισε την ανοδική του πορεία και διαμορφώθηκε σε 220,3% (βλ. Διάγραμμα III.17), υπερδιπλάσιος της υποχρεωτικής εποπτικής απαίτησης, η οποία ορίζεται στο 100%. Η διατήρησή του σε υψηλό επίπεδο, παρά τις σημαντικές αποπληρωμές του δανεισμού μέσω των στοχευμένων πράξεων TLTRO III, οφείλεται αφενός στην αύξηση των καταθέσεων, που ενίσχυσε τη ρευστότητα των τραπεζών, και αφετέρου στην απελευθέρωση στοιχείων του ενεργητικού που είχαν κατατεθεί ως ενέχυρο έναντι των πράξεων TLTRO III, τα οποία είναι επιλέξιμα στο απόθεμα ρευστών διαθεσίμων που διακρατούν οι τράπεζες. Ο Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας για τις ελληνικές τράπεζες διατηρήθηκε σε σημαντικά υψηλότερο επίπεδο από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο των τραπεζών του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (164,4% για τα σημαντικά ιδρύματα – SIs – και 204,7% για τα λιγότερο σημαντικά ιδρύματα – LSIs – το δ' και γ' τρίμηνο του 2023, αντίστοιχα).⁴³ Η περαιτέρω αποπληρωμή της χρηματοδότησης μέσω των

Διάγραμμα III.17 Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας (Liquidity Coverage Ratio - LCR)

(δισεκ. ευρώ και ποσοστά %)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

⁴³ Πηγή: [Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός \(Single Supervisory Mechanism – SSM\)](#).

στοχευμένων πράξεων TLTRO III ενδέχεται να επηρεάσει την πορεία του Δείκτη Κάλυψης Ρευστότητας στις περιπτώσεις όπου τα δεσμευμένα στοιχεία ενεργητικού που θα απελευθερωθούν δεν θα είναι επιλέξιμα στο απόθεμα ρευστών διαθεσίμων που διακρατούν οι τράπεζες.

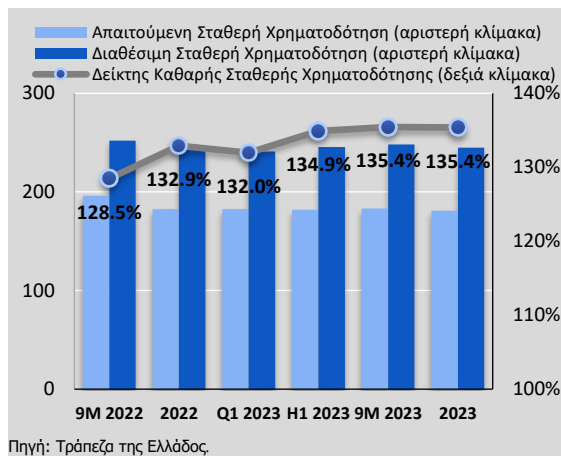
Επιπρόσθετα, ο Δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης (Net Stable Funding Ratio – NSFR) διαμορφώθηκε σε 135,4% το Δεκέμβριο του 2023, από 132,9% το Δεκέμβριο του 2022, αντανakλώντας την επαρκή κάλυψη των μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων των τραπεζών, χωρίς να απαιτείται η υπέρμετρη χρήση βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης (βλ. Διάγραμμα III.18). Η άνοδος του δείκτη προήλθε από την αυξημένη προτίμηση των πελατών λιανικής για προθεσμιακές καταθέσεις, η οποία αντιστάθμισε μερικώς τη μείωση της χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα, καθώς και από τη μείωση της απαιτούμενης χρηματοδότησης λόγω της απελευθέρωσης δεσμευμένων στοιχείων ενεργητικού που είναι επιλέξιμα ως υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμα στοιχεία ενεργητικού. Ο Δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης για τις ελληνικές τράπεζες διατηρήθηκε σε επίπεδο λίγο υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο των τραπεζών του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (126,5% SIs και 130,5% LSIs το δ' και γ' τρίμηνο του 2023, αντίστοιχα).⁴⁴ Για τον εν λόγω δείκτη υπάρχει υποχρεωτική εποπτική απαίτηση, η οποία ορίζεται στο 100%.

Ο Δείκτης Επιβάρυνσης Στοιχείων Ενεργητικού (Asset Encumbrance Ratio – AER) βελτιώθηκε, καθώς μειώθηκε σημαντικά στο 13,2% το Δεκέμβριο του 2023, από 19,8% στο τέλος του 2022, παραμένοντας σε χαμηλότερο επίπεδο από τον αντίστοιχο μέσο όρο των τραπεζών που υπάγονται στην Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (Σεπτέμβριος 2023: 25,7%) (βλ. Διάγραμμα III.19). Η μείωση σημειώθηκε κυρίως το β' τρίμηνο του 2023 μετά την απελευθέρωση εμπορεύσιμων στοιχείων ενεργητικού στο πλαίσιο της αποπληρωμής μέρους του δανεισμού μέσω των πράξεων TLTRO III. Όσον αφορά την κατανομή των στοιχείων, μεγαλύτερη μείωση επήλθε στους χρεωστικούς τίτλους, κατά 13,5 δισεκ. ευρώ.

Το υπόλοιπο του δανειακού χαρτοφυλακίου (μετά από προβλέψεις) των ελληνικών τραπεζών το δ' τρίμηνο του 2023 διαμορφώθηκε σε 159,2

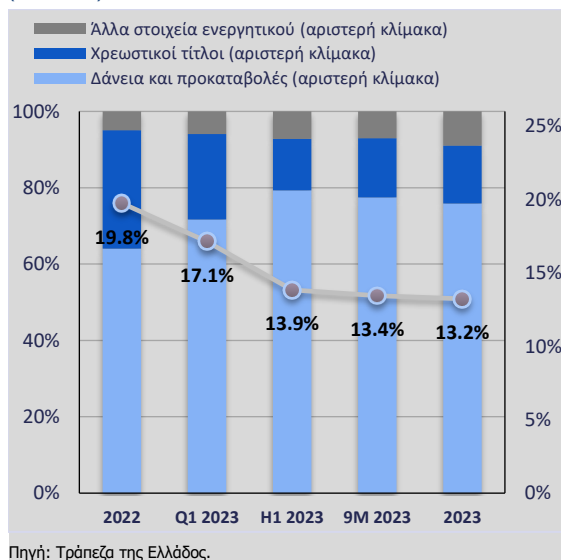
Διάγραμμα III.18 Δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης (Net Stable Funding Ratio – NSFR)

(δισεκ. ευρώ και ποσοστά %)

Διάγραμμα III.19 Δείκτης Επιβάρυνσης Στοιχείων Ενεργητικού (Asset Encumbrance Ratio – AER)

(ποσοστά %)

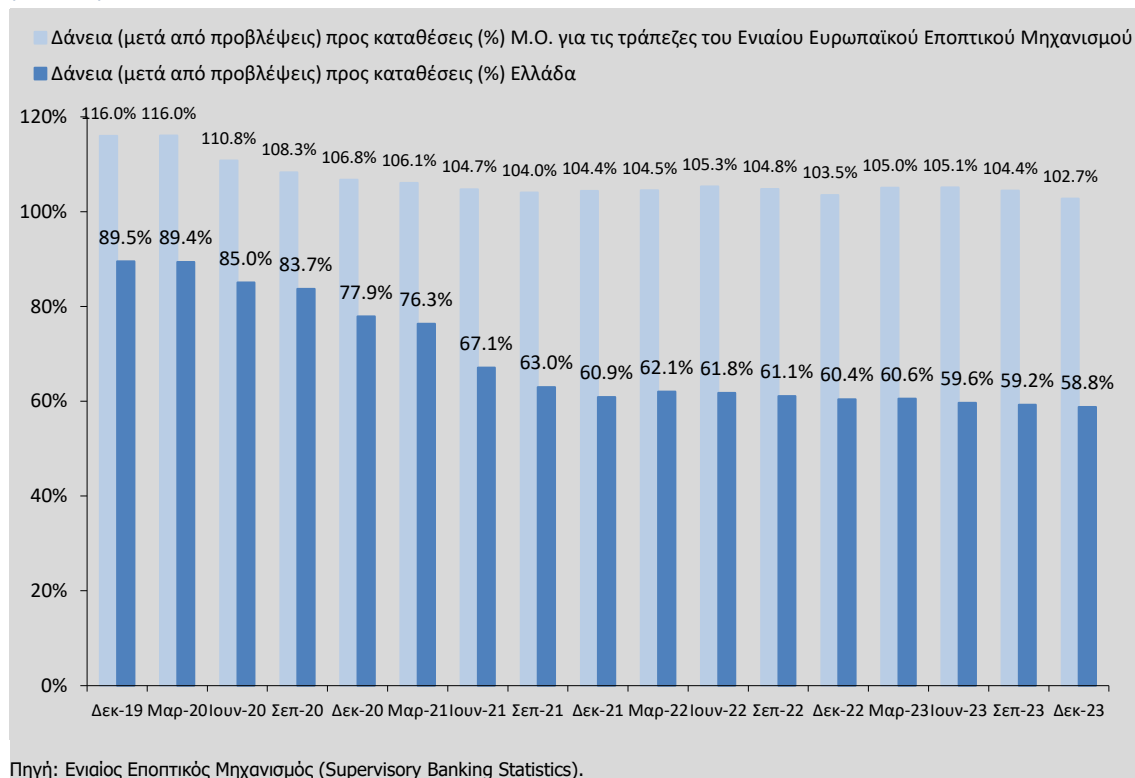

⁴⁴ Πηγή: [Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός \(Single Supervisory Mechanism – SSM\)](#).

δισεκ. ευρώ. Ο λόγος Δάνεια προς Καταθέσεις νοικοκυριών και μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων μειώθηκε περαιτέρω (Δεκέμβριος 2023: 58,8%⁴⁵), χαμηλότερος σχεδόν κατά 44 ποσοστιαίες μονάδες από το μέσο όρο των τραπεζών του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού (Δεκέμβριος 2023: 102,7%⁴⁶ βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.20).

Διάγραμμα ΙΙΙ.20 Δάνεια (μετά από προβλέψεις) προς Καταθέσεις Νοικοκυριών και Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων

(ποσοστά %)

Πηγή: Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός (Supervisory Banking Statistics).

Ελάχιστες απαιτήσεις ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων

Οι τράπεζες έχουν ήδη αναλάβει πρωτοβουλίες με στόχο την κάλυψη των ελάχιστων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (Minimum Requirements for Own Funds and Eligible Liabilities – MREL) έως και το τέλος του 2025. Ως αποτέλεσμα, έχουν προβεί τα τελευταία έτη σε εκδόσεις πρόσθετων κεφαλαιακών μέσων της Κατηγορίας 1 (Additional Tier 1 – AT1), κεφαλαίων κατηγορίας 2 (Tier 2) και χρεογράφων χωρίς εξασφαλίσεις (senior unsecured bonds), τα οποία αποτελούν ταυτόχρονα μια συμπληρωματική πηγή χρηματοδότησης. Στο πλαίσιο αυτό, το 2023 (και τις αρχές του 2024), τα ελληνικά σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα προχώρησαν σε εκδόσεις ομολόγων υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας ονομαστικής αξίας 4 δισεκ. ευρώ (εκ των οποίων 1,5 δισεκ. ευρώ το 2024), καθώς και σε εκδόσεις ομολόγων χαμηλής εξοφλητικής προτεραιότητας ονομαστικής αξίας 2,2 δισεκ. ευρώ (εκ των οποίων 1,3 δισεκ. ευρώ το 2024). Η έκδοση μη καλυμμένου χρέους αναμένεται να συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια, όχι

⁴⁵ Πηγή: ECB Banking Supervision, https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.supervisorybankingstatistics_fourth_quarter_2023_202404~71683cabe2.en.pdf.

⁴⁶ Πηγή: ECB Banking Supervision, [Supervisory Banking Statistics, Fourth quarter 2023, April 2024](https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.supervisorybankingstatistics_fourth_quarter_2023_202404~71683cabe2.en.pdf).

μόνο λόγω των απαιτήσεων του MREL, αλλά και ως εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης δεδομένης της σταδιακής μείωσης της εξάρτησης από το Ευρωσύστημα με την αποπληρωμή του δανεισμού μέσω των στοχευμένων πράξεων TLTRO III.

2.3 ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΑΓΟΡΑΣ

Τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου αποτελούν την κυριότερη συνιστώσα (περίπου 92%) του χαρτοφυλακίου χρεογράφων των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων. Μάλιστα, το μεγαλύτερο μέρος (περίπου 83%) αυτών αφορά τίτλους που διακρατούνται μέχρι τη λήξη τους και αποτιμώνται στο αποσβεσμένο κόστος (at amortised cost) και όχι στην εύλογη αξία (fair value). Κατά συνέπεια, οι ημερήσιες μεταβολές των τιμών δεν επηρεάζουν τη λογιστική αξία τους, ενώ περαιτέρω ο κίνδυνος αγοράς για τις τράπεζες μετριάζεται από τις πολιτικές αντιστάθμισης του επιτοκιακού κινδύνου που εφαρμόζουν.

Έκθεση σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου

Το σύνολο των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (συμπεριλαμβανομένων των εντόκων γραμματίων) που διακρατούν οι ελληνικές τράπεζες στα χαρτοφυλάκιά τους ανήλθε το Δεκέμβριο του 2023 σε 32,4 δισεκ. ευρώ⁴⁷ (αποτελώντας το 11,1% του ενεργητικού τους), αυξημένο κατά περίπου 2,1 δισεκ. ευρώ (+6,9%) σε σύγκριση με τον Ιούνιο του 2023.

Ειδικότερα, η αξία του χαρτοφυλακίου τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου που διακρατεί ο τραπεζικός τομέας σε χαρτοφυλάκια που αποτιμώνται στην τρέχουσα αξία⁴⁸ ανήλθε σε 5,7 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023, έναντι 5,1 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2023 (βλ. Πίνακα III.4 και Διάγραμμα III.21), παρουσιάζοντας αύξηση κατά 10,4%. Η αξία του εν λόγω χαρτοφυλακίου ως ποσοστό του συνολικού ενεργητικού των τραπεζών αυξήθηκε οριακά σε 1,9% από 1,8% το Ιούνιο του 2023.

Επισημαίνεται ότι στο πλαίσιο της αξιολόγησης του επιτοκιακού κινδύνου του χαρτοφυλακίου ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, σύμφωνα με τη σύνθεσή του το Δεκέμβριο του 2023, μία δυνητική αύξηση του γενικού επιπέδου των επιτοκίων (risk free rates) κατά 1 μονάδα βάσης (μ.β.) (PV01) θα επέφερε ζημίες ύψους 26,4 εκατ. ευρώ για το σύνολο των ελληνικών τραπεζών, έναντι ζημιών 21,5 εκατ. ευρώ τον Ιούνιο του 2023. Αντίστοιχα, η επίδραση μίας δυνητικής αύξησης

Διάγραμμα III.21 Χαρτοφυλάκιο Ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου (ΟΕΔ)

⁴⁷ Τα στοιχεία της ενότητας “Κίνδυνος Αγοράς” έχουν ημερομηνία αναφοράς 31.12.2023 και βασίζονται σε υποβαλλόμενα εποπτικά στοιχεία σε ατομική βάση.

⁴⁸ Με βάση το ΔΠΧΑ 9, τα περιουσιακά στοιχεία που έχουν κατηγοριοποιηθεί στα παρακάτω χαρτοφυλάκια αποτιμώνται στην τρέχουσα/εύλογη αξία (fair value): χαρτοφυλάκιο συναλλαγών (Held For Trading – HFT), χαρτοφυλάκιο χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων αποτιμώμενων στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων (Fair Value Through Profit and Loss – FVTPL), χαρτοφυλάκιο θέσεων υποχρεωτικών αποτιμώμενων στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων (Mandatorily Through Fair Value – MTFV), και χαρτοφυλάκιο χρηματοοικονομικών μέσων αποτιμώμενων στην εύλογη αξία μέσω λοιπών συνολικών εσόδων (Fair Value Through Other Comprehensive Income – FVTOCI).

των πιστωτικών περιθωρίων (credit spreads) κατά 1 μ.β. (CS01) θα επέφερε ζημίες ύψους 30 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023, έναντι ζημιών ύψους 24,9 εκατ. ευρώ τον Ιούνιο του 2023. Εντούτοις, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η επίπτωση στα αποτελέσματα ή τα κεφάλαια των τραπεζών θα περιοριζόταν σε ζημία 1,9 εκατ. ευρώ και 1,9 εκατ. ευρώ αντίστοιχα για τις προαναφερθείσες μεταβολές επιτοκίων (PV01 και CS01), που αφορά τα ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου που αποτιμώνται στην εύλογη αξία (Fair value through Profit and Loss or through Other Comprehensive Income (OCI)) και των οποίων η μεταβολή αξίας αποτυπώνεται άμεσα στα κεφάλαια ή τα κέρδη χρήσης.

Πίνακας ΙΙΙ.4 Επενδύσεις του τραπεζικού τομέα

(εκατ. ευρώ)	2021	2022	Ιούνιος 2023	2023	% Μεταβολή 31.12.2023-30.06.2023
Γενικό σύνολο					
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου	28.302,7	28.446,5	30.332,5	32.438,7	6,9%
<i>εκ των οποίων: ΕΓΕΔ*</i>	1.458,5	2.592,4	3.145,0	2.982,7	-5,2%
Σύνολο εταιρικών ομολόγων	2.679,5	3.419,7	3.574,1	3.331,6	-6,8%
Σύνολο μετοχών	679,0	470,6	493,6	546,5	10,7%
Σύνολο αμοιβαίων κεφαλαίων	138,5	280,7	406,0	423,3	4,2%
Σύνολο συμμετοχών	1.108,1	1.592,2	1.964,5	2.165,9	10,3%
Χαρτοφυλάκια που αποτιμώνται στην εύλογη/τρέχουσα αξία					
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου	7.098,6	4.786,5	5.127,4	5.660,2	10,4%
<i>εκ των οποίων: ΕΓΕΔ*</i>	1.458,5	2.433,2	2.960,9	2.948,0	-0,4%
Εταιρικά ομόλογα	2.449,6	1.312,6	1.069,4	1.178,0	10,2%
Μετοχές	679,0	470,6	493,6	546,5	10,7%
Αμοιβαία κεφάλαια	138,5	280,7	406,0	423,3	4,2%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

* Έντοκα Γραμμάτια Ελληνικού Δημοσίου

Έκθεση σε εταιρικά ομόλογα

Το 2023 η αξία των εταιρικών ομολόγων που διακρατούν οι τράπεζες μειώθηκε από 3,6 δισεκ. ευρώ σε 3,3 δισεκ. ευρώ, λόγω κυρίως μείωσης της αξίας των εταιρικών ομολόγων που αποτιμώνται στο αποσβεσμένο κόστος. Ωστόσο, η αξία των εταιρικών ομολόγων που αποτιμώνται στην τρέχουσα αξία αυξήθηκε κατά 10%, ήτοι σε 1,2 δισεκ. ευρώ, από 1,1 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2023, κυρίως λόγω νέων αγορών που κατηγοριοποιήθηκαν στα εν λόγω χαρτοφυλάκια. Ως εκ τούτου, το ποσοστό των εταιρικών ομολόγων που αποτιμώνται στην τρέχουσα αξία, σε σχέση με το σύνολο του ενεργητικού του τραπεζικού τομέα, αυξήθηκε οριακά σε 0,4% το Δεκέμβριο του 2023, από 0,37% τον Ιούνιο του 2023.

Έκθεση σε μετοχικούς τίτλους, αμοιβαία κεφάλαια και λοιπές συμμετοχές

Η αξία των μετοχικών τίτλων, αμοιβαίων κεφαλαίων και λοιπών συμμετοχών που διακρατεί ο τραπεζικός τομέας, ως ποσοστό του συνολικού ενεργητικού του, σημείωσε μικρή αύξηση. Συγκεκριμένα, το Δεκέμβριο του 2023 οι τράπεζες κατείχαν μετοχικούς τίτλους, συμμετοχές και μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων συνολικής αξίας 3,1 δισεκ. ευρώ, ήτοι 1,1% του συνολικού ενεργητικού του τραπεζικού τομέα, έναντι 2,9 δισεκ. ευρώ τον Ιούνιο του 2023, ήτοι 1% του συνολικού ενεργητικού (βλ. Πίνακα III.4).

Έκθεση σε συναλλαγματικό κίνδυνο

Η ανοικτή συναλλαγματική θέση⁴⁹ των τραπεζών ανήλθε σε 1,4 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023, αυξημένη κατά 412 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον Ιούνιο του 2023. Οι ελληνικές τράπεζες το Δεκέμβριο του 2023 έχουν κυρίως ανοικτές συναλλαγματικές θέσεις σε δολάριο ΗΠΑ (USD) 84 εκατ. ευρώ και σε γιέν Ιαπωνίας (JPY) 37 εκατ. ευρώ. Επιπρόσθετα, οι ελληνικές τράπεζες έχουν έκθεση σε νομίσματα χωρών όπου εδρεύουν οι θυγατρικές τους, το συναλλαγματικό κίνδυνο των οποίων διαχειρίζονται και αντισταθμίζουν μέσω θέσεων σε παράγωγα προϊόντα σε επίπεδο μητρικής τράπεζας. Σε σχέση με τον Ιούνιο του 2023, η έκθεση των τραπεζών μειώθηκε σε δολάριο ΗΠΑ κατά 247 εκατ. ευρώ, ενώ αυξήθηκε σε λίρα Αγγλίας κατά 91 εκατ. ευρώ. Επιπλέον, σημειώθηκε αύξηση ύψους 610 εκατ. ευρώ σε λεβ Βουλγαρίας, η οποία οφείλεται σε αύξηση της συμμετοχής μίας σημαντικής τράπεζας σε θυγατρική της στο εξωτερικό, που μέχρι πρότινος ανήκε σε άλλη θυγατρική του ίδιου ομίλου.

Επιτοκιακή ευαισθησία των χρεογράφων και παραγώγων

Από την εξέταση του επιτοκιακού κινδύνου του χαρτοφυλακίου χρεογράφων και παραγώγων του τραπεζικού τομέα προκύπτει ότι μια αύξηση των επιτοκίων κατά 1 μ.β. (PV01) για τα χαρτοφυλάκια που αποτιμώνται στην εύλογη αξία (fair value), των οποίων η τρέχουσα αξία ανέρχεται σε 10,1 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023, θα επέφερε ζημία ύψους 7,4 εκατ. ευρώ. Σε επίπεδο συνόλου χαρτοφυλακίων χρεογράφων και παραγώγων, δηλαδή περιουσιακών στοιχείων αποτιμώμενων τόσο σε εύλογη αξία όσο και στο αποσβεσμένο κόστος, η αύξηση των επιτοκίων κατά 1 μ.β. δύναται να προκαλέσει ζημίες ύψους 21 εκατ. ευρώ, με στοιχεία Δεκεμβρίου 2023. Αντίστοιχα, η επίδραση της αύξησης των πιστωτικών περιθωρίων κατά 1 μ.β. (CS01) αναμένεται να επιφέρει ζημία ύψους 3,8 εκατ. ευρώ για τα χαρτοφυλάκια που αποτιμώνται στην εύλογη αξία, ενώ συνολικά για όλα τα χαρτοφυλάκια η ενδεχόμενη ζημία ανέρχεται σε 42,5 εκατ. ευρώ. Οι τράπεζες διατηρούν ένα χαρτοφυλάκιο από επιτοκιακά παράγωγα προϊόντα για σκοπούς οικονομικής αντιστάθμισης, απλής κυρίως δομής, τα οποία εκκαθαρίζονται κατά κανόνα μέσω κεντρικών αντισυμβαλλομένων ή αφορούν διμερείς συναλλαγές που διέπονται από τυποποιημένες συμβάσεις κάλυψης πιστωτικού κινδύνου αντισυμβαλλομένου, και τα οποία μετριάζουν το μέγεθος των προαναφερθέντων συντελεστών επιτοκιακής ευαισθησίας.

⁴⁹ Για τον υπολογισμό σε επίπεδο συστήματος δεν συμψηφίζονται αντίθετες θέσεις στο ίδιο νόμισμα σε διαφορετικά πιστωτικά ιδρύματα. Επιπλέον, για τον υπολογισμό της ανοικτής συναλλαγματικής θέσης λαμβάνεται υπόψη η μεγαλύτερη εκ των θέσεων αγοράς (long) και πώλησης (short) ανά νόμισμα.

Κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών για τον κίνδυνο αγοράς

Οι συνολικές κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον κίνδυνο αγοράς μειώθηκαν σε 232,8 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023 (2,1% των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων), από 271,4 εκατ. ευρώ τον Ιούνιο του 2023 (2,5% των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων). Η μεταβολή αυτή προκύπτει κυρίως λόγω της μείωσης των κεφαλαιακών απαιτήσεων για κίνδυνο εμπορευμάτων. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον κίνδυνο αγοράς αφορούν κατά 58% θέσεις σε χρεόγραφα, 7% θέσεις σε μετοχικούς τίτλους, 29% θέσεις σε συνάλλαγμα και 6% θέσεις σε εμπορεύματα. Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη του κινδύνου προσαρμογής πιστωτικής αποτίμησης για το σύνολο του τραπεζικού τομέα ανήλθαν σε 39 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023, έναντι 45,2 εκατ. ευρώ τον Ιούνιο του 2023.

2.4 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Το 2023 παρατηρήθηκε σημαντική κινητικότητα ως προς τη διεθνή παρουσία των ελληνικών τραπεζικών ομίλων. Από τη μία πλευρά, η Eurobank ενίσχυσε τη διεθνή της παρουσία σε αγορές που θεωρεί στρατηγικής σημασίας, καθώς ολοκλήρωσε την εξαγορά της BNP Paribas Personal Finance Bulgaria το Μάιο του 2023 και ανακοίνωσε τον Αύγουστο την υπογραφή συμφωνιών για τη σημαντική αύξηση της συμμετοχής της στην Ελληνική Τράπεζα στην Κύπρο στο 55,3%.⁵⁰ Από την άλλη πλευρά, η Alpha Bank ανακοίνωσε τον Οκτώβριο του 2023, στο πλαίσιο ευρύτερης στρατηγικής συνεργασίας με την ιταλική UniCredit, την πρόθεση συγχώνευσης των θυγατρικών τους στη Ρουμανία έναντι τιμήματος περίπου 300 εκατ. ευρώ και τη διατήρηση ποσοστού 9,9% στο νέο σχήμα.⁵¹ Επιπλέον, η Eurobank ολοκλήρωσε το Νοέμβριο του 2023 την πώληση της θυγατρικής της Eurobank Direktna στη Σερβία στην AIK Banka a.d. έναντι τιμήματος 198 εκατ. ευρώ.

Το ενεργητικό των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό ανήλθε τον Δεκέμβριο του 2023 σε 34,9 δισεκ. ευρώ, σχεδόν αμετάβλητο σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2022, και το μερίδιο των διεθνών δραστηριοτήτων στο συνολικό ενεργητικό σε ενοποιημένη βάση αυξήθηκε στο 11% το Δεκέμβριο του 2023, από 10,8% το Δεκέμβριο του 2022.⁵²

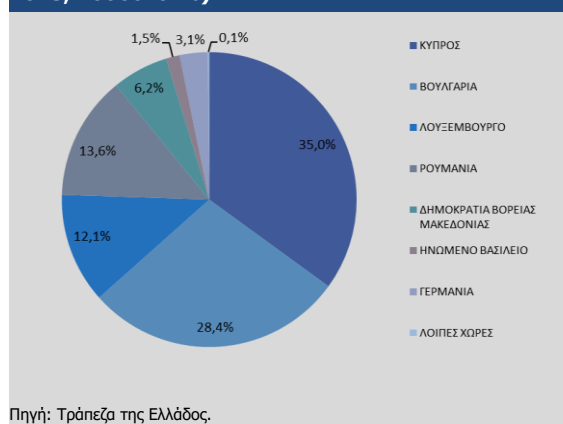
⁵⁰ Σύμφωνα με τις ανακοινώσεις της Eurobank στις 23 και 25 Αυγούστου, η αύξηση της συμμετοχής της Eurobank από το 29,2% στο 55,3% στην Ελληνική Τράπεζα θα προκύψει μετά την ολοκλήρωση (α) της απόκτησης ποσοστού 7,2% από τη συναλλαγή με τη Wargaming Group Limited και τα ιδιωτικά ταμεία προνοίας και (β) της απόκτησης ποσοστού 17,3% από την Poppy S.à r.l και 1,6% από τη Senvest Management LLC. Για την ολοκλήρωση των σχετικών συναλλαγών αναμένονται οι εγκρίσεις της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

⁵¹ Νωρίτερα το 2023 η Alpha Bank είχε ανακοινώσει την υπογραφή συμφωνίας για την εξαγορά των δραστηριοτήτων της Orange Money Romania, η οποία περιλάμβανε τη μεταφορά στην Alpha Bank του συνολικού χαρτοφυλακίου πελατών της Orange Money στη Ρουμανία, καθώς και των ψηφιακών προϊόντων του χαρτοφυλακίου πιστωτικών καρτών και των εργαζομένων της εταιρίας.

⁵² Σύμφωνα με εποπτικά στοιχεία που υποβάλλονται για τη δραστηριότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων στο εξωτερικό μέσω υποκαταστημάτων και θυγατρικών εταιριών στο πλαίσιο της Πράξης Διοικητή 2651/20.01.2012. Η ανάλυση στην ενότητα αυτή αφορά μόνο τις τραπεζικές θυγατρικές και υποκαταστήματα στο εξωτερικό.

Ως προς τη γεωγραφική κατανομή, η Νοτιοανατολική Ευρώπη (ΝΑ Ευρώπη)⁵³ αντιπροσωπεύει το 83,2% του συνολικού ενεργητικού των διεθνών δραστηριοτήτων, με κυριότερη παρουσία στην Κύπρο και τη Βουλγαρία (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.22). Τα χρηματοοικονομικά κέντρα, δηλαδή το Λουξεμβούργο, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γερμανία, αντιπροσωπεύουν ποσοστό 16,7%, με τη μεγαλύτερη παρουσία να εμφανίζεται στο Λουξεμβούργο. Το μερίδιο της ΝΑ Ευρώπης στις καταθέσεις και στα δάνεια εξωτερικού είναι ακόμη μεγαλύτερο (88,9% και 83% αντίστοιχα, βλ. Πίνακα ΙΙΙ.5), όπου συγκεντρώνεται και ο μεγαλύτερος αριθμός υπηρεσιακών μονάδων και προσωπικού.

Διάγραμμα ΙΙΙ.22 Κατανομή του ενεργητικού των τραπεζικών ομίλων στο εξωτερικό (Δεκέμβριος 2023, ποσοστό %)

Η κερδοφορία από τις τραπεζικές θυγατρικές και υποκαταστήματα στο εξωτερικό αυξήθηκε σημαντικά σε 661 εκατ. ευρώ και αντιπροσωπεύει το 13% των κερδών προ φόρων των τραπεζικών ομίλων σε ενοποιημένη βάση. Μεγάλη συμβολή είχαν οι θυγατρικές στην Κύπρο και στη Βουλγαρία και μικρότερη οι δραστηριότητες στην Αίγυπτο, στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία.

Τα δάνεια σε καθυστέρηση⁵⁴ ανήλθαν το Δεκέμβριο του 2023 σε 440 εκατ. ευρώ, από 486 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2022 (μειωμένα κατά 9% σε συγκρίσιμη βάση⁵⁵), αντιπροσωπεύοντας το 2,4% του δανειακού χαρτοφυλακίου. Αναλυτικότερα, το ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση στο σύνολο των δανείων ανέρχεται σε 1,6% για τα επιχειρηματικά, 3,8% για τα καταναλωτικά και 3,3% για τα στεγαστικά δάνεια. Τα δάνεια σε καθυστέρηση μειώθηκαν κατά 28% για τα επιχειρηματικά δάνεια, ενώ αυξήθηκαν κατά 4% για τα καταναλωτικά δάνεια και κατά 14% για τα στεγαστικά δάνεια σε συγκρίσιμη βάση. Το ποσοστό κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από συσσωρευμένες προβλέψεις αυξήθηκε περαιτέρω σε 98% (Δεκέμβριος 2022: 85%).

Όσον αφορά τη ρευστότητα, ο δείκτης δάνεια προς καταθέσεις αυξήθηκε οριακά (Δεκέμβριος 2023: 70,3%, Δεκέμβριος 2022: 68,7%). Αναλυτικότερα, οι καταθέσεις αυξήθηκαν κατά 10% και οι χορηγήσεις κατά 13% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022 σε συγκρίσιμη βάση.

Οι προοπτικές για τις διεθνείς δραστηριότητες στην παρούσα συγκυρία χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα, λαμβάνοντας υπόψη τους αυξημένους γεωπολιτικούς κινδύνους, την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες και την περιοριστική κατεύθυνση της νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής. Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι οι διεθνείς δραστηριότητες των ελληνικών τραπεζικών ομίλων συμβάλλουν στη διαφοροποίηση των πηγών εσόδων τους και στη μείωση του κινδύνου συγκέντρωσης.

⁵³ Η δραστηριότητα των ελληνικών τραπεζών στη Νοτιοανατολική Ευρώπη αφορά τις εξής χώρες: Βουλγαρία, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, Κύπρο και Ρουμανία.

⁵⁴ Δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών.

⁵⁵ Για λόγους συγκρισιμότητας δεν λαμβάνονται υπόψη τα μεγέθη των Eurobank Direktna και NBG Malta για το 2022.

Πίνακας ΙΙΙ.5 Βασικά μεγέθη ελληνικών τραπεζικών ομίλων στο εξωτερικό (Δεκέμβριος 2023)

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

Χώρα	Ενεργητικό	Δάνεια (πριν από προβλέψεις)	Δάνεια σε καθυστέρηση	Ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση	Καταθέσεις	Αριθμός καταστημάτων	Αριθμός προσωπικού
Νοτιοανατολική Ευρώπη	29.002	15.365	435	2,8%	23.432	436	7.680
Βουλγαρία	9.910	6.601	187	2,8%	8.003	223	3.792
Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας	2.150	1.570	62	3,9%	1.629	59	941
Κύπρος	12.205	3.953	130	3,3%	10.238	23	965
Ρουμανία	4.737	3.242	57	1,8%	3.563	131	1.982
Χρηματοοικονομικά κέντρα	5.816	3.145	4	0,1%	2.915	5	205
Γερμανία	1.078	834	1	0,1%	105	1	15
Ην. Βασίλειο	523	385	0	0,0%	426	1	65
Λουξεμβούργο	4.215	1.927	4	0,2%	2.384	3	125
Λοιπές χώρες¹	48	0	0	0%	1	1	52
ΣΥΝΟΛΟ	34.886	18.511	440	2,4%	26.349	442	7.937

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

¹ Οι λοιπές χώρες περιλαμβάνουν την Αίγυπτο.

3. ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

3.1 ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το 2023 οι ελληνικές τράπεζες κατέγραψαν κέρδη μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες ύψους 3,8 δισεκ. ευρώ, έναντι κερδών 3,4 δισεκ. ευρώ το 2022 (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.6). Θετικά συνέβαλε η αύξηση των καθαρών εσόδων από τόκους ως αποτέλεσμα της αύξησης των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ, ενώ αρνητικά επέδρασε η μεγάλη μείωση των εσόδων από χρηματοοικονομικές πράξεις και λοιπά έσοδα.

Πίνακας ΙΙΙ.6 Αποτελέσματα χρήσεως του ελληνικού τραπεζικού τομέα

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

	2022	2023	Μεταβολή (%)
Λειτουργικά έσοδα	10.092	11.006	9,1
Καθαρά έσοδα από τόκους	5.613	8.505	51,5
- Έσοδα από τόκους	7.439	14.196	90,8
- Έξοδα τόκων	-1.826	-5.692	>100
Καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες	4.479	2.501	-44,2
- Καθαρά έσοδα από προμήθειες	1.660	1.798	8,3
- Έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις	1.795	306	-83,0
- Λοιπά έσοδα	1.024	397	-61,2
Λειτουργικά έξοδα	-3.763	-3.905	3,8
Δαπάνες προσωπικού	-1.812	-1.925	6,2
Διοικητικά έξοδα	-1.373	-1.365	-0,6
Αποσβέσεις	-577	-616	6,7
Καθαρά έσοδα (λειτουργικά έσοδα – λειτουργικά έξοδα)	6.329	7.101	12,2
Προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο	-1.673	-1.690	1,0
Λοιπές ζημίες απομείωσης	-699	-381	-45,5
Μη επαναλαμβανόμενα κέρδη/ζημίες	221	96	-56,7
Κέρδη(+)/Ζημίες (-) προ φόρων	4.178	5.126	22,7
Φόροι	-1.091	-1.219	11,7
Κέρδη(+)/Ζημίες(-) από διακοπτόμενες δραστηριότητες	346	-82	-
Κέρδη(+)/Ζημίες (-) μετά από φόρους	3.434	3.825	11,4

Πηγή: Οικονομικές καταστάσεις για τις τέσσερις σημαντικές τράπεζες (SIs) και εποπτικά στοιχεία για τις λιγότερο σημαντικές τράπεζες (LSIs).

Αναλυτικότερα, το 2023 τα λειτουργικά έσοδα των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκαν κατά 9,1% σε σχέση με το 2022. Τα καθαρά έσοδα από τόκους αυξήθηκαν σημαντικά κατά 51,5%. Τα έσοδα από τόκους ευνοήθηκαν από τη συνεχή αύξηση των βασικών επιτοκίων, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος του δανειακού χαρτοφυλακίου φέρει κυμαινόμενο επιτόκιο. Παράλληλα, η αύξηση των εξόδων για τόκους οφείλεται στην αύξηση του κόστους των καταθέσεων, η οποία αφορά κυρίως τις προθεσμιακές καταθέσεις, στην αύξηση των εξόδων τόκων για παράγωγα προϊόντα και, τέλος, στο αυξημένο κόστος χρηματοδότησης μέσω έκδοσης ομολογιών. Κατά συνέπεια, το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο διαμορφώθηκε σε 2,7%, αυξημένο σημαντικά σε σχέση με το 2022 (1,7%), παραμένοντας υψηλότερο από το μέσο όρο των τραπεζικών ομίλων στην Τραπεζική Ένωση που εποπτεύονται άμεσα από την ΕΚΤ.

Τα καθαρά έσοδα από προμήθειες ενισχύθηκαν κατά 8,3%, με θετική συμβολή των εσόδων από τη διαχείριση χαρτοφυλακίου, την έκδοση χρηματοοικονομικών εγγυήσεων και των πράξεων πληρωμών, τα οποία αντιστάθμισαν τη μείωση των εσόδων από τις εκταμιεύσεις νέων δανείων και των εσόδων από τίτλους. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, τα έσοδα από κύριες τραπεζικές εργασίες (δηλαδή τα καθαρά έσοδα από τόκους και προμήθειες) αυξήθηκαν σημαντικά κατά

41,7%. Η σημαντική μείωση των εσόδων από χρηματοοικονομικές πράξεις κατά το 2023 οφείλεται στο γεγονός ότι τα σχετικά έσοδα του 2022 ήταν μη επαναλαμβανόμενα, όπως κέρδη από συναλλαγές σε ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου και κέρδη από παράγωγα και προϊόντα αντιστάθμισης κινδύνου. Επιπρόσθετα, η μείωση που παρατηρείται στα λοιπά έσοδα οφείλεται στα μη επαναλαμβανόμενα έσοδα που προέκυψαν από την απόσχιση και πώληση του κλάδου αποδοχής καρτών και εκκαθάρισης πράξεων πληρωμής από τις τέσσερις σημαντικές τράπεζες το 2022.

Τα λειτουργικά έξοδα αυξήθηκαν κατά 3,8%, κυρίως εξαιτίας της αύξησης των δαπανών προσωπικού ως αποτέλεσμα της υλοποίησης προγραμμάτων οικειοθελούς αποχώρησης προσωπικού. Η αύξηση των λειτουργικών εσόδων υπερκέρασε την αύξηση των λειτουργικών εξόδων και το 2023 ο δείκτης αποτελεσματικότητας (λόγος λειτουργικών εξόδων προς έσοδα – cost-to-income ratio) των ελληνικών τραπεζών βελτιώθηκε (2023: 35,5%, 2022: 37,3%), παραμένοντας σημαντικά χαμηλότερος από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (57,0%, βλ. Πίνακα III.7).

Πίνακας III.7 Δείκτες αποδοτικότητας τραπεζικών ομίλων

(ποσοστά %)

	Ελλάδα		Τραπεζική Ένωση ¹
	2022	2023	Δεκ-2023
Καθαρά έσοδα από τόκους/ενεργητικό (καθαρό επιτοκιακό περιθώριο)	1,7	2,7	1,6
Λειτουργικά έξοδα/ενεργητικό	1,2	1,2	1,3
Λειτουργικά έξοδα/λειτουργικά έσοδα (δείκτης αποτελεσματικότητας)	37,3	35,5	57,0
Προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο/δάνεια μετά από προβλέψεις (κόστος πιστωτικού κινδύνου)	1,0	1,1	0,5
Αποδοτικότητα ενεργητικού ^{2,3}	1,1	1,2	0,6
Αποδοτικότητα ιδίων κεφαλαίων ^{2, 3}	12,8	12,0	9,3

Πηγές: Δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις των τεσσάρων ελληνικών σημαντικών τραπεζών και εποπτικά στοιχεία για τις λιγότερο σημαντικές τράπεζες (LSIs), [Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός \(Single Supervisory Mechanism – SSM\) -SSM Supervisory Banking Statistics](#).

¹ Τραπεζικοί όμιλοι στην Τραπεζική Ένωση που εποπτεύονται άμεσα από την ΕΚΤ.

² Για τον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται το ενεργητικό στο τέλος της υπό εξέταση περιόδου.

³ Ο υπολογισμός των δεικτών αποδοτικότητας ενεργητικού (ROA) και αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων (ROE) λαμβάνει υπόψη τα κέρδη μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες.

Το κόστος πιστωτικού κινδύνου (cost of credit risk)⁵⁶ αυξήθηκε ελαφρά το 2023 σε 1,1% των δανείων μετά από προβλέψεις. Συγκεκριμένα, σχηματίστηκαν προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο συνολικού ύψους 2,1 δισεκ. ευρώ, έναντι 1,7 δισεκ. ευρώ το 2022.

Ως αποτέλεσμα όλων των παραπάνω, οι τραπεζικοί όμιλοι κατέγραψαν κέρδη μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες και οι δείκτες αποδοτικότητας ενεργητικού (Return on Assets – RoA) και ιδίων κεφαλαίων (Return on Equity – RoE) των τραπεζικών ομίλων ανήλθαν σε 1,2% και 12,0% αντίστοιχα.

Όσον αφορά τις προοπτικές για την κερδοφορία, υπάρχουν προκλήσεις σε μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα. Συγκεκριμένα, η αναμενόμενη μείωση των βασικών επιτοκίων της ΕΚΤ σε συνδυασμό με την τρέχουσα επιβράδυνση των εκταμιεύσεων δανείων ενδέχεται να πλήξει το επιτοκιακό αποτέλεσμα. Ωστόσο, μεσοπρόθεσμα αναμένεται να μειωθεί το κόστος χρηματοδότησης και να

⁵⁶ Το κόστος πιστωτικού κινδύνου είναι ο λόγος των προβλέψεων χρήσης για τον πιστωτικό κίνδυνο προς τα δάνεια μετά από τις συσσωρευμένες προβλέψεις.

ενισχυθεί η ζήτηση για νέα δάνεια. Ταυτόχρονα, η διατήρηση του πληθωρισμού σε υψηλό επίπεδο συνεχίζει να ασκεί πιέσεις στη χρηματοοικονομική κατάσταση νοικοκυριών και επιχειρήσεων και δύναται να αυξήσει το κόστος πιστωτικού κινδύνου των τραπεζών.

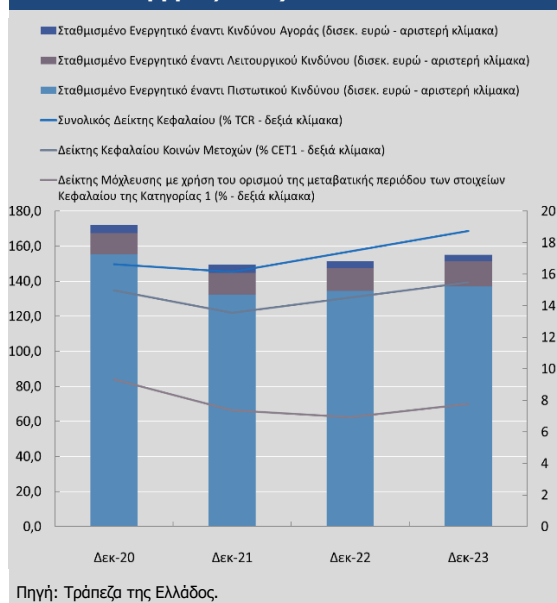
3.2 ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ

Η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζικών ομίλων ενισχύθηκε σημαντικά το 2023, λόγω της αύξησης των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, η οποία υπεραντιστάθμισε την αύξηση του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού. Τα εποπτικά ίδια κεφάλαια ενισχύθηκαν κυρίως μέσω της εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίου και της έκδοσης κεφαλαιακών μέσων.

Συγκεκριμένα, ο Δείκτης Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών της Κατηγορίας 1 (Common Equity Tier 1 ratio – CET1 ratio) σε ενοποιημένη βάση αυξήθηκε σε 15,5% το Δεκέμβριο του 2023 από 14,5% το Δεκέμβριο του 2022 (βλ. Διάγραμμα III.23) και ο Συνολικός Δείκτης Κεφαλαίου (Total Capital Ratio – TCR) σε 18,7% από 17,5% αντίστοιχα. Οι δείκτες αυτοί υπολείπονται του ευρωπαϊκού μέσου όρου (δείκτες CET1: 15,7% και TCR: 19,7% το Δεκέμβριο του 2023).⁵⁷

Αναλυτικότερα, το 2023 τα εποπτικά ίδια κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκαν κατά 10,1% και ανήλθαν σε 29,1 δισεκ. ευρώ, καθώς η καταγραφή κερδών μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες και η ενίσχυση των κεφαλαίων μέσω αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου και των εκδόσεων ομολογιών που προσμετρούνται στα ίδια κεφάλαια αντιστάθμισαν σε μεγάλο βαθμό την αρνητική επίδραση από την εφαρμογή των μεταβατικών διατάξεων του Διεθνούς Προτύπου Χρηματοοικονομικής Αναφοράς 9 (ΔΠΧΑ 9) και τη σταδιακή απόσβεση των οριστικών και εκκαθαρισμένων αναβαλλόμενων φορολογικών απαιτήσεων (Deferred Tax Credits – DTCs). Ωστόσο, η ποιότητα των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων των ελληνικών τραπεζών παραμένει χαμηλή, καθώς το Δεκέμβριο του 2023 οι οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (DTCs) ανέρχονταν σε 12,9 δισεκ. ευρώ, αντιπροσωπεύοντας το 44% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων (από 52% το Δεκέμβριο του 2022). Επιπλέον, αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (Deferred Tax Assets – DTAs) ύψους 2,6 δισεκ. ευρώ περιλαμβάνονται στα εποπτικά ίδια κεφάλαια των τραπεζικών ομίλων, αποτελώντας περίπου το 9% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους.⁵⁸ Οι κυριότερες ενέργειες κεφαλαιακής ενίσχυσης κατά τη διάρκεια του 2023 ήταν οι παρακάτω:

Διάγραμμα III.23 Δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, δείκτης μόχλευσης και κατανομή σταθμισμένου ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών (Δεκέμβριος 2020 – Δεκέμβριος 2023)

⁵⁷ Πηγή: [Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός \(Single Supervisory Mechanism – SSM\)](#)

⁵⁸ Σημειώνεται ότι αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (DTAs) ύψους 3,7 δισεκ. ευρώ δεν περιλαμβάνονται στα εποπτικά ίδια κεφάλαια των τραπεζών, ωστόσο η επίτευξη επαρκούς μελλοντικής κερδοφορίας είναι απαραίτητη προκειμένου να μην αποτελέσουν κίνδυνο για την κεφαλαιακή βάση των τραπεζών σε μεσομακροπρόθεσμο ορίζοντα.

- έκδοση ομολόγου Additional Tier 1 ύψους 400 εκατ. ευρώ από την Alpha Bank το Φεβρουάριο,
- αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ύψους 473 εκατ. ευρώ από την Τράπεζα Αττικής τον Απρίλιο,
- αύξηση μετοχικού κεφαλαίου κατά 150,9 εκατ. ευρώ με παράλληλη εισαγωγή των μετοχών της στο Χρηματιστήριο Αθηνών από την Optima Bank το Σεπτέμβριο και
- έκδοση ομολόγου Tier 2 ύψους 500 εκατ. ευρώ από την Εθνική Τράπεζα το Σεπτέμβριο.

Το σταθμισμένο ως προς τον κίνδυνο ενεργητικό αυξήθηκε οριακά κατά 2,5% το Δεκέμβριο του 2023 έναντι του Δεκεμβρίου του 2022. Αναλυτικότερα, το σταθμισμένο ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο ενεργητικό αυξήθηκε κατά 1,8% λόγω της μετάβασης της Eurobank στην τυποποιημένη μέθοδο υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων (Standardised Approach) από τη μέθοδο εσωτερικών διαβαθμίσεων (Internal Ratings Based Approach – IRB), της αύξησης των θέσεων σε χρεόγραφα και της πιστωτικής επέκτασης. Αντίθετα, μειωτικά επέδρασε η ολοκλήρωση εκ μέρους της Alpha Bank και της Eurobank συναλλαγών συνθετικής τιτλοποίησης επιχειρηματικών δανείων. Το σταθμισμένο ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο ενεργητικό αναλογεί στο 88% του συνολικού σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού, γεγονός που οφείλεται στο επιχειρηματικό μοντέλο των ελληνικών τραπεζών, το οποίο είναι επικεντρωμένο σε παραδοσιακές τραπεζικές εργασίες και κυρίως στη χορήγηση πιστώσεων. Επίσης, το σταθμισμένο ως προς το λειτουργικό κίνδυνο ενεργητικό, το οποίο υπολογίζεται σύμφωνα με την τυποποιημένη μέθοδο (Standardised Approach), αποτελεί το δεύτερο μεγαλύτερο τμήμα του συνολικού σταθμισμένου ενεργητικού, καθώς αναλογεί στο 9,5% αυτού και σημείωσε αξιοσημείωτη αύξηση κατά 11,9% το 2023 εξαιτίας της αύξησης των λειτουργικών εσόδων των τραπεζικών ομίλων. Τέλος, το σταθμισμένο ως προς τον κίνδυνο αγοράς ενεργητικό μειώθηκε κατά 5,7% έναντι του Δεκεμβρίου του 2022 και αποτελεί μόνο το 2,3% του συνολικού σταθμισμένου ενεργητικού.

Ο δείκτης μόχλευσης⁵⁹ (leverage ratio) βελτιώθηκε σε 7,8% το Δεκέμβριο του 2023 από 6,9% το Δεκέμβριο του 2022, αφενός λόγω της ενίσχυσης των Κεφαλαίων Tier I (αύξηση κατά 2,4 δισεκ. ευρώ) και αφετέρου λόγω της σημαντικής υποχώρησης του ενεργητικού σε ενοποιημένη βάση, όπως αυτό υπολογίζεται για σκοπούς υπολογισμού του δείκτη μόχλευσης.

Όσον αφορά τις προοπτικές για την κεφαλαιακή επάρκεια, μερικοί από τους παράγοντες που θα την επηρεάσουν είναι οι εξής: α) η διατήρηση της ικανότητας εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίου σε ένα περιβάλλον σταθεροποίησης και ενδεχόμενης μείωσης των βασικών επιτοκίων, β) η υλοποίηση εταιρικών ενεργειών που ενισχύουν την κεφαλαιακή επάρκεια (π.χ. συνθετικές τιτλοποιήσεις, αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου για τις λιγότερο σημαντικές τράπεζες) και η έκδοση κεφαλαιακών μέσων (Additional Tier 1, Tier 2) για την κάλυψη εποπτικών απαιτήσεων, συμπεριλαμβανομένων των ελάχιστων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (MREL), γ) η ποιότητα χαρτοφυλακίου και η συνακόλουθη επίδρασή της στο σταθμισμένο για τον κίνδυνο ενεργητικό και δ) η εξέλιξη των νέων εκταμιεύσεων δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και νοικοκυριά.

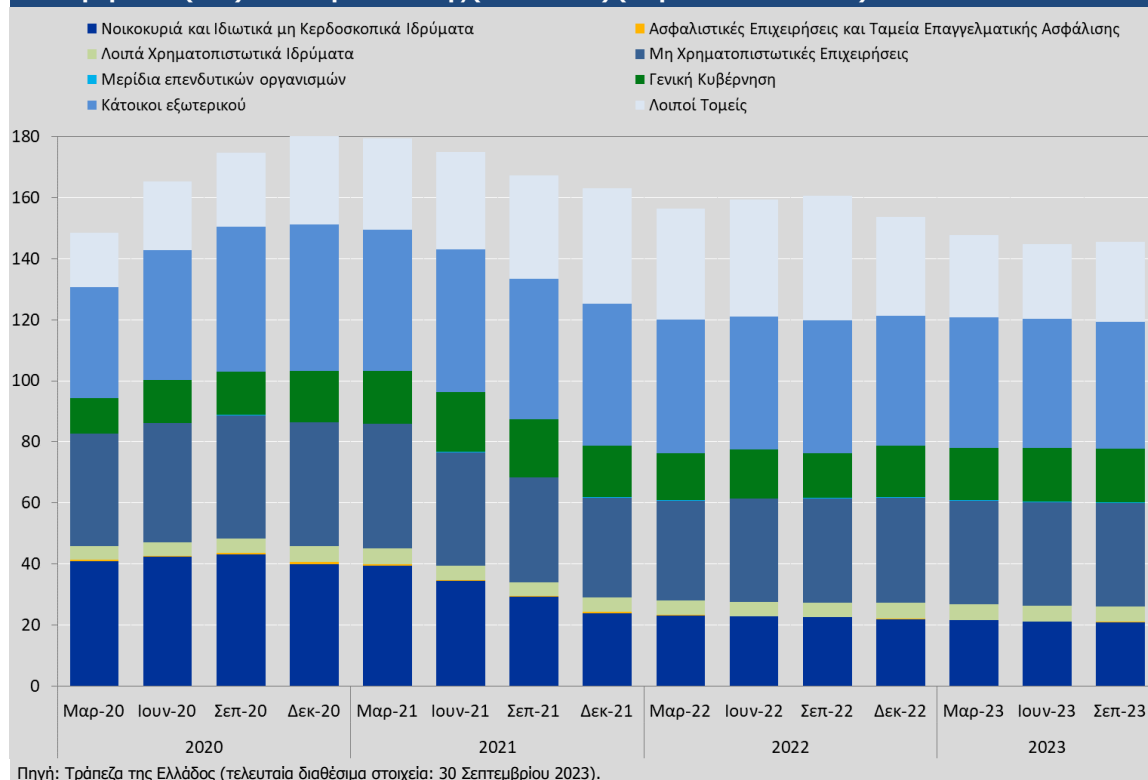
⁵⁹ Λόγος των στοιχείων κεφαλαίου της Κατηγορίας 1 (Tier 1) που διαθέτει μία τράπεζα (με χρήση του ορισμού της μεταβατικής περιόδου των στοιχείων κεφαλαίου Tier 1) προς το συνολικό ενοποιημένο ενεργητικό της, όπως αυτό υπολογίζεται για σκοπούς μέτρησης του σχετικού δείκτη σύμφωνα με την εποπτική οδηγία (CRR575/2013 και 2019/876).

4. ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

4.1 ΑΜΕΣΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ⁶⁰

Ο λόγος των χρηματοπιστωτικών στοιχείων ενεργητικού των ελληνικών Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (NXI)⁶¹ εκτός της Τράπεζας της Ελλάδος έναντι άλλων τομέων οικονομικής δραστηριότητας προς το ΑΕΠ μειώθηκε το εννεάμηνο του 2023. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ και στη μείωση των στοιχείων ενεργητικού, ήτοι κυρίως στη μείωση των απαιτήσεων από τους λοιπούς τομείς⁶² και, σε πολύ μικρότερο βαθμό, των πιστώσεων στα νοικοκυριά και Ιδιωτικά μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα. Ως αποτέλεσμα, η αξία των στοιχείων ενεργητικού των NXI διαμορφώθηκε στο 145,4% του ΑΕΠ το Σεπτέμβριο του 2023 (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.24), έναντι 153,6% το Δεκέμβριο του 2022.

Διάγραμμα ΙΙΙ. 24 Χρηματοπιστωτικά στοιχεία ενεργητικού των ελληνικών Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (NXI) κατά τομέα έκδοσης (% του ΑΕΠ) (Μαρ 2020 – Σεπ 2023)

Αναλυτικότερα, η κατανομή των στοιχείων ενεργητικού των NXI αντανακλά τη σημαντική μείωση των απαιτήσεων από τους λοιπούς τομείς, που διαμορφώθηκαν στο 26,1% του ΑΕΠ το Σεπτέμβριο του 2023, έναντι 32,2% του ΑΕΠ το Δεκέμβριο του 2022, και τη μείωση των απαιτή-

⁶⁰ Διευκρινίζεται ότι η ανάλυση της διασύνδεσης μεταξύ διαφορετικών οικονομικών παραγόντων και αγορών βοηθά στον εντοπισμό δυναμικών συστημικών ευπαθειών που προκύπτουν από τη διασύνδεση οντοτήτων εντός του ίδιου του χρηματοπιστωτικού τομέα ή μεταξύ του χρηματοπιστωτικού και του μη χρηματοπιστωτικού τομέα.

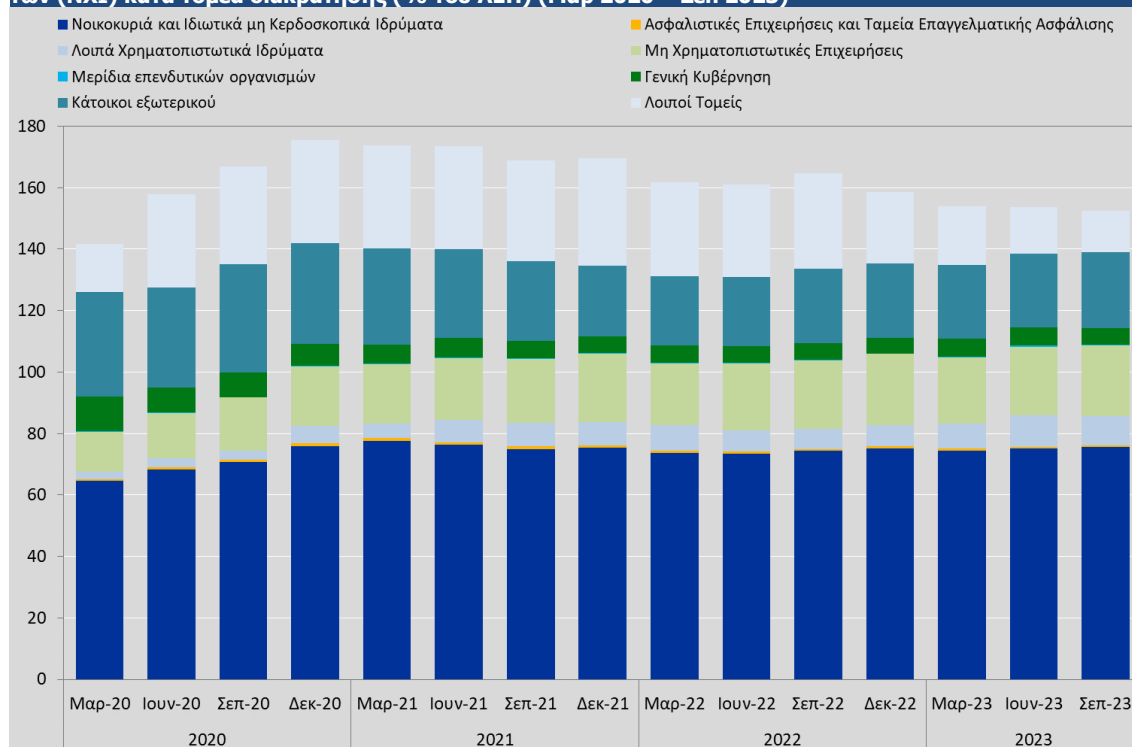
⁶¹ Στην κατηγορία των NXI εντάσσονται γενικά οι Κεντρικές Τράπεζες, τα Πιστωτικά Ιδρύματα (ΠΙ), τα Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος (ΙΗΧ), τα Λοιπά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα που δέχονται καταθέσεις και τα Αμοιβαία Κεφάλαια Χρηματαγοράς (ΑΚΧΑ). Τα στοιχεία της ενότητας αυτής δεν περιλαμβάνουν την Τράπεζα της Ελλάδος.

⁶² Οι λοιποί τομείς περιλαμβάνουν τεχνικά ασφαλιστικά αποθεματικά, μη εισηγμένες μετοχές και μερίδια, καταθέσεις στην ΕΚΤ και χρηματοπιστωτικά παράγωγα. Η μείωση στο εννεάμηνο του 2023 οφείλεται κυρίως στην μείωση στις καταθέσεις στην ΕΚΤ.

σεων από τα νοικοκυριά και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα στο 21,0% του ΑΕΠ το Σεπτέμβριο του 2023, έναντι 22,0% το Δεκέμβριο του 2022. Επισημαίνεται ότι οι απαιτήσεις από τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις διαμορφώθηκαν στο 33,9% του ΑΕΠ το Σεπτέμβριο του 2023, έναντι 34,4% το Δεκέμβριο του 2022. Αντίθετα, οι απαιτήσεις των NXI από τη Γενική Κυβέρνηση αυξήθηκαν στο 17,5% του ΑΕΠ το Σεπτέμβριο του 2023, έναντι 17% το Δεκέμβριο του 2022. Τέλος, οι απαιτήσεις έναντι κατοίκων του εξωτερικού⁶³ παρέμειναν σημαντικές και διαμορφώθηκαν στο 41,5% του ΑΕΠ το Σεπτέμβριο του 2023, έναντι 42,5% του ΑΕΠ το Δεκέμβριο του 2022.

Αντίστοιχα, οι υποχρεώσεις των NXI ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκαν στο 152,6% το Σεπτέμβριο του 2023, έναντι 158,6% το Δεκέμβριο του 2022 (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.25).

Διάγραμμα ΙΙΙ. 25 Χρηματοπιστωτικά στοιχεία παθητικού των Νομισματικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων (NXI) κατά τομέα διακράτησης (% του ΑΕΠ) (Μαρ 2020 – Σεπ 2023)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία: 30 Σεπτεμβρίου 2023).

Η εξέλιξη των υποχρεώσεων των NXI ως ποσοστό του ΑΕΠ το εννεάμηνο του 2023 οφείλεται τόσο στην αύξηση που καταγράφηκε στο ονομαστικό ΑΕΠ όσο και στη σημαντική μείωση των υποχρεώσεων προς τους λοιπούς τομείς, καθώς το υψηλότερο κόστος χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα οδήγησε πολλά NXI να προβούν σε αποπληρωμή μέρους του δανεισμού τους μέσω των πράξεων TLTRO III. Αντίθετα, παρατηρήθηκε αύξηση των υποχρεώσεων προς Νοικοκυριά και Ιδιωτικά μη Κερδοσκοπικά Ιδρύματα, που διαμορφώθηκαν στο 146,3 δισεκ. (75,5% του ΑΕΠ) το Σεπτέμβριο του 2023, έναντι 143,3 δισεκ. (75,2% του ΑΕΠ) το Δεκέμβριο του 2022. Σε ό,τι αφορά τις υποχρεώσεις προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, αυτές παρουσίασαν σταθεροποίηση το εννεάμηνο του 2023 και διαμορφώθηκαν στο 23% του ΑΕΠ το Σεπτέμβριο

⁶³ Οι κάτοικοι εξωτερικού αφορούν φυσικά ή νομικά πρόσωπα που δεν κατοικούν/δεν έχουν έδρα την Ελλάδα, με περαιτέρω διάκριση σε κατοίκους των λοιπών πλην της Ελλάδος κρατών της ζώνης του ευρώ και κατοίκους λοιπών χωρών.

του 2023. Επισημαίνεται ότι οι υποχρεώσεις των NXI έναντι ασφαλιστικών εταιριών, συνταξιοδοτικών ταμείων (ΑΕΤΕΑ) και επενδυτικών οργανισμών πλησιάζουν μόλις το 0,6% και 0,3% του ΑΕΠ, αντίστοιχα.

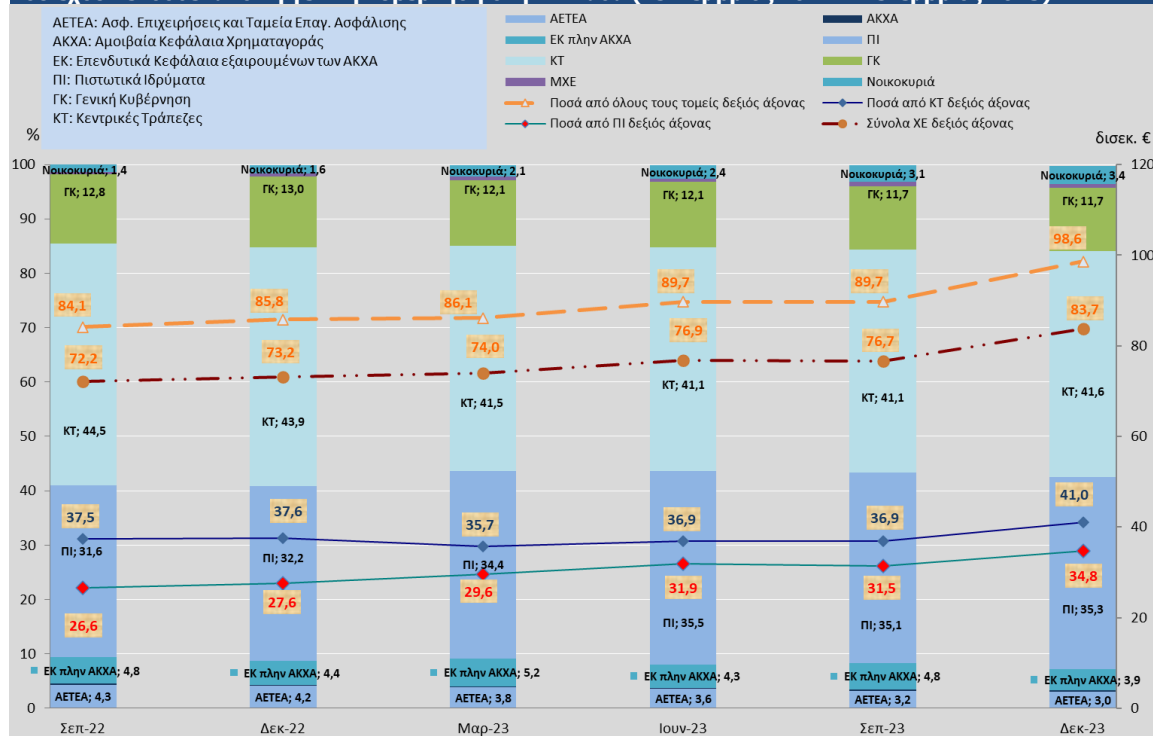
4.2 ΕΜΜΕΣΗ ΔΙΑΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΜΕ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΟΝΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ⁶⁴

Η διακράτηση χρεογράφων από το σύνολο των τομέων της ζώνης του ευρώ που εκδίδονται από τη Γενική Κυβέρνηση στην Ελλάδα αυξήθηκε σε 98,6 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023 έναντι 85,8 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2022. Συγκεκριμένα, η διακράτηση χρεογράφων από τα πιστωτικά ιδρύματα (ΠΙ) της ζώνης του ευρώ που εκδίδονται από τη Γενική Κυβέρνηση στην Ελλάδα αυξήθηκε στα 34,8 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023, έναντι 27,6 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2022. Σε αυτό συντέιναν το περιβάλλον υψηλότερων επιτοκίων, η ανάκτηση της επενδυτικής κατηγορίας για την πιστοληπτική διαβάθμιση της Ελλάδας, καθώς και η συνεχιζόμενη αναπτυξιακή πορεία της ελληνικής οικονομίας. Επιπλέον, αύξηση παρατηρείται στη διακράτηση, από τις κεντρικές τράπεζες της ευρωζώνης, χρεογράφων που έχουν εκδοθεί από τη Γενική Κυβέρνηση στην Ελλάδα. Το ύψος των διακρατούμενων στοιχείων διαμορφώθηκε στα 41 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023, έναντι 37,6 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2022.

Τα χρεόγραφα της γενικής κυβέρνησης που διακρατούν ασφαλιστικές επιχειρήσεις και ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης (ΑΕΤΕΑ) μειώθηκαν σε 3 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023 (Δεκέμβριος 2022: 3,6 δισεκ. ευρώ). Επισημαίνεται ότι τα ποσά διακρατήσεων από τα Αμοιβαία Κεφάλαια Χρηματαγοράς (ΑΚΧΑ) και τα επενδυτικά κεφάλαια της ευρωζώνης (ΕΚ) παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ. 26).

⁶⁴ Η έμμεση διασύνδεση των τραπεζών με τις άλλες οντότητες του χρηματοπιστωτικού τομέα διερευνά εάν – παράλληλα με τον τραπεζικό τομέα – υπάρχουν μεταβολές σε άλλους τομείς οι οποίοι διακρατούν χρεόγραφα που έχουν εκδοθεί από τη γενική κυβέρνηση στην Ελλάδα (δηλ. ΟΕΔ, ΕΓΕΔ και εγγυήσεις). Στο πλαίσιο αυτό, η βάση δεδομένων της EKT Securities Holding Statistics (SHSS) παρέχει πληροφορίες για χρεόγραφα και μετοχές που κατέχουν επενδυτές της ζώνης του ευρώ (σε επίπεδο χώρας), καταναμηγμένες ανά τύπο μέσου, χώρα εκδότη και τομέα εκδότη.

Διάγραμμα ΙΙΙ. 26 Διακράτηση από όλους τους τομείς, ήτοι ΠΙ (πλην κεντρικών τραπεζών), ΑΕΤΕΑ, ΕΚ, ΑΚΧΑ και ΚΤ της ευρωζώνης, ως ποσοστό % των διακρατούμενων χρεογράφων (και αντίστοιχων ποσών) που έχουν εκδοθεί από τη γενική κυβέρνηση στην Ελλάδα (Σεπτέμβριος 2022 – Δεκέμβριος 2023)

Πηγή: ΕΚΤ, βάση δεδομένων Securities Holding Statistics SHSS.

Σε ότι αφορά τη διάρθρωση των διακρατούμενων χρεογράφων που εκδόθηκαν από τη Γενική Κυβέρνηση ανά κατηγορία⁶⁵ χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (ΧΕ) της ζώνης του ευρώ, διαπιστώνεται αύξηση του μεριδίου από τα πιστωτικά ιδρύματα σε 41,6% το Δεκέμβριο του 2023 από 37,7% στο τέλος του 2022. Στο γεγονός αυτό συνέβαλαν, εκτός από το περιβάλλον υψηλότερων επιτοκίων, οι μεταβολές στη σύνθεση των ισολογισμών μεγάλων διεθνών τραπεζών, οι οποίες πλέον παρέχουν υπηρεσίες στη ζώνη του ευρώ μέσω των θυγατρικών τους.⁶⁶ Από την άλλη, η αντίστοιχη διακράτηση από τις κεντρικές τράπεζες ανήλθε σε 48,9% το Δεκέμβριο του 2023, έναντι 51,4% στο τέλος του 2022, ενώ παρατηρήθηκε μικρή αύξηση των ποσοστών των χρεογράφων που διακρατούν οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις σε 3,2% το Δεκέμβριο του 2023, από 2,8% στο τέλος του 2022. Για τα λοιπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα,⁶⁷ η έκθεση σε χρεόγραφα που έχουν εκδοθεί από τη Γενική Κυβέρνηση είναι σημαντικά μικρότερη (Διάγραμμα ΙΙΙ.27).

⁶⁵ Στη χρονοσειρά SHSS που χρησιμοποιείται στην ανάλυση υπάρχει διαχωρισμός των Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων (ΧΕ) σε πιστωτικά ιδρύματα (ΠΙ), Αμοιβαία Κεφάλαια χρηματαγοράς (ΑΚΧΑ), επενδυτικά κεφάλαια πλην των αμοιβαίων κεφαλαίων (ΕΚ), Κεντρικές Τράπεζες (ΚΤ) εταιρίες χρηματοπιστωτικών μέσων που συμμετέχουν σε συναλλαγές τιτλοποίησης (FVC), ασφαλιστικές εταιρίες (ΑΕ), Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ) και Λοιπά Χρηματοοικονομικά Ιδρύματα (ΛΧΙ).

⁶⁶ Μετά την έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου (ΗΒ) από την ΕΕ, οι διεθνείς τράπεζες με έδρα το ΗΒ δεν μπορούσαν πλέον να παρέχουν υπηρεσίες στην ΕΕ μέσω του "passporting", δηλαδή του δικαιώματος να εξυπηρετούν πελάτες σε ολόκληρη την ΕΕ από την έδρα τους. Για το λόγο αυτό, οι διεθνείς τράπεζες προέβησαν σε μετατόπιση σημαντικού μέρους των δραστηριοτήτων τους από το Λονδίνο σε χρηματοπιστωτικά κέντρα της ζώνης του ευρώ, μέσω της ίδρυσης νέων νομικών προσώπων και της αναδιοργάνωσης των εταιρικών τους δομών.

⁶⁷ Αμοιβαία Κεφάλαια Χρηματαγοράς (ΑΚΧΑ), Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΤΕΑ), Επενδυτικά Κεφάλαια (ΕΚ) και τα Λοιπά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (ΛΧΙ). Οι αγορές έχουν την αντίληψη ότι τα αποθεματικά προσδίδουν μεγαλύτερα οφέλη ρευστότητας από τη διακράτηση δημόσιου χρέους επειδή μπορούν να χρησιμοποιηθούν για το διακανονισμό πληρωμών ή την κάλυψη των margin calls.

Διάγραμμα ΙΙΙ. 27 Διακράτηση ως ποσοστό % χρεογράφων (και αντίστοιχων ποσών) που έχουν εκδοθεί από τη γενική κυβέρνηση στην Ελλάδα από τις χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις της ευρωζώνης (ΧΕ) (Σεπτέμβριος 2022 – Δεκέμβριος 2023)

Πηγή: EKT, βάση δεδομένων Securities Holding Statistics SHS.

4.3 ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΚΑΙ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το σύνολο των ανοιγμάτων από όλες τις χώρες στην Ελλάδα διαμορφώθηκε σε 22,4 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 32% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022 (Δεκέμβριος 2022: 17 δισεκ. ευρώ). Κατά τη διάρκεια του 2023, τόσο οι θέσεις σε δολάρια όσο και οι αντίστοιχες θέσεις σε ευρώ αυξήθηκαν, κυρίως λόγω της αύξησης των αποτιμήσεων στις αξίες των περιουσιακών στοιχείων^{68,69}.

Ακόμη, τα συνολικά ανοίγματα από όλες τις χώρες στον επίσημο τομέα στην Ελλάδα⁷⁰ αυξήθηκαν σημαντικά το 2023 ανεξαρτήτως της επίδρασης της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου και διαμορφώθηκαν σε 4,9 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2023 από 2,9 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2022 (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.28). Ύστερα από τη λήξη των καθαρών αγορών στο πλαίσιο των προγραμμάτων αγοράς τίτλων της ΕΚΤ (Asset Purchase Programme και Pandemic Emergency Purchase Programme) από τον Ιούλιο του 2022 και Απρίλιο του 2022 αντίστοιχα, παρατηρήθηκε αύξηση στις διακρατήσεις χρέους που εκδόθηκε από τον επίσημο τομέα από νέους επενδυτές. Κατά τη διάρκεια του 2023, οι τράπεζες, τα μη χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τα νοικοκυριά αγόρασαν κρατικά ομόλογα, ενώ οι υψηλότερες αποδόσεις και η αναβάθμιση του

⁶⁸ Statistical release: BIS international banking statistics and global liquidity indicators at end-September 2023; Statistical release: BIS international banking statistics and global liquidity indicators at end-June 2023

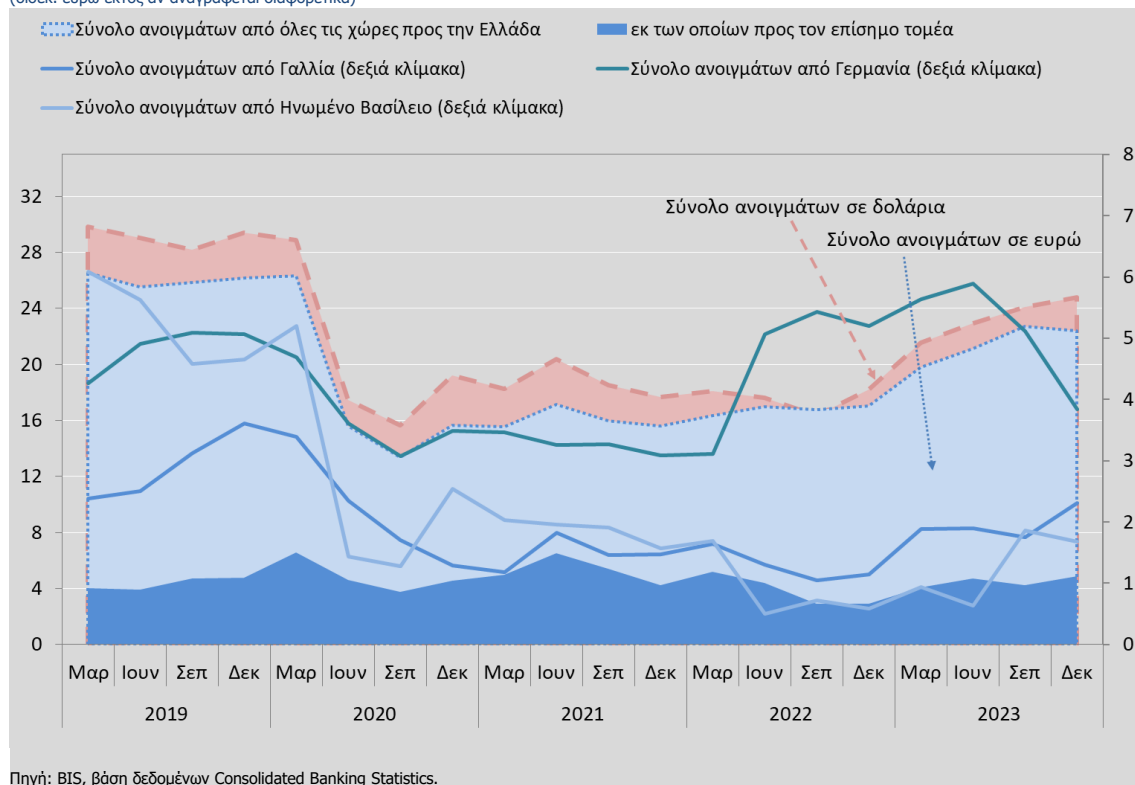
⁶⁹ Παρά τις διακυμάνσεις, η τάση της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου παρέμεινε σταθερή το 2023.

⁷⁰ <https://www.bis.org/statistics/glossary.htm?&selection=272&scope=Statistics&c=a&base=term> Επίσημος Τομέας: Ταξινόμηση της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS) που χρησιμοποιείται στο Consolidated Banking Statistics (CBS) και αναφέρεται συλλογικά σε γενική κυβέρνηση, κεντρικές τράπεζες και διεθνείς οργανισμούς.

αξιόχρεου της Ελλάδας στην επενδυτική κατηγορία έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην προσέλκυση νέων ξένων επενδυτών⁷¹.

Διάγραμμα ΙΙΙ.28 Σύνολο ανοιγμάτων των τραπεζών όλων των χωρών στην Ελλάδα με βάση τον τελικό κίνδυνο (guarantor basis) - (Μάρτιος 2019 – Δεκέμβριος 2023)

(δισεκ. ευρώ εκτός αν αναγράφεται διαφορετικά)

Σε ότι αφορά τις θέσεις των ελληνικών τραπεζών στο εξωτερικό, παρατηρήθηκε αύξηση στα ανοίγματα των ελληνικών τραπεζών στην Ευρώπη⁷², τα οποία ανήλθαν στα 75 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2023, από 66,7 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2022. Ειδικότερα, το 2023, παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση των ανοιγμάτων στη Γερμανία⁷³ σε 13,3 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2023 από 11,1 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2022⁷⁴, ενώ τα ανοίγματα στην Κύπρο διατηρήθηκαν σε υψηλό επίπεδο και αυξήθηκαν σε 9,8 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2023 από 9,3 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2022. Σημαντική αύξηση των ανοιγμάτων παρατηρήθηκε στη Βουλγαρία, τα οποία διαμορφώθηκαν σε 8,4 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2023 από 6,5 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2022⁷⁵ και στην Ιταλία σε 8,2 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2023 από 6,9 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2022. Παράλληλα, μικρότερη αύξηση παρατηρήθηκε στα ανοίγματα στη Ρουμανία σε 5,7 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2023 από 5,1 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2022 (βλ. Διάγραμμα ΙΙΙ.29).

⁷¹ ECB Financial Stability Review, November 2023

⁷² Εκτός από τις χώρες του ΕΟΧ, περιλαμβάνονται και οι εξής χώρες: Αλβανία, Λευκορωσία, Βόρεια Μακεδονία, Μολδαβία, Μοντενέγκρο, Ρωσία, Σερβία, Τουρκία, Ουκρανία, Ελβετία (συμπεριλαμβανομένης της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών) και Ηνωμένο Βασίλειο.

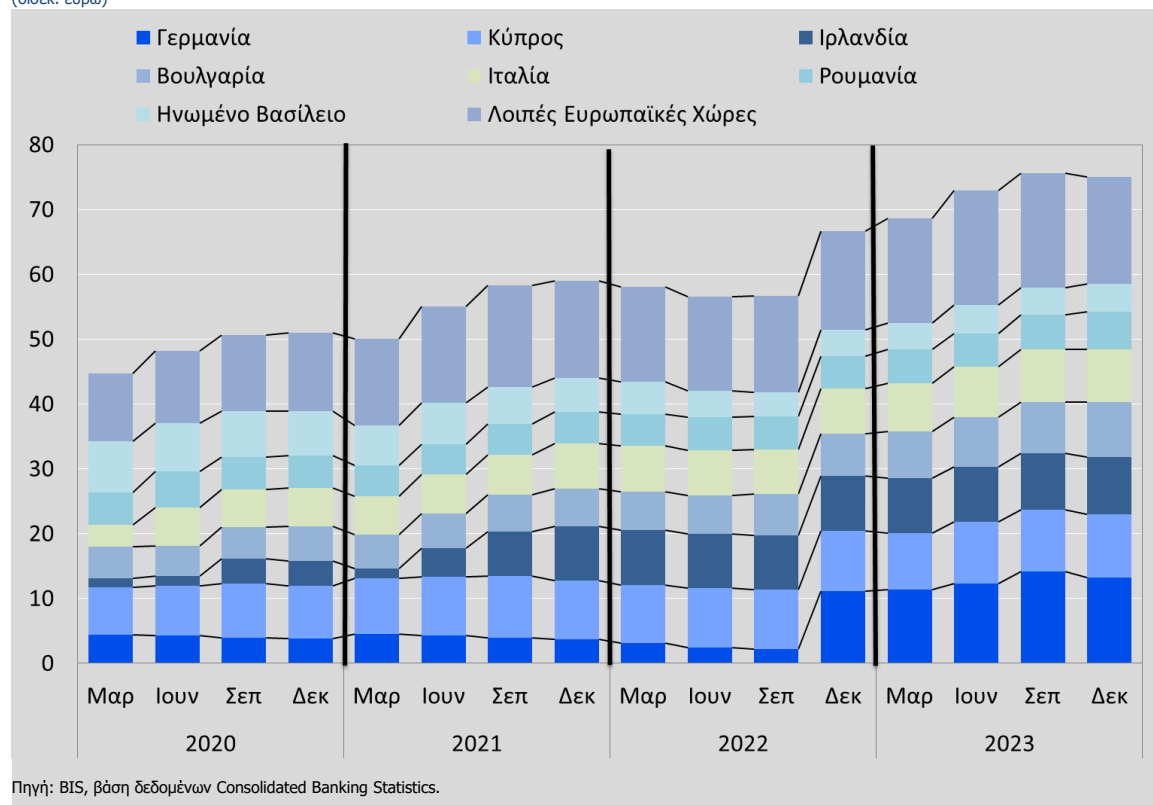
⁷³ Επισημαίνεται ότι το επιτόκιο διευκόλυνσης καταθέσεων (deposit facility) της ΕΚΤ αυξήθηκε από το 2% στις 21.12.2022 σε 3% στις 22.03.2023 και σε 4% στις 20.09.2023.

⁷⁴ Τα ανοίγματα προς τη Γερμανία συμπεριλαμβάνουν και τα ανοίγματα προς την ΕΚΤ.

⁷⁵ Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στην εξαγορά της BNP Paribas Personal Finance Bulgaria από τη Eurobank το Μάιο του 2023.

Διάγραμμα ΙΙΙ.29 Εξέλιξη των ανοιγμάτων των ελληνικών τραπεζών προς την Ευρώπη (2020 – 2023)

(δισεκ. ευρώ)

IV. ΜΑΚΡΟΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η Τράπεζα της Ελλάδος, στο πλαίσιο των εποπτικών αρμοδιοτήτων της, παρακολουθεί τις εξελίξεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και εντοπίζει πιθανούς συστημικούς κινδύνους. Στη συνέχεια σχεδιάζει και εφαρμόζει μέτρα για τη μείωση της συσσώρευσης των συστημικών κινδύνων και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το σύνολο αυτών των μέτρων αποτελεί τη μακροπροληπτική πολιτική, η οποία έχει ως στόχο τη διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Τα μακροπροληπτικά μέτρα αφορούν το σύνολο ή σημαντικά τμήματα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, σε αντίθεση με τη μικροπροληπτική εποπτεία που στοχεύει σε επιμέρους χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Στο τρέχον μακροοικονομικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον αναδεικνύεται ολοένα περισσότερο η σημασία της εφαρμογής κατάλληλης μακροπροληπτικής πολιτικής για την αποφυγή συσσώρευσης συστημικών κινδύνων. Στο πλαίσιο αυτό, η Τράπεζα της Ελλάδος θέσπισε μακροπροληπτικά μέτρα σχετικά με τη δανειακή επιβάρυνση που εφαρμόζονται σε επίπεδο δανειολήπτη για δάνεια και λοιπές πιστώσεις προς φυσικά πρόσωπα με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο στην Ελλάδα. Σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, η εφαρμογή κατάλληλων μέτρων μακροπροληπτικής πολιτικής θα συμβάλει στη δημιουργία επαρκούς μακροπροληπτικού χώρου που θα ενισχύσει τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

1. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΣΟΣΤΟΥ ΑΝΤΙΚΥΚΛΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΟΥ ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας αποβλέπει στην αντιμετώπιση της υπερκυκλικότητας (procyclicality) της πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης, δηλαδή στη διαμόρφωση κατάλληλου επιπέδου πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης τόσο στην ανοδική όσο και στην καθοδική φάση του οικονομικού και χρηματοπιστωτικού κύκλου. Το ποσοστό του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας κυμαίνεται μεταξύ 0% και 2,5%, βαθμονομημένο σε βήματα του 0,25% ή πολλαπλάσια του 0,25%.⁷⁶ Το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας καλύπτεται από κεφάλαιο κοινών μετοχών της Κατηγορίας 1 (CET1) και εκφράζεται ως ποσοστό του συνολικού ποσού ανοιγμάτων σε κίνδυνο των πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων που είναι εκτεθειμένα σε πιστωτικό κίνδυνο.⁷⁷

Στην ανοδική φάση του οικονομικού κύκλου, ο καθορισμός του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας σε ύψος άνω του 0% οδηγεί στη δημιουργία ενός αποθέματος κεφαλαίων, πέραν των ελάχιστων απαιτούμενων στο πλαίσιο της μικροπροληπτικής εποπτείας, επιτυγχάνοντας την πρόληψη και τον περιορισμό της υπερβολικής πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης. Αντίθετα, στην καθοδική φάση του οικονομικού κύκλου, η μείωση του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας αποδεσμεύει μέρος του συσσωρευμένου αποθέματος ασφαλείας και κατά συνέπεια δύναται να ενθαρρύνει την παροχή πιστώσεων προς την πραγματική οικονομία, αμβλύνοντας τις επιπτώσεις της ύφεσης.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 202/1/11.3.2022, αξιολογεί ανά τρίμηνο την ένταση του κυκλικού συστημικού κινδύνου και την καταλληλότητα του

⁷⁶ Η Τράπεζα της Ελλάδος ως εντεταλμένη αρχή δύναται να καθορίζει ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας σε ύψος άνω του 2,5%, περίπτωση για την οποία ισχύουν οι διατάξεις του άρθρου 130 του ν. 4261/2014 ως προς τον υπολογισμό του ποσοστού ειδικού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας κάθε ιδρύματος.

⁷⁷ Το συνολικό ποσό ανοιγμάτων σε κίνδυνο υπολογίζεται σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 92 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013.

ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας για την Ελλάδα και καθορίζει ή προσαρμόζει το ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο. Το ποσοστό αυτό καθορίστηκε για πρώτη φορά το α' τρίμηνο του 2016 και παραμένει μηδενικό έκτοτε.

Η αξιολόγηση αυτή λαμβάνει υπόψη, μεταξύ άλλων, την τιμή του δείκτη “τυποποιημένη διαφορά των πιστώσεων προς το ΑΕΠ”, όπως αυτός ορίζεται στη Σύσταση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου ΕΣΣΚ/2014/1. Ο δείκτης αυτός εκφράζει την απόκλιση του λόγου των πιστώσεων προς το ΑΕΠ από τη μακροχρόνια τάση του. Αναλυτικότερα, σε πρώτη φάση υπολογίζεται ο λόγος των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων χρεογράφων και δανείων (δηλαδή των πιστώσεων), όπως προκύπτουν από τα χρηματοοικονομικά στοιχεία παθητικού του ιδιωτικού μη χρηματοπιστωτικού τομέα, προς το άθροισμα των τεσσάρων τελευταίων τριμηνιαίων παρατηρήσεων του ΑΕΠ (υπολογιζόμενου σε ονομαστική αξία, χωρίς εποχική διόρθωση). Σε δεύτερη φάση υπολογίζεται η μακροχρόνια τάση του λόγου των πιστώσεων προς το ΑΕΠ με την εφαρμογή του φίλτρου εξομάλυνσης Hodrick-Prescott. Ο δείκτης “τυποποιημένη διαφορά των πιστώσεων προς το ΑΕΠ” προκύπτει ως η διαφορά του λόγου των πιστώσεων προς το ΑΕΠ από τη μακροχρόνια τάση του. Υψηλή θετική τιμή του δείκτη δηλώνει υπερβολική πιστωτική επέκταση σε σχέση με την αύξηση του ΑΕΠ, η οποία δημιουργεί αυξημένους κινδύνους για το χρηματοπιστωτικό σύστημα, συνηγορώντας στον καθορισμό του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας σε ύψος άνω του 0%. Πέραν της “τυποποιημένης διαφοράς των πιστώσεων προς το ΑΕΠ”, η Τράπεζα της Ελλάδος εξετάζει συμπληρωματικά πρόσθετους δείκτες για την παρακολούθηση της δημιουργίας και συσσώρευσης του κυκλικού συστημικού κινδύνου.⁷⁸ Οι δείκτες αυτοί ομαδοποιούνται σε έξι περιοχές:

- Πιστωτικές εξελίξεις, όπου παρακολουθούνται ο λόγος του υπολοίπου της χρηματοδότησης προς το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, η εξέλιξη των δανείων προς νοικοκυριά και η εξέλιξη της χρηματοδότησης των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων.
- Δανειακή επιβάρυνση του ιδιωτικού τομέα, όπου παρακολουθούνται η εξέλιξη της χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα, ο λόγος του υπολοίπου της χρηματοδότησης των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων προς το ΑΕΠ, ο λόγος του υπολοίπου των δανείων σε νοικοκυριά προς το ακαθάριστο διαθέσιμο εισόδημά τους και ο δείκτης εξυπηρέτησης χρέους προς εισόδημα κατά την έγκριση για τα δάνεια που εξασφαλίζονται από οικιστικά ακίνητα.
- Δυνητική υπερτίμηση των ακινήτων, όπου παρακολουθείται η εξέλιξη των τιμών των οικιστικών και επαγγελματικών ακινήτων (γραφείων και καταστημάτων).
- Ευρωστία των πιστωτικών ιδρυμάτων, όπου παρακολουθείται το καθαρό περιθώριο επιτοκίου, η εξέλιξη των σταθμισμένων στοιχείων ενεργητικού, ο δείκτης μόχλευσης και ο λόγος δανείων προς καταθέσεις.
- Εξωτερικές ανισορροπίες, όπως αντανακλώνται στην εξέλιξη του λόγου του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προς το ΑΕΠ.
- Τιμολόγηση του κινδύνου, όπου παρακολουθείται η εξέλιξη του Γενικού Δείκτη του Χρηματιστηρίου Αθηνών, καθώς και του κλαδικού δείκτη των τραπεζών.

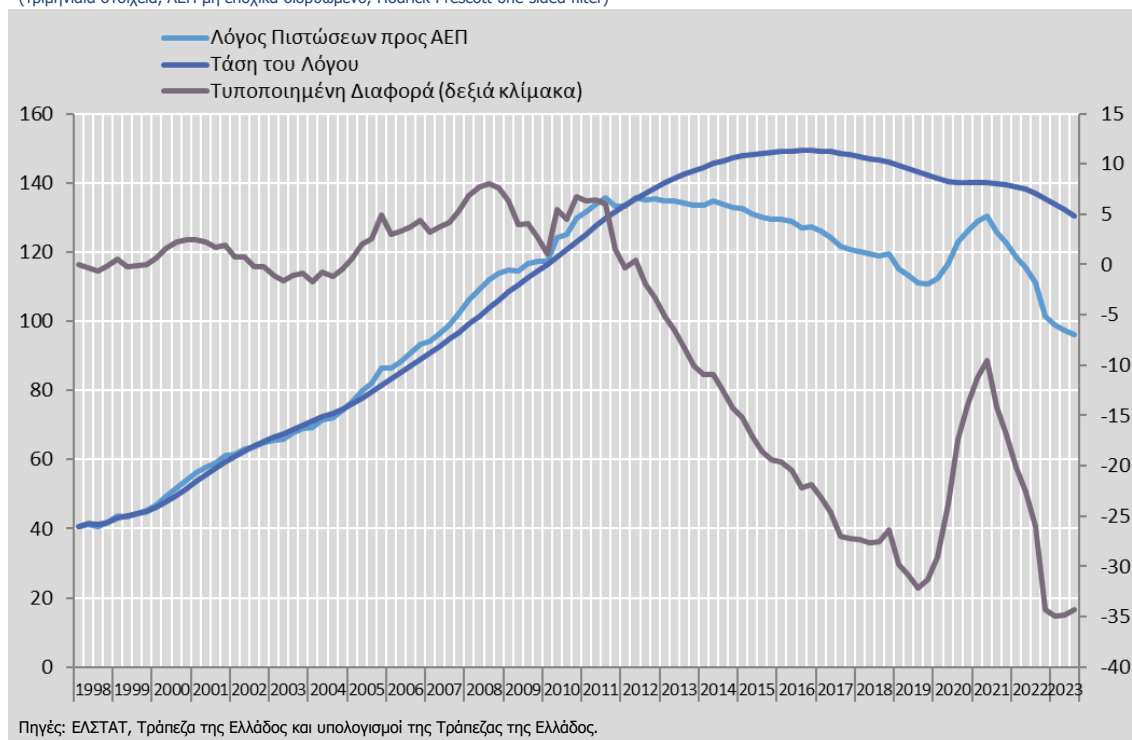
Στην Ελλάδα, η “τυποποιημένη διαφορά των πιστώσεων προς το ΑΕΠ” παραμένει σε αρνητικό έδαφος από το 2012. Το γ' τρίμηνο του 2023 διαμορφώθηκε σε -34,3 ποσοστιαίες μονάδες, έναντι

⁷⁸ Για αναλυτικούς ορισμούς, βλ. ΠΕΕ 202/1/11.3.2022.

-34,9 ποσοστιαίων μονάδων το προηγούμενο τρίμηνο (βλ. Διάγραμμα IV.1), γεγονός που οφείλεται κυρίως στην αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ. Επισημαίνεται ότι το γ' τρίμηνο του 2023 είναι το τελευταίο διαθέσιμο τρίμηνο των χρηματοοικονομικών στοιχείων παθητικού του ιδιωτικού μη χρηματοπιστωτικού τομέα πριν από τον καθορισμό του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας για το β' τρίμηνο του 2024. Για την εν λόγω τιμή της “τυποποιημένης διαφοράς των πιστώσεων προς το ΑΕΠ”, το σημείο αναφοράς αποθέματος ασφαλείας (οδηγός αποθέματος ασφαλείας), όπως αυτό ορίζεται στη σύσταση Β παράγραφος 3α της Σύστασης ΕΣΣΚ/2014/1, είναι μηδέν.

Διάγραμμα IV.1 Τυποποιημένη διαφορά πιστώσεων προς το ΑΕΠ, λόγος πιστώσεων προς ΑΕΠ και μακροχρόνια τάση του λόγου πιστώσεων προς το ΑΕΠ (α' τρίμηνο 1998 – γ' τρίμηνο 2023)

(τριμηνιαία στοιχεία, ΑΕΠ μη εποχικά διορθωμένο, Hodrick Prescott one-sided filter)

Η ανάλυση των πρόσθετων δεικτών που εξετάζει η Τράπεζα της Ελλάδος αναδεικνύει την απαρχή συσσώρευσης κυκλικών συστημικών κινδύνων σε επιμέρους τομείς, όπως οι τιμές των οικιστικών ακινήτων και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Συνολικά ωστόσο, επιβεβαιώνει την εκτίμηση περί της απουσίας υπέρμετρης πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης.

Κατά συνέπεια, η Τράπεζα της Ελλάδος διατήρησε το ποσοστό του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας στο 0% το 2023, καθώς και το α' και β' τρίμηνο του 2024. Δεδομένου ότι το ποσοστό του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας διατηρήθηκε στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο, δεν επηρεάζονται οι κεφαλαιακές απαιτήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων.

2. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΥΣΤΗΜΙΚΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (O-SII) ΚΑΙ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ O-SII

Η εφαρμογή του αποθέματος ασφαλείας λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων (Other Systemically Important Institutions – O-SII)⁷⁹ αποσκοπεί στη μείωση του ηθικού κινδύνου (moral hazard) και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων. Ο ηθικός κίνδυνος συνίσταται στην προσδοκία του ιδρύματος ότι, λόγω της συστημικής του σημασίας, δεν θα αφεθεί να καταρρεύσει (too big to fail). Η επιβολή πρόσθετων κεφαλαιακών απαιτήσεων με τη μορφή αποθέματος ασφαλείας O-SII περιορίζει την υπερβολική ανάληψη κινδύνων από το συστημικά σημαντικό ίδρυμα, με σκοπό τη μείωση του ηθικού κινδύνου. Επιπροσθέτως, μειώνει τις συστημικές επιπτώσεις του ηθικού κινδύνου μέσω της ενίσχυσης των αποθεμάτων κεφαλαίου του συστημικά σημαντικού ιδρύματος για την απορρόφηση ενδεχόμενων ζημιών και κατά συνέπεια τον περιορισμό του κινδύνου μετάδοσης της διαταραχής στον υπόλοιπο τραπεζικό τομέα.

Το απόθεμα ασφαλείας O-SII συνίσταται σε κεφάλαιο κοινών μετοχών της Κατηγορίας 1 (CET1) και το ποσοστό του καθορίζεται σε ύψος έως 3% επί του συνολικού ποσού ανοίγματος σε κίνδυνο.⁸⁰ Το εν λόγω απόθεμα ασφαλείας τίθεται σε ενοποιημένη, υποενοποιημένη ή ατομική βάση, ανάλογα με την περίπτωση, και το ύψος του επανεξετάζεται τουλάχιστον ετησίως.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, βάσει του ν. 4261/2014 (άρθρο 124), είναι αρμόδια για τον προσδιορισμό των λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων (Other Systemically Important Institutions – O-SIIs) μεταξύ των ιδρυμάτων που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας στην Ελλάδα. Ο προσδιορισμός των λοιπών συστημικά σημαντικών ιδρυμάτων διενεργείται σε ετήσια βάση, προκειμένου να εξεταστεί αν είναι σκόπιμη η εφαρμογή σε αυτά αποθέματος ασφαλείας O-SII, καθώς και να καθοριστεί το ύψος του εν λόγω αποθέματος.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, για τον προσδιορισμό των O-SII, εφαρμόζει τη μεθοδολογία που περιλαμβάνεται στις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών (EAT),⁸¹ όπως αυτές υιοθετήθηκαν με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής της Τράπεζας της Ελλάδος 56/18.12.2015. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία αυτή, οι αρμόδιες αρχές υπολογίζουν βαθμολογία που υποδηλώνει τη συστημική σημασία κάθε ιδρύματος βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων. Τα κριτήρια αυτά αφορούν το μέγεθος, τη σημασία για την οικονομία της Ελλάδας, την πολυπλοκότητα/διασυννοριακή δραστηριότητα και το βαθμό διασύνδεσης του ιδρύματος με το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στα τέσσερα αυτά κριτήρια αντιστοιχούν υποχρεωτικοί δείκτες, οι οποίοι θα πρέπει να χρησιμοποιούνται κατ' ελάχιστον από τις αρμόδιες αρχές κατά τον υπολογισμό της βαθμολογίας κάθε ιδρύματος. Η βαθμολογία κάθε ιδρύματος εκφράζεται σε μονάδες βάσης (μ.β.). Κάθε αρμόδια αρχή ορίζει ένα κατώφλι σε μ.β. και όσα ιδρύματα το υπερβαίνουν θεωρούνται ως O-SII. Το κατώφλι αυτό δύναται να οριστεί από τις 275 μ.β. έως τις 425 μ.β., προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες του τραπεζικού τομέα κάθε κράτους-μέλους και να διασφαλιστεί ομοιογένεια στα O-SII που προσδιορίζονται με αυτό τον τρόπο βάσει της συστημικής τους σημασίας. Ως ενδεικτικό κατώφλι προτείνονται οι 350 μονάδες βάσης. Επίσης, παρέχεται στις

⁷⁹ Τα λοιπά συστημικά σημαντικά ιδρύματα αντιδιαστέλλονται προς εκείνα τα οποία χαρακτηρίζονται ως παγκοσμίως συστημικά σημαντικά ιδρύματα (Global Systemically Important Institutions – G-SIIs).

⁸⁰ Επισημαίνεται ότι το απόθεμα ασφαλείας O-SII δύναται να υπερβαίνει το 3% κατόπιν έγκρισης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

⁸¹ EAT, EBA/GL/2014/10.

Πίνακας IV.1 Υποχρεωτικοί δείκτες για τη βαθμολόγηση των λοιπών συστημικά σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα

Κριτήριο	Δείκτες	Συντελεστής στάθμισης (%)
Μέγεθος	Σύνολο στοιχείων ενεργητικού	25
Σημασία	Αξία εγχώριων πράξεων πληρωμής	8,33
	Καταθέσεις ιδιωτικού τομέα από καταθέτες εντός ΕΕ	8,33
	Δάνεια ιδιωτικού τομέα σε δανειολήπτες εντός ΕΕ	8,33
Διασυννοριακή δραστηριότητα	Αξία εξωχρηματοπιστηριακών παραγώγων (ονομαστική)	8,33
	Διακρατικές υποχρεώσεις	8,33
	Διακρατικές απαιτήσεις	8,33
Διασύνδεση	Υποχρεώσεις εντός του χρηματοπιστωτικού συστήματος	8,33
	Στοιχεία ενεργητικού εντός του χρηματοπιστωτικού συστήματος	8,33
	Χρεωστικοί τίτλοι	8,33

αρμόδιες αρχές η δυνατότητα να προσδιορίζουν ως O-SII και επιπλέον οντότητες βάσει πρόσθετων ποιοτικών ή/και ποσοτικών δεικτών συστημικού κινδύνου.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, για τον υπολογισμό της βαθμολογίας των ελληνικών τραπεζών ως προς τη συστημική τους σημασία, χρησιμοποίησε αποκλειστικά τους υποχρεωτικούς δείκτες βαθμολόγησης (βλ. Πίνακα IV.1) και επέλεξε ως κατώφλι τις 350 μονάδες βάσης.

Με βάση τα παραπάνω, για το 2023 προσδιορίστηκαν ως O-SII τα ακόλουθα ιδρύματα σε ενοποιημένη βάση:

- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.
- Πειραιώς Financial Holdings Α.Ε.
- Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε.
- Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε.

και αντίστοιχα τα παρακάτω πιστωτικά ιδρύματα σε ατομική βάση:

- Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε.
- Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε.
- Τράπεζα Eurobank Α.Ε.
- Άλφα Τράπεζα Α.Ε.

Τα παραπάνω τέσσερα πιστωτικά ιδρύματα που προσδιορίστηκαν ως O-SII αντιπροσωπεύουν περίπου το 95% του ενεργητικού του εγχώριου τραπεζικού τομέα.

Με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 221/2/17.10.2023, η Τράπεζα της Ελλάδος αποφάσισε να καθορίσει το απόθεμα ασφαλείας O-SII για το έτος 2024 σε ποσοστό:

- 1,25% για τη Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε. σε ενοποιημένη βάση, και
- 1,00% για τα O-SII:
 - Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. σε ατομική και ενοποιημένη βάση,
 - Πειραιώς Financial Holdings Α.Ε. σε ενοποιημένη βάση και Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε. σε ατομική βάση,
 - Τράπεζα Eurobank Α.Ε. σε ατομική βάση, και
 - Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε. σε ενοποιημένη βάση και Άλφα Τράπεζα Α.Ε. σε ατομική βάση.

3. ΘΕΣΠΙΣΗ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΑΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΒΑΡΥΝΣΗ ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΟΝΤΑΙ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΑΝΕΙΟΛΗΠΤΗ

Τα μακροπροληπτικά μέτρα για τη δανειακή επιβάρυνση που εφαρμόζονται σε επίπεδο δανειολήπτη στοχεύουν στον περιορισμό της συσσώρευσης συστημικών κινδύνων που απορρέουν από την αγορά ακινήτων και συνδέονται με τη χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα. Με την ενεργοποίηση των μέτρων αυτών αποσοβείται ο κίνδυνος υπέρμετρης χαλάρωσης των πιστοδοτικών κριτηρίων, με αποτέλεσμα την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των δανειοληπτών και τη μείωση του πιστωτικού κινδύνου των πιστωτών.

Στην Ελλάδα, αρμόδια για τη θέσπιση μακροπροληπτικών μέτρων σχετικά με τη δανειακή επιβάρυνση που εφαρμόζονται σε επίπεδο δανειολήπτη είναι η Τράπεζα της Ελλάδος δυνάμει του άρθρου 133Α του ν. 4261/2014, όπως προστέθηκε με το άρθρο 54 του ν. 5036/2023 με ισχύ από τις 29 Μαρτίου 2023. Στο πλαίσιο της μακροπροληπτικής της αρμοδιότητας, η Τράπεζα της Ελλάδος καθορίζει το είδος των μακροπροληπτικών μέτρων για τη δανειακή επιβάρυνση που εφαρμόζονται σε επίπεδο δανειολήπτη, τους δείκτες ή τα χαρακτηριστικά των πιστώσεων ως προς τα οποία θα εφαρμόζονται τα όρια που θεσπίζει, καθώς και το ύψος των ορίων αυτών, το είδος των πιστώσεων ως προς τις οποίες εφαρμόζονται τα μακροπροληπτικά μέτρα, τους όρους και τις προϋποθέσεις εφαρμογής τους.

Με την Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής 227/1/8.3.2024 θεσπίστηκαν μέτρα για τη δανειακή επιβάρυνση που εφαρμόζονται σε επίπεδο δανειολήπτη για δάνεια και λοιπές πιστώσεις προς φυσικά πρόσωπα με εξασφάλιση οικιστικό ακίνητο στην Ελλάδα, τα οποία θα εφαρμοστούν από τον Ιανουάριο του 2025, ώστε να υπάρξει επαρκής περίοδος προσαρμογής στο νέο πλαίσιο. Ειδικότερα, το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο για το δείκτη δανείου προς αξία κατά την έγκριση (loan-to-value at origination – LTV-O) τέθηκε σε 90% για τους δανειολήπτες που είναι αγοραστές για πρώτη φορά και σε 80% για τους λοιπούς δανειολήπτες. Επίσης, το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο για το δείκτη εξυπηρέτησης δανείου προς εισόδημα κατά την έγκριση (debt service-to-income at origination – DSTI-O) τέθηκε σε 50% για τους δανειολήπτες που είναι αγοραστές για πρώτη φορά και σε 40% για τους λοιπούς δανειολήπτες. Επισημαίνεται ότι ο δείκτης DSTI-O νοείται ως το ετήσιο κόστος εξυπηρέτησης του συνολικού χρέους σε σχέση με το συνολικό ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα του δανειολήπτη κατά το χρόνο έγκρισης του δανείου ή της πίστωσης, ενώ ο δείκτης LTV-O νοείται ως το σύνολο των δανείων ή τμημάτων δανείων και λοιπών πιστώσεων που εξασφαλίζονται με ακίνητο από το δανειολήπτη κατά το χρόνο έγκρισης σε σχέση με την αξία του υπέγγυου ακινήτου κατά το χρόνο έγκρισης.

Κρίθηκε σκόπιμο να τεθούν λιγότερο αυστηρά όρια για τους αγοραστές για πρώτη φορά, ώστε να διευκολύνεται η πρόσβασή τους στη στεγαστική πίστη. Επιπροσθέτως, ποσοστό έως 10% επί του συνολικού αριθμού των δανείων και λοιπών πιστώσεων που εγκρίνονται και έχουν έστω εν μέρει εκταμειωθεί εντός εκάστοτε ημερολογιακού τριμήνου σε επίπεδο ιδρύματος ή οντότητας δύναται να υπερβαίνει τα ανώτατα επιτρεπόμενα όρια LTV-O και DSTI-O. Η αξιολόγηση της υπέρβασης των ορίων θα γίνεται διακριτά για τους αγοραστές για πρώτη φορά και για τους λοιπούς δανειολήπτες. Διευκρινίζεται ότι τα προαναφερθέντα όρια δεν εφαρμόζονται σε μη εξυπηρετούμενα ανοίγματα, σε δάνεια που τελούν υπό καθεστώς ρύθμισης, σε μεταβιβαζόμενα χαρτοφυλάκια από εταιρίες διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις, καθώς και σε δάνεια που εντάσσονται σε προγράμματα εθνικής στεγαστικής πολιτικής ή αφορούν τη μετάβαση στην πράσινη οικονομία.

V. ΛΟΙΠΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

1. ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το 2023 η διάρθρωση του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος δεν παρουσίασε αξιοσημείωτες μεταβολές συγκριτικά με το 2022, με τις τράπεζες να παραμένουν ο βασικός πυλώνας (βλ. Πίνακα V.1). Ειδικότερα, το ενεργητικό των πιστωτικών ιδρυμάτων ανήλθε σε 86,1% του συνολικού ενεργητικού του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με τις ελληνικές εμπορικές τράπεζες να αντιπροσωπεύουν το 84,7% του συνόλου, ενώ οι συνεταιριστικές τράπεζες και τα υποκαταστήματα ξένων τραπεζών αντιπροσωπεύουν μόλις το 0,5% και 0,9% αντίστοιχα. Ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης του ελληνικού τραπεζικού τομέα καταδεικνύεται από το μερίδιο των τεσσάρων σημαντικών τραπεζών (95,8% του συνολικού ενεργητικού του τραπεζικού τομέα).

Πίνακας V.1 Διάρθρωση του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος

(εκατ. ευρώ)

	2019		2020		2021		2022		2023	
Ενεργητικό		%		%		%		%		%
Πιστωτικά ιδρύματα	247,267	87.1%	277,335	87.8%	302,678	87.9%	306,119	88.4%	294,417	86.1%
Ελληνικές εμπορικές τράπεζες	240,691	84.8%	271,791	86.1%	296,403	86.1%	299,284	86.4%	289,554	84.7%
Συνεταιριστικές τράπεζες	3,160	1.1%	1,727	0.5%	1,786	0.5%	1,750	0.5%	1,620	0.5%
Υποκαταστήματα ξένων πιστωτικών ιδρυμάτων	3,417	1.2%	3,818	1.2%	4,490	1.3%	5,085	1.5%	3,242	0.9%
Θεσμικοί επενδυτές	28,250	10.0%	29,612	9.4%	32,875	9.5%	31,812	9.2%	38,635	11.3%
Ασφαλιστικές επιχειρήσεις	18,882	6.7%	19,976	6.3%	20,468	5.9%	18,698	5.4%	20,326	5.9%
Ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης και ιδρύματα επαγγελματικών συνταξοδοτικών παροχών	1,612	0.6%	1,698	0.5%	1,887	0.5%	1,800	0.5%	2,158	0.6%
Οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων	7,756	2.7%	7,938	2.5%	10,519	3.1%	11,314	3.3%	16,152	4.7%
Αμοιβαία κεφάλαια (συμπεριλαμβανομένων των α/κ χρηματαγοράς- διαθεσίμων)	4,797	1.7%	4,799	1.5%	6,606	1.9%	6,751	1.9%	11,237	3.3%
Εταιρίες επενδύσεων χαρτοφυλακίου και επενδύσεων σε ακίνητη περιουσία	2,959	1.0%	3,139	1.0%	3,913	1.1%	4,563	1.3%	4,915	1.4%
Λοιπές μη τραπεζικές επιχειρήσεις	7,770	2.7%	7,528	2.4%	7,184	2.1%	6,899	2.0%	7,440	2.2%
Χρηματοπιστωτικές εταιρίες	739	0.3%	753	0.2%	807	0.2%	607	0.2%	818	0.2%
Εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης και πρακτορείας απαιτήσεων	6,746	2.4%	6,522	2.1%	6,186	1.8%	6,292	1.8%	6,618	1.9%
Εταιρίες παροχής πιστώσεων και εταιρίες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών	285	0.1%	253	0.1%	191	0.1%	0	0.0%	4	0.0%
Εταιρίες διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις	484	0.2%	1,223	0.4%	1,535	0.4%	1,445	0.4%	1,294	0.4%
Σύνολο	283,772	100%	315,699	100%	344,272	100%	346,275	100.0%	341,786	100%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι θεσμικοί επενδυτές⁸² συνεχίζουν να αποτελούν το δεύτερο μεγαλύτερο τομέα του εγχώριου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το 2023, το ενεργητικό τους παρουσίασε οριακή αύξηση σε σχέση με το 2022 και αποτελούσε το 11,3% του συνόλου του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με το μεγαλύτερο μερίδιο να κατέχουν οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις με ενεργητικό 20,3 δισεκ. ευρώ (5,9% του συνόλου), καθώς και οι οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες (ΟΣΕΚΑ) με ενεργητικό 16,1 δισεκ. ευρώ (4,7% του συνόλου). Αξιοσημείωτη είναι η αύξηση

⁸² Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις, τα ταμεία επαγγελματικής ασφάλισης (ΤΕΑ) και οι οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες (ΟΣΕΚΑ).

του ενεργητικού των ΟΣΕΚΑ, λόγω της διάθεσης από τις τράπεζες νέων προϊόντων αμοιβαίων κεφαλαίων, καθώς και λόγω της ευνοϊκής χρηματοπιστηριακής συγκυρίας.

Μικρό μερίδιο αγοράς εξακολουθούν να κατέχουν οι λοιπές μη τραπεζικές επιχειρήσεις (χρηματοπιστηριακές εταιρίες, εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης – leasing, εταιρίες πρακτόρευσης απαιτήσεων – factoring και εταιρίες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών), το οποίο διαμορφώθηκε σε 2,2% του συνολικού ενεργητικού του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Τέλος, ο κλάδος των εταιριών διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ) αποτελεί ένα πολύ μικρό τμήμα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με το ενεργητικό τους να ανέρχεται σε μόλις 0,4% του συνόλου, αν και η σημασία του κλάδου στη διαχείριση του μη εξυπηρετούμενου ιδιωτικού χρέους παραμένει μεγάλη.

2. ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

2.1 ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΤΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ⁸³

Το 2023 δεν παρατηρήθηκαν αξιόλογες μεταβολές στη διάρθρωση της ελληνικής αγοράς ιδιωτικής ασφάλισης, με 34 ασφαλιστικές επιχειρήσεις⁸⁴ να δραστηριοποιούνται σε αυτή, αριθμός μειωμένος κατά 2 σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022. Οι επιχειρήσεις αυτές κατηγοριοποιούνται βάσει της άδειας λειτουργίας και των ασφαλιστικών τους εργασιών ως εξής:

- 2 επιχειρήσεις ασφαλίσεων ζωής,
- 19 επιχειρήσεις ασφαλίσεων κατά ζημιών και
- 13 επιχειρήσεις που ασκούν ταυτόχρονα δραστηριότητες ασφαλίσεων ζωής και ασφαλίσεων κατά ζημιών⁸⁵ (συμπεριλαμβάνονται επιχειρήσεις του κλάδου ζωής που, εκ των ασφαλίσεων κατά ζημιών, ασκούν αποκλειστικά αυτές των κλάδων “Ατυχήματα” και “Ασθένειες”).

Από τις ως άνω 34 ασφαλιστικές επιχειρήσεις, 31 λειτουργούν και εποπτεύονται σύμφωνα με την ευρωπαϊκή οδηγία “Φερεγγυότητα II” (Solvency II), που εφαρμόζεται σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) από 1.1.2016, ενώ 3 επιχειρήσεις εξαιρούνται, λόγω μεγέθους, από την εφαρμογή πλήθους απαιτήσεων που αφορούν και τους τρεις βασικούς πυλώνες της Φερεγγυότητας II (Solvency II).⁸⁶ Εκ των 31 ασφαλιστικών επιχειρήσεων που υπόκεινται στις διατάξεις της Φερεγγυότητας II, οι 10 ανήκουν σε ασφαλιστικούς ομίλους με έδρα στο εξωτερικό και 5 ανήκουν σε ασφαλιστικούς ομίλους που υπόκεινται στην εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Επίσης, 5 ασφαλιστικές επιχειρήσεις με έδρα στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται σε άλλες χώρες της ΕΕ με καθεστώς ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (βλ. Πίνακα V.2).

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Αρχής Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (European Insurance and Occupational Pensions Authority – EIOPA), το Δεκέμβριο του 2022 δραστηριότητα στην Ελλάδα, με καθεστώς είτε ελεύθερης

⁸³ Στο κεφάλαιο αυτό έχουν ληφθεί υπόψη πληροφορίες και στοιχεία με ημερομηνία αναφοράς 31.12.2023.

⁸⁴ Εξαιρουμένων των αλληλασφαλιστικών συνεταιρισμών του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 7 του ν. 4364/2016.

⁸⁵ Ο αριθμός ανέρχεται σε 13, λόγω της από 1.6.2023 συγχώνευσης της Allianz Ελλάς Μονοπρόσωπη ΑΑΕ, μέλους του ομίλου Allianz SE, με την Ευρωπαϊκή Πίστη Μονοπρόσωπη ΑΕΓΑ και της από 29.12.2023 απορρόφησης των Ιντεραμέρικαν Ελληνική Εταιρία Ασφαλίσεων Ζημιών Μονοπρόσωπη Α.Ε. και Ορίζων Α.Ε. Γενικών Ασφαλίσεων από την Ιντεραμέρικαν Ελληνική Ασφαλιστική Εταιρία Ζωής Α.Ε. υπό την κοινή επωνυμία Ιντεραμέρικαν Ελληνική Ασφαλιστική Ανώνυμη Εταιρία.

⁸⁶ Η Τράπεζα της Ελλάδος, με βάση την αρχή της αναλογικότητας, έχει επιτρέψει σε 3 ασφαλιστικές επιχειρήσεις που πληρούν τα απαιτούμενα κριτήρια μεγέθους και εργασιών να εξαιρεθούν από ορισμένες διατάξεις της Φερεγγυότητας II σχετικά με τις απαιτήσεις για τη φερεγγυότητα, το σύστημα διακυβέρνησης και τη δημοσιοποίηση εκθέσεων και αναφορών.

εγκατάστασης (υποκατάστημα) είτε ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, ασκούσαν και 229 ασφαλιστικές επιχειρήσεις που έχουν την έδρα τους σε άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ και εποπτεύονται, ως προς τη χρηματοοικονομική τους κατάσταση, από τις αρμόδιες εποπτικές αρχές των χωρών καταγωγής τους.⁸⁷

Πίνακας V.2 Αριθμός ασφαλιστικών επιχειρήσεων με δραστηριότητα στην Ελλάδα					
	2019	2020	2021	2022	2023
Επιχειρήσεις ασφαλίσεων ζωής	2	2	2	2	2
Επιχειρήσεις ασφαλίσεων κατά ζημιών	19	18	18	19	19
Επιχειρήσεις ασφαλίσεων ζωής και κατά ζημιών	17	17	16	15	13
Σύνολο	38	37	36	36	34
<i>Εκ των οποίων εποπτεύονται σύμφωνα με τη Φερεγγυότητα II</i>	<i>36</i>	<i>35</i>	<i>34</i>	<i>34</i>	<i>31</i>
Υποκαταστήματα ασφαλιστικών επιχειρήσεων με έδρα σε άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ	23	23	21	20	21
Ασφαλιστικές επιχειρήσεις με καθεστώς ελεύθερης παροχής υπηρεσιών ή ελεύθερης εγκατάστασης	244	253	215	229	Μ.Δ.

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Επισημαίνεται ότι οι επιχειρήσεις αυτές έχουν μεγάλο μερίδιο αγοράς στον τομέα ασφάλισης αστικής ευθύνης χερσαίων οχημάτων. Μάλιστα, το 2023 αυξήθηκε το μερίδιό τους (σε πλήθος οχημάτων) και ανήλθε σε 21% από 20% το Δεκέμβριο του 2022.

Τα οικονομικά μεγέθη που παρουσιάζονται παρακάτω αφορούν μόνο τις 31 επιχειρήσεις που υπόκεινται στην, κατά Φερεγγυότητα II, χρηματοοικονομική εποπτεία της Τράπεζας της Ελλάδος.

Η εγχώρια ασφαλιστική αγορά χαρακτηρίζεται από σημαντική συγκέντρωση, ιδιαίτερα στις επιχειρήσεις που ασκούν ασφαλίσεις ζωής και στις επιχειρήσεις που ασκούν ταυτοχρόνως ασφαλίσεις ζωής και κατά ζημιών, καθώς οι 5 μεγαλύτερες εξ αυτών κατέχουν το 86% της σχετικής αγοράς, σε όρους τεχνικών προβλέψεων, ενώ οι 5 μεγαλύτερες ασφαλιστικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις ασφαλίσεις κατά ζημιών, σε όρους ακαθάριστων εγγεγραμμένων ασφαλιστρών, κατέχουν μερίδιο που ανέρχεται σε 61% της σχετικής αγοράς.

Η παραγωγή ακαθάριστων εγγεγραμμένων ασφαλιστρών στις ασφαλίσεις ζωής⁸⁸ το 2023 ανήλθε σε 2,6 δισεκ. ευρώ, αυξημένη κατά 7% συγκριτικά με το 2022. Από το ανωτέρω ποσό, 1,1 δισεκ. ευρώ αφορά συμβόλαια που συνδέονται με επενδύσεις, ποσοστό 43% επί των συνολικών ακαθάριστων εγγεγραμμένων ασφαλιστρών δραστηριοτήτων ζωής, έναντι 40% το 2022, καταγράφοντας σημαντική αύξηση (15%). Παράλληλα, καταγράφηκε αύξηση των ακαθάριστων εγγεγραμμένων ασφαλιστρών των ασφαλίσεων με συμμετοχή στα κέρδη κατά 9% και μείωση των λοιπών ασφαλίσεων ζωής κατά 7% (βλ. Διάγραμμα V.1).

Τα ασφάλιστρα των δραστηριοτήτων ασφαλίσεων κατά ζημιών⁸⁹ ανήλθαν την ίδια περίοδο σε 2,5 δισεκ. ευρώ, αυξημένα κατά 9% συγκριτικά με το 2022. Από το ποσό αυτό, σημαντικό μερίδιο

⁸⁷ Το 2022 η ετήσια παραγωγή ασφαλιστρών των επιχειρήσεων αυτών ανερχόταν σε 288 εκατ. ευρώ για τα υποκαταστήματα και 1.085 εκατ. ευρώ για δραστηριότητα μέσω ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, που αντιστοιχεί σε ποσοστό 5% και 18% επί του συνόλου της ελληνικής ασφαλιστικής αγοράς.

⁸⁸ Περιλαμβάνει την παραγωγή ασφαλίσεων ζωής των επιχειρήσεων μικτής δραστηριότητας, ήτοι ζωής και κατά ζημιών.

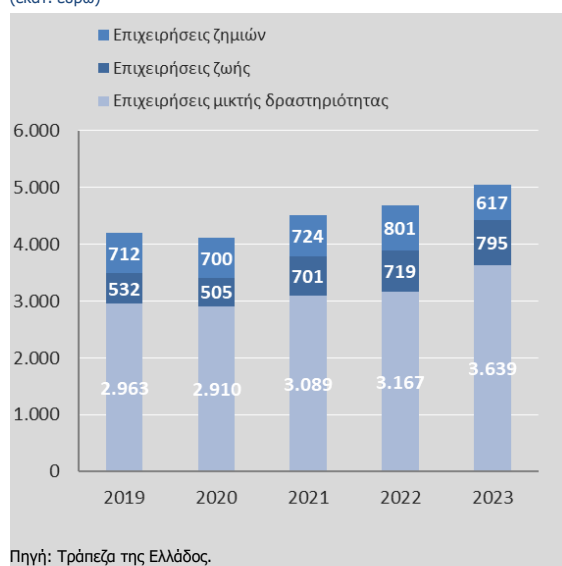
⁸⁹ Περιλαμβάνει την παραγωγή ασφαλίσεων κατά ζημιών των επιχειρήσεων μικτής δραστηριότητας, ήτοι ζωής και κατά ζημιών.

αποτελούν οι ασφαλίσεις αστικής ευθύνης χερσαίων οχημάτων (31%), οι ασφαλίσεις πυρός (21%) και οι ασφαλίσεις νοσοκομειακών εξόδων (17%), με μεταβολές ασφαλιστρών έναντι του 2022 κατά +3%, +13% και +11% αντιστοίχως. Το 2023, οι επισυμβάσεις αποζημιώσεις, χωρίς να ληφθούν υπόψη οι αντασφαλιστικές ανακτήσεις, ανήλθαν σε 2,0 δισεκ. ευρώ για τις ασφαλίσεις ζωής και σε 1,4 δισεκ. ευρώ για τις ασφαλίσεις κατά ζημιών, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 17% και 48% αντίστοιχα⁹⁰ (βλ. Διάγραμμα V.2).

Στις ασφαλίσεις κατά ζημιών, ο δείκτης ζημιών (loss ratio) της αγοράς το 2023 ανήλθε στο 55% (έναντι 48% το 2022), ενώ ο δείκτης εξόδων (διαχείρισης και προμηθειών) ανήλθε στο 50% (έναντι 48% το 2022).

Διάγραμμα V.1 Ακαθάριστα εγγεγραμμένα ασφάλιστρα ανά είδος ασφαλιστικής επιχείρησης

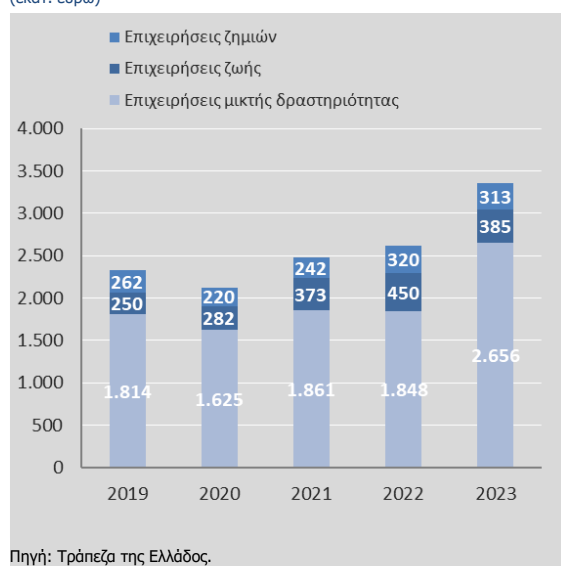
(εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα V.2 Επισυμβάσεις αποζημιώσεις ανά είδος ασφαλιστικής επιχείρησης

(εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

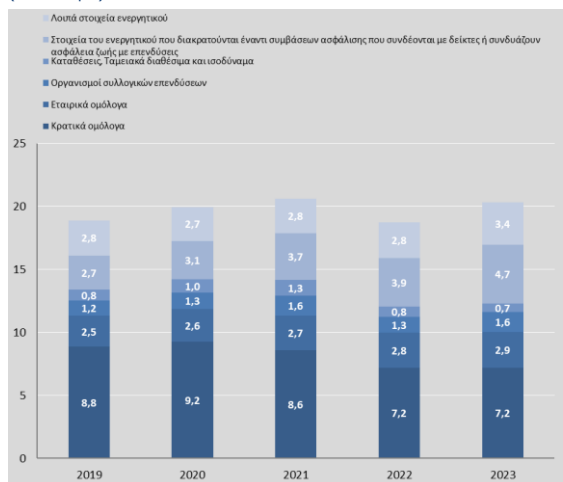
Το σύνολο του ενεργητικού των εποπτευόμενων από την Τράπεζα της Ελλάδος ασφαλιστικών επιχειρήσεων διαμορφώθηκε σε 20,3 δισεκ. ευρώ τον Δεκέμβριο του 2023, αυξημένο κατά 8% συγκριτικά με τις 31.12.2022. Από το σύνολο του ενεργητικού, 7,2 δισεκ. ευρώ (35%) ήταν τοποθετημένα σε κρατικά ομόλογα και 2,9 δισεκ. ευρώ (14%) σε εταιρικά ομόλογα. Όσον αφορά την πιστοληπτική διαβάθμιση αυτών, το 98% των κρατικών ομολόγων και αντίστοιχα το 87% των εταιρικών ομολόγων ήταν πιστοληπτικής διαβάθμισης BB- και πάνω. Επιπλέον, ποσό 4,7 δισεκ. ευρώ (23%) αφορούσε επενδύσεις για ασφαλίσεις, των οποίων τον επενδυτικό κίνδυνο φέρουν οι ασφαλισμένοι (βλ. Διάγραμμα V.3).

Αντίστοιχα, στις 31.12.2023, οι συνολικές υποχρεώσεις των ασφαλιστικών επιχειρήσεων ανήλθαν σε 16,6 δισεκ. ευρώ (από 15,1 δισεκ. ευρώ στις 31.12.2022), με το σύνολο των τεχνικών προβλέψεων να διαμορφώνονται σε 15,2 δισεκ. ευρώ για την ίδια περίοδο (από 13,7 δισεκ. ευρώ στις 31.12.2022), εκ των οποίων 11,7 δισεκ. ευρώ αφορούσαν ασφαλίσεις ζωής και 3,5 δισεκ. ευρώ ασφαλίσεις κατά ζημιών. Από τις τεχνικές προβλέψεις ζωής, το 37% αφορά ασφαλίσεις ζωής που συνδέονται με επενδύσεις (έναντι 33% στις 31.12.2022) (βλ. Διάγραμμα V.4).

⁹⁰ Μεταβολή που σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στις επιπτώσεις της καταιγίδας Daniel.

Διάγραμμα V.3 Διάρθρωση του ενεργητικού των ασφαλιστικών επιχειρήσεων

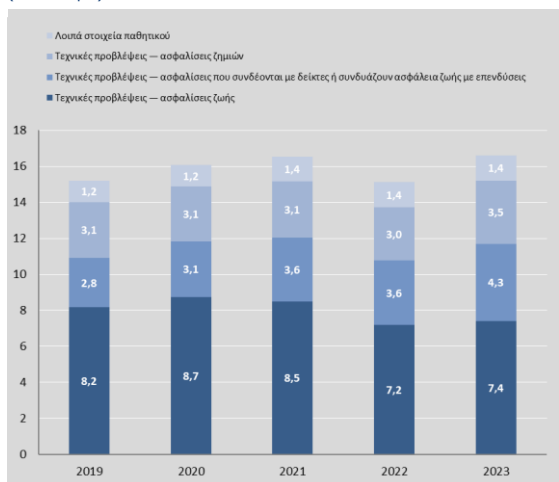
(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα V.4 Διάρθρωση υποχρεώσεων των ασφαλιστικών επιχειρήσεων

(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Τα ίδια κεφάλαια των ασφαλιστικών επιχειρήσεων ανήλθαν σε 3,7 δισεκ. ευρώ, αυξημένα κατά 3% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η συνολική Κεφαλαιακή Απαίτηση Φερεγγυότητας (Solvency Capital Requirement - SCR)⁹¹ ανήλθε σε 2,1 δισεκ. ευρώ, με συνολικά επιλέξιμα ίδια κεφάλαια 3,7 δισεκ. ευρώ. Όσον αφορά την ποιότητα των επιλέξιμων κεφαλαίων της ασφαλιστικής αγοράς, αυτά ταξινομούνται στην υψηλότερη κατηγορία ποιότητας (Κατηγορία 1) σε ποσοστό 90%. Παράλληλα, όλες οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις διαθέτουν δείκτη κάλυψης κεφαλαιακής απαίτησης φερεγγυότητας (SCR ratio) σε επίπεδα σημαντικά υψηλότερα του 100% (βλ. Πίνακα V.3 και Διάγραμμα V.5). Η Ελάχιστη Κεφαλαιακή Απαίτηση (Minimum Capital Requirement - MCR)⁹² στο σύνολο της ασφαλιστικής αγοράς διαμορφώθηκε σε 0,7 δισεκ. ευρώ, με τα αντίστοιχα συνολικά επιλέξιμα ίδια κεφάλαια να ανέρχονται σε 3,4 δισεκ. ευρώ (βλ. Πίνακα V.3 και Διάγραμμα V.6).

Πίνακας V.3 Κεφαλαιακές Απαιτήσεις, Επιλέξιμα Ίδια Κεφάλαια και Δείκτες Φερεγγυότητας

ποσά σε εκατ. ευρώ	2019	2020	2021	2022	2023
Συνολική Κεφαλαιακή Απαίτηση Φερεγγυότητας (SCR)	1.899	1.940	2.094	1.954	2.095
Επιλέξιμα Ίδια Κεφάλαια για την κάλυψη του SCR	3.403	3.602	3.984	3.606	3.723
Δείκτης κάλυψης του SCR	179,2%	185,7%	190,3%	184,6%	177,8%
Ελάχιστη Κεφαλαιακή Απαίτηση (MCR)	691	703	714	676	735
Επιλέξιμα Ίδια Κεφάλαια για την κάλυψη του MCR	3.257	3.441	3.718	3.290	3.391
Δείκτης κάλυψης του MCR	471,1%	489,5%	521,0%	486,9%	461,3%

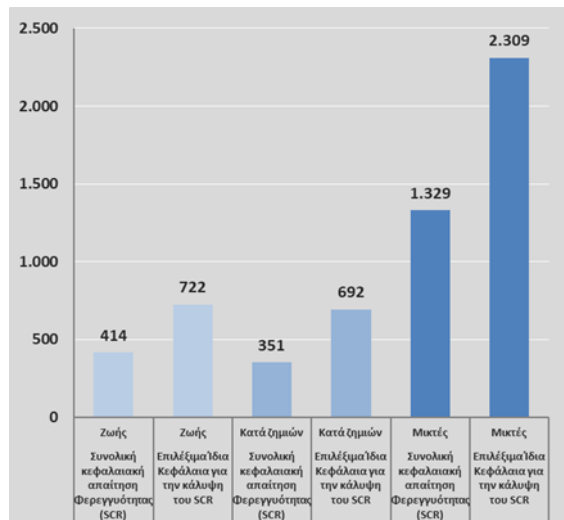
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

⁹¹ Η Κεφαλαιακή Απαίτηση Φερεγγυότητας (Solvency Capital Requirement) απεικονίζει τα κεφάλαια που πρέπει να διαθέτει μια ασφαλιστική επιχείρηση προκειμένου να έχει τη δυνατότητα να απορροφά ζημιές σε επίπεδο εμπιστοσύνης 99,5% και με ορίζοντα ενός έτους.

⁹² Η Ελάχιστη Κεφαλαιακή Απαίτηση (Minimum Capital Requirement) απεικονίζει τα κεφάλαια που πρέπει να διαθέτει μια ασφαλιστική επιχείρηση προκειμένου να έχει τη δυνατότητα να απορροφά ζημιές σε επίπεδο εμπιστοσύνης 85% και με ορίζοντα ενός έτους και αντιπροσωπεύει ένα επίπεδο κεφαλαίου κάτω από το οποίο τα συμφέροντα των κατόχων ασφαλιστηρίων συμβολαίων θα εκτίθεντο σε σοβαρό κίνδυνο, εάν επιτρεπόταν στην επιχείρηση να συνεχίσει να λειτουργεί.

Διάγραμμα V.5 Συνολική Κεφαλαιακή Απαίτηση Φερεγγυότητας και Επιλέξιμα Ίδια Κεφάλαια για την κάλυψη του SCR ανά κλάδο ασφαλιστικής επιχείρησης

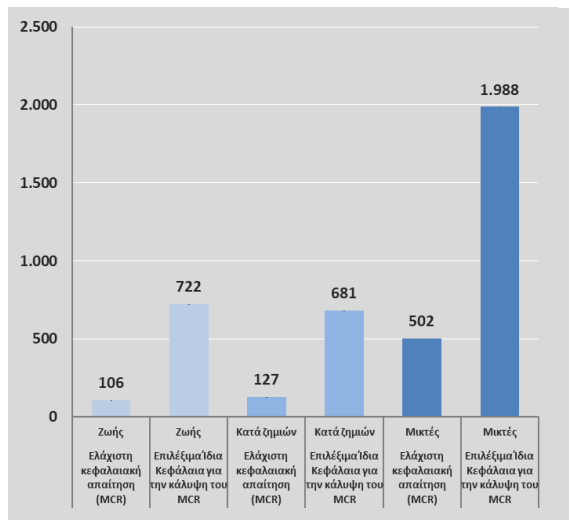
(2023, εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα V.6 Συνολική Κεφαλαιακή Απαίτηση Φερεγγυότητας και Επιλέξιμα Ίδια Κεφάλαια για την κάλυψη του MCR ανά κλάδο ασφαλιστικής επιχείρησης

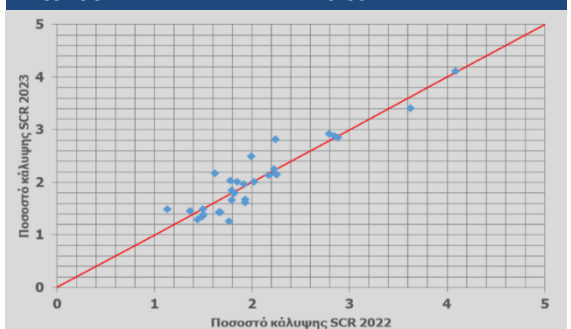
(2023, εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις παρουσίασαν μεταβολές στο ποσοστό κάλυψης του SCR κατά το 2023, ωστόσο όλες παραμένουν φερέγγυες (βλ. Διάγραμμα V.7). Οι επιχειρήσεις που εμφανίζονται πάνω από την κόκκινη ευθεία παρουσιάζουν βελτίωση του ποσοστού κάλυψης του SCR κατά το 2023 σε σχέση με το προηγούμενο έτος (42% του συνόλου των ασφαλιστικών επιχειρήσεων), ενώ οι επιχειρήσεις που βρίσκονται κάτω εμφανίζουν χειροτέρευση.

Διάγραμμα V.7 Ποσοστό κάλυψης SCR 2023/2022

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

3. ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

3.1 ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗΣ ΜΙΣΘΩΣΗΣ – ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ – ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

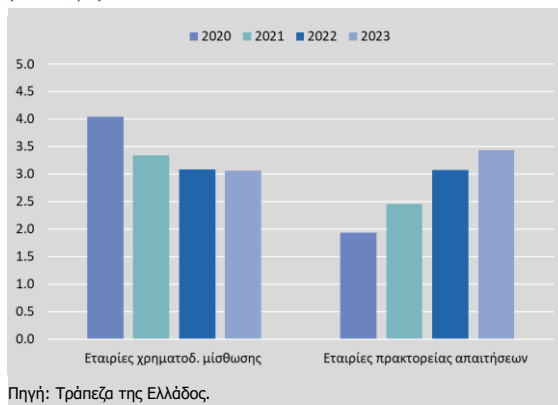
Το 2023 το ενεργητικό των εταιριών χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) υποχώρησε οριακά και διαμορφώθηκε σε 3,1 δισεκ. ευρώ, μειωμένο κατά 1% σε σχέση με το τέλος του 2022. Αντίθετα, το ενεργητικό των εταιριών πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring) αυξήθηκε και ανήλθε το 2023 σε 3,4 δισεκ. ευρώ, ενισχυμένο κατά 11,6% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022 (βλ. Διάγραμμα V.8). Το ενεργητικό των ιδρυμάτων μικροχρηματοδοτήσεων (microfinance institutions) υπερδιπλασιάστηκε το 2023, παραμένοντας ωστόσο πολύ μικρό (4,5 εκατ. ευρώ, από 2 εκατ. ευρώ στο τέλος του 2022). Επισημαίνεται ότι το 2023 έλαβαν άδεια λειτουργίας δύο ακόμη ιδρύματα μικροχρηματοδοτήσεων, οπότε τα ενεργά ιδρύματα είναι πλέον τρία.

Η διασύνδεση των λοιπών επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα με τα πιστωτικά ιδρύματα αφορά κυρίως τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από δανεισμό από τους μητρικούς ομίλους. Το 2023 ο δανεισμός τους μειώθηκε και διαμορφώθηκε σε 14,7% των υποχρεώσεών τους, έναντι 19,4% το Δεκέμβριο του 2022.⁹³ Ταυτόχρονα, οι απαιτήσεις των λοιπών επιχειρήσεων κατά πιστωτικών ιδρυμάτων αυξήθηκαν σημαντικά σε 193,2 εκατ. ευρώ το 2023, από 97,1 εκατ. ευρώ το 2022, αποτελώντας το 3,0% του ενεργητικού τους το 2023, έναντι 1,6% το 2022, κυρίως λόγω της αύξησης των καταθέσεων που τηρούν στους μητρικούς ομίλους.

Το 2023 οι εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης εμφάνισαν κέρδη προ φόρων ύψους 11,1 εκατ. ευρώ, έναντι ζημιών 52,1 εκατ. ευρώ το 2022 που οφειλόνταν στις αυξημένες προβλέψεις στο πλαίσιο των πωλήσεων ΜΕΔ. Αντίστοιχα, οι εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων κατέγραψαν αυξημένα κέρδη προ φόρων, τα οποία ανήλθαν σε 60,3 εκατ. ευρώ το 2023, έναντι 54,5 εκατ. ευρώ το 2022 (βλ. Διάγραμμα V.9), κυρίως λόγω αύξησης των καθαρών εσόδων από τόκους.

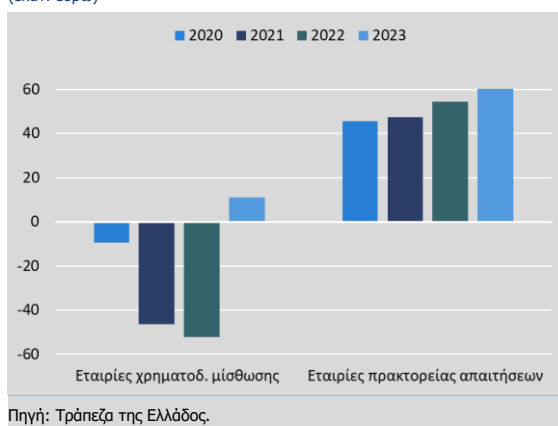
Διάγραμμα V8 Ενεργητικό λοιπών επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα

(δισεκ. ευρώ)

Διάγραμμα V.9 Αποτελέσματα προ φόρων λοιπών επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα

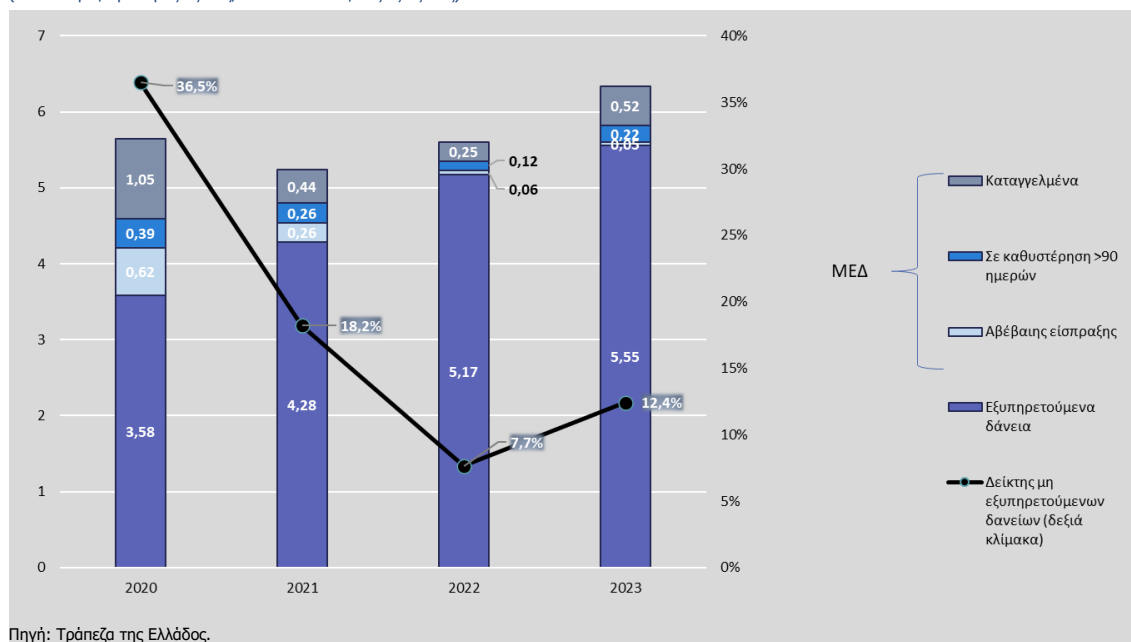
(εκατ. ευρώ)

⁹³ Τα εν λόγω μεγέθη αφορούν αποκλειστικά τις εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης και εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων.

Διάγραμμα V. 10 Εξυπηρετούμενα και μη εξυπηρετούμενα δάνεια των εταιριών χρηματοδοτικής μίσθωσης, πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων και ιδρυμάτων μικροχρηματοδοτήσεων

(δισεκ. ευρώ, αριστερός άξονας, και ποσοστά %, δεξιός άξονας)

Τα ΜΕΔ (με στοιχεία εντός ισολογισμού), συγκεντρωτικά για τους τρεις κλάδους εταιριών, αυξήθηκαν σημαντικά σε 788 εκατ. ευρώ το 2023 (από 430 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2022) κυρίως λόγω της ολοκλήρωσης της πώλησης της «Sunshine Leases Μονοπρόσωπη Ανώνυμη Εταιρία» από την Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε. προς την «Hellas Capital Leasing Μονοπρόσωπη Ανώνυμη Εταιρία Χρηματοδοτικών Μισθώσεων»⁹⁴ το γ' τρίμηνο του 2023. Ως εκ τούτου, ο λόγος των ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων αυξήθηκε σημαντικά και διαμορφώθηκε σε 12,4% το 2023, έναντι 7,7% το Δεκέμβριο του 2022 (βλ. Διάγραμμα V.10).

3.2 ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΑΠΟ ΔΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΙΣΤΩΣΕΙΣ (ΕΔΑΔΠ)

Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει χορηγήσει άδεια λειτουργίας σε συνολικά 26 Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις (ΕΔΑΔΠ), εκ των οποίων σήμερα λειτουργούν οι 23.⁹⁵ Διευκρινίζεται ότι μέχρι σήμερα καμία ΕΔΑΔΠ δεν έχει αιτηθεί να λάβει άδεια για την αναχρηματοδότηση απαιτήσεων. Ο βαθμός δραστηριοποίησης των υφιστάμενων εταιριών διαφοροποιείται σημαντικά, με αποτέλεσμα οι τρεις μεγαλύτερες εταιρίες να κατέχουν μερίδιο αγοράς 82,7% με βάση τη συνολική αξία των υπό διαχείριση ανοιγμάτων, ενώ 15 εταιρίες καταγράφουν ελάχιστη έως μηδαμινή δραστηριότητα (μερίδιο μικρότερο του 1%).

⁹⁴ Στις 23 Δεκεμβρίου 2022 η Τράπεζα Πειραιώς κατέληξε σε συμφωνία με τη Bain Capital Credit, για την πώληση του 100% της Sunshine Leases, συμπεριλαμβανομένου χαρτοφυλακίου μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (ΜΕΑ) ταξινομημένου ως διακρατούμενου προς πώληση, λογιστικής αξίας 0,5 δισεκ. ευρώ προ προβλέψεων. Το χαρτοφυλάκιο ΜΕΑ της Sunshine Leases είχε κατηγοριοποιηθεί ως διακρατούμενο προς πώληση στοιχείο ενεργητικού ήδη από το Σεπτέμβριο του 2021. Η πώληση και μεταβίβαση του συνόλου των μετοχών εκδόσεως της «Sunshine Leases Μονοπρόσωπη Ανώνυμη Εταιρία» από την Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε. προς την εταιρία «Hellas Capital Leasing Μονοπρόσωπη Ανώνυμη Εταιρία Χρηματοδοτικών Μισθώσεων» ολοκληρώθηκε το Σεπτέμβριο του 2023.

⁹⁵ Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 40 του ν. 5072/2023 και των Πράξεων Εκτελεστικής Επιτροπής της Τράπεζας της Ελλάδος 118/19.05.2017 και 225/1/30.1.2024, όπως ισχύουν.

Συγκεντρωτικά στοιχεία ΕΔΑΔΠ – 2023

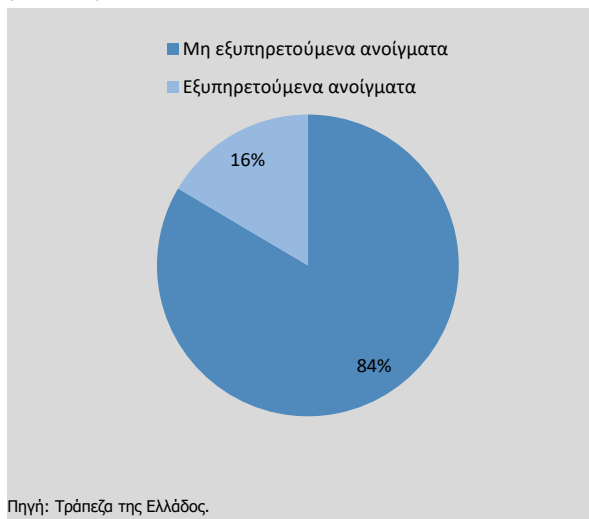
Το 2023 το συνολικό ενεργητικό των ΕΔΑΔΠ ανήλθε σε 1,28 δισεκ. ευρώ,⁹⁶ ενώ το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων, καθώς και των υποχρεώσεων των ΕΔΑΔΠ περιλαμβανομένων των προβλέψεων, ανήλθαν σε 754,2 εκατ. ευρώ και 528,6 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα. Τα κέρδη των ΕΔΑΔΠ το ίδιο χρονικό διάστημα διαμορφώθηκαν σε 157 εκατ. ευρώ, ενώ το σύνολο των αμοιβών προσωπικού και των διοικητικών εξόδων των ΕΔΑΔΠ αποτελούν το 47% του κύκλου εργασιών τους.

Το 2023 η συνολική αξία των υπό διαχείριση ανοιγμάτων⁹⁷ ανήλθε σε 88 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων το 79% αφορά ανοίγματα που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις⁹⁸ και το υπόλοιπο 21% αφορά τη διαχείριση ανοιγμάτων για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων. Κατά πλειονότητα τα ανοίγματα που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις έχουν ανατεθεί σε αυτές την τελευταία τριετία στο πλαίσιο της υλοποίησης της στρατηγικής των πιστωτικών ιδρυμάτων για τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων (ΜΕΑ).

Το σύνολο των υπό διαχείριση ανοιγμάτων το τέλος του 2023 εξακολουθούσε να αφορά κυρίως ΜΕΑ (σε ποσοστό 84%) και σε μικρότερο ποσοστό (16%) εξυπηρετούμενα ανοίγματα (βλ. Διάγραμμα V.11

Διάγραμμα V.11 Διάρθρωση χαρτοφυλακίων που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ (2023)

(ποσοστά %)

Διαχείριση ανοιγμάτων για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις

Το Δεκέμβριο 2023 η συνολική αξία των ανοιγμάτων που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις ανήλθε σε 69,3 δισεκ. ευρώ.

Το μεγαλύτερο μέρος του εν λόγω χαρτοφυλακίου αφορά χαρτοφυλάκιο επιχειρηματικής πίστης (45,6%), ενώ ακολουθεί το χαρτοφυλάκιο στεγαστικής πίστης (31,9%) και, τέλος, το χαρτοφυλάκιο καταναλωτικής πίστης (22,5%) (βλ. Διάγραμμα V.12).

Τα υπό διαχείριση ανοίγματα για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις είναι χαμηλής ποιότητας, με το 91% αυτών να αφορά ΜΕΑ. Από τα υπό διαχείριση

⁹⁶ Επισημαίνεται ότι τα στοιχεία ισολογισμού με ημερομηνία αναφοράς 31.12.2023 είναι προσωρινά και δεν έχουν ελεγχθεί από ορκωτό ελεγκτή.

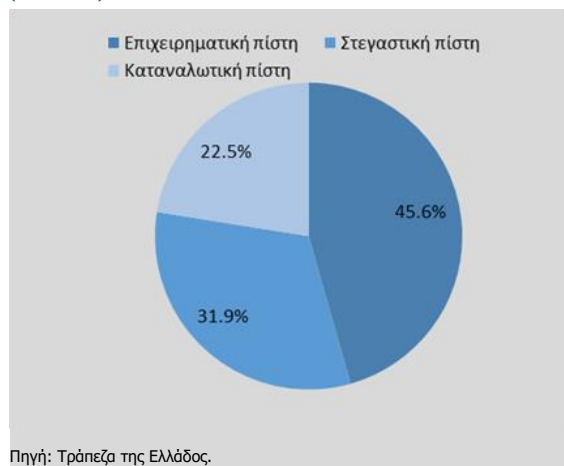
⁹⁷ Ως ανοίγματα εμφανίζονται όλα τα χρεωστικά μέσα (δάνεια και προκαταβολές και χρεωστικοί τίτλοι), μη συμπεριλαμβανομένων των μη λογιστικοποιημένων τόκων και διαγραφών. Σημειώνεται ότι με την [ΠΕΕ 206/1/03.06.2022](#) τροποποιήθηκαν, μεταξύ άλλων, τα στοιχεία που οφείλουν να υποβάλλουν οι ΕΔΑΔΠ στην Τράπεζα της Ελλάδος.

⁹⁸ Τυχόν διαφορές μεταξύ των εποπτικών στοιχείων που αναλύονται στο παρόν τμήμα της Έκθεσης Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και των στοιχείων που δημοσιεύει περιοδικά στον ιστότοπό της η Τράπεζα της Ελλάδος οφείλονται κυρίως στη διαφορετική περίμετρο που εφαρμόζει η εκάστοτε έκδοση.

ΜΕΑ, η πλειονότητα είναι καταγγελλμένα ανοίγματα (74,5%), ενώ το 18,8% αφορά ανοίγματα σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών και το 6,7% ανοίγματα ταξινομημένα ως αβέβαιης είσπραξης (unlikely to pay) (βλ. Διάγραμμα V.13)

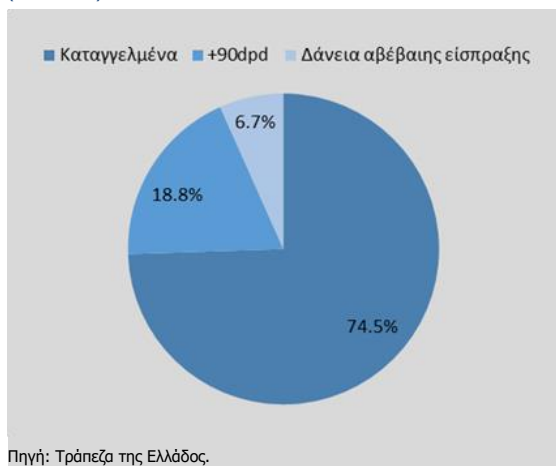
Διάγραμμα V.12 Ανάλυση ανοιγμάτων υπό διαχείριση για λογαριασμό ΕΑΑΔΠ ανά κατηγορία χαρτοφυλακίου (2023)

(ποσοστά %)

Διάγραμμα V.13 Ανάλυση μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων υπό διαχείριση για λογαριασμό ΕΑΑΔΠ ανά κατηγορία καθυστέρησης (2023)

(ποσοστά %)

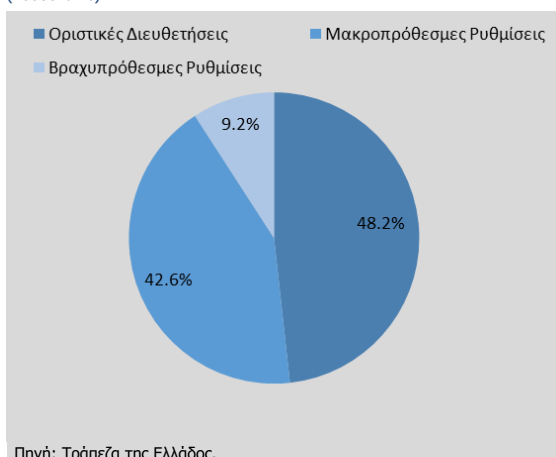

Το 2023 οι αποπληρωμές, ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων και διαγραφές ανοιγμάτων που διαχειρίζονται οι ΕΑΑΔΠ για λογαριασμό των εν λόγω εταιριών διαμορφώθηκαν σε 3,02 δισεκ. ευρώ. Συγκεκριμένα, οι αποπληρωμές ανοιγμάτων ανήλθαν σε 1,68 δισεκ. ευρώ, οι ρευστοποιήσεις υφιστάμενων εξασφαλίσεων σε 0,72 δισεκ. ευρώ και οι διαγραφές ανοιγμάτων σε 0,61 δισεκ. ευρώ. Σημειώνεται ότι δεν υπήρξε ουσιαστική μείωση των ανοιγμάτων υπό διαχείριση, καθώς οι καθαρές εκροές ήταν πολύ μικρές.

Τέλος, οι ρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν μέχρι το τέλος του 2023 αφορούν το 27,7% του συνολικού υπό διαχείριση χαρτοφυλακίου για λογαριασμό των Εταιριών Απόκτησης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ρυθμισμένων ανοιγμάτων αφορά λύσεις οριστικής διευθέτησης (48,2%) και ακολουθούν οι μακροπρόθεσμες λύσεις ρύθμισης (42,6%) και οι βραχυπρόθεσμες λύσεις ρύθμισης (9,2%) (βλ. Διάγραμμα V.14). Σημειώνεται ότι με στοιχεία Δεκεμβρίου 2023, το υπόλοιπο των ρυθμισμένων ανοιγμάτων στα οποία έχουν εφαρμοστεί λύσεις οριστικής διευθέτησης ανήλθε σε 9,28 δισεκ. ευρώ, ενώ τα αντίστοιχα υπόλοιπα για τις βραχυπρόθεσμες ρυθμίσεις ήταν 1,76 δισεκ. ευρώ και για τις μακροπρόθεσμες ρυθμίσεις 8,19 δισεκ. ευρώ.

Διάγραμμα V.14 Ανάλυση ανοιγμάτων υπό διαχείριση που ρυθμίστηκαν (2023)

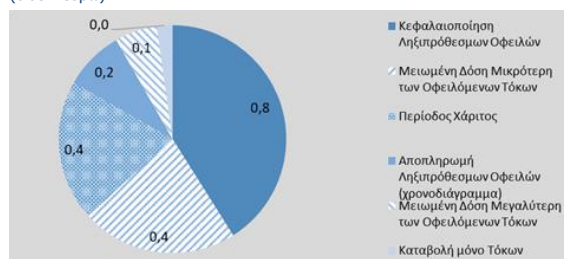
(ποσοστά %)

Το μεγαλύτερο ποσοστό (43%) των βραχυπρόθεσμων ρυθμίσεων⁹⁹ αφορά λύσεις κεφαλαιοποίησης ληξιπρόθεσμων οφειλών (βλ. Διάγραμμα V.15α), ενώ πιο συνηθεις τύποι μακροπρόθεσμων ρυθμίσεων¹⁰⁰ είναι η μερική διαγραφή οφειλής, ο διαχωρισμός οφειλής και η παράταση διάρκειας, με ποσοστά 44%, 25% και 21% αντίστοιχα (βλ. Διάγραμμα V.15β).

Διάγραμμα V.15α Βραχυπρόθεσμες ρυθμίσεις (2023)

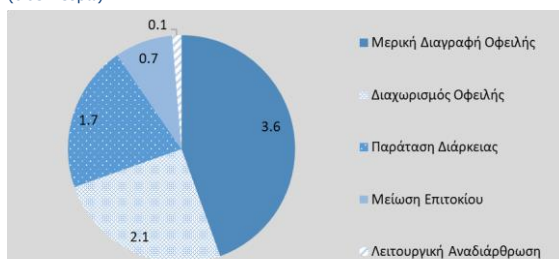
(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα V.15β Μακροπρόθεσμες ρυθμίσεις (2023)

(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Την ίδια περίοδο, μεταξύ των λύσεων οριστικής διευθέτησης,¹⁰¹ οι ρυθμίσεις που υπόκεινται σε καθεστώς νομικής προστασίας (59% του συνόλου) και οι λύσεις διακανονισμού απαιτήσεων (23% του συνόλου) αποτελούν τους πιο συνηθεις τύπους ρυθμίσεων (βλ. Διάγραμμα V.15γ).

Διάγραμμα 15γ Οριστικές διευθετήσεις (2023)

(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

⁹⁹ Ως βραχυπρόθεσμοι τύποι ρυθμίσεων θεωρούνται οι τύποι ρύθμισης με διάρκεια μικρότερη των δύο ετών που αφορούν περιπτώσεις όπου οι δυσκολίες αποπληρωμής κρίνονται, βάσιμα, προσωρινές.

¹⁰⁰ Στις μακροπρόθεσμες ρυθμίσεις κατατάσσονται τύποι ρυθμίσεων με διάρκεια μεγαλύτερη των δύο ετών, λαμβάνοντας υπόψη συντηρητικές παραδοχές για την εκτιμώμενη μελλοντική ικανότητα αποπληρωμής του δανειολήπτη μέχρι τη λήξη του προγράμματος αποπληρωμής.

¹⁰¹ Στις λύσεις οριστικής διευθέτησης περιλαμβάνονται οποιεσδήποτε μεταβολές του είδους της συμβατικής σχέσης ή ο τερματισμός αυτής.

Διαχείριση ανοιγμάτων για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων

Η συνολική αξία των ανοιγμάτων που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων ανήλθε σε 18,7 δισεκ. ευρώ το τέλος του 2023 και 57% εξ αυτών αφορούσαν ΜΕΑ.

Ειδικότερα, το μεγαλύτερο μέρος του χαρτοφυλακίου που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων αφορά χαρτοφυλάκιο επιχειρηματικής πίστης (46%), ενώ ακολουθούν το χαρτοφυλάκιο στεγαστικής πίστης (30%) και το χαρτοφυλάκιο καταναλωτικής πίστης (24%) (βλ. Διάγραμμα V.16).

Το 2023 οι αποπληρωμές και ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων αναφορικά με τα ανοίγματα που διαχειρίζονται οι ΕΔΑΔΠ για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων διαμορφώθηκαν σε 1,76 δισεκ. ευρώ, εκ των οποίων 1,63 δισεκ. ευρώ ήταν αποπληρωμές και 0,13 δισεκ. ευρώ ρευστοποιήσεις υφιστάμενων εξασφαλίσεων.

Διάγραμμα V.16 Ανάλυση ανοιγμάτων υπό διαχείριση για λογαριασμό πιστωτικών ιδρυμάτων ανά κατηγορία χαρτοφυλακίου (2023)

Ανάπτυξη δευτερογενούς αγοράς δανείων

Από το 2019 μέχρι το Δεκέμβριο 2023 οι συναλλαγές στη δευτερογενή αγορά αφορούσαν 101 χαρτοφυλάκια δανείων, σχεδόν αποκλειστικά επιχειρηματικά, με συνολική αξία απαιτήσεων 4,3 δισεκ. ευρώ (αξία κατά την ημερομηνία μεταβίβασης).¹⁰² Συνολικά, η ανάπτυξη της δευτερογενούς αγοράς στη χώρα αναμένεται να συνεχιστεί στο προσεχές μέλλον με τη διεύρυνση του αριθμού των συναλλασσομένων, αλλά και των διενεργούμενων συναλλαγών με την εντατικοποίηση των προσπαθειών των ΕΔΑΔΠ για την επίτευξη των στόχων τους βάσει του προγράμματος κρατικών εγγυήσεων «Ηρακλής».

Νέο πλαίσιο λειτουργίας για διαχειριστές και αγοραστές πιστώσεων – ν. 5072/2023

Το αναθεωρημένο πλαίσιο για τους διαχειριστές και αγοραστές πιστώσεων θεσπίστηκε με το ν. 5072/2023 με τον οποίο, μεταξύ άλλων, ενσωματώνονται στην ελληνική νομοθεσία οι σχετικές διατάξεις της Οδηγίας 2021/2167¹⁰³ για την αδειοδότηση και εποπτεία των ΕΔΑΔΠ, καθώς και διατάξεις για την εποπτεία των αγοραστών πιστώσεων. Συγκεκριμένα, ο νόμος εισάγει: (α) πρόσθετες απαιτήσεις για την ίδρυση και λειτουργία των ΕΔΑΔΠ (π.χ. ενισχυμένο πλαίσιο εσωτερικής διακυβέρνησης και μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου, πλαίσιο κυρώσεων, διοικητικών και διορθωτικών μέτρων, ενίσχυση της προστασίας και δίκαιης μεταχείρισης των δανειοληπτών συμπεριλαμβανομένων σχετικών διαδικασιών καταγραφής και διαχείρισης των παραπόνων των δανειοληπτών), (β) υποχρεώσεις πληροφόρησης σχετικά με τη μεταβίβαση απαιτήσεων από τα πι-

¹⁰² Αναλυτικά οι συναλλαγές ανά έτος: α) το 2019 διενεργήθηκαν 7 συναλλαγές συνολικής αξίας 106 εκατ. ευρώ, β) το 2020 διενεργήθηκαν 13 συναλλαγές συνολικής αξίας 93 εκατ. ευρώ, γ) το 2021 διενεργήθηκαν 31 συναλλαγές συνολικής αξίας 538 εκατ. ευρώ, δ) το 2022 διενεργήθηκαν 21 συναλλαγές συνολικής αξίας 1.530 εκατ. ευρώ και ε) το 2023 διενεργήθηκαν 29 συναλλαγές συνολικής αξίας 2.084 εκατ. ευρώ

¹⁰³ [Οδηγία \(ΕΕ\) 2021/2167](#) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2021 για τους διαχειριστές πιστώσεων και τους αγοραστές πιστώσεων και την τροποποίηση των οδηγιών 2008/48/ΕΚ και 2014/17/ΕΕ.

στωτικά και τα χρηματοδοτικά ιδρύματα και τους αγοραστές πιστώσεων, καθώς και (γ) το πλαίσιο άσκησης διασυνοριακών δραστηριοτήτων από τους διαχειριστές πιστώσεων. Τέλος, το άρθρο 40 του ίδιου νόμου προβλέπει ότι οι ΕΔΑΔΠ που έχουν αδειοδοτηθεί σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 4354/2015 και οι οποίες ασκούν δραστηριότητες διαχειριστή πιστώσεων υπόκεινται σε διαδικασία επαναδειοδότησης από την Τράπεζα της Ελλάδος (μέχρι το τέλος Ιουνίου 2024), προκειμένου να διαπιστωθεί η συμμόρφωσή τους με τις διατάξεις του νέου πλαισίου.¹⁰⁴

3.3 ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ, ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΣ, ΠΑΡΟΧΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΚΚΙΝΗΣΗΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ

Βασικά μεγέθη

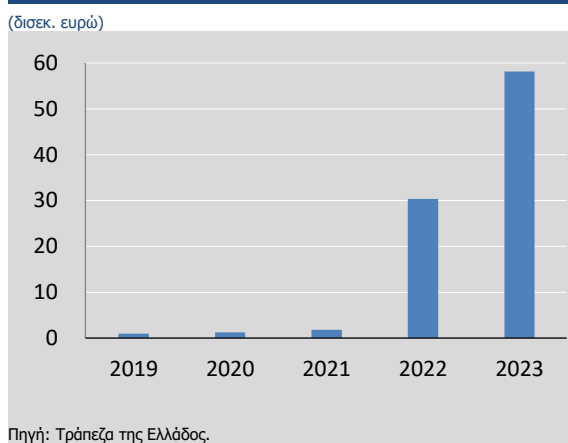
(α) Ιδρύματα Πληρωμών (ΠΠ)

Η Τράπεζα της Ελλάδος, βάσει του ν. 4537/2018¹⁰⁵ και της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής 164/2/13.12.2019 όπως ισχύει, έχει χορηγήσει άδεια λειτουργίας σε 16 ιδρύματα πληρωμών και έναν πάροχο υπηρεσιών πληροφοριών λογαριασμού (ΠΥΠΛ)¹⁰⁶.

Η συνολική αξία των πράξεων πληρωμών που διενεργήθηκαν το 2023¹⁰⁷ από τα ΠΠ ανήλθε σε 58,2 δισεκ. ευρώ, αυξημένη κατά 92% σε σχέση με το 2022 (30,3 δισεκ. ευρώ) και κατά 32 φορές περίπου μεγαλύτερη σε σχέση με το 2021 (1,8 δισεκ. ευρώ, βλ. Διάγραμμα V.17). Η σημαντική αυτή αύξηση σε σχέση με τα προηγούμενα έτη οφείλεται σε τέσσερα ΠΠ, τα οποία ανέλαβαν το 2022 τον αποσχισθέντα κλάδο αποδοχής πράξεων πληρωμής (merchant acquiring) των τεσσάρων σημαντικών τραπεζών και πραγματοποιούν το 94% της συνολικής αξίας πράξεων πληρωμών.¹⁰⁸

Περαιτέρω, αξιοσημείωτη είναι η αύξηση της αξίας των πράξεων πληρωμών που πραγματοποίησαν τα λοιπά ΠΠ (2023: 3,5 δισεκ. ευρώ, 2022: 2,3 δισεκ. ευρώ), ενώ ένα ΠΠ παρέχει πιστώσεις –επικουρικά προς τις υπηρεσίες πληρωμών – σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4537/2018 (υπόλοιπο πιστώσεων το Δεκέμβριο του 2023: 318 χιλ. ευρώ, Δεκέμβριος 2022: 761 χιλ. ευρώ).

Διάγραμμα V.17 Ετήσια αξία πράξεων πληρωμών από Ιδρύματα Πληρωμών

¹⁰⁴ Κατόπιν της δημοσίευσης του ν. 5072/2023 εκδόθηκε η Πράξη Εκτελεστικής Επιτροπής της Τράπεζας της Ελλάδος 225/1/30.1.2024, η οποία εξειδικεύει τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας των ΕΔΑΔΠ.

¹⁰⁵ Με τον ν. 4537/2018 ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2015/2366/ΕΕ (Payment Services Directive II – PSDII), θεσπίζοντας το κανονιστικό πλαίσιο για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά.

¹⁰⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 4537/2018, η Τράπεζα της Ελλάδος καταρτίζει στον επίσημο διαδικτυακό της τόπο δημόσιο μητρώο, στο οποίο καταχωρίζονται τα αδειοδοτημένα ΠΠ και οι ΠΥΠΛ με έδρα στην Ελλάδα ([Εποπτευόμενα ιδρύματα \(bankofgreece.gr\)](http://bankofgreece.gr)).

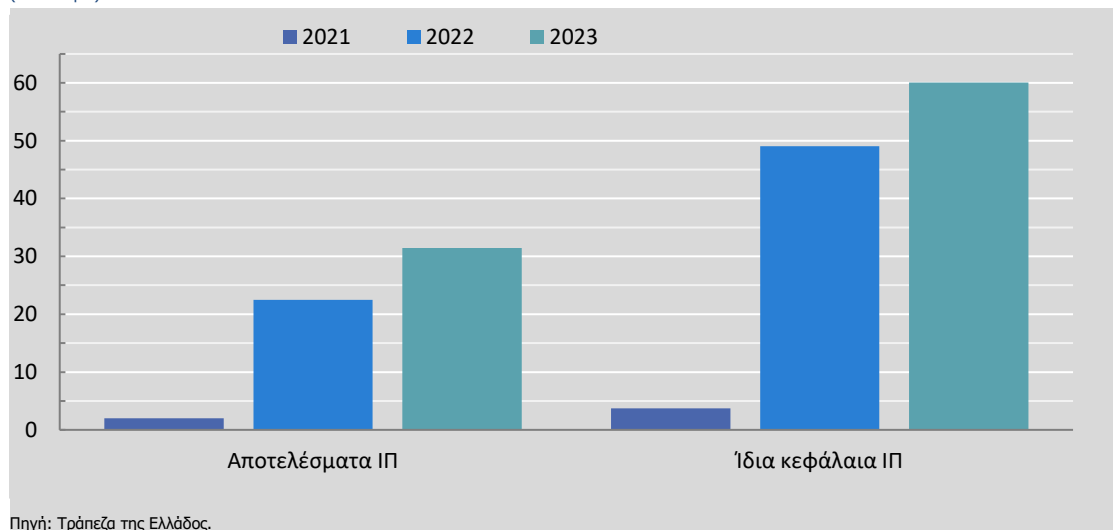
¹⁰⁷ Σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, η συνολική αξία πράξεων πληρωμών αφορά δωδεκάμηνη περίοδο. Συγκεκριμένα, η περίοδος αναφοράς έτους 2023 περιλαμβάνει το χρονικό διάστημα από 1.1.2023 έως 31.12.2023.

¹⁰⁸ Σημειώνεται ότι εκ των 16 αδειοδοτημένων ΠΠ τα τέσσερα ανέλαβαν το 2022 τον αποσχισθέντα κλάδο αποδοχής πράξεων πληρωμής (merchant acquiring) των τεσσάρων σημαντικών τραπεζών, με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός νέου τοπίου στις ηλεκτρονικές πληρωμές, οι οποίες σε σημαντικό βαθμό παρέχονται πλέον από αδειοδοτημένα από την Τράπεζα της Ελλάδος ΠΠ.

Οι ανωτέρω εξελίξεις έχουν θετική επίδραση στα ίδια κεφάλαια και στην κερδοφορία του κλάδου των ΙΠ. Ειδικότερα, το Δεκέμβριο του 2023 το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων των ΙΠ ανήλθε σε 60,1 εκατ. ευρώ, αυξημένο κατά 22% από το Δεκέμβριο του 2022 (49,1 εκατ. ευρώ) και σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2021 (3,7 εκατ. ευρώ). Επίσης, ο κλάδος των ΙΠ είναι κερδοφόρος, με κέρδη προ φόρων 31,5 εκατ. ευρώ το 2023, έναντι 22,5 εκατ. ευρώ το 2022 και 2 εκατ. ευρώ το 2021 (βλ. Διάγραμμα V.18).

Διάγραμμα V.18 Αποτελέσματα χρήσης και ίδια κεφάλαια των Ιδρυμάτων Πληρωμών

(εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

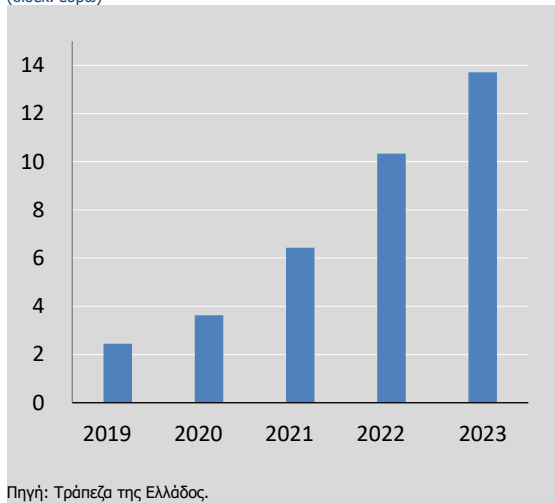
(β) Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος (ΙΗΧ)

Η Τράπεζα της Ελλάδος, βάσει του ν. 4021/2011¹⁰⁹ και της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής 164/2/13.12.2019 όπως ισχύει, έχει χορηγήσει άδεια λειτουργίας σε τέσσερα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος (ΙΗΧ).¹¹⁰

Η συνολική ετήσια αξία των πράξεων πληρωμών που πραγματοποιήθηκε το 2023 από τα ΙΗΧ ανήλθε σε 13,7 δισεκ. ευρώ, αυξημένη κατά 33% σε σχέση με το 2022 (10,3 δισεκ. ευρώ, βλ. Διάγραμμα V.19). Η αύξηση του όγκου πληρωμών οφείλεται ιδίως στην επέκταση των δραστηριοτήτων ενός ΙΗΧ στο εξωτερικό με χρήση κοινοτικού διαβατηρίου,¹¹¹ το οποίο εκτελεί το 81,1% του συνόλου της αξίας

Διάγραμμα V.19 Ετήσια αξία πράξεων πληρωμών από Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος

(δισεκ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

¹⁰⁹ Ο ν. 4021/2011 ενσωμάτωσε στην ελληνική νομοθεσία τις διατάξεις της Οδηγίας 2009/110/ΕΚ σχετικά με την ανάληψη, άσκηση και προληπτική εποπτεία της δραστηριότητας ηλεκτρονικού χρήματος.

¹¹⁰ Με την Απόφαση υπ' αριθ. 497/1/21.3.2024 της Επιτροπής Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος, χορηγήθηκε άδεια λειτουργίας σε τέταρτο ΙΗΧ.

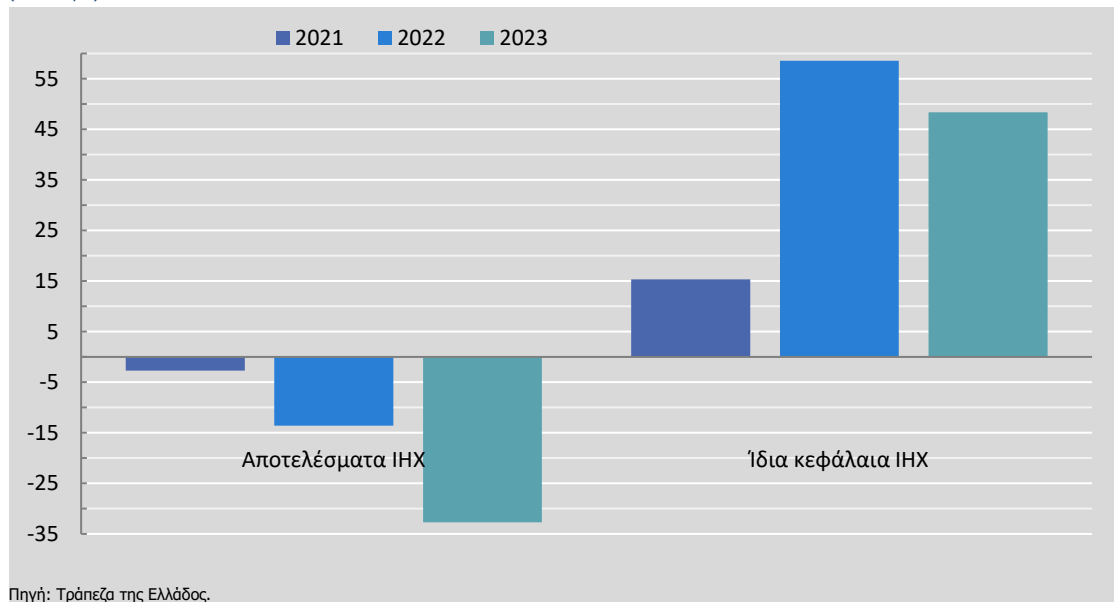
¹¹¹ Ο όρος «κοινοτικό διαβατήριο» αναφέρεται στη δυνατότητα των ΙΠ και ΙΗΧ με έδρα στην Ελλάδα να παρέχουν υπηρεσίες πληρωμών και ηλεκτρονικού χρήματος σε άλλο κράτος-μέλος του ΕΟΧ, ασκώντας είτε το δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης είτε το δικαίωμα ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, εφόσον οι εν λόγω υπηρεσίες καλύπτονται από την άδεια λειτουργίας των ιδρυμάτων και

πράξεων πληρωμών των ΙΗΧ. Επιπλέον, το 2023 παρατηρείται ανάπτυξη των εργασιών και του δεύτερου ΙΗΧ, μέσω της υλοποίησης και διάθεσης στο κοινό της υπηρεσίας ηλεκτρονικού χρήματος,¹¹² ενώ οι εργασίες του τρίτου ΙΗΧ παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες μεταξύ των ετών 2022 και 2023.

Το Δεκέμβριο του 2023 το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων των ΙΗΧ ανήλθε σε 48,4 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 10,2 εκατ. ευρώ σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022 (58,6 εκατ. ευρώ, βλ. Διάγραμμα V.20), κυρίως λόγω των ζημιών που εμφανίζει ο κλάδος (το 2023 οι ζημιές ανήλθαν σε 32,7 εκατ. ευρώ, έναντι ζημιών 13,6 εκατ. ευρώ το 2022). Σημειώνεται ότι τα ζημιόγωνα αποτελέσματα του κλάδου είναι αποτέλεσμα κυρίως των επενδύσεων σε τομείς υποδομών πληροφορικής και τεχνολογίας γενικότερα, καθώς και της επέκτασής τους σε άλλες ευρωπαϊκές αγορές. Οι εν λόγω ζημιές καλύφθηκαν από τις απαιτούμενες αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου.

Διάγραμμα V.20 Αποτελέσματα χρήσης και ίδια κεφάλαια των Ιδρυμάτων Ηλεκτρονικού Χρήματος

(εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι έχουν κοινοποιήσει στην Τράπεζα της Ελλάδος την πρόθεσή τους να παρέχουν υπηρεσίες πληρωμών στην Ελλάδα με κοινοτικό διαβατήριο 284 ΙΠ και 212 ΙΗΧ με έδρα σε άλλο κράτος-μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, εκ των οποίων τα περισσότερα ασκούν το δικαίωμα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών χωρίς εγκατάσταση. Ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες πληρωμών, η πλειονότητα των ως άνω ιδρυμάτων δραστηριοποιείται στην έκδοση μέσων πληρωμής ή/και στην αποδοχή πράξεων πληρωμής, στη μεταφορά κεφαλαίων και στην εκτέλεση εμβασμάτων.

με την προϋπόθεση της γνωστοποίησης στην Τράπεζα της Ελλάδος των απαιτούμενων πληροφοριών που καθορίζονται στο ισχύον κανονιστικό πλαίσιο.

¹¹² Σύμφωνα με το άρθρο 10 του ν. 4021/2011, το ηλεκτρονικό χρήμα αφορά οποιαδήποτε νομισματική αξία αποθηκευμένη σε ηλεκτρονικό υπόθεμα, που εμφανίζεται ως απαίτηση έναντι του εκδότη ηλεκτρονικού χρήματος, η οποία έχει εκδοθεί κατόπιν παραλαβής χρηματικού ποσού για το σκοπό της πραγματοποίησης πράξεων πληρωμών και γίνεται δεκτή από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα πέραν του εκδότη.

VI. ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΑΓΟΡΩΝ

Καθ' όλη τη διάρκεια του 2023 τα συστήματα πληρωμών, εκκαθάρισης και διακανονισμού λειτούργησαν ομαλά, διασφαλίζοντας την κρίσιμης σημασίας αποτελεσματική και αξιόπιστη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος και τη διατήρηση της εμπιστοσύνης στο κοινό νόμισμα.

1. ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

1.1 TARGET2-GR

Η ελληνική συνιστώσα TARGET-GR, του πανευρωπαϊκού συστήματος πληρωμών μεγάλης αξίας σε συνεχή χρόνο TARGET-GR, λειτούργησε αποτελεσματικά και με επάρκεια, όπως αποδεικνύεται και από τη τεχνική διαθεσιμότητα του συστήματος σε επίπεδο 100%. Το 2023 ο αριθμός των διατραπεζικών και πελατειακών εντολών πληρωμών που διαβιβάστηκαν εγχώρια και διασυνοριακά μέσω του συστήματος ανήλθε σε 993,6 χιλ. συναλλαγές από 945,3 χιλ. συναλλαγές το 2022. Η αντίστοιχη αξία των εντολών πληρωμών ανήλθε σε 1,2 τρισεκ. ευρώ από 1,1 τρισεκ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 55 δισεκ. (μεταβολή +4,8%) συγκριτικά με το προηγούμενο έτος.

1.2 ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ Α.Ε. (ΔΙΑΣ)

Το σύστημα πολυμερούς συμψηφισμού για πληρωμές λιανικής ΔΙΑΣ ανταποκρίθηκε πλήρως στις απαιτήσεις της διατραπεζικής και της λιανικής αγοράς πληρωμών καθ' όλο το 2023, με τη τεχνική διαθεσιμότητά του να διατηρείται σε επίπεδο 100%. Ο αριθμός των εντολών πληρωμών που επεξεργάστηκε το σύστημα το 2023 ήταν αυξημένος κατά 38,66 εκατ. εντολές πληρωμών σε σχέση με το 2022 (μεταβολή +10,5%). Ανά διατραπεζική υπηρεσία πληρωμών (βλ. Πίνακα VI.1), καταγράφηκε αύξηση στις συναλλαγές μεταφορών πιστώσεων κατά 10% ,καθώς και στις συναλλαγές σε τερματικά POS για πληρωμές σε φορείς του Ελληνικού Δημοσίου κατά 25% σε σχέση με το 2022. Επιπλέον, αύξηση κατά 7,2% σημείωσαν και οι συναλλαγές άμεσων χρεώσεων. Αντίθετα, οι συναλλαγές σε τερματικά ATM και οι επιταγές σε άυλη μορφή μειώθηκαν κατά 1,4% και 5% αντίστοιχα. Σε αντιστοιχία με τον αυξημένο αριθμό συναλλαγών, η συνολική αξία τους διαμορφώθηκε στα 450 δισεκ. ευρώ, αυξημένα κατά 10,5%. Οι μεταβολές που παρατηρήθηκαν το 2023 επιβεβαιώνουν την εξοικείωση των συναλλασσομένων με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων συναλλαγών.

Το σύστημα ΔΙΑΣ διατηρεί την τεχνική του επάρκεια ώστε να παρέχει ασφαλείς και ταχείες υπηρεσίες πληρωμών που ανταποκρίνονται στις αυξανόμενες ανάγκες των συναλλασσομένων.

Πίνακας VI.1 Συναλλαγές του συστήματος πληρωμών ΔΙΑΣ

(σε εκατ. συναλλαγές)

Τύπος Συναλλαγών	2023	2022	2021
Μεταφορές πιστώσεων και λοιπές κινήσεις κεφαλαίων	342,30	310,96	281,64
Άμεσες χρεώσεις	28,00	26,10	23,39
Επιταγές	2,10	2,21	2,31
Αναλήψεις σε ATM	5,80	5,88	6,26
Συναλλαγές σε POS	28,03	22,42	15,81
Σύνολο	406,23	367,57	329,4
Πηγή: ΔΙΑΣ Α.Ε.			

1.3 ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΥΜΨΗΦΙΣΜΟΥ ΑΘΗΝΩΝ (ΓΣΑ)

Το Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών (ΓΣΑ) επεξεργάστηκε 29 χιλ. λιγότερες επιταγές σε φυσική μορφή (μεταβολή -18,9%) σε σχέση με τον αριθμό των επιταγών που παρουσιάστηκαν για συμψηφισμό το 2022.

Ο ημερήσιος μέσος όρος του αριθμού των επιταγών που συμψηφίστηκαν ανήλθε σε 487 επιταγές (μεταβολή -18,3%), από 596 επιταγές το προηγούμενο έτος. Σε αντιστοιχία με τη μείωση του αριθμού των συμψηφισμένων επιταγών, η αξία τους μειώθηκε κατά 4 δισεκ. ευρώ (μεταβολή -27%) με τον ημερήσιο μέσο όρο της αξίας των επιταγών που συμψηφίστηκαν να μειώνεται σε 42,8 εκατ. ευρώ (μεταβολή -26,4%), συγκριτικά με το 2022 (βλ. Πίνακα VI.2).

Πίνακας VI.2 Κίνηση επιταγών Γραφείο Συμψηφισμού Αθηνών

(αριθμός συναλλαγών και αξία σε εκατ. ευρώ)

Επιταγές που παρουσιάστηκαν για συμψηφισμό	2023	2022	2021	Μεταβολή 2023/2022	Μεταβολή 2022/2021
Αριθμός επιταγών	125.177	154.433	179.006	-18,9%	-13,7%
Αξία επιταγών (εκατ. ευρώ)	10.986	15.040	13.056	-27,0%	+15,2%
Ημερήσιος μέσος όρος αριθμού επιταγών	487	596	688	-18,3%	-13,4%
Ημερήσιος μέσος όρος αξίας επιταγών (εκατ. ευρώ)	42,75	58,07	50,21	-26,4%	+15,6%
Πηγή: ΓΣΑ.					

2. ΚΑΡΤΕΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

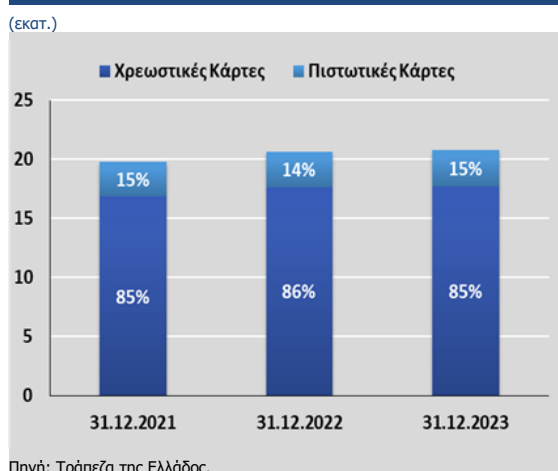
Οι κάρτες πληρωμών αποτελούν ένα σταθερό μέσο διενέργειας συναλλαγών πληρωμών όπως παρατηρείται από τη συνεχιζόμενη αύξηση τόσο του αριθμού όσο και της αξίας τους το 2023.

2.1 ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΡΤΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Το Δεκέμβριο του 2023 ο συνολικός αριθμός των ενεργών καρτών πληρωμών σε κυκλοφορία ανήλθε σε 20,7 εκατομμύρια, οριακά αυξημένος κατά 0,1% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022 (βλ. Διάγραμμα VI.1).

Αναλύοντας τις επιμέρους κατηγορίες καρτών, παρατηρείται οριακή αύξηση του αριθμού των χρεωστικών καρτών κατά 0,1% σε 17,6 εκατ. κάρτες. Ο αριθμός των προπληρωμένων¹¹³ καρτών, εμφάνισε οριακή μείωση 1% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2023 και ανήλθε σε 2,3 εκατομμύρια. Σε ό,τι αφορά τον αριθμό των πιστωτικών καρτών παρατηρείται αύξηση κατά 4%, με τον αριθμό αυτών να ανέρχεται σε 3,1 εκατ. κάρτες, ενώ αξίζει να αναφερθεί η αύξηση του αριθμού έκδοσης των εικονικών καρτών κατά 8% σε σχέση με το προηγούμενο έτος 2022, σε 136 χιλ. κάρτες το τέλος του 2023.

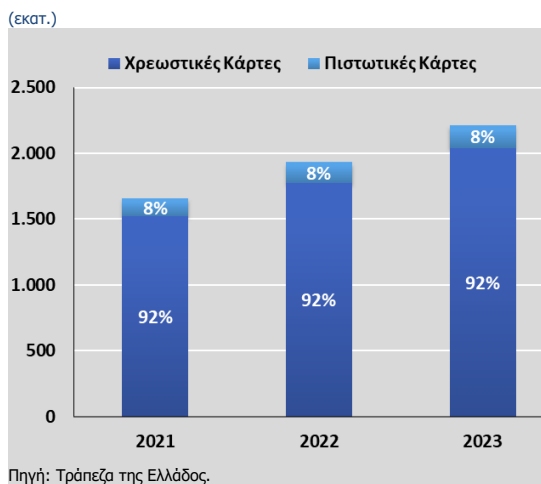
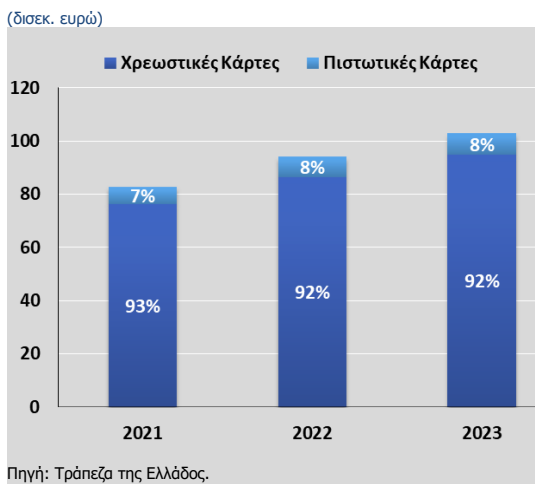
Διάγραμμα VI.1 Αριθμός καρτών ανά κατηγορία κάρτας

2.2 ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕ ΚΑΡΤΕΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Ο συνολικός αριθμός συναλλαγών με κάρτες πληρωμών το 2023 αυξήθηκε σε 2.211 εκατ., από 1.930 εκατ. το 2022 (μεταβολή +15%) (βλ. Διάγραμμα VI.2). Κατ' αντιστοιχία, η συνολική αξία των συναλλαγών με κάρτες πληρωμών ανήλθε σε 103 δισεκ. ευρώ από 94 δισεκ. ευρώ, αυξημένη κατά 9% συγκριτικά με το προηγούμενο έτος (βλ. Διάγραμμα VI.3).

¹¹³ Για τους σκοπούς της Έκθεσης, στις χρεωστικές κάρτες συμπεριλαμβάνονται οι προπληρωμένες κάρτες και οι κάρτες ανάληψης μετρητών χωρίς τη δυνατότητα διενέργειας αγορών. Στις πιστωτικές κάρτες συμπεριλαμβάνονται οι εικονικές κάρτες και οι κάρτες μεταγενέστερης χρέωσης.

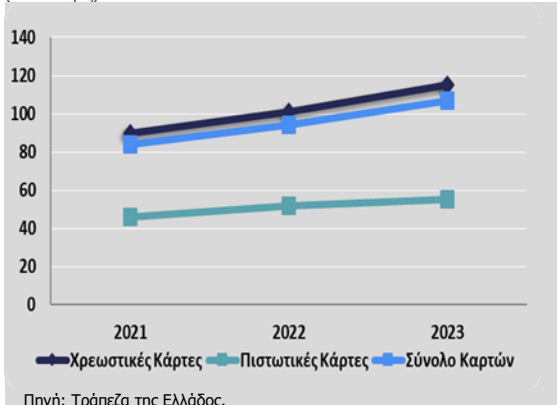
Διάγραμμα VI.2 Αριθμός συναλλαγών με κάρτες**Διάγραμμα VI.3 Αξία συναλλαγών με κάρτες**

Από την ανάλυση των στοιχείων ανά είδος κάρτας, προκύπτει η αύξηση του αριθμού συναλλαγών με χρεωστικές κάρτες σε 2.042 εκατ., από 1.775 εκατ. το 2022 (μεταβολή +15%). Οι χρεωστικές κάρτες εξακολουθούν να συμμετέχουν με ποσοστό 92% στο συνολικό αριθμό συναλλαγών με όλα τα είδη καρτών πληρωμών. Αντίστοιχα, αύξηση παρουσιάζει και ο αριθμός των συναλλαγών με πιστωτικές κάρτες κατά 9% ο οποίος ανήλθε σε 169 εκατ., από 154 εκατ. το 2022, ενώ το ποσοστό συμμετοχής τους στο συνολικό αριθμό συναλλαγών ανήλθε σε 8%.

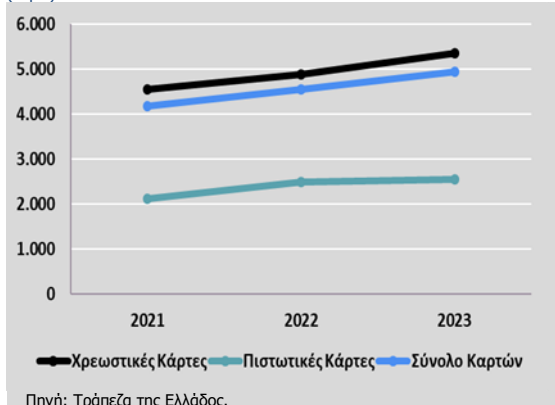
Ο μέσος αριθμός συναλλαγών ανά κάρτα το 2023 αυξήθηκε κατά 14% σε 107 συναλλαγές, από 94 συναλλαγές το προηγούμενο έτος (βλ. Διάγραμμα VI.4). Από την ανάλυση σε επιμέρους κατηγορίες καρτών προκύπτει ότι η μεταβολή του μέσου αριθμού συναλλαγών ανά κάρτα οφείλεται στην αύξηση του μέσου αριθμού συναλλαγών ανά χρεωστική κάρτα σε 115 συναλλαγές, από 101 συναλλαγές το 2022.

Η μέση αξία συναλλαγών ανά κάρτα αυξήθηκε κατά 9% και ανήλθε σε 4.948 ευρώ, από 4.556 ευρώ το 2022 (βλ. Διάγραμμα VI.5). Αναλύοντας τις μεταβολές της μέσης αξίας συναλλαγών στις επιμέρους κατηγορίες καρτών, παρατηρείται ότι η μεταβολή οφείλεται κυρίως στην αύξηση της μέσης αξίας συναλλαγών ανά χρεωστική κάρτα κατά 9% σε 5.365 ευρώ, από 4.898 ευρώ το 2022. Η μέση αξία συναλλαγών ανά πιστωτική κάρτα αυξήθηκε κατά 2% σε 2.547 ευρώ, από 2.501 ευρώ το προηγούμενο έτος.

Διάγραμμα VI.4 Μέσος αριθμός συναλλαγών ανά κατηγορία κάρτας
(συναλλαγές)

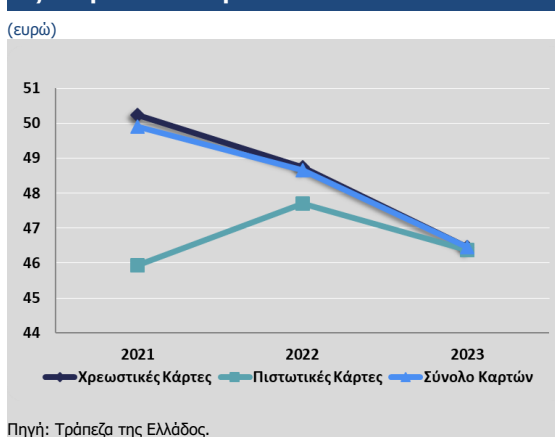

Διάγραμμα VI.5 Μέση αξία συναλλαγών ανά κατηγορία κάρτας
(ευρώ)

Η μέση αξία ανά συναλλαγή τόσο των χρεωστικών όσο και των πιστωτικών καρτών συνεχίζει την πτωτική πορεία της και διαμορφώθηκε σε 46 ευρώ το 2023, έναντι 48 ευρώ το 2022 (μεταβολή -4,5%) (βλ. Διάγραμμα VI.6). Η μείωση αυτή ενδεχομένως οφείλεται στην αυξανόμενη χρήση των χρεωστικών καρτών για την αγορά προϊόντων και υπηρεσιών μικρής αξίας.

Διάγραμμα VI.6 Μέση αξία ανά συναλλαγή με κάρτες- ετήσια ανάλυση
(ευρώ)

2.3 ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΑΠΑΤΗΣ ΣΤΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ ΜΕ ΚΑΡΤΕΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

Σχετικά με τα περιστατικά απάτης στις συναλλαγές με κάρτες πληρωμών το 2023, καταγράφηκε σημαντική αύξηση του αριθμού των συναλλαγών απάτης κατά 43% σε σχέση με το 2022 (βλ. Πίνακα VI.3). Αντίστοιχα, ο αριθμός των περιστατικών απάτης ως ποσοστό του συνολικού αριθμού των συναλλαγών, παρά το γεγονός ότι εξακολουθεί να διατηρείται στο χαμηλό επίπεδο του 0,02%, αυξήθηκε κατά 25% συγκριτικά με το 2022, και αντιστοιχεί σε 1 συναλλαγή απάτης ανά 5,4 χιλ. συναλλαγές.

Κατ' αντιστοιχία με τον αριθμό συναλλαγών απάτης, η αξία αυτών αυξήθηκε κατά 46% σε σχέση με το 2022 (βλ. Πίνακα VI.4) και ως ποσοστό της συνολικής αξίας των συναλλαγών παραμένει σε χαμηλό επίπεδο, 0,02%, αντιστοιχώντας σε 1 ευρώ αξία απάτης ανά 4,3 χιλ. ευρώ αξία συναλλαγών, αλλά το ποσοστό αυτό παρουσιάζεται αυξημένο κατά 34% σε σχέση με το 2022.

Πίνακας VI.3 Αριθμός συναλλαγών περιστατικών απάτης ως προς το συνολικό αριθμό συναλλαγών

(συναλλαγές)

Χρονική Περίοδος	Αριθμός συναλλαγών	Αριθμός συναλλαγών απάτης	% συναλλαγών απάτης
2023	2.210.865.672	410.345	0,02%
2022	1.929.643.889	287.356	0,01%
2021	1.657.644.753	392.390	0,02%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Πίνακας VI.4 Αξία συναλλαγών περιστατικών απάτης ως προς τη συνολική αξία συναλλαγών

(ευρώ)

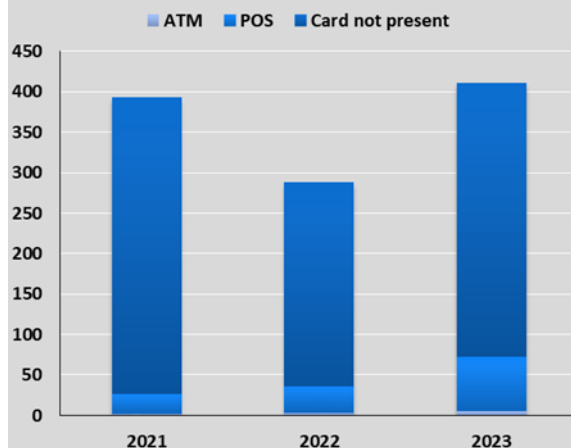
Χρονική Περίοδος	Αξία συναλλαγών	Αξία συναλλαγών απάτης	% συναλλαγών απάτης
2023	102.709.542.581	23.770.874	0,02%
2022	93.891.177.722	16.237.522	0,02%
2021	82.716.394.764	13.441.849	0,02%

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Αναλύοντας τις μεταβολές των περιστατικών απάτης ανά τύπο συναλλαγής, παρατηρείται η αύξηση του αριθμού των συναλλαγών απάτης που αφορά στις εξ αποστάσεως συναλλαγές χωρίς φυσική παρουσία κάρτας (card not present – CNP) κατά 34% σε 337 χιλ. περιστατικά το 2023, από 251 χιλ. το 2022, καθώς και η αντίστοιχη αύξηση της αξίας τους κατά 35% σε 17,5 εκατ. ευρώ, από 13 εκατ. ευρώ το 2022. Παράλληλα, αύξηση παρατηρείται τόσο στον αριθμό όσο και στην αξία των συναλλαγών απάτης σε τερματικά POS κατά 106% και 142% αντίστοιχα, με τον αριθμό αυτών να ανέρχεται σε 68 χιλ. περιστατικά αξίας 4,2 εκατ. ευρώ το 2023, από 33 χιλ. περιστατικά αξίας 1,7 εκατ. ευρώ το 2022. Τέλος, σημαντικά αυξημένα περιστατικά απάτης παρατηρούνται και στις συναλλαγές σε ATM, των οποίων ο αριθμός το 2023 αυξήθηκε κατά 58% σε 5 χιλ. περιστατικά, από 3 χιλ. το 2022, ενώ η αξία τους ανήλθε σε 2 εκατ. ευρώ από 1,5 εκατ. ευρώ το 2022, αυξημένη κατά 35% (βλ. Διαγράμματα VI.7 και VI.8).

Διάγραμμα VI.7 Αριθμός συναλλαγών περιστατικών απάτης ανά τύπο συναλλαγής

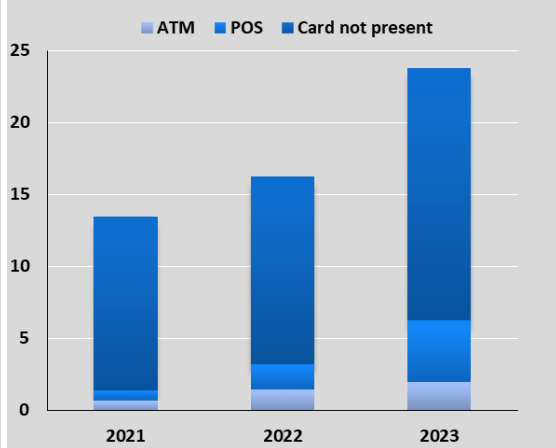
(σε χιλ. συναλλαγές)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα VI.8 Αξία συναλλαγών περιστατικών απάτης ανά τύπο συναλλαγής

(εκατ. ευρώ)

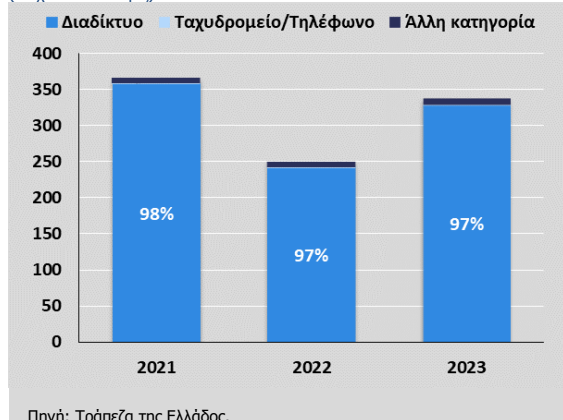
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Η αύξηση της αξίας των συναλλαγών απάτης σε ATM και POS το 2023 σε σχέση με το 2022 οφείλεται κυρίως στα περιστατικά απάτης που προκύπτουν από παράνομες συναλλαγές με τη χρήση χαμένης/κλεμμένης κάρτας. Συγκεκριμένα η αξία των συναλλαγών απάτης με τη χρήση χαμένης/κλεμμένης κάρτας σε ATM αυξήθηκε κατά 42% σε 1,9 εκατ. ευρώ, από 1,3 εκατ. ευρώ το 2022, ενώ η αξία των αντίστοιχων συναλλαγών σε POS αυξήθηκε κατά 117% σε 3,8 εκατ. ευρώ, από 1,7 εκατ. ευρώ το 2022.

Σε ό,τι αφορά τις εξ αποστάσεως συναλλαγές, διαπιστώνεται ότι οι περισσότερες συναλλαγές απάτης αφορούν συναλλαγές μέσω διαδικτύου (βλ. Διαγράμματα VI.9 και VI.10). Τα περιστατικά αυτά αφορούν κυρίως διαδικτυακές συναλλαγές με επιχειρήσεις του εξωτερικού, όπως και τα προηγούμενα έτη.

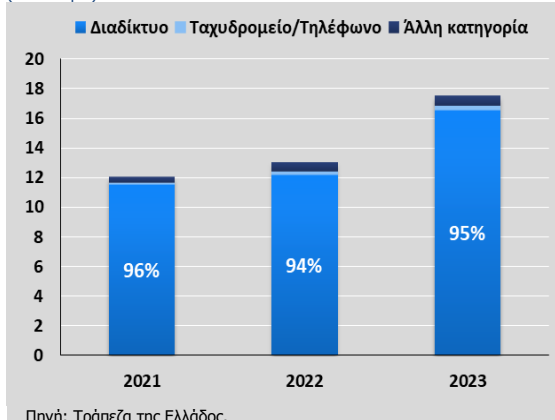
Διάγραμμα VI.9 Αριθμός συναλλαγών περιστατικών απάτης σε συναλλαγές CNP

(σε χιλ. συναλλαγές)

Διάγραμμα VI.10 Αξία συναλλαγών περιστατικών απάτης σε συναλλαγές CNP

(εκατ. ευρώ)

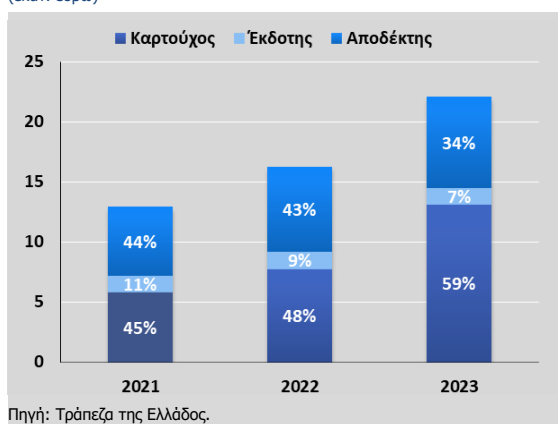

Οι οικονομικές ζημιές που προκύπτουν από τις συναλλαγές απάτης επιμερίζονται στα συμβαλλόμενα μέρη της συναλλαγής ανάλογα με την υπαιτιότητά τους. Με βάση την κατανομή των ζημιών μεταξύ των τριών συμβαλλόμενων μερών στον κύκλο συναλλαγών με κάρτες πληρωμών (βλ. Διάγραμμα VI.11), διαπιστώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος της ζημίας επιβαρύνει τους κατόχους καρτών και τους παρόχους υπηρεσιών πληρωμών που αποδέχονται συναλλαγές με κάρτες.

Συγκεκριμένα, κατά το 2023, οι κάτοχοι και οι αποδέκτες υπηρεσιών πληρωμών επωμίστηκαν το 59% και 34% της συνολικής ζημίας αντίστοιχα. Οι πάροχοι υπηρεσιών πληρωμών που εκδίδουν κάρτες επιβαρύνθηκαν σε ποσοστό 7%.

Διάγραμμα VI.11 Κατανομή ζημίας από συναλλαγές περιστατικών απάτης

(εκατ. ευρώ)

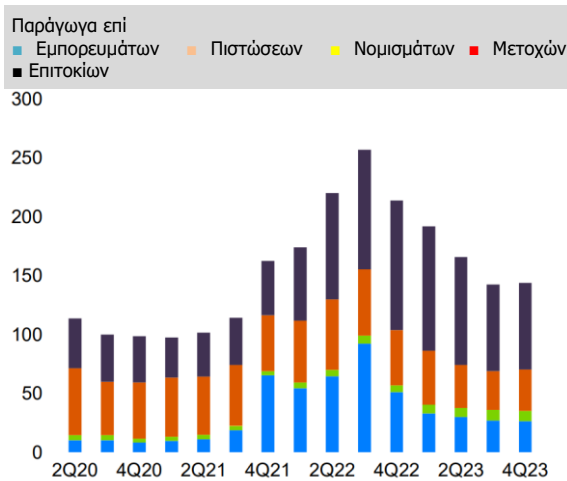
3. ΚΕΝΤΡΙΚΟΙ ΑΝΤΙΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΟΙ

3.1 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Τα περιθώρια ασφαλείας που συλλέχθηκαν από τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για πράξεις σε παράγωγα επί εμπορευμάτων σταθεροποιήθηκαν σε χαμηλότερο επίπεδο το β' εξάμηνο του 2023, μετά την πτώση που σημείωσαν κατά το α' εξάμηνο του έτους, σε συνάρτηση με την πτώση των τιμών της ενέργειας και τη γενικότερη μείωση της μεταβλητότητας των αγορών. Ομοίως, σε χαμηλότερο επίπεδο κινήθηκαν κατά το ίδιο χρονικό διάστημα τα περιθώρια ασφαλείας για πράξεις σε παράγωγα επί μετοχών και επί επιτοκίων συγκριτικά με το α' εξάμηνο του 2023, σύμφωνα με τις προσδοκίες για μελλοντική σταθεροποίηση των επιτοκίων στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ. Ως εκ τούτου το σύνολο των περιθωρίων ασφαλείας για όλους τους τύπους παραγώγων το β' εξάμηνο του 2023 ανήλθε στο χαμηλότερο επίπεδο των δύο τελευταίων ετών.

Διάγραμμα VI.12 Περιθώρια ασφαλείας που συλλέγονται από τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους της ΕΕ ανά κατηγορία παραγώγου

(δισεκ. ευρώ)

Σημείωση: Περιθώρια ασφαλείας και επιπλέον εξασφαλίσεις που ελήφθησαν από τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους της ΕΕ για παράγωγα.

Πηγή: ΕΑΚΑΑ.

Στις 7 Φεβρουαρίου 2024 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατέληξαν σε προσωρινή πολιτική συμφωνία σχετικά με την αναθεώρηση του κανονισμού EMIR¹¹⁴ για τις υποδομές των ευρωπαϊκών αγορών. Η αναθεώρηση στοχεύει να καταστήσει την κεντρική εκκαθάριση εντός της ΕΕ πιο ελκυστική, να ενισχύσει τη στρατηγική αυτονομία της ΕΕ και να διασφαλίσει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα της ΕΕ. Προς το σκοπό αυτό, περιλαμβάνει διάφορα νομοθετικά μέτρα για τη βελτίωση των υπηρεσιών εκκαθάρισης της ΕΕ. Αναλυτικότερα στοχεύει μεταξύ άλλων:

- στον εξορθολογισμό και τη συντόμηση των εποπτικών διαδικασιών για την έγκριση νέων δραστηριοτήτων ή υπηρεσιών, καθώς και αλλαγών στα υποδείγματα μέτρησης κινδύνου των κεντρικών αντισυμβαλλομένων,
- στην ενίσχυση του ρόλου της Ευρωπαϊκής Αρχής Κινητών Αξιών και Αγορών (ΕΑΚΑΑ/ESMA) στην εποπτεία των κεντρικών αντισυμβαλλομένων και
- στην απαίτηση από τους συστημικά σημαντικούς συμμετέχοντες στην αγορά, οι οποίοι υπόκεινται σε υποχρέωση εκκαθάρισης, να έχουν λειτουργικά ενεργό λογαριασμό σε κεντρικό αντισυμβαλλόμενο της ΕΕ.

¹¹⁴ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Ιουλίου 2012 για τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα, τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους και τα αρχεία καταγραφής συναλλαγών, όπως ισχύει.

Η προσωρινή συμφωνία ενισχύει τη συνεργασία, το συντονισμό και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εθνικών εποπτικών αρχών και της ΕΑΚΑΑ (η οποία θα έχει αυξημένο συντονιστικό ρόλο σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης), διασφαλίζοντας παράλληλα τον κατάλληλο καταμερισμό των καθηκόντων μεταξύ των εθνικών αρχών και της ΕΑΚΑΑ. Επιπλέον, η ΕΑΚΑΑ θα συμπεριφέρει στα εποπτικά σώματα μαζί με τις αρμόδιες εθνικές αρχές, οι οποίες και θα παραμείνουν αρμόδιες για τη λήψη αποφάσεων.

Όσον αφορά την απαίτηση για λειτουργικά ενεργό λογαριασμό σε κεντρικό αντισυμβαλλόμενο της ΕΕ, ο λογαριασμός αυτός θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να περιλαμβάνει λειτουργικούς μηχανισμούς για το χειρισμό μεγάλου όγκου συναλλαγών του αντισυμβαλλομένου σε σύντομο χρονικό διάστημα. Για το σκοπό αυτό, ο αντισυμβαλλόμενος θα πρέπει να έχει διαθέσιμα συστήματα και πόρους ώστε ο λογαριασμός να είναι μόνιμα λειτουργικός.

Για την παρακολούθηση της εφαρμογής αυτής της νέας απαίτησης προβλέπεται η δημιουργία ενός κοινού μηχανισμού παρακολούθησης (Joint Monitoring Mechanism), στον οποίο θα συμμετέχουν εκπρόσωποι από τις ευρωπαϊκές εποπτικές αρχές (ΕΕΑ), το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου (ΕΣΣΚ), την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ – συμπεριλαμβανομένου του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού), τις κεντρικές τράπεζες που εκδίδουν τα σημαντικότερα νομίσματα κ.ά.

Η πρακτική λειτουργία του ενεργού λογαριασμού θα υποβληθεί σε έλεγχο για περίοδο 18 μηνών. Εντός 18 μηνών από την έναρξη ισχύος του αναθεωρημένου κανονισμού ή σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή σε περίπτωση κινδύνου για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, η ΕΑΚΑΑ – σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών και το ΕΣΣΚ – θα πρέπει να υποβάλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή σχετικά με την αποτελεσματικότητα και τις επιπτώσεις του ενεργού λογαριασμού, συμπεριλαμβανομένων τυχόν ποσοτικών ορίων για τις συναλλαγές που πρέπει να εκκαθαριστούν μέσω αυτού.

3.2 ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΗΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ (ΕΤΕΚ)

Η Εταιρία Εκκαθάρισης Συναλλαγών του Χρηματιστηρίου Αθηνών Α.Ε. (ΕΤ.ΕΚ.) παρέχει υπηρεσίες εκκαθάρισης και λειτουργεί ως κεντρικός αντισυμβαλλόμενος για την εκκαθάριση των συναλλαγών του Χρηματιστηρίου Αθηνών (αγορές αξιών και παραγώγων, μηχανισμός δανεισμού τίτλων), καθώς και των συναλλαγών σε παράγωγα του Χρηματιστηρίου Ενέργειας.

Εντός του 2023, οι συναλλαγές παραγώγων και δανεισμού τίτλων που εκκαθαρίζονται από την ΕΤ.ΕΚ. σημείωσαν αξιόλογη αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος όσον αφορά το μέσο ημερήσιο όγκο και τη μέση ημερήσια αξία τους.

Αναλυτικότερα, ο μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών συνολικά στην αγορά παραγώγων και στο μηχανισμό δανεισμού τίτλων ανήλθε, κατά το υπό εξέταση χρονικό διάστημα, σε 44.386 συναλλαγές, αυξημένος κατά 27% έναντι του προηγούμενου έτους (2022: 35.029 συναλλαγές), όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα VI.5 και στο Διάγραμμα VI.13. Η μεταβολή αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση που παρατηρήθηκε στα Συμβόλαια Μελλοντικής Εκπλήρωσης (Σ.Μ.Ε.) επί μετοχών.

Διάγραμμα VI.13 Μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών στην αγορά παραγώγων ανά κατηγορία παράγωγου προϊόντος, καθώς και στο Μηχανισμό Δανεισμού Τίτλων του Χρηματιστηρίου Αθηνών

(σε χιλιάδες συναλλαγές)

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο (Παράγωγα), Ελληνικά Χρηματιστήρια - Χρηματιστήριο Αθηνών.

* Ως Σ.Μ.Ε. νοούνται τα Συμβόλαια Μελλοντικής Εκπλήρωσης (futures).

Πίνακας VI.5 Μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών του Χρηματιστηρίου Αθηνών στην αγορά παραγώγων ανά κατηγορία παράγωγου προϊόντος και στο Μηχανισμό Δανεισμού Τίτλων

	Σ.Μ.Ε.* επί δεικτών	Δικαιώματα προαίρεσης επί δεικτών	Σ.Μ.Ε. επί μετοχών	Δικαιώματα προαίρεσης επί μετοχών	Πολυμερείς/Διμερείς Συναλλαγές Δανεισμού	Γενικό σύνολο
2018	2.573	326	53.063	47	670	56.679
2019	2.461	255	39.093	85	872	42.767
2020	1.698	147	38.154	62	1.121	41.182
2021	1.205	152	46.238	71	567	48.233
2022	1.162	87	33.064	39	678	35.029
2023	1.579	144	42.188	54	421	44.386

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο (Παράγωγα), Ελληνικά Χρηματιστήρια - Χρηματιστήριο Αθηνών.

* Ως Σ.Μ.Ε. νοούνται τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (futures).

Ομοίως, η μέση ημερήσια αξία συναλλαγών ανήλθε κατά το 2023 σε 23,4 εκατ. ευρώ, τη μεγαλύτερη ιστορικά τιμή από την αδειοδότηση της ΕΤ.ΕΚ. (2014), παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση κατά 73% έναντι του προηγούμενου έτους (2022: 13,5 εκατ. ευρώ), μεταβολή που οφείλεται στην αύξηση της μέσης ημερήσιας αξίας των Σ.Μ.Ε. τόσο επί δεικτών όσο και επί μετοχών (βλ. Πίνακα VI.6 και Διάγραμμα VI.14).

Πίνακας VI.6 Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών στην αγορά παραγώγων του Χρηματιστηρίου Αθηνών ανά κατηγορία παράγωγου προϊόντος

(σε εκατ. ευρώ)

	Σ.Μ.Ε.* επί δεικτών	Δικαιώματα προαίρεσης επί δεικτών	Σ.Μ.Ε.* επί μετοχών	Δικαιώματα προαίρεσης επί μετοχών	Γενικό σύνολο
2018	10,23	1,30	6,48	0,01	18,03
2019	10,11	1,04	8,24	0,03	19,42
2020	5,81	0,51	6,02	0,03	12,37
2021	5,02	0,64	8,32	0,06	14,03
2022	4,88	0,37	8,24	0,03	13,51
2023	8,12	0,83	14,43	0,04	23,42

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο (Παράγωγα), Ελληνικά Χρηματιστήρια - Χρηματιστήριο Αθηνών.

* Ως Σ.Μ.Ε. νοούνται τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (futures).

Διάγραμμα VI.14 Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών στην αγορά παραγώγων του Χρηματιστηρίου Αθηνών ανά κατηγορία παράγωγου προϊόντος

(σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο (Παράγωγα), Ελληνικά Χρηματιστήρια - Χρηματιστήριο Αθηνών.

* Ως Σ.Μ.Ε. νοούνται τα Συμβόλαια Μελλοντικής Εκπλήρωσης (futures).

4. ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΑΠΟΘΕΤΗΡΙΑ ΤΙΤΛΩΝ

4.1 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ο Κανονισμός της ΕΕ για την Ψηφιακή Επιχειρησιακή Ανθεκτικότητα του Χρηματοοικονομικού Τομέα (Digital Operational Resilience Act for the financial sector – DORA¹¹⁵), ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 16 Ιανουαρίου 2023 και θα εφαρμοστεί από τις 17 Ιανουαρίου 2025, αποσκοπεί στην ενίσχυση της ασφάλειας των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) που χρησιμοποιούν οι χρηματοπιστωτικές οντότητες (πιστωτικά ιδρύματα, ιδρύματα πληρωμών και ηλεκτρονικού χρήματος, επιχειρήσεις επενδύσεων, κεντρικά αποθετήρια τίτλων κ.λπ.) και γενικότερα στη διασφάλιση της ψηφιακής επιχειρησιακής ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα.¹¹⁶

Με τον Κανονισμό DORA επιτυγχάνεται η εναρμόνιση και η βελτίωση των κανόνων/απαιτήσεων που σχετίζονται με την ψηφιακή επιχειρησιακή ανθεκτικότητα 21 διαφορετικών χρηματοπιστωτικών οντοτήτων, οι οποίοι κανόνες μέχρι σήμερα έχουν θεσπιστεί μέσω διαφόρων νομοθετικών πράξεων της ΕΕ (π.χ. CRR/CRD για τα πιστωτικά ιδρύματα, EMIR για τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους και τα αρχεία καταγραφής συναλλαγών, CSDR για τα κεντρικά αποθετήρια τίτλων, Solvency II για τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις).

Ειδικότερα για τα κεντρικά αποθετήρια τίτλων και τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους, οι Κανονισμοί CSDR¹¹⁷ και EMIR¹¹⁸ αντίστοιχα, καθώς και τα σχετικά τεχνικά ρυθμιστικά πρότυπα,

¹¹⁵ Κανονισμός (ΕΕ) 2022/2554 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Δεκεμβρίου 2022 σχετικά με την ψηφιακή επιχειρησιακή ανθεκτικότητα του χρηματοοικονομικού τομέα και την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1060/2009, (ΕΕ) αριθ. 648/2012, (ΕΕ) αριθ. 600/2014, (ΕΕ) αριθ. 909/2014 και (ΕΕ) 2016/1011.

¹¹⁶ Ψηφιακή επιχειρησιακή ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα των επιχειρήσεων και οργανισμών να αντεπεξέρχονται σε κάθε είδους διακοπές της ομαλής λειτουργίας τους και απειλές που σχετίζονται με τις ΤΠΕ.

¹¹⁷ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 909/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Ιουλίου 2014 σχετικά με τη βελτίωση του διακανονισμού αξιογράφων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κεντρικά αποθετήρια τίτλων και για την τροποποίηση των οδηγιών 98/26/ΕΚ και 2014/65/ΕΕ και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 236/2012.

¹¹⁸ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 648/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 4ης Ιουλίου 2012 για τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα, τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους και τα αρχεία καταγραφής συναλλαγών, όπως ισχύει.

έχουν θεσπίσει σειρά απαιτήσεων αναφορικά με τη διαχείριση των κινδύνων ΤΠΕ ως μέρους των λειτουργικών κινδύνων (βλ. Πίνακα VI.7), αλλά με τον Κανονισμό DORA οι απαιτήσεις αυτές εμπλουτίζονται και εξειδικεύονται.

Πίνακας VI.7 Διατάξεις των Κανονισμών EMIR και CSDR και των ρυθμιστικών τεχνικών προτύπων τους (ΡΤΠ) που σχετίζονται με την ψηφιακή επιχειρησιακή ανθεκτικότητα					
Δομικά στοιχεία της ψηφιακής επιχειρησιακής ανθεκτικότητας (DORA)	Υποκατηγορίες του κάθε δομικού στοιχείου*	Κεντρικοί αντισυμβαλλόμενοι		Κεντρικά αποθετήρια τίτλων	
		EMIR	ΡΤΠ 153 σχετικά με τις απαιτήσεις για τους κεντρικούς αντισυμβαλλομένους	CSDR	ΡΤΠ 392 σχετικά με τις απαιτήσεις για τα κεντρικά αποθετήρια τίτλων
Διαχείριση κινδύνων ΤΠΕ	Ρυθμίσεις (πολιτικές, διαδικασίες και συστήματα) ως προς τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται η υποδομή	Άρθρο 26(1)			Άρθρο 48(1)
	Πλαίσιο/πολιτική για τους λειτουργικούς κινδύνους	Άρθρο 28 (σχετικά με την επιτροπή κινδύνου)			Άρθρο 70(1)
	Πολιτική διαχείρισης κινδύνου		Άρθρο 4		
	Πλαίσιο/στратηγική για την ασφάλεια των πληροφοριών		Άρθρο 9(3)		Άρθρο 70(9), Άρθρο 75(5)
	Κατάλληλα εργαλεία τεχνολογίας πληροφοριών, αξιόπιστα, ανθεκτικά και ασφαλή συστήματα (για διασφάλιση ασφάλειας / ακεραιότητας / εμπιστευτικότητας)	Άρθρο 26(6)	Άρθρο 9	Άρθρο 45(1)	Άρθρο 75
	Πολιτική αδιάλειπτης λειτουργίας	Άρθρο 34(1)	Άρθρο 17		Άρθρο 76(1)
	Επιχειρησιακά σχέδια έκτακτης ανάγκης	Άρθρο 34 (σχέδιο αδιάλειπτης λειτουργίας)			
	Διαχείριση κρίσεων και επικοινωνία		Άρθρο 22		Άρθρο 78(4)
	Σχέδιο ανάκαμψης της λειτουργίας μετά από καταστροφή	Άρθρο 34(1)	Άρθρο 19		Άρθρο 76(1), Άρθρο 78
	Μέγιστος χρόνος ανάκτησης λειτουργίας 2 ωρών		Άρθρο 17(6)		Άρθρο 78(2)
Αναφορά συμβάντων	Αναφορά στην αρμόδια αρχή περιστατικών που αφορούν τη λειτουργία			Άρθρο 45(6)	Άρθρο 41(η)
	Διαδικασίες για την αναφορά, την παρακολούθηση και την επίλυση συμβάντων				Άρθρο 71(4)
Δοκιμές	Παραβιάσεις των μέτρων (σε φυσική και ηλεκτρονική μορφή) ασφαλείας				
	Δοκιμές των εργαλείων τεχνολογίας πληροφοριών, συστημάτων και διαδικασιών	Άρθρο 49		Άρθρο 45(5)	Άρθρο 75(6)
Δοκιμές	Δοκιμές παρείσδυσης				
Κίνδυνος από τρίτους παρόχους υπηρεσιών ΤΠΕ	Εξωτερική ανάθεση - η υποδομή παραμένει πλήρως υπεύθυνη	Άρθρο 35(1)		Άρθρο 30(1)	
	Η εξωτερική ανάθεση θεσπίζεται από συμβατική ρύθμιση			Άρθρο 30(2)	
	Εξωτερική ανάθεση - σχετική αναφορά στην αρμόδια αρχή	Άρθρο 35 (απαίτηση έγκρισης από την αρμόδια αρχή)			
	Ενσωμάτωση κρίσιμων παρόχων υπηρεσιών και διαχείριση εξαρτήσεων		Άρθρο 18(3)		Άρθρο 68(1), (2)
	Ενημέρωση αρμόδιων αρχών για τις εξαρτήσεις από κρίσιμους παρόχους υπηρεσιών				Άρθρο 68(5)
	Ισχυρές ρυθμίσεις για την επιλογή και την αντικατάσταση τρίτων παρόχων υπηρεσιών τεχνολογίας πληροφοριών				Άρθρο 75(9)
	Δέουσα επιμέλεια (Due diligence) κατά την εξωτερική ανάθεση σε τρίτους παρόχους υπηρεσιών				
	Εξωτερική ανάθεση σε τρίτους παρόχους υπηρεσιών εγκατεστημένων σε τρίτη χώρα				
* Οι υποκατηγορίες του κάθε δομικού στοιχείου (στήλη 2) είναι ενδεικτικές και όχι εξαντλητικές. Λείπουν σχετικές διατάξεις στη νομοθεσία της ΕΕ για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Υπάρχουν σχετικές διατάξεις στη νομοθεσία της ΕΕ για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Οι υφιστάμενες σχετικές διατάξεις καλύπτουν εν μέρει τις απαιτήσεις.					
Πηγές: Έκθεση εκτίμησης επιπτώσεων που συνοδεύει την πρόταση DORA της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και επεξεργασία στοιχείων από την Τράπεζα της Ελλάδος.					

Ως εκ τούτου, ο κανονισμός DORA θεσπίζει πρόσθετες απαιτήσεις και κανόνες για τα κεντρικά αποθετήρια τίτλων και τους κεντρικούς αντισυμβαλλόμενους σχετικά με:

- Τη διαχείριση και την ταξινόμηση συμβάντων που σχετίζονται με τις ΤΠΕ και την αναφορά στην αρμόδια αρχή όσων χαρακτηρίζονται ως μείζονα. Σε εθελοντική βάση, οι υποδομές μπορούν να αναφέρουν στην αρμόδια αρχή και τις απειλές που αντιμετωπίζουν και θεωρούνται σημαντικές.
- Τη διενέργεια δοκιμών ψηφιακής επιχειρησιακής ανθεκτικότητας, με σκοπό την αξιολόγηση της ετοιμότητας όσον αφορά τον χειρισμό συμβάντων, τον εντοπισμό αδυναμιών, ελλείψεων και κενών στην ψηφιακή επιχειρησιακή ανθεκτικότητα, καθώς και την άμεση εφαρμογή διορθωτικών μέτρων. Τα κεντρικά αποθετήρια τίτλων και οι κεντρικοί αντι-

συμβαλλόμενοι θα πρέπει να διενεργούν αξιολογήσεις ευπαθειών πριν από την υλοποίηση νέων εφαρμογών και υπηρεσιών ΤΠΕ ή την τροποποίηση υφισταμένων. Επιπλέον, οι υποδομές θα πρέπει να διενεργούν τουλάχιστον ανά τριετία προηγμένες δοκιμές μέσω δοκιμών παρείσδυσης βάσει απειλών (Threat-Led Penetration Testing – TLPT).¹¹⁹

- Τη διαχείριση των κινδύνων που απορρέουν από τρίτους παρόχους ΤΠΕ,¹²⁰ η οποία περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την ανάπτυξη από τις υποδομές σχετικής στρατηγικής και πολιτικής για τη χρήση υπηρεσιών ΤΠΕ, καθώς και την τήρηση μητρώου πληροφοριών για το σύνολο των συμβατικών ρυθμίσεων. Επιπλέον εισάγονται συγκεκριμένες απαιτήσεις για τις συμβατικές ρυθμίσεις με τρίτους παρόχους ΤΠΕ.
- Την προώθηση της ανταλλαγής πληροφοριών και στοιχείων για κυβερνοαπειλές¹²¹ μεταξύ χρηματοπιστωτικών οντοτήτων με στόχο την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις κυβερνοαπειλές, τον περιορισμό ή την παρεμπόδιση της διάδοσής τους και την ενίσχυση των ικανοτήτων αναχαίτισης, των τεχνικών ανίχνευσης απειλών, των στρατηγικών μετριασμού ή των σταδίων αντιμετώπισης και ανάκαμψης.

4.2 ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΤΙΤΛΩΝ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατά τη διάρκεια του 2023, η λειτουργία του Συστήματος Διακανονισμού Τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος (“Σύστημα Παρακολούθησης Συναλλαγών επί Τίτλων με Λογιστική Μορφή”, εφεξής “Σύστημα Άυλων Τίτλων” ή “Σύστημα”) υπήρξε αδιάλειπτη και ο όγκος των συναλλαγών που διακανονίστηκαν σε αυτό αυξήθηκε αισθητά σε σχέση με το 2022.

Συγκεκριμένα, ο μέσος ημερήσιος όγκος των συναλλαγών παρουσίασε αύξηση κατά 36% το 2023 έναντι του προηγούμενου έτους και έφθασε στις 292 συναλλαγές από 215 συναλλαγές το 2022 (βλ. Πίνακα VI.8 και Διάγραμμα VI.15). Η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών που διακανονίστηκαν στο Σύστημα το 2023 (αγοραπωλησίες, συναλλαγές repos, εσωτερικές μεταφορές κ.λπ.) ανήλθε σε 14,2 δισεκ. ευρώ παρουσιάζοντας σημαντική αύξηση κατά 39% έναντι του 2022 (10,3 δισεκ. ευρώ). Ειδικότερα, η μέση ημερήσια αξία των αγοραπωλησιών τίτλων που διακανονίστηκαν στο Σύστημα το 2023 ανήλθε σε 582 εκατ. ευρώ, έναντι 474 εκατ. ευρώ το 2022, αυξημένη κατά 23%, αντανakλώντας το ευνοϊκό περιβάλλον που διαμορφώθηκε στην ελληνική αγορά από τις αναβαθμίσεις της κρατικής πιστοληπτικής αξιολόγησης της Ελλάδας κατά το 2023 και το οποίο οδήγησε σε ενίσχυση των επενδυτικών τοποθετήσεων σε ελληνικά κρατικά ομόλογα.¹²²

¹¹⁹ Ως “δοκιμές παρείσδυσης βάσει απειλών (Threat-Led Penetration Testing – TLPT)” ορίζεται το πλαίσιο μίμησης των τακτικών, τεχνικών και διαδικασιών που χρησιμοποιούν πραγματικοί παράγοντες απειλής που θεωρείται ως γνήσια κυβερνοαπειλή, το οποίο παρέχει ελεγχόμενη, κατά παραγγελία και βάσει στοιχείων (κόκκινη ομάδα) δοκιμή των κρίσιμων συστημάτων παραγωγής της χρηματοοικονομικής οντότητας.

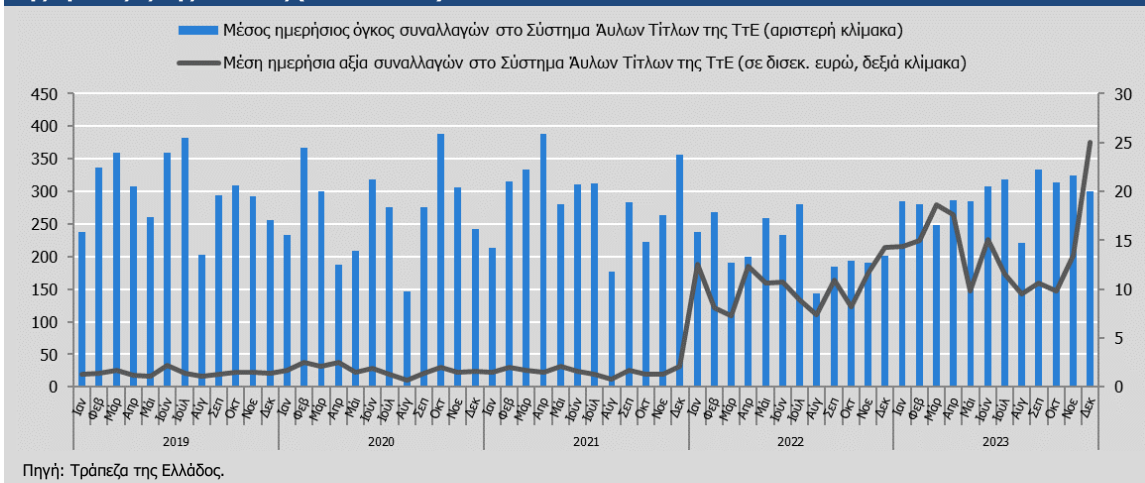
¹²⁰ Ως “κίνδυνος τρίτων παρόχων ΤΠΕ” ορίζεται ο κίνδυνος ΤΠΕ που μπορεί να ανακύψει για χρηματοοικονομική οντότητα σε σχέση με τη χρήση υπηρεσιών ΤΠΕ που παρέχονται από τρίτους παρόχους υπηρεσιών ΤΠΕ ή υπεργολάβους των παρόχων αυτών, μεταξύ άλλων μέσω ρυθμίσεων εξωτερικής ανάθεσης.

«τρίτος πάροχος υπηρεσιών ΤΠΕ»: επιχείρηση που παρέχει υπηρεσίες ΤΠΕ,

¹²¹ Ως κυβερνοαπειλή ορίζεται κάθε πιθανή κατάσταση, πιθανό συμβάν ή πιθανή ενέργεια που θα μπορούσε να καταστρέψει, να διαταράξει ή να επιδράσει κατ’ άλλον τρόπο δυσμενώς στα συστήματα δικτύου και πληροφοριών, στους χρήστες των εν λόγω συστημάτων και σε άλλα πρόσωπα.

¹²² Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2023*.

Διάγραμμα VI.15 Μέσος ημερήσιος όγκος και μέση ημερήσια αξία συναλλαγών στο Σύστημα Άυλων Τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος (2019 - 2023)

Πίνακας VI.8 Μέση ημερήσια αξία και μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών στο Σύστημα Άυλων Τίτλων της Τράπεζας της Ελλάδος

	Μέση ημερήσια αξία συναλλαγών (σε εκατ. ευρώ)					Μέσος ημερήσιος όγκος συναλλαγών				
	2019	2020	2021	2022*	2023*	2019	2020	2021	2022*	2023*
Ιανουάριος	1.260,33	1.733,54	1.544,38	12.516,03	14.371,10	237,45	233,41	214,00	238,00	285,00
Φεβρουάριος	1.438,64	2.519,11	2.009,14	8.091,21	15.029,70	336,65	367,75	315,00	268,00	280,00
Μάρτιος	1.703,39	2.069,01	1.663,07	7.294,69	18.597,92	360,10	300,73	333,00	191,00	249,00
Απρίλιος	1.146,08	2.506,32	1.518,04	12.348,19	17.674,95	307,60	186,85	388,00	200,00	286,00
Μάιος	1.139,99	1.529,67	2.061,32	10.653,34	9.828,65	260,17	209,24	280,00	259,00	285,00
Ιούνιος	2.236,98	1.881,47	1.575,82	10.755,71	15.065,65	359,00	318,55	311,00	233,00	308,00
Ιούλιος	1.375,03	1.252,75	1.322,85	8.912,50	11.502,07	382,39	276,00	313,00	280,00	318,00
Αύγουστος	1.143,18	726,86	799,06	7.365,34	9.480,23	203,36	147,00	177,00	144,00	221,00
Σεπτέμβριος	1.279,68	1.394,42	1.719,40	10.975,04	10.650,59	293,90	276,00	284,00	185,00	334,00
Οκτώβριος	1.503,12	1.957,54	1.255,66	8.176,61	9.780,11	308,83	388,00	222,00	193,00	314,00
Νοέμβριος	1.525,55	1.483,11	1.252,64	11.691,87	13.450,57	292,00	306,00	264,00	191,00	324,00
Δεκέμβριος	1.429,29	1.606,98	2.080,48	14.253,90	25.026,42	256,60	243,00	357,00	201,00	300,00
Μέσες μηνιαίες τιμές	1.431,77	1.721,73	1.566,82	10.252,87	14.204,83	300,00	271,00	288,00	215,25	292,00

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

* Από τον Ιανουάριο του 2022 στα στοιχεία συμπεριλαμβάνονται οι συναλλαγές επί του εντόκου γραμματίου ειδικού σκοπού του Ελληνικού Δημοσίου (ν. 4254/14, άρθρο 1, υποπαρ. Γ4).

Κατ' εφαρμογή του CSDR και των διατάξεων που αφορούν την πρόληψη και την αντιμετώπιση περιπτώσεων αδυναμίας διακανονισμού από το Φεβρουάριο του 2022, το Σύστημα δημοσιεύει ετήσιες αναφορές για τον αριθμό και τα στοιχεία των περιπτώσεων αδυναμίας διακανονισμού των συναλλαγών. Βάσει της ετήσιας αναφοράς του 2023, οι συναλλαγές που δεν μπόρεσαν να διακανονιστούν την προβλεπόμενη ημερομηνία διακανονισμού, κυρίως λόγω έλλειψης αξιογράφων, διαμορφώθηκαν σε 0,9% της συνολικής αξίας των συναλλαγών και σε 11,7% του συνολικού όγκου των συναλλαγών. Τα ποσοστά αυτά είναι σημαντικά χαμηλότερα έναντι αυτών του 2022

(1,73% της συνολικής αξίας των συναλλαγών και 18,22% του συνολικού όγκου των συναλλαγών).

4.3 ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΨΛΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ “ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΑΠΟΘΕΤΗΡΙΟ ΤΙΤΛΩΝ”

Η δραστηριότητα διακανονισμού στο Σύστημα Ψυλων Τίτλων (Σ.Α.Τ.) που διαχειρίζεται η ΕΛΚΑΤ παρουσίασε σημαντική αύξηση το 2023 τόσο ως προς την αξία των διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών όσο και ως προς τον ημερήσιο αριθμό διακανονισμένων συναλλαγών. Πιο συγκεκριμένα, ο μέσος ημερήσιος αριθμός των διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών το 2023 ανήλθε στις 37.066, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 23% έναντι του 2022 (30.126 συναλλαγές) (βλ. Πίνακα VI.9 και Διάγραμμα VI.16). Παράλληλα, η μέση ημερήσια αξία των διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών το 2023 αυξήθηκε κατά 50% έναντι του 2022 και ανήλθε στα 111 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας την υψηλότερη τιμή της τελευταίας δεκαετίας, έναντι 73,9 εκατ. ευρώ το 2022 (βλ. Πίνακα VI.9 και Διάγραμμα VI.16).

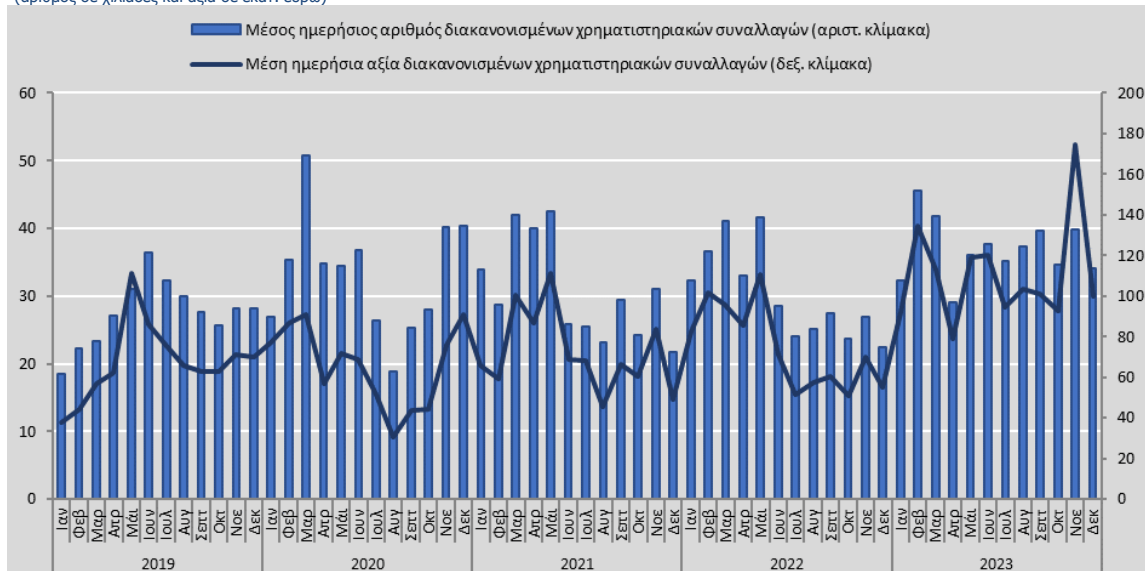
Πίνακας VI.9 Μέσος ημερήσιος αριθμός και μέση ημερήσια αξία διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών ¹ στο Ελληνικό Κεντρικό Αποθετήριο Τίτλων							
	Μετοχές	Δικαιώματα προαίρεσης	Εταιρικά ομόλογα	Διαπραγματεύσιμα αμοιβαία κεφάλαια	Κρατικά ομόλογα	Εναλλακτική αγορά (μετοχών)	Σύνολο
Μέσος ημερήσιος αριθμός διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών							
2018	20.324	7	41	2	0	11	20.385
2019	27.383	40	64	3	0,49	32	27.523
2020	32.700	7	64	3	0,21	206	32.982
2021	29.939	56	75	2	2	312	30.386
2022	29.404	12	131	2	0	576	30.126
2023	36.172	29	166	8	0	691	37.066
Μέση ημερήσια αξία διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών (σε χιλ. ευρώ)							
2018	54.962,4	0,7	657,4	47,5	0,0	6,9	55.674,9
2019	66.273,4	23,3	959,4	44,1	39,8	20,8	67.360,8
2020	64.474,5	2,4	760,8	40,0	10,2	119,7	65.407,7
2021	70.247,6	23,5	985,6	17,0	84,7	296,8	71.655,0
2022	72.481,4	12,3	977,1	16,4	0,0	409,0	73.896,2
2023	109.501,1	17,5	888,0	85,7	2,5	543,5	111.038,2

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο AxiaNumbers, Ελληνικά Χρηματιστήρια – Χρηματιστήριο Αθηνών.

¹ Ως χρηματιστηριακές συναλλαγές νοούνται οι συναλλαγές του Χρηματιστηρίου Αθηνών που διακανονίστηκαν στο Σύστημα Ψυλων Τίτλων, υπολογισμένες με τη μέθοδο single count (μόνο αγορές).

Διάγραμμα VI.16 Μέσος ημερήσιος αριθμός και μέση ημερήσια αξία διακανονισμένων χρηματιστηριακών συναλλαγών (2019- 2023)

(αριθμός σε χιλιάδες και αξία σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: Μηνιαίο Στατιστικό Δελτίο AxiaNumbers, Ελληνικά Χρηματιστήρια – Χρηματιστήριο Αθηνών.

Κατ' εφαρμογή του CSDR και των διατάξεων που αφορούν την πρόληψη και την αντιμετώπιση περιπτώσεων αδυναμίας διακανονισμού από το Φεβρουάριο του 2022, η ΕΛΚΑΤ δημοσιεύει ετήσιες αναφορές για τον αριθμό και τα στοιχεία των περιπτώσεων αδυναμίας διακανονισμού των συναλλαγών. Βάσει της ετήσιας αναφοράς του 2023, οι συναλλαγές που δεν μπόρεσαν να διακανονιστούν είτε λόγω έλλειψης αξιογράφων είτε λόγω έλλειψης χρημάτων ήταν πολύ περιορισμένες και το ποσοστό τους ανήλθε σε 0,08% της συνολικής αξίας των συναλλαγών και σε 0,02% του συνολικού όγκου των συναλλαγών.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ Ι

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΕΘΝΙΚΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ ΓΙΑ ΚΥΚΛΙΚΑ ΟΥΔΕΤΕΡΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Ευαγγελία Καρδαρά

Κατερίνα Λαγαρία

Το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας (countercyclical capital buffer – CCyB), όπως και το απόθεμα ασφαλείας συστημικού κινδύνου (systemic risk buffer – SyRB), έχει ως διακριτικό του γνώρισμα τη δυνατότητα άμεσης αποδέσμευσής του σε περίπτωση απρόβλεπτων κλυδωνισμών ή διαταραχών. Το μεν πρώτο θεσπίστηκε σε διεθνές επίπεδο με βάση τα πρότυπα του πλαισίου «Βασιλεία III»,¹²³ το δε δεύτερο έχει εισαχθεί μόνο σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αμφότερα προβλέπονται στις διατάξεις της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ (Capital Requirements Directive - CRD)¹²⁴ και έχουν ενσωματωθεί στην εθνική έννομη τάξη κάθε κράτους-μέλους με νομοθετικές πράξεις.¹²⁵

Τα τελευταία διάστημα αναδεικνύεται μια ισχυρή τάση μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) για πιο ενεργή και προληπτική χρήση του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας και, σε μικρότερο βαθμό, του αποθέματος ασφαλείας συστημικού κινδύνου, η οποία αποτελεί το αντικείμενο του παρόντος ειδικού θέματος. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της παρακολούθησης των μέτρων μακροπροληπτικής πολιτικής άλλων κρατών-μελών από την Τράπεζα της Ελλάδος, κρίνεται σκόπιμη μια πιο ενδελεχής ανάλυση του θεωρητικού υπόβαθρου σχετικά με το κυκλικά ουδέτερο αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας (positive neutral CCyB), καθώς επίσης μια επισκόπηση του τρόπου με τον οποίο έχει τεθεί σε εφαρμογή σε κράτη-μέλη της ΕΕ και του ΕΟΧ. Ειδικότερη μνεία γίνεται στο παράδειγμα της Ιταλίας ως προς την εφαρμογή ενός αποθέματος ασφαλείας συστημικού κινδύνου με κυκλικά ουδέτερα χαρακτηριστικά.

1. Γενικό υπόβαθρο

Το κυκλικά ουδέτερο αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας είναι ένα θετικό ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας, το οποίο ενεργοποιείται σε πρώιμο στάδιο του οικονομικού και χρηματοπιστωτικού κύκλου όταν οι κυκλικοί συστημικοί κίνδυνοι δεν είναι ούτε ιδιαίτερα αυξημένοι αλλά ούτε και υποτονικοί, δηλαδή σε ένα ουδέτερο περιβάλλον κινδύνου (standard risk environment). Το μακροπροληπτικό εργαλείο αυτό δίνει τη δυνατότητα στα ιδρύματα να απορροφήσουν τυχόν ζημιές και να διασφαλίσουν την ομαλή ροή της χρηματοδό-

¹²³ Το διεθνές πλαίσιο «Βασιλεία III» έχει εφαρμοστεί στην ΕΕ μέσα από τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013 (Capital Requirements Regulation – CRR), οι οποίες έχουν άμεση εφαρμογή, και της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ (Capital Requirements Directive – CRD IV), η οποία ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο των κρατών-μελών. Υιοθετήθηκε το 2010 από την Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Έπαιση (Basel Committee on Banking Supervision – BCBS) και θεσπίζει διεθνή κανονιστικά πρότυπα για την κεφαλαιακή επάρκεια και τη ρευστότητα των τραπεζών. Πρόκειται για ένα συνεχώς εξελισσόμενο πλαίσιο ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων με στόχο την ενίσχυση της ευρωστίας των πιστωτικών ιδρυμάτων παγκοσμίως. Ειδικότερα, με σκοπό την αντιμετώπιση των συστημικών κινδύνων από τα πιστωτικά ιδρύματα καθιέρωσε σε διεθνές επίπεδο τρία καινοτόμα μακροπροληπτικά εργαλεία, το απόθεμα διατήρησης κεφαλαίου (capital conservation buffer – CCoB), το αντικυκλικό απόθεμα ασφαλείας (countercyclical capital buffer – CCyB) και το απόθεμα ασφαλείας παγκοσμίως συστημικά σημαντικών τραπεζών (G-SIB buffer).

¹²⁴ Βλ. διατάξεις των άρθρων 130, 136-139 για το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας και των άρθρων 133-134 για το απόθεμα ασφαλείας συστημικού κινδύνου της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ.

¹²⁵ Στην Ελλάδα προβλέπονται στις διατάξεις του Κεφαλαίου ΣΤ «Κεφαλαιακά αποθέματα ασφαλείας και λοιπά μέτρα μακροπροληπτικής πολιτικής» του ν. 4261/2014.

τησης προς την πραγματική οικονομία σε περιόδους χρηματοπιστωτικών διαταραχών (που μπορεί να ακολουθήσουν μετά από μια περίοδο υπέρμετρης πιστωτικής επέκτασης).¹²⁶ Η κυκλικά ουδέτερη ενεργοποίησή του επιτρέπει να υπάρχει ένα ικανό απόθεμα κεφαλαίων υπό κανονικές συνθήκες, δηλαδή πριν από την εμφάνιση συστημικών κινδύνων συνδεδεμένων με περιόδους υπέρμετρης πιστωτικής επέκτασης. Ειδικότερα αναφορικά με την ενεργοποίηση ενός κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας συστημικού κινδύνου υπό κανονικές συνθήκες, αυτό θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε περιπτώσεις διαταραχών που είναι απολύτως απρόβλεπτες και δεν συνδέονται με τη φάση του οικονομικού και χρηματοπιστωτικού κύκλου (π.χ. μια υγειονομική κρίση σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως η πανδημία COVID-19).

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1, η ενεργοποίηση και σταδιακή δημιουργία ενός αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας ξεκινά στο στάδιο του οικονομικού και χρηματοπιστωτικού κύκλου κατά το οποίο επικρατεί ουδέτερο περιβάλλον κινδύνου (standard risk environment). Σε επόμενο στάδιο του κύκλου, εφόσον παρατηρηθεί συσσώρευση κυκλικών συστημικών κινδύνων, μπορεί να αυξηθεί σε υψηλότερο επίπεδο. Έτσι διασφαλίζεται ένα ικανό επίπεδο κεφαλαιακών αποθεμάτων, τα οποία μπορούν άμεσα να αποδεσμευθούν εάν προκύψει κάποια απρόβλεπτη διαταραχή στην οικονομία και το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Επισημαίνεται ότι η μείωση του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας μπορεί να είναι είτε σταδιακή είτε πλήρης, εάν αυτό απαιτείται δεδομένης της δριμύτητας των διαταραχών.

Διάγραμμα 1 – Παρουσίαση των περιόδων ενεργοποίησης και αποδέσμευσης ενός κυκλικά ουδέτερου αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας

Η δημιουργία αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας σε πρώιμο στάδιο του οικονομικού και χρηματοπιστωτικού κύκλου είναι σημαντική για τους εξής λόγους¹²⁷:

- Είναι πιθανό οι συστημικοί κίνδυνοι και οι χρηματοοικονομικές ανισορροπίες να μη μπορούν να εντοπισθούν εγκαίρως με βάση την ανάλυση των διαθέσιμων στατιστικών στοιχείων ή/και το είδος της διαταραχής να είναι εντελώς καινοφανές και συνεπώς να μην

¹²⁶ Οι περίοδοι πιστωτικής επέκτασης έχουν συχνά συνδεθεί με τη συσσώρευση συστημικών κινδύνων στην οικονομία, βλ. Επιτροπή της Βασιλείας, [Guidance for national authorities operating the countercyclical capital buffer](#).

¹²⁷ Βλ. Finansinspektionen (αρχή χρηματοπιστωτικής εποπτείας της Σουηδίας), [Memorandum: Finansinspektionen's approach to setting the countercyclical capital buffer](#).

περιέχεται στις υπάρχουσες χρονοσειρές οικονομετρικών στοιχείων που χρησιμοποιούνται για την επιλογή και την βαθμονόμηση των μακροπροληπτικών εργαλείων.

- Σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ,¹²⁸ η αύξηση του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας τίθεται σε ισχύ δώδεκα μήνες μετά τη δημοσίευση της απόφασης, υπάρχει δηλαδή μια χρονική υστέρηση μεταξύ της ανακοίνωσης της απόφασης για ενεργοποίηση του εργαλείου και της εφαρμογής των κεφαλαιακών απαιτήσεων από τα ιδρύματα.
- Η σταδιακή δημιουργία αποθέματος ασφαλείας σε πρώιμο στάδιο διευκολύνει την προσαρμογή των τραπεζών στις υψηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις, καθώς έτσι μπορούν να συγκεντρώσουν τα απαιτούμενα κεφάλαια χωρίς να καταφύγουν σε δραστικά μέτρα ή να μειώσουν την παροχή πιστώσεων στον πραγματικό τομέα της οικονομίας.

Δεδομένου ότι το πλαίσιο “Βασιλεία ΙΙΙ”¹²⁹ δεν προβλέπει αλλά ούτε απαγορεύει τη χρήση ενός ουδέτερου αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας, η Επιτροπή της Βασιλείας έκρινε σκόπιμο να εκφράσει δημόσια¹³⁰ τη ρητή υποστήριξή της στην κυκλικά ουδέτερη προσέγγιση που έχουν υιοθετήσει σε εθελοντική βάση πολλές χώρες, επισημαίνοντας τα οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση της. Ωστόσο, γίνεται δεκτό ότι μια τέτοια προσέγγιση δεν μπορεί να είναι ενδεδειγμένη για όλες τις χώρες. Τέλος, καταλήγει ότι θα συνεχίσει να παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των μακροπροληπτικών εργαλείων που προβλέπονται στο πλαίσιο “Βασιλεία ΙΙΙ”. Η αποτελεσματικότητα αυτή κρίνεται εν τέλει από το κατά πόσον μειώνει τους συστημικούς κινδύνους, ιδίως δε την πιθανότητα και τον αντίκτυπο κρίσεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

2. Επισκόπηση των εθνικών πλαισίων για ουδέτερο ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας στις χώρες της ΕΕ και του ΕΟΧ

Οι περισσότερες χώρες του ΕΟΧ έχουν ενεργοποιήσει το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας, ενώ παρατηρείται μια γενικότερη αυξητική τάση στα επίπεδά του εν λόγω αποθέματος την τελευταία διετία (μετά την παρέλευση της κρίσης COVID-19). Ειδικότερα, μέχρι σήμερα¹³¹ 21 χώρες έχουν ανακοινώσει ή έχουν ήδη εφαρμόσει θετικό ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος σε επίπεδα που κυμαίνονται μεταξύ 0,5% και 2,5%.¹³² Πιο συγκεκριμένα, 11 χώρες έχουν ανακοινώσει ή έχουν ήδη εφαρμόσει ποσοστά αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος άνω του 1% και σε έξι χώρες εξ αυτών τα ποσοστά κυμαίνονται μεταξύ 2% και 2,5%, ενώ μόνο τρεις χώρες έχουν ποσοστά μικρότερα του 1% (βλ. Διάγραμμα 2).

¹²⁸ Άρθρο 136, παράγραφος 5.

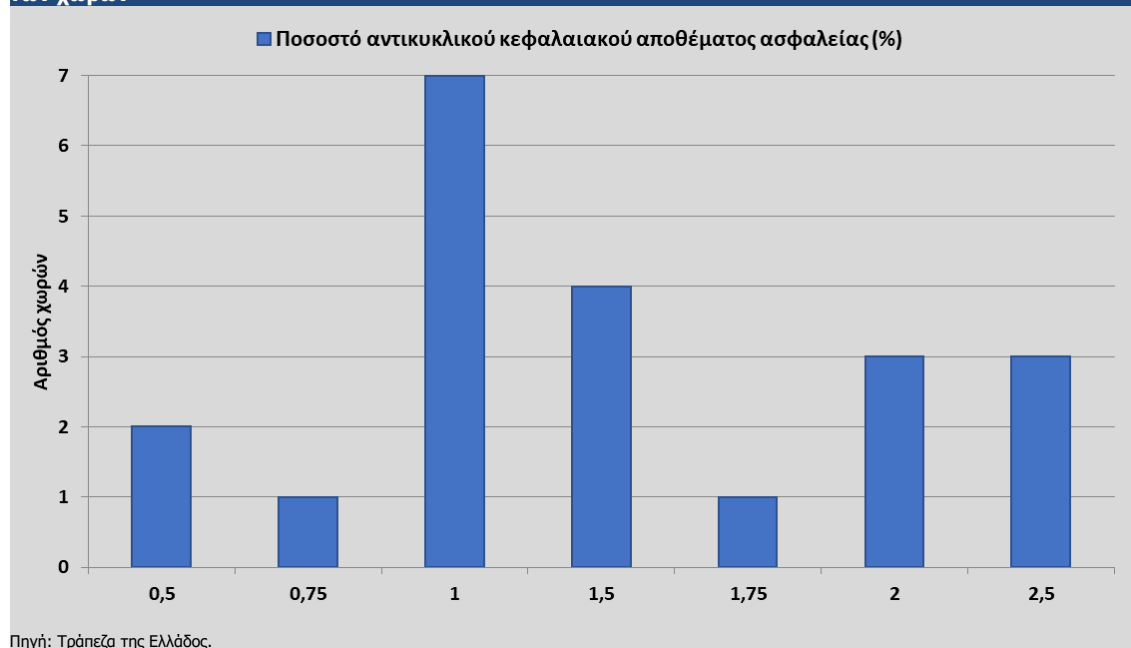
¹²⁹ Βλ. [Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems - revised version June 2011](#).

¹³⁰ Βλ. [Newsletter on positive cycle-neutral countercyclical capital buffer rates](#).

¹³¹ Το κείμενο βασίζεται σε πληροφόρηση και στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 28.3.2024.

¹³² Βέλγιο (1%), Βουλγαρία (2%), Γαλλία (1%), Γερμανία (0,75%), Δανία (2,5%), Εσθονία (1,5%), Ιρλανδία (1,5%), Ισλανδία (2,5%), Κροατία (1,5%), Κύπρος (1%), Λετονία (1%), Λιθουανία (1%), Λουξεμβούργο (0,5%), Νορβηγία (2,5%), Ολλανδία (2%), Ουγγαρία (0,5%), Ρουμανία (1%), Σλοβακία (1,5%), Σλοβενία (1%), Σουηδία (2%), Τσεχία (1,75%). Βλ. [Countercyclical capital buffer rates](#).

Διάγραμμα 2 – Κατανομή ποσοστών αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας με βάση τον αριθμό των χωρών

Τρεις χώρες¹³³ επανέφεραν τα ποσοστά αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας στα προ πανδημίας επίπεδα, ενώ 15¹³⁴ χώρες αύξησαν τα ποσοστά αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας σε υψηλότερα επίπεδα από αυτά που ίσχυαν πριν από την πανδημία. Η μοναδική χώρα που διατήρησε αμετάβλητο το ποσοστό του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας στο επίπεδο του 0,5% (από το τέλος του 2019) σε όλη τη διάρκεια της πανδημίας και μετά το πέρας αυτής είναι το Λουξεμβούργο. Επίσης, δύο χώρες¹³⁵ αύξησαν τα ποσοστά αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας τους, διατηρώντας τα όμως σε χαμηλότερα επίπεδα από τα ποσοστά που ίσχυαν πριν από την πανδημία.

Όσον αφορά την αιτιολόγηση αυτών των μακροπροληπτικών μέτρων από τις εντεταλμένες αρχές των κρατών-μελών, οι δέκα από τις παραπάνω χώρες με θετικό ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας ενεργοποίησαν ή αύξησαν το ποσοστό τους με σκοπό να αντιμετωπίσουν την συσσώρευση κυκλικών συστημικών κινδύνων, όπως για παράδειγμα την αύξηση της πιστωτικής επέκτασης, των τιμών των ακινήτων ή της δανειακής επιβάρυνσης του ιδιωτικού τομέα. Ωστόσο, στις υπόλοιπες χώρες η ενεργοποίηση του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος δεν υποκινήθηκε από την αύξηση των κυκλικών συστημικών κινδύνων, αλλά σχετίζεται με την απόφασή τους για προληπτική χρήση του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας με τη δημιουργία ενός ουδέτερου κεφαλαιακού αποθέματος σε πρώιμο στάδιο του οικονομικού και χρηματοπιστωτικού κύκλου όταν οι κυκλικοί συστημικοί κίνδυνοι δεν είναι ούτε ιδιαίτερα αυξημένοι αλλά ούτε και υποτονικοί.

Το 2024, εννέα χώρες έχουν ανακοινώσει ή έχουν ήδη εφαρμόσει ένα ουδέτερο ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας (βλ. Διάγραμμα 3). Πιο συγκεκριμένα, η Λιθουανία

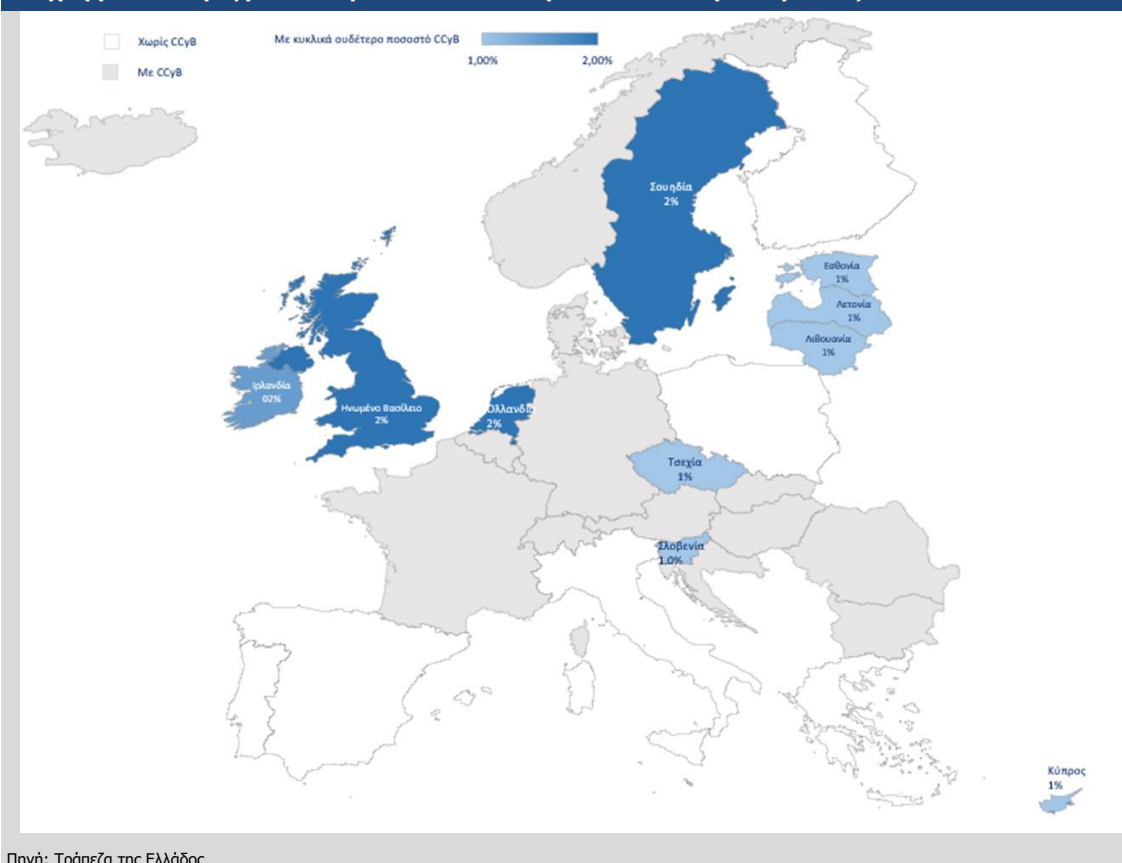
¹³³ Λιθουανία, Νορβηγία, Τσεχία.

¹³⁴ Βέλγιο, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Εσθονία, Ιρλανδία, Ισλανδία, Κροατία, Κύπρος, Λετονία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Ρουμανία, Σλοβενία.

¹³⁵ Σλοβενία, Σουηδία.

και η Τσεχία ενεργοποίησαν το ουδέτερο ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας πριν από την πανδημία, το 2017 και το 2019 αντίστοιχα. Μετά την πανδημία, ουδέτερο ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας ανακοινώθηκε από την Εσθονία και τη Σουηδία το 2021, την Ιρλανδία, την Κύπρο και την Ολλανδία το 2022, και τέλος τη Λετονία και τη Σλοβενία το 2023. Τα ποσοστά αποθέματος ασφαλείας κυμαίνονται από 1% έως 2%. Επισημαίνεται ότι μια διαδεδομένη πρακτική που ακολουθείται είναι η σταδιακή δημιουργία του ουδέτερου αποθέματος ασφαλείας κατά τη διάρκεια μιας μεταβατικής περιόδου ενός ή δυο ετών.

Διάγραμμα 3 – Χώρες με ουδέτερο αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Αναφορικά με τα κοινά στοιχεία των προσεγγίσεων, η πλειονότητα των χωρών ακολουθεί τον ίδιο διαχωρισμό των περιόδων ενεργοποίησης και αποδέσμευσης του αποθέματος ασφαλείας, όπως αυτά φαίνονται στο Διάγραμμα 1. Επίσης, παρόλο που ο ορισμός του ουδέτερου περιβάλλοντος κινδύνου μπορεί να διαφέρει κάπως από χώρα σε χώρα, σχεδόν όλες λαμβάνουν υπόψη τις μακροοικονομικές εξελίξεις, την εξέλιξη των πιστώσεων, καθώς και τις συνθήκες του τραπεζικού τομέα.¹³⁶ Αξίζει να σημειωθεί ότι σε όλες τις χώρες το ουδέτερο αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας ενεργοποιήθηκε μετά από αξιολόγηση του τραπεζικού τομέα σε όρους κεφαλαιακής επάρκειας και κερδοφορίας, με σκοπό να διαπιστωθεί ότι οι τράπεζες διαθέτουν επαρκή και διατηρήσιμα επίπεδα κεφαλαίων.

Η ετερογένεια των σχετικών πλαισίων έγκειται κυρίως στις μεθόδους βαθμονόμησης του ουδέτερου αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας που χρησιμοποιούνται από τις εντεταλ-

¹³⁶ Βλ. ECB, [A positive neutral rate for the countercyclical capital buffer – state of play in the banking union](#).

μένες αρχές, με αποτέλεσμα να παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις στα εφαρμοζόμενα ποσοστά του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας της κάθε χώρας. Οι μέθοδοι βαθμολόγησης βασίζονται σε αναλύσεις ιστορικών στοιχείων ζημιών, ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress tests), εκτιμήσεις των επιπτώσεων από την αποδέσμευση κεφαλαιακών αποθεμάτων ασφαλείας κατά τη διάρκεια της πανδημίας, καθώς και τεχνοκρατική κρίση των εμπειρογνομώνων της εντεταλμένης αρχής (expert judgement).

Η Εσθονία και η Τσεχία έχουν ενεργοποιήσει ουδέτερο αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας με ποσοστό 1%, ωστόσο είναι οι μόνες χώρες που αύξησαν περαιτέρω το ποσοστό του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας τους σε 1,5% και 2%¹³⁷ αντίστοιχα, αναγνωρίζοντας τη συσσώρευση κυκλικών συστημικών κινδύνων και την ανάγκη για διατήρηση υψηλότερων κεφαλαιακών αποθεμάτων, ώστε να υπάρχει επαρκής μακροπροληπτικός χώρος (macroprudential space).

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι το ποσοστό του ουδέτερου αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας δύναται να αναθεωρηθεί με την πάροδο του χρόνου λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία που αποκτάται. Για παράδειγμα, η Κύπρος αύξησε το αρχικά καθορισμένο ουδέτερο αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας από 0,5% σε 1%, ενώ η Εσθονία αναφέρει ρητά ότι το ουδέτερο αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας θα αναθεωρείται κάθε δύο ή τρία χρόνια.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στη διαφοροποιημένη χρήση του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας στη Δανία και τη Νορβηγία. Οι δύο αυτές χώρες ακολουθούν μια προσέγγιση δημιουργίας αποθέματος ασφαλείας σε πρώιμο στάδιο (early build-up approach), η οποία είναι παρόμοια με το πλαίσιο του ουδέτερου ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας. Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι οι εντεταλμένες αρχές στις χώρες αυτές δεν έχουν ορίσει ρητά το επίπεδο του ουδέτερου αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ώστε αυτό να μπορεί να διακριθεί από το εφαρμοζόμενο ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας.

Εκτός ΕΟΧ, αρκετές άλλες χώρες έχουν επίσης υιοθετήσει ένα πλαίσιο ουδέτερου ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας. Μία εξ αυτών είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, που ήταν και η πρώτη χώρα, η οποία εφάρμοσε το κυκλικά ουδέτερο σκέλος του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας το 2016.¹³⁸ Το ουδέτερο ποσοστό αρχικά καθορίστηκε στο 1% και στη συνέχεια το 2019 αναθεωρήθηκε σε 2%. Η αναθεώρηση σε υψηλότερο επίπεδο αιτιολογείται από την Τράπεζα της Αγγλίας προκειμένου: (α) να διασφαλίσει ότι το πλαίσιο κεφαλαιακών απαιτήσεων ανταποκρίνεται καλύτερα στις μακροοικονομικές εξελίξεις, και (β) να ενισχύσει περαιτέρω την ανθεκτικότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Δυο αξιοσημείωτες περιπτώσεις μη ευρωπαϊκών χωρών που έχουν ουδέτερο αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας είναι η Αυστραλία και ο Καναδάς. Η Αυστραλία το 2021 ενεργοποίησε ουδέτερο κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας σε επίπεδο 1% των σταθμισμένων κατά κίνδυνο στοιχείων ενεργητικού. Η ενεργοποίηση αυτή εντάχθηκε σε μία γενικότερη αναθεώρηση του πλαισίου των κεφαλαιακών απαιτήσεων, με στόχο τη βελτίωση της ευελιξίας της μακροπροληπτικής αρχής καθ' όλη τη διάρκεια του χρηματοοικονομικού κύκλου, αντλώντας διδάγματα από

¹³⁷ Η Τσεχία αναθεώρησε το ποσοστό σε 1,75%, το οποίο τέθηκε σε ισχύ την 1η Απριλίου 2024.

¹³⁸ Βλ. [Bank of England, Financial Stability Report, December 2021](#).

την πανδημία. Τέλος, ο Καναδάς έχει ενεργοποιήσει ένα κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας παρόμοιο με το ουδέτερο αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα ασφαλείας, το οποίο μπορεί να φθάσει έως το 4% των σταθμισμένων κατά κίνδυνο στοιχείων ενεργητικού, αναθεωρείται δύο φορές το χρόνο και αφορά τις έξι μεγαλύτερες τράπεζές του.¹³⁹ Ο σκοπός αυτού του αποθέματος ασφαλείας είναι η προστασία των τραπεζών από εξωτερικές συστημικές ευπάθειες, όπως πανδημίες, συγκρούσεις ή πολιτικές αναταραχές.

3. Θέσπιση ποσοστού αποθέματος ασφαλείας συστημικού κινδύνου στην Ιταλία με κυκλικά ουδέτερα χαρακτηριστικά

Στις 8 Μαρτίου 2024 η κεντρική τράπεζα της Ιταλίας έθεσε σε δημόσια διαβούλευση την πρόθεσή της να ενεργοποιήσει απόθεμα ασφαλείας συστημικού κινδύνου ύψους 1% σε δύο φάσεις: 0,5% στις 31 Δεκεμβρίου 2024 και 0,5% στις 30 Ιουνίου 2025. Αυτό θα αφορά όλα τα εγχώρια ανοίγματα που είναι σταθμισμένα έναντι πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου αντισυμβαλλομένου των ιδρυμάτων που έχουν αδειοδοτηθεί στην Ιταλία.

Η προσέγγιση που ακολουθείται για τη θέσπιση του συγκεκριμένου μακροπροληπτικού μέτρου έχει σαφώς κυκλικά ουδέτερο χαρακτήρα, όπως διαφαίνεται και από την αιτιολόγησή του στο σχετικό έγγραφο διαβούλευσης. Ειδικότερα, αναφέρεται ότι η δημιουργία ενός μακροπροληπτικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας στην παρούσα μακροοικονομική και χρηματοπιστωτική συγκυρία θα περιορίσει τον κίνδυνο υπερκυκλικότητας. Παρά την ασθενή πιστωτική δραστηριότητα, η κερδοφορία των τραπεζών βρίσκεται σε ιστορικά υψηλό επίπεδο (2023: 32 δισεκ. ευρώ). Η κεντρική τράπεζα της Ιταλίας αναμένει αμελητέο αντίκτυπο από την εισαγωγή του μέτρου στην πραγματική οικονομία (ενδεχομένως μέσω της επιβράδυνσης του ρυθμού ανάπτυξης), αλλά παράλληλα σημαντικά οφέλη από τη δυνατότητα άμεσης αποδέσμευσής του σε περίπτωση εμφάνισης σοβαρών κλυδωνισμών στην οικονομία της Ιταλίας.

Ειδική αναφορά γίνεται στην ευελιξία που χαρακτηρίζει το συγκεκριμένο μακροπροληπτικό μέτρο, το οποίο προβλέπεται ότι θα αναθεωρείται σε τακτική βάση (κάθε δύο έτη). Όπως ορίζει το σχετικό ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο έχει ενσωματωθεί στην ιταλική έννομη τάξη, το απόθεμα ασφαλείας συστημικού κινδύνου μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αντιμετωπίσει συστημικούς κινδύνους που δεν καλύπτονται από άλλα κεφαλαιακά αποθέματα ασφαλείας. Υπό το πρίσμα αυτό, κρίνεται ιδιαίτερα κατάλληλο για τον περιορισμό των δυσμενών επιπτώσεων από απρόβλεπτα γεγονότα που μπορεί να είναι ανεξάρτητα του οικονομικού και χρηματοπιστωτικού κύκλου (όπως π.χ. μια πανδημία).

Με τη θέση σε ισχύ του εν λόγω μέτρου της Ιταλίας, μόνο τρεις χώρες του ΕΟΧ, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, δεν έχουν εφαρμόσει μέχρι σήμερα ούτε αντικυκλικό απόθεμα ασφαλείας ούτε απόθεμα ασφαλείας συστημικού κινδύνου.¹⁴⁰ Στην Ελλάδα το ποσοστό αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας καθορίστηκε για πρώτη φορά το α' τρίμηνο του 2016 και παραμένει μηδενικό έκτοτε.¹⁴¹

¹³⁹ Το απόθεμα ασφαλείας του Καναδά ονομάζεται [Domestic stability buffer](#).

¹⁴⁰ Ελλάδα, Ισπανία και Πορτογαλία. Η τελευταία έχει ενεργοποιήσει τομεακό απόθεμα ασφαλείας συστημικού κινδύνου για ανοίγματα λιανικής ύψους 4%, το οποίο τίθεται σε εφαρμογή από 1.10.2024.

¹⁴¹ Για μια πιο λεπτομερή παρουσίαση της εφαρμογής του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας στην Ελλάδα, βλ. Κεφάλαιο IV «Μακροπροληπτική Πολιτική».

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ II

Η ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Daniela Marcelli

Η εμφάνιση και η σταδιακή ανάπτυξη νέων τεχνολογιών στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και ειδικά της τεχνολογίας κατανεμημένου καθολικού (distributed ledger technology – DLT) μπορεί να επιφέρει σημαντικές αλλαγές, μεταξύ άλλων, στο διακανονισμό των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών.

Οι διαδικασίες εκκαθάρισης και διακανονισμού συναλλαγών επιτελούν κρίσιμο ρόλο στην οικονομία, καθώς διασφαλίζουν την αποτελεσματική και ασφαλή μεταφορά χρηματοπιστωτικών περιουσιακών στοιχείων μεταξύ αγοραστών και πωλητών. Επιπλέον, αποτελούν τα κρίσιμα θεμέλια για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής και τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Οι διαδικασίες αυτές περιλαμβάνουν την επιβεβαίωση συναλλαγής (confirmation), την αντιστοίχιση (matching) και την τελική μεταφορά τίτλων και κεφαλαίων.

Η τρέχουσα, “παραδοσιακή”, διαδικασία για τον διακανονισμό συναλλαγών περιλαμβάνει διάφορους φορείς και υποδομές (όπως μεσολαβητές, θεματοφύλακες, συστήματα πληρωμών, κεντρικά αποθετήρια τίτλων, κεντρικούς αντισυμβαλλόμενους κ.ά.) και είναι βασισμένη σε μια κεντρική τεχνική υποδομή όπου οι συμμετέχοντες στην αγορά είναι συνδεδεμένοι σε μία κεντρική βάση δεδομένων και οι συναλλαγές μεταξύ τους εκκαθαρίζονται και διακανονίζονται κεντρικά.

Αυτό συνεπάγεται την ανάγκη για αποστολή μηνυμάτων, αντιστοίχιση, συμφωνία υπολοίπων (reconciliation) και εκκαθάριση μέχρι τον τελικό διακανονισμό των συναλλαγών, που βασίζονται σε έναν κεντρικό συντονισμό.

Τα τελευταία χρόνια, ένας αυξανόμενος αριθμός συμμετεχόντων στις χρηματαγορές διερευνά τη χρήση της τεχνολογίας DLT ή κάνει δοκιμές και πειράματα με την τεχνολογία αυτή¹⁴² για την εξέλιξη των υφιστάμενων λειτουργιών και διαδικασιών στο χρηματοπιστωτικό τομέα και την εξερεύνηση νέων επιχειρηματικών ευκαιριών.

Η τεχνολογία αυτή επιτρέπει στους συμμετέχοντες σε ένα δίκτυο DLT να καταχωρούν περιουσιακά στοιχεία (κάθε είδους, όχι μόνο χρηματοοικονομικά) με τη μορφή ψηφιακού παραστατικού αξίας (digital token), τα οποία μπορούν να ανταλλάσσονται μεταξύ των συμμετεχόντων χωρίς την ανάγκη ύπαρξης ενός έμπιστου τρίτου μέρους για τη διαχείριση λογαριασμών. Οι συμμετέχοντες σε πλατφόρμα DLT μπορούν να πραγματοποιούν συναλλαγές χωρίς την ανάγκη ενδιάμεσων φορέων, να επικυρώνουν δεδομένα και να ενημερώνουν ένα κοινό “καθολικό” (ledger, παρόμοιο με το ομώνυμο λογιστικό βιβλίο που χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της παραδοσιακής τεχνολογίας), χωρίς να βασίζονται σε κεντρικό συντονισμό.

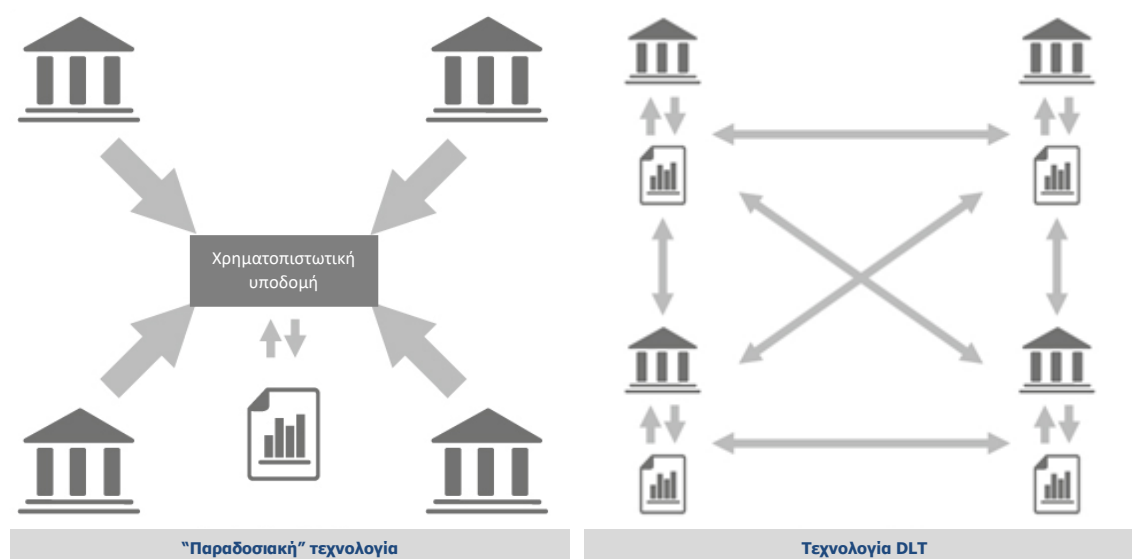
Αναλυτικότερα, το ψηφιακό παραστατικό αξίας είναι μια μονάδα ψηφιακών πληροφοριών που μπορεί να αποτελεί ψηφιακή αναπαράσταση ενός πραγματικού περιουσιακού στοιχείου (tokenised asset), όπως ενός τίτλου που είναι καταχωρημένος σε ένα κεντρικό αποθετήριο τίτλων

¹⁴² Βλ.: European Banking Authority (2023), “[Box 10: Digitalisation trends at banks](#)”, Risk Assessment Report, December και Bank for International Settlements, “[Blueprint for the future monetary system: improving the old, enabling the new](#)”, BIS Annual Economic Report 2023.

ή μπορεί να είναι το ίδιο το περιουσιακό στοιχείο (π.χ. ένας τίτλος) που εκδίδεται απευθείας με αυτή τη μορφή στην πλατφόρμα DLT (native asset).

Σε αυτές τις πλατφόρμες οι συναλλαγές μπορούν να εκτελεστούν με τη χρήση της τεχνολογίας των έξυπνων συμβολαίων (smart contracts) που είναι αυτοεκτελούμενες εφαρμογές (συμβάσεις) – οι όροι των οποίων είναι ενσωματωμένοι σε έναν κώδικα – και μπορούν να ενεργοποιήσουν μία διαδικασία όταν πληρούνται κάποιες προκαθορισμένες προϋποθέσεις.

Διάγραμμα 1 Διαγραμματική απεικόνιση διαφορετικών τεχνολογιών

Πιθανά οφέλη και προκλήσεις

Τα κυριότερα πιθανά οφέλη από τη χρήση της τεχνολογίας DLT σχετίζονται με την κατακεντρωμένη φύση της τεχνολογίας αυτής, που επιτρέπει στους συμμετέχοντες σε πλατφόρμα DLT την κοινή λειτουργία της (χωρίς την ανάγκη ενδιάμεσων φορέων και κεντρικό συντονισμό) και την άμεση πρόσβαση σε στοιχεία και ιστορικό συναλλαγών, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα αυτοματοποίησης των διαδικασιών μέσω έξυπνων συμβολαίων.¹⁴³

Αυτά τα χαρακτηριστικά μπορούν να οδηγήσουν μεταξύ άλλων σε α) πιο απλές και απρόσκοπτες διαδικασίες διακανονισμού συναλλαγών, β) ελαχιστοποίηση των διαδικασιών συμφωνίας (reconciliation) αρχείων (σε κεντρικά αποθετήρια τίτλων και ενδιάμεσους φορείς) και επιβεβαίωσης συναλλαγών, γ) αύξηση της διαφάνειας και βελτίωση της ικανότητας ελέγχου των συναλλαγών, δ) χαμηλότερο κόστος συναλλαγών λόγω της μειωμένης εξάρτησης από μεσολαβητές και ε) μικρότερους κύκλους διακανονισμού.¹⁴⁴

Επιπλέον, η χρήση της τεχνολογίας DLT μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη νέων εφαρμογών σε τομείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος όπου υπάρχουν περιορισμοί και ανάγκη για βελτίωση διαδικασιών (όπως π.χ. οι διασυννοριακές πληρωμές), να ενισχύσει την αποτελεσματικό-

¹⁴³ Βλ.: [“Central bank money settlement of wholesale transactions in the face of technological innovation”](#), ECB Economic Bulletin, Issue 8/2023.

¹⁴⁴ Βλ.: Bank for International Settlements, [“On the future of securities settlement”](#), BIS Quarterly Review, March 2020.

τητα και ανθεκτικότητα της διαπραγμάτευσης και του διακανονισμού συναλλαγών σε χρηματοπιστωτικά μέσα που δεν είναι εισηγμένα σε οργανωμένες αγορές και δεν διακανονίζονται σε χρηματοπιστωτικές υποδομές, καθώς και να καταστήσει πιο εύκολη την πρόσβαση των μικροεπενδυτών σε συναλλαγές. Τέλος, οι τράπεζες διερευνούν καινοτόμους τρόπους μεταφοράς κεφαλαίων/καταθέσεων σε μορφή ψηφιακού διακριτικού (tokenised deposits) μεταξύ πελατών της ίδιας τράπεζας ή ομάδας τραπεζών.

Υπάρχουν όμως και προκλήσεις που μπορεί να προκύπτουν από τη χρήση της τεχνολογίας DLT. Η εφαρμογή της στις χρηματοπιστωτικές διαδικασίες (διαπραγμάτευση, διακανονισμός κ.ά.) βρίσκεται ακόμη σε αρχικό στάδιο. Επίσης, υπάρχει σημαντική αβεβαιότητα σχετικά με το μελλοντικό περιβάλλον των πιθανών δικτύων DLT που θα χρησιμοποιούνται για πληρωμές και διακανονισμό χρηματοπιστωτικών μέσων, ενώ η ανάπτυξη πολλαπλών δικτύων DLT, καθώς και η συνύπαρξή τους με τις υφιστάμενες χρηματοπιστωτικές υποδομές, μπορεί να οδηγήσει σε κατακερματισμό των αγορών. Η χρήση της τεχνολογίας DLT μπορεί να συντομεύσει τους κύκλους διακανονισμού, αλλά αυτό θα μπορούσε να αυξήσει τις συνολικές απαιτήσεις για ρευστότητα και να καθιστά πιο δύσκολη την εύρεση των μετρητών ή/και των τίτλων που απαιτούνται για τον διακανονισμό. Επιπλέον, οι νομικοί και λειτουργικοί κίνδυνοι που σχετίζονται με τη διαπραγμάτευση και τον διακανονισμό τίτλων (ή άλλων χρηματοπιστωτικών μέσων) που είναι σε μορφή ψηφιακού διακριτικού πρέπει να αναλυθούν προσεκτικά. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι μερικά από τα οφέλη που αναφέρθηκαν παραπάνω μπορούν να επιτευχθούν και με υποδομές που χρησιμοποιούν τις παραδοσιακές τεχνολογίες και ότι το κόστος μετάβασης από τη μια τεχνολογία στην άλλη μπορεί να συνεπάγεται μεγάλη επιβάρυνση για τους συμμετέχοντες στην αγορά.

Διερευνητική μελέτη από το Ευρωσύστημα

Στην προσπάθειά του να συμβάλει στην ψηφιακή καινοτομία, διασφαλίζοντας παράλληλα το ρόλο του χρήματος κεντρικής τράπεζας στον πυρήνα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, το Ευρωσύστημα ερευνά πρωτοβουλίες από διάφορους φορείς και συμμετέχοντες στις χρηματαγορές που σχετίζονται με τη χρήση νέων τεχνολογιών και ειδικά της τεχνολογίας DLT για πληρωμές και διακανονισμό συναλλαγών τίτλων, με σκοπό να αποκτήσει περαιτέρω γνώσεις σχετικά με το πώς θα μπορούσε να διευκολυνθεί η διασύνδεση/διαλειτουργικότητα μεταξύ υποδομών που βασίζονται σε “παραδοσιακή” τεχνολογία και αυτές που χρησιμοποιούν την τεχνολογία DLT για το διακανονισμό συναλλαγών σε χρήμα κεντρικής τράπεζας. Βασικός στόχος της διερεύνησης αυτής είναι η εξεύρεση βέλτιστων τρόπων με τους οποίους οι συναλλαγές σε πλατφόρμες DLT θα μπορούν να διακανονίζονται σε χρήμα κεντρικής τράπεζας, καθώς εναλλακτικές λύσεις όπως το ιδιωτικό χρήμα ή τα κρυπτοστοιχεία δεν μπορούν να παρέχουν το ίδιο επίπεδο ασφάλειας. Η δυνατότητα διακανονισμού συναλλαγών σε χρήμα κεντρικής τράπεζας θα μπορούσε να διευκολύνει την καινοτομία, καθώς μπορεί να είναι μια απάντηση στην απαίτηση ορισμένων συμμετεχόντων στην αγορά, οι οποίοι διστάζουν να υιοθετήσουν την τεχνολογία DLT ελλείψει κατάλληλης λύσης διακανονισμού σε χρήμα κεντρικής τράπεζας.

Η διερευνητική μελέτη του Ευρωσυστήματος περιλαμβάνει πειράματα, στα οποία εικονικές συναλλαγές θα διακανονίζονται σε δοκιμαστικό περιβάλλον, και δοκιμές, όπου θα διακανονιστεί περιορισμένος αριθμός πραγματικών συναλλαγών. Οι δοκιμές και τα πειράματα θα διεξαχθούν στο διάστημα Μαΐου-Νοεμβρίου 2024 με τρεις λύσεις του Ευρωσυστήματος που επιτρέπουν τις

συναλλαγές σε πλατφόρμες DLT να διακανονίζονται σε χρήμα κεντρικής τράπεζας στο σύστημα TARGET¹⁴⁵ που διαχειρίζεται το Ευρωσύστημα.

Το Δεκέμβριο του 2023 η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δημοσίευσε στον ιστότοπό της την πρόσκληση του Ευρωσυστήματος¹⁴⁶ προς τους συμμετέχοντες στην αγορά για τη διερεύνηση νέων τεχνολογιών για το διακανονισμό συναλλαγών σε χρήμα κεντρικής τράπεζας. Η συμμετοχή γίνεται σε δύο φάσεις (waves) με αντίστοιχες προθεσμίες αιτήσεων τις 31.1.2024 και 30.4.2024. Τα πειράματα και οι δοκιμές που θα διεξαχθούν στο διάστημα Μαΐου-Νοεμβρίου 2024 αναμένεται να βοηθήσουν ώστε να προσδιοριστεί πώς και με ποια μορφή θα μπορούσε να προσφέρεται ο διακανονισμός συναλλαγών σε χρήμα κεντρικής τράπεζας σε ένα σενάριο όπου η τεχνολογία DLT υιοθετείται ευρέως.

Ωστόσο, οι επιπτώσεις της ευρείας υιοθέτησης της τεχνολογίας DLT στη δομή της αγοράς, συμπεριλαμβανομένου του κινδύνου κατακερματισμού της αγοράς, καθώς και άλλες προκλήσεις όπως αυτές που περιγράφονται παραπάνω, απαιτούν περαιτέρω ανάλυση και διερεύνηση.

¹⁴⁵ Βλ. <https://www.bankofgreece.gr/kiries-leitourgies/systhmata-plhrwmwn-diakanonismou/systhma-target/>

¹⁴⁶ Βλ. ECB, “[Call for expression of interest: exploring new technologies for wholesale central bank money settlement](#)”.

